

UKA 2009 / 14

Nunanut allanut tunngasutigut naalakkersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaat

Naalakkersuisut Siulittaasuat

UKA 2009 / 14
NAP. J.nr. 01.25-01

2009-mut nunanut allanut tunngasutigut naalackersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaatip naqiteqqinneqarnerani oqaaseqaatit

Nunanut allanut tunngasutigut naalackersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaatip matuma saqqummersinneqarnera piareersaqqaarneqarsimagaluarpoq 2009-mi upernaakkut katersuunnissamat. Nalunaarusiap inaarsarneqarnerani sulineq ingerlanneqarpoq piffissami oktober 2008-imiit februar 2009-mut.

Katersuunnissarli ilisimaneqartutut taamaatiinneqarpoq, Naalackersuisunut Siulittaasusimasoq qinersisitsimmat.

Inatsisartunut Siulittaasoqarfik 25. august 2009 oqaatsit nutaat atorneqartarnissaat pillugu tamanut nalunaaruteqarpoq, tassani ilaatinneqarlutik qallunaatuini Naalackersuisunut aamma Inatsisartunut kalaallisut taaguutaasa atorneqartarnissaat.

Ilanngullugu naalackersuisut nikinnerinut atatillugu aaqqissuusaaaneq allanngortinneqarpoq, tamatumalu kingunerisaanik oqartussaaffiit ilaat Naalackersuisoqarfinnut allanut nuunneqarlutik Naalackersuisoqarfiillu nutaat pilersinneqarlutik

Tamakku pissutigalugit nassuiaammi matumani oqaasertarinqartut qanganisarpalussinnaapput. Aalajangiunneqarsimavorli oqaasertai saqqummersinneqarsimasutuut atuinneqassasut, manna pissutigalugu oqaluttuarisaanikkut uppersaat pineqartoq 2009 sioqqullugu pissutsinik oqaluttuarinnittusoq.

Nunanut allanut pisortaqarfik

**2009-MUT NUNANUT ALLANUT TUNNGASUTIGUT NAALAKKERSUINIKKUT
INGERLATSINEQ PILLUGU NASSUIAATIP NAQITEQQINNEQARNERANI OQAASEQAATIT**
.....**III**

1. AALLAQQAASIUT.....IX

AQQISSUUNNERA.....X

**IMMIKKOORTOQ I: NAALAKKERSUISUT NUNANUT ALLANUT
PITUTTORSIMANGITSUMIK POLITIKKIAT.....12**

1.3.1 ISUMAQATIGIISSUTIP TUNNGAVIA.....13

1.3.2 2008-mi JOINT COMMITTEEMI SULINEQ.....13

1.4 PERMANENT COMMITTEE.....14

1.5. CIA-P NUNATA SILAANNARTAATIGUT TIMMISARTUUSSISARNERA NUNATSIN-NULLU AKUNNITTARNERA.....15

1.6 IMAANI PISINNAATITAAFFIIT PILLUGIT ISUMAQATIGIISSUT.....15

2. ISSITTUMI SULEQATIGIINNEQ 16

2.1 ISSITTUMI SIUNNERSUISOOQATIGIIT 16

2.2 PIJUJARTITSINEQ TUNNGAVIGALUGU INERIARTORTITSINEQ PILLUGU SULEQATIGIISSITAO (SDWG).....17

2.3 CANADAMIK SULEQATEQARNEQ.....18

2.3.1 TARTUPALUK - HANS Ø.....18

3. NUNANI AVANNARLERNI SULEQATIGIINNEQ.....18

3.1 NUNAT ISSITTORMIUT ATAATSIMEERSUARNERAT 19

4. EUROPAMIK SULEQATEQARNEQ – EU 20

4.1 EU-P KALAALLIT NUNAATALU AKORNANNI ISUMAQATIGIISSUTITIGUT ATTUUMASSUTIT.....20

4.2 EU-P KALAALLIT NUNAATALU AKORNANNI PEQATIGIINNISSAMIK ISUMAQATIGIISSUT.....21

4.3 NUNANI IMARPIUP AKIANIITTUNI NUNALLU IMMIKKOORTUINI SULEQATIGIINNEQ (OLT).....21

4.4 EU-P ISSITTUMUT POLITIKKIA 22

4.5 PUISIT AMIINIK NIUERNEQ PILLUGU SULINIUTIT.....23

5. NUNARSUARMIOQATIGIINNI SULEQATIGIINNEQ – NAALAGAAFFIIT PEQATIGIIT.....24

5.1 INUIT PISINNAATITAAFFII PILLUGIT NAALAGAAFFIIT PEQATIGIIT SIUNNERSUISOOQATIGIIVL.....24

5.2 NAALAGAAFFIIT PEQATIGIIT NUNAT INOQQAAVISA OQAASSISAOARFIINUT PERMANENT FORUMIA.....25

5.3 NAALAGAAFFIIT PEQATIGIIT NUNAT INOQQAAVISA PISINNAATITAAFFII PILLUGIT NALUNAARUTAA.....27

5.4 NAALAGAAFFIIT PEQATIGIIT NUNAT INOQQAAVI PILLUGIT IMMIKKUT NALUNAARUTEQARTARTUA.....27

5.5 NAALAGAAFFIIT PEQATIGIIT INUIT PISINNAATITAAFFII PILLUGIT SIUNNERSUISOOQATIGIIVISA ATAANNI NUNAT

INOQQAAVISA PISINNAATITAAFFII PILLUGIT IMMIKKUT ILISIMASALLIT SULEQATIGIISSITAAAT.....28

5.6 WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION (WIPO) AAMMA QANGAANILLI ILISIMASAT.....29

<u>6. NUNANIK ALLANIK NIUEQATEQARNERMI POLITIKKI.....</u>	<u>30</u>
<u>6.1 NUNANIK ALLANIK NIUEQATEQARNERMI POLITIKKIKKUT ANGUNIAKKAT.....</u>	<u>30</u>
<u>6.2 ILLUATUNGERIILLUNI SAMMISAT .....</u>	<u>30</u>
<u>6.3 ILLUATUNGERIIT AMERLASUUT SAMMISAAT.....</u>	<u>31</u>
<u>6.4 KALAALLIT NUNAANNI INATSISIT AKITSUUTILLU WTO-P MALITTARISASSAANUT NAAPERTUUTILERSINNISSAANNIK SULIAQARNEO.....</u>	<u>32</u>
<u>6.5 NUNAT TAMAT AKORNANNI SINAAKKUSIUSSAT PIUMASAOAATITAI – UUMASUT UUMASULLU NAKORSAANNIT MISISSUISARNEO PILLUGU EU-P ISUMAOATIGIISSUTAA.....</u>	<u>33</u>
<u>7. KALAALLIT NUNAATA ILISARNAATEQARTINNERA.....</u>	<u>34</u>
<u>7.1 2008-MI INGERLATAT.....</u>	<u>34</u>
<u>8. NUNANUT ALLANUT PISORTAQARFIUP AAQQUSSUUSANERA.....</u>	<u>36</u>
<u>8.1 KALAALLIT NUNAATA AALLARTITAQARFIA KØBENHAVNIMIITTOO.....</u>	<u>37</u>
<u>8.2 KALAALLIT NUNAATA BRUXELLESIMI AALLARTITAQARFIA.....</u>	<u>37</u>
<u>IMMIKKOORTOQ II: NAALAKKERSUISUT SULIASSAQARFIMMINNI NUNANIK ALLANIK SULEQATEQARNERAT.....</u>	<u>40</u>
<u>9. NAALAKKERSUISUT ALLATTOQARFIAT .....</u>	<u>40</u>
<u>10. ANINGAASAOARNERMUT NUNANULLU ALLANUT TUNNGASUNUT NAALAKKERSUISOOARFIK.....</u>	<u>41</u>
<u>10.1 AKILERAARTARNERMIK AOUTSISOQARFIK.....</u>	<u>41</u>
<u>11. AALISARNERMUT, PINIARNERMUT NUNALERINERMULLU NAALAKKERSUISOOARFIK.....</u>	<u>43</u>
<u>11.1 ATLANTIKUP AVANNAANI AALISARNERMUT MINISTERIT ATAATSIMEEQATIGIITTARNERAT (NAFMC).....</u>	<u>43</u>
<u>11.2 ATLANTIKUP AVANNAATA KITAANI AALISARNEO PILLUGU SULEQATIGIFFIK (NAFO).....</u>	<u>44</u>
<u>11.3 ATLANTIKUP KANGIATA AVANNAANI AALISARNEO PILLUGU KOMMISSIONI (NEAFC).....</u>	<u>46</u>
<u>11.4 NUNAT AVANNARLIIT AALISARNERMUT, AALISAKKANIK TUKERTITSIVEQARNERMUT, NUNALERINERMUT, INUUSSUTISSANUT ORPIPPASSUALERINERMULLU ATAATSIMIITITALIAAT ATORFILINNIK INUTTALIK (EK-FJLS (AALISARNEO).....</u>	<u>47</u>
<u>11.5 ATLANTIKUP AVANNAANI KAPISILLIT PIUJUARTINNEOARNISSAANNIK SULEQATIGIFFIA (NASCO).....</u>	<u>48</u>
<u>11.6 AALISARNEO PILLUGU EU-MIK ISUMAOATIGIISSUTIP TAPIA.....</u>	<u>49</u>
<u>11.7 KALAALLIT NUNAATA RUSLANDILLU AKORNANNI AALISARNEO PILLUGU ISUMAOATIGIISSUT 2008-MULLU TAPILIUSSAP NAAMMASSINEQARNERA.....</u>	<u>50</u>
<u>11.8 KALAALLIT NUNAATA NORGELLU AALISARNEO PILLUGU ISUMAOATIGIISSUTAAT ISUMAOATIGIISSUMMULLU TAPILIUSSAP 2008-IMI NAAMMASSINEQARNERA.....</u>	<u>51</u>

11.9 KALAALLIT NUNAATA SAVALIMMIULLU AALISARNEQ PILLUGU ISUMAQATIGHISSUTAAT 2008-MILU	
ISUMAQATIISUMMUT TAPILIUSSAQ.....	51
11.10 KALAALLIT NUNAATA, ISLANDIP JAN MAYENILLU AKORNANNI IMARTANI AMMASSAT PILLUGIT KALAALLIT NUNAATA, ISLANDIP NORGELLU ISUMAQATIGHISSUTAAT.....	52
11.11 CANADALU ATAATSIMUT AALISAGAATIT PILLUGIT OQALOQATIGITTARNERIT.....	53
11.11.1 QALERALLIT RAAJALLU ATAATSIMOORUSSAT.....	53
11.11.2 CANADAP KALAALLIT NUNAATU PUISINNIARNEQ PILLUGU SULEQATIGIINNERAT.....	53
11.11.3 CANADAMIUT TULLERIAARINERAT.....	54
11.11.4 PAASISSUTISSANIK PAARLAASSEQATIGIINNEQ.....	54
11.11.5 PIFFISSALIUSSAMI TULLIUTTUMI SULINIUTAASUSSATUT NAATSORSUUTIGISAT.....	55
11.12 ATLANTIKUP AVANNAANI MILUMASUT IMARMIUT PILLUGIT SULEQATIGIFFIK (NAMMCO).....	55
11.13 NUNAT TAMALAAAT ARFANNIARNEQ PILLUGU ATAATSIMIITALIARSUAT (IWC).....	56
11.13.1 ANGUNIAGAQ PERIUSISSARLU.....	57
11.13.2 SULIAT INERNERI ANGUNIAKKANILLU NAAMMASSISAQARNEQ.....	57
11.13.3 PIFFISSALIUSSAMI TULLIUTTUMI SULINIUTIGISASSATUT NAATSORSUUTIGISAT.....	58
11.14 CANADAP KALAALLIT NUNAATU AKORNANNI QILALUKKAT QAQORTAT QERNERTALLU PILLUGIT ATAATSIMOORUSSAMIK KOMMISSIONI (JCNB).....	59
11.14.1 2008-MI SULINIUTT.....	59
11.14.2 PIFFISSALIUSSAMI TULLIUTTUMI SULIASSATUT NAATSORSUUTIGISAT.....	59
11.15 KALAALLIT NUNAATA NUNAVULLU AKORNANNI NANNUT ATAATSIMOORUSSAMIK PIGISAT PILLUGIT ISUMAQATIGHISSUT.....	60
11.16 NANNUT PIJUAANNARTINNISSAAT PILLUGU OSLO-MI ISUMAQATIGHISSUT, POLAR BEAR SPECIALIST GROUP (PBSG).....	61
11.16.1 ANGUNIAKKAT PERIUSISSALLU.....	61
11.16.2 SULIAT INERNERI ANGUNIAKKANILLU NAAMMASSISAQARNEQ.....	61
11.16.3 PIFFISSALIUSSAMUT TULLIUTTUMUT SULINIUTISSATUT NAATSORSUUTIGISAT.....	63
11.17 PINNGORTITAP ALLANGUTSAALIORNERA PILLUGU NUNAT TAMALAAAT KATTUFFIAT (IUCN).....	63
12. ATTAVEQAATIT AVATANGIISILLU PILLUGIT NAALAKKERSUISOOARFIK.....	63
12.1 AVATANGISIT PINNGORTITARLU PILLUGIT AQUTSISOOARFIK.....	63
12.1.1 ISSITTUMI SIUNNERSUISOOQATIGIT	64
12.1.1.1 ISSITTUMI NAKKUTILLINERMIK AAMMA NALILERSUINERMIK SULINIUT (ARCTIC MONITORING ASSESSMENT PROGRAM) – AMAP.....	64
12.1.1.2 ISSITTUMI IMARTAT ILLERSORNEQARNERAT (PAME).....	64
12.1.1.3 ISSITTUMI NAASUT UUMASULLU PIJUAANNARTINNERAT (CAFF)	65
12.1.2 NUNANI AVANNARLERNI MINISTERIT SIUNNERSUISOOQATIGIIVI.....	66
12.1.2.1 IMAQ SILAANNARLU PILLUGIT SULEQATIGIT.....	66
12.1.2.2 PINNGORTITAO, ANEERLUNI INUUNEO KULTURIKKULLU AVATANGIISIT PILLUGIT SULEQATIGIT.....	67
12.1.2.3 ATORFILINNIK INUTTALIK NUNAP IMMIKKOORTUINI ANGUNIAKKANUT KOMITÉ (EK-R).....	68
12.1.2.4 TUNISASSIAT EQQAGASSALLU PILLUGIT SULEQATIGIISITAO (PA).....	68
12.1.3 PERMANENT COMMITTEEMI AVATANGIISIT PILLUGIT ATAATSIMIITALIAQ.....	68
12.1.4 SILAP PISSUSAA PILLUGU ISUMAQATIGHISSUT AAMMA KYOTOMI TAPILIUSSAQ	69
12.1.5 NUNARSUARMI KULTURIKKUT PINNGORTITAMILLU KINGORNUSSAT ILLERSORNEQARNISSAAT PILLUGU UNESCO-MI ISUMAQATIGHISSUT, WORLD HERITAGE	69
12.1.6 WASHINGTONIMI ISUMAQATIGHISSUT (CITES).....	70
12.1.7 RAMSARIMI ISUMAQATIGHISSUT.....	71
12.1.7 UUMASSUSILLIT ASSIGIINNGISITAARLUINNARNERAT PILLUGU ISUMAQATIGHISSUT (CBD).....	72
12.1.8 UNESCO: INUK UUMASSUSEQARFIUSULLU (MAB).....	73
12.2 ANGALLANNEQ.....	73
12.2.1 KALAALLIT NUNAATA NUNARSUARMIOQATIGIINNUT ATTAVEQARNERA.....	73
12.2.2 ISSITTUMI INATSISIT.....	74

12.2.3 PIFFISSALIUSSAMI TULLIUTTUMI SULIASSATUT NAATSORSUUTIGISAT.....	75
12.3 UPALUNGAARSIMANEQ PILLUGU ATLANTIKU QULAALLUGU SULEQATIGIINNEQ.....	75
12.3.1 NUNAT AVANNARLIIT KILLIIT SIUNNERSUISOOQATIGIIVISA AALAJANGERSIMASUMIK SAMMISAQARLUNI SAVALIMMIUNI 5. JUNI – 8. JUNI 2008 ATAATSIMEERSUARNERAT.....	75
12.3.2 IMAANI, QAQQANI SIKUMILU ANNAASSINIARNERMI QATSERISARTUT PIKKORISSARNERAT.....	76
12.3.3 ANNAASSINIARNEQ 2008.....	76
12.4 NALUNAARASUARTAATITIGUT ATTAVEQAOQATIGIINNEQ.....	76
12.4.1 NUNAT TAMAT AKORNANNI NALUNAARASUARTAATITIGUT PEQATIGIINNEQ (DEN INTERNATIONALE TELEKOMMUNIKATIONS UNION, ITU).....	76
12.4.2 QAAMMATAASANUT TUNNGASUT.....	77
12.4.3 NALUNAARASUARTAATITIGUT ATTAVEQARNEQ PILLUGU ANGUNIAKKAT PERIUSISSALLU.....	77
12.4.4 ATUGASSARITTAASUNIK ATUINEQ.....	78
12.4.5 QAAMMATAASATIGUT PIGINNAASAT PINEQARSINNAANERAT.....	78
12.4.6 PIFFISSALIUSSAMI TULLIUTTUMI SULINIUTISSATUT NAATSORSUUTIGISAT.....	79
13. AATSITASSANUT IKUMMATISSANULLU PISORTAQARFIK.....	79
13.1 INATISITIGUT TUNNGAVIUSOO	79
13.2 KALAALLIT NUNAANNI AATSITASSAT IKUMMATISSALLU PILLUGIT ATAATSIMORUSSAMIK SIUNNERSUISOOQATIGIIT	80
13.3 NAMMINERSORNEQ AAMMA AATSITASSANUT IKUMMATISSANULLU TUNNGASUT ANGERLARTINNISSAANNI TAKORLUUKKAT.....	80
13.4 AATSITASSANUT IKUMMATISSANULLU KALAALLIT NUNAATA ANINGAASATEQARFIA.....	80
13.5 AATSITASSANUT IKUMMATISSANULLU TUNNGASUTIGUT INERIARTORNEQ.....	81
13.5.1 AATSITASSANUT TUNNGASUT.....	81
13.5.2 IKUMMATISSANUT TUNNGASUT.....	82
13.6 KIMBERLEY-MI SULIAP AKUERSISSUTIGINEQARNERANI AAQOISSUSSINERMUT KALAALLIT NUNAATA PEQATAANERA (KPCS).....	82
14. INUUSSUTISSARSIORNERMUT SULISOQARNERMULLU NAALAKKERSUISOQARFIK. 83	
14.1 INUUSSUTISSARSIORNEQ.....	83
14.1.1 NUNANI AVANNARLERNI SIUNNERSUISOOQATIGIINNI INUUSSUTISSAQARNEQ PILLUGU ANGUNIAKKANI SULEQATIGIINNEQ	84
14.1.2 TAKORNARIAQARNEQ PILLUGU NUNANI AVANNARLERNI KILLERNI SULEQATIGIINNEQ.....	84
14.1.3 NUNANI AVANNARLERNI NUNAT IMMIKKOORUINI POLITIKKIKKUT SULEQATIGIINNEQ.....	84
14.1.4 NUNANI AVANNARLERNI ATLANTIKU IKAARLUGU SULEQATIGIINNEQ (NORA).....	85
14.1.5 NUNAT AVANNARLIIT KILLIIT ANINGAASAATEQARFIAT (VNF).....	86
14.2 SULISOQARNEQ.....	87
14.2.1 NUNANI TAMANI SULISARTUT KATTUFFISSUAT, INTERNATIONAL LABOUR ORGANISATION (ILO).....	87
14.2.2 SULISOQARNEQ PILLUGU NUNAT AVANNARLIIT ATAATSIMIITTALIAAT ATORFILINNIK INUTTAQARTOO.....	87
15. ILAQUTARIINNUT PEQOISSUTSIMULLU NAALAKKERSUISOQARFIK.....	87
15.1 ILAQUTARIINNUT TUNNGASUT	87
15.1.1 MEEAAT PISINNAATITAAFFII.....	88
15.1.2 ISUMAGINNINNERMI IKIORSIINEQ OULAKKEERINERLU.....	88
15.2 PEQOISSUTSIMUT TUNNGASUT.....	89
15.3 PITSAALIINEQ PEQOISSUTSIMILLU SIUARSAANEO	90
15.4 MEEQQAT ATUGARISAAT.....	90

15.5 UUMASUT NAKORSAQARNEQ	91
15.6 NALIGIISSITAANEQ	91
<u>16. KULTURIMUT, ILINNIARTITAANERMUT, ILISIMATUSARNERMUT</u>	
<u>ILAGEEQARNERMULLU NAALAKKERSUISOQARFIK.....</u>	91
16.1 KULTURI SUNNGIFFILLU.....	92
16.1.1 KULTURIMUT SUNNGIFFIMMULLU TUNNGASUT PILLUGIT NUNANI AVANNARLERNI SULEQATIGIINNEQ.....	92
16.1.2 NUNAT AVANNARLIIT KILLIIT KULTURIMUT SUNNGIFFIMMULLU TUNNGASUTIGIT SULEQATIGIINNERAT.....	92
16.1.3 ILINNIARTITAANEQ, ILISIMATUSARNEQ KULTURILU PILLUGIT NAALAGAAFFIIT PEQATIGIIT SULEQATIGIIFFIAT (UNESCO).....	92
16.1.4 KULTURIMUT SUNNGIFFIMMULLU TUNNGASUTIGUT NUNAVUMIK SULEQATEQARNEQ.....	93
16.1.5 NUNANIK TAMALAAK SULEQATIGIISSUTITIGUT ATTUUMASSUTIT ALLAT.....	93
16.2 ILAGEEQARNEQ.....	94
16.3 ILINNIARTITAANEQ.....	94
16.3.1 ILINNIARTITAANERMUT ILISIMATUSARNERMULLU TUNNGASUTIGUT NUNAT AVANNARLIIT SULEQATIGIINNERAT.....	94
16.3.2 SULI ATUALERTUSSANNGUNNGITSUT.....	95
16.3.3 MEEQOAT ATUARFIAT.....	95
16.3.4 INGERLAQOIFFIUSUMIK ILINNIARTITAANERIT NUNANUT TAMALAAKUT NALEQOIULLUGIT.....	97
16.3.5 ILIMMARFIK.....	97
16.3.6 NUNANI ALLANI ILINNIARTITSISUTUT ILINNIARSIMASUT MEEQOAT ATUARFIINI SULILERNISSAANNIK AKUERSINEQ.....	98
16.3.7 ANGUNIAKKATIGUT EU-MIK SULEQATEQARNEQ.....	98
16.3.8 JOINT COMMITTEE-MI SULEQATIGIINNEQ.....	99
16.4 ILISIMATUSARNEQ.....	99
16.4.1 NUNAT TAMALAAK AKORNANNI ISSITTUMUT UKIORITITAT (IPY).....	99
16.4.2 ISSITTUMI INUUNIARNIKKUT ATUGARISANIK MISISSUINEQ (SLiCA).....	101
16.4.3 INTERNATIONAL ASSOCIATION OF ARCTIC SOCIAL SCIENCES (IASSA), TAASSUMALU ATAANI INTERNATIONAL CONGRESS OF ARCTIC SOCIAL SCIENCES (ICASS VI).....	101
<u>17. NAALISAKKAT ALLATTORSIMAFFIAT.....</u>	103

1. AALLAQQAASIUT

Namminersornerup eqqunneqarnera

Namminersorneq pillugu isumaqatigiissutip inunnit taasissutigineqarnerata tamatumalu kingorna Inatsisartuni akuersissutigineqarnerata inernerisaasa kingunerisaanik, namminersorneq pillugu inatsisip nutaap 21. juni 2009-mi atuutilersinnissaanut Folketingimi suliarineqarnissaa maanna utaqqivarput. Taamaalilluni inatsisit oqaasertaanni namminersornermi nutaajusumi pisinnaatitaaffinnut pisussaaffinnullu tunngasumik immikkoortoqarpoq. Naak nunanut allanut isumannaallisaanermullu politikkeqarnermut tunngasut eqqarsaatigalugit Danmarkimi naalakkersuisut akisussaaffimmik tigungminnituartussaagaluartut, taamaattoq pisuni Kalaallit Nunaannut attuumassuteqartuni pingaaruteqartunilu Kalaallit Nunaata akuutinneqartarnissaa immikkoortumi nunanut allanut tunngasumi qulakkeerneqarpoq. Inatsisip oqaasertalerneratigut nunanut allanut isumannaallisaanermullu politikkimut tunngasuni siunissami ineriartornissamut killiliivallaannginnissaq siunertarineqarpoq, ukiunimi kingullerni 30-ini Kalaallit Nunaata nunanut allanut isumannaallisaanermullu politikkeqarnikkut piginnaasani ataavartumik ineriartortinneqarsimasut takuneqarsinnaavoq.

Aammattaarli nunanut allanut isumannaallisaanermullu politikkeqarnermut tunngasuni suut samminissaannut uagut nammineq kisitta killiliisussaanerput erseqqissaatigissallugu pingaaruteqarpoq. Soorunalumi atugassarititaasut inuttallu killeqarput, nunattali ineriartortup nunanut allanut politikkeqarnermut tunngatillugu piginnaasaminik pinngitsoorani ineriartortitsiuarmissaa siunniussarissavarput. Namminersorneq pillugu inatsit nutaaq tassuunakkut killiliinngilaq.

Isumannaallisaanermut politikkip ukiumi 2008-imi ineriartortinneqarnerani Qalasersuarmut tunngasut ineriartortinneqarneri pingaaruteqartorujussuupput. Nunanut allanut ministerit Ilulissani maj 2008-mi ataatsimeersuarput, tassani nunat ataasiakkaat Qalasersuarmut killeqarfeqartut imartamik naqqisa killeqarfiinik alliliiniarneranni nunat tamat akornanni malittarisassatut akuerisaasut tunngavigineqartullu malittarineqartarnissaat qulakkeerneqarpoq. Qalasersuarmi immap naqqani russit erfalasuminnik ivertitsinerisa, silap pissusaata allanngoriartornerata taassumalu sunniutaasa aamma pinngortitami pisuussuterpassuaqarsinnaanerata kingunerisaannik suliniuteqarnissaq pingaartorujussuuartut isigineqarmat Ilulissani nalunaarut pilersinneqarpoq. Nalunaarut namminermi isumannaallisaanermut politikkimut pingaaruteqartorujussuuvoq; nunat suup tungaanut ingerlatseriaaseqarnerannik takutissutissiivoq – tassalu Issittumi unammilligassat pineqartillugit ataatsimoorussilluni suleqatigiinnerusarnissaq anguneqarpoq.

Issittumi Siunnersuisooqatigiinni kalaallit danskillu siulittaasuutitaqarnerat ukiuni, 2009-miit 2011-mut, atugarisatigut naalakkersuisoqarfinilu sammineqassapput. Siunnersuisooqatigiit 1996-imi pilersinneqarneranniilli naalagaaffeqatigiit siullerpaamik siulittaasuutitaqassapput, tamannalu uatsinnik pisussaaffiliivoq. Maannakkorpiaq siulittaasoqarfiup anguniagassai suliarineqaleruttorput, taamaalillutillu Issittumi Siunnersuisooqatigiinni ministerit aprilip qaammataani Tromsømi ataatsimiinnissaannut saqqummiunneqarnissaminnut piareersimatinneqartussaassallutik.

Nunat assigiinngitsut isiginiarsinnaavagut; soorlu Issittumi Siunnersuisooqatigiinni alaatsinaattutut inissittoq Kina aamma nammineq issittumut politikkiminik saqqummiussisoq EU. Taakku Issittoq

allanngorfioripat assigiinngitsutigut siunniuteqaqataarusupput. Kalaallit Nunaat Issittullu soqutigineqaraluttuinnarneranni, nunarsuarmi piffinni assigiinngitsuni pisut toqqaannartumik toqqaannangitsumillu uatsinnut sunniuteqartarumaartut malugisassavagut, naak uagut ukiorpaalunni tunuarsimaakannerluta inooqataasimagaluarluta. Silap pissusaata allanngoriartornerata, allanngoriartornerup kingunerisaasa taakkulu periarfissaqartitsilernerisa, Issittoq nunanit assigiinngitsunit soqutiginartutut orniginartutullu isigineqarnera matumani peqqutaavoq. Taamatut ineriartorneq ukiuni tulliuuttuni malunnartumik malinnaaffigissavarput. Periarfissat takkuttut atorluartassavagut, soorlu aamma unammilligassat ajornartorsiutillu pilerumaartussat tikkuartortarumaarivut.

Silap pissusaata allanngoriartornera eqqarsaatigalugu Kyotomi isumaqatigiissutip malitsigisassaata isumaqatigiinniutigineqarnissaa ukiumi 2009-imi anguniarneqarnerpaassaaq. COP 15-ip Københavni ukiup naalernerani ataatsimiinnissaani pisoqarfiunerpaassasoq ilimagineqarpoq. Nunanut allanut politikkeqarnermut tunngasorpiat pillugit eqqummaarinnerup ineriartornerullu kingunerisaanik nammineq soqutigisavut maluginiarnerulerpagut, tamannalu kalaallit qallunaallu soqutigisaasa assigiinngissutaannik erseqqinnerulersitsinermik kinguneqarpoq. Kalaallit Nunaata Danmarkillu soqutigisaasa assigiinngissutaannik erseqqinnerulersitsinerup kingunerisaanik ineriartorneq siunissami sakkortunerulissasoq ilimaganeqarpoq, tassami namminersorneq pillugu inatsisimmi inuiattut akuerineqarneq naapertorlugu ineriartortoqarnissaa naatsorsuutigineqarmat.

Aaqqissuunera

Qitiusumik suliassaqarfinni Naalackersuisut suliniutaat kiisalu siunissami qanittumi ineriartornissamat takorluukkat nunanut allanut tunngasunik nassuiaatip imarai. Nassuiaat marlunnik immikkoortortaqarpoq: Immikkoortoq I-imi nunanut allanut naalackersuinikkut ingerlatsinermi sammisat qitiutinneqartut pineqarput, Immikkoortoq II-mi ingerlatat nunanut allanut politikkeqarnermut tunngasut nunarsuarmioqatigiit imminnut qanilligaluttuinnarneranni sunnerneqartartut suliassaqarfittut oqartussaaffigineqartut pineqarput.

Nassuiaatip eqikkagaanerunera ukioq manna suliareqqipparput, taamaalilluni ukiumi qaangiuttumi pisimasut sammineqarnerullutik, ukiuni siuliini nassuiaatit nangeqqinnerattut itisilernerattullu isikkoqartinneqanngilaq. Pineqartut assigiinngitsut pillugit paasissutissat itinerusut pissarsiarerusukkaanni, nassuiaatit ukiut siusinnerusumeersut iluini taakku pissarsiarineqarsinnaapput.

Aaqqissuussineq naammassineqarpoq 16. december 2008.

IMMIKKOORTOQ I

**Naalakkersuisut Nunanut Allanut
pituttorsimannngitsumik politikkiat**

IMMIKKOORTOQ I: Naalakkersuisut Nunanut Allanut pituttorsimannngitsumik politikkiat

1. Naalagaaffeqatigiit Nunanut Allanut aamma Sillimaniarnermut ataatsimoorussamik politikkiat

Naalagaaffeqatigiiffiup nunanut allanut aamma sillimaniarnermut ataatsimoorussamik politikkiat pillugu isumaqatigiinniartarnerit naalakkersuinikkut suliaqartunit aamma atorfilittatigoortumik arlalitsigut naapeqatiffiisarput.

Danmarkimi nunanut allanut ministeriami Nordgruppi, annerusumillu taassuma ataani Nunat avannarliit, Savalimmiut Kalaallillu Nunaat pillugu allaffeqarfik (Kontoret for Norden, Færøerne og Grønland), Nunanut Allanut Pisorta qarfiup aalajangersimasumik suleqatiginerusarpaa. Nordgruppi Kalaallit Nunaat pillugu siunnersorteqarpoq, taannalu Namminersornerullutik Oqartussat aamma Danmarkimi nunanut allanut ministeriap akornanni attaveqaatitut suliaqarfinilu assigiinngitsuni ataqatigiissaarisutut suliaqartinneqartarpoq. Nunanut Allanut Pisorta qarfiup Inuit pisinnaatitaaffii pillugit suliaqarnermini Danmarkimi nunanut allanut ministeriap Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit immikkoortoqarfia qanimut suleqatigisarpaa; matumani nunat inoqqaavisa tamanut atuuttumik pisinnaatitaaffiinik suliaqarneq aamma ilaavoq. Nunat inoqqaavinut ineriartortitsinermut tapiissutit pillugit suliaqarnermi Danida assigisaanik suleqatigineqartarpoq.

Tamatuma saniatigut Nunanut Allanut Pisorta qarfik Danmarkip tunisassiornermini avammut attaveqaqatigiittartuinik (Danmarks Eksportråd) pitsaasumik kinguneqarluartussamillu suleqateqartarpoq, Kalaallit Nunaanni Takornariaqarnermut Inuusutissarsiuinullu Siunnersuisooqatigiit tassunga suleqatigiinnissamut isumaqatigiisummik atsioqateqareersimapput.

1.1. Naalagaaffeqatigiit ataatsimeeqatigiittarnerat

Danmarkip ministeriunera, Savalimmiut inatsisartuisa siulittaasuat nunatsinnilu naalakkersuisut siulittaasuat ukiumoortumik ataatsimeeqatigiittarput, nunallu naalagaaffeqatigiit pingasuusut tulleriarlugit ataatsimiiffigisarpaat. Naalagaaffeqatigiit ataatsimiinnerini nunanut allanut politikkiimi pingaarnerit pisullu annerusut sammineqartarput.

Naalagaaffeqatigiit kingullermik Savalimmiuni juni 2008-imi ataatsimeeqatigiipput. Naalagaaffeqatigiit ataatsimeeqatigiinnissaat atorfilittatigoortumik Nordatlantudvalgimi piareersarneqartarput; ministeriunerup allaffeqarfiani departementchefip, nunatsinni pisortaanerup Savalimmiunilu Namminersornerullutik Oqartussani pisortaanerup piareersartarmatigik. Naalagaaffeqatigiit kingullermik ataatsimeeqatigiinneranni Kyotomi isumaqatigiissut naapertorlugu pisussaaffiit, puisit amiinik eqqusseqqusiunnaarnissamik EU-mi siunnersuut kiisalu arfanniarneq pillugu nunat tamat akornanni ataatsimiititaliarsuarmit (IWC) ilitersuut pillugu suleriaasissaq oqaluuserineqarput.

1.2. Namminersornerullutik Oqartussat aamma Danmarkimi nunanut allanut ministeria qarfiup akornanni piginnaatitsissuteqartarnermut inatsit allaffissornikkullu suleqatigiinnissamik isumaqatigiissut

Piginnaatitsissuteqartarnermut inatsit naapertorlugu illugilluni akileraarutinik akiliuteqartitsisarnissamik Jerseymut Guernseymullu isumaqatigiissuteqartoqarpoq, tak. immikkoortoq 10.1.

Allaffissornikkut suleqatigiinnissamik isumaqatigiissut naapertorlugu ataatsimiittarnerit pisariaqartinnikkaluarlugit Danmarkimi nunanut allanut ministeriaqarfik ataavartumik suleqatigineqartarpoq.

1.3. Joint Committeemi aningaasaqarnikkut teknikkikkullu suleqatigiinneq

1.3.1 Isumaqatigiissutip tunngavia

Joint Committee (JC) ataatsimiititaliaavoq Kalaallit Nunaannit, USA-mit Danmarkimiillu sinniisuuffigineqartoq. Kalaallit Nunaat sinnerlugu Namminersornerullutik Oqartussat pisortaanerat ilaasortaavoq, USA sinnerlugu amerikamiut Danmarkimut aallartitaat ilaasortaasoq, Danmarkilu sinnerlugu nunanut allanut ministereqarfimmi udenrigsråd ilaasortaalluni. Kalaallit Nunaata USA-llu akornanni suleqatigiinnerup sakkortusineqarnissaa Joint Committeep suliassaraa; amerikamiut nunami maani najuunnerat Kalaallit Nunaannut naleqarnerulersinneqarnissaa suliassaraa aamma Kalaallit Nunaata USA-llu imminnut attuumassuteqarnerat sakkutuut nunatsinniinneqarnerannik taamaallaat tunngaveqartinneqassanngitsoq suliassaralugu. JC-p ataani makkununga suleqatigiissitaqarpoq:

- Kulturi ilinniartitaanerlu
- Ilisimatusarneq, peqqissuseq, teknologi avatangiisillu
- Niuerneq, takornariaqarneq, assartuineq aamma atortunik sanaartugasanillu assartuineq (logistik)

Suliaqarfiit taakku iluini JC attaveqaateqalersitsisinnaavoq, ilisimasanik tunniussisinnaalluni, pisinnaasanik amerliartortitsisinnaalluni, isumassarsiviusussanik suliniutinullu tapiissutitigut tapertaasinnaalluni, kiisalu USA-mi niuerfiit pillugit ilisimasanik tunniussisinnaalluni taakkuninngalu niueqalersitsisinnaalluni. Taamaattoq erseqqissaatigineqassaaq suleqatigiinnermut sinaakkutaasut kisiisa JC-p pilersissinnaammagit. Niueqateqarnikkut, suliniutinut tapiiffigineqarnikkut, amerikamiunik suleqateqarnikkut piviusunik iluaquteqarnissaaq suliffeqarfiit, pisortat suliffeqarfiisa kattuffiillu suliniutinut siunnersuuteqartarnermikkut pissusiviusutigullu peqataanermikkut namminneq anguniassavaat.

JC-mi suleqatigiinneq aningaasangorlugu nalilersorneqarsinnaanngilaq. Ataatsimoorussamik ataatsimiititaliaq aningaasaliissuteqarsinnaanngitsoq isumaqatigiissummi siullermi takuneqarsinnaavoq, taamaattumik suleqatigiit ataasiakkaat namminneerlutik aningaasaliissutaasussat pissarsiariniartariaqarpaat.

1.3.2 2008-mi Joint Committeemi sulineq

JC tallimassaanik Washington DC-mi 6. – 8. maj 2008-mi ataatsimiippoq.

JC-mi 2008-mi suleqatigiinnerup inerneru pingaarunersiorlugit makku erseqqissaatigineqarsinnaapput:

- Silaannakkut imaatigullu assartuinerit eqqarsaatigalugit Kalaallit Nunaata USA-llu akornanni illugilluni akileraaruteqartitsisarnissamik, december 2008-mi atsiorneqartumik, isumaqatigiissuteqartoqarpoq.
- Washington DC-mi JC-ip ataatsimiinnerani umiarsuit takornariartaatit pillugit suleqatigiissitsisoqarpoq aningaasaliinissamullu periarfissat pillugit isumasioqatigiittoqarluni. Aaqqissuussinerit marluusut tamarmik pitsaasumik inerneqarput isumaqatigiissuteqartoqarmat attaveqaateqartoqalerlunilu.
- Amerikamiut, danskit kalaallillu pisortat teknikkimik suliffeqarfiisa akornanni nunarsuup silaannartaani pissutsit sikoqassualu pillugit paasisutissanik avitseqatigiittarnissaq isumaqatigiissutigineqarpoq.
- Kalaallit Nunaanni ilinniarfiit USA-mut paasisassarsiorlutik angalasinnaanerannut periarfissat misissorneqarnissat isumaqatigiissutigineqarpoq, taamaalillutik ilinniarfeqarfiit amerikamiut ilinniartitaanermik suliaqartut akornanni paasisassarsiorsinnaassallutik nutaanillu attaveqaatitaarsinnaassallutik.

Tamatuma saniatigut angusat allat pitsaasut suliniutissanullu nutaanut siunnersuutit malitsigitinneqassapput. Illuatungeriit tamarmik ilorraap tungaanut sammisumik angusaqarusussusermillu isummiussaqaarsimasuupput tunniusimasorjuullutillu. Tamanna tunuliaqutaralugu oqaatigineqarsinnaavoq, isumaqatigiissummi politikkikkut anguniagaasut pissusiviusut aallaavigalugit suleqatigiinneq pivisusorsiorluusoq.

Piffissap qiteqqunnerani ukiumoortumik videokkut ataatsimiissutit atorlugit 17. december 2008-mi ataatsimeeqatigiittoqarpoq.

1.4 Permanent Committee

Kangerlussuarmi isumaqatigiissut 1991-imeersumik taaneqartartoq naapertorlugu Permanent Committee pilersinneqarpoq, apeqqutillu amerikamiut nunatsinni sakkutooqartitsinerannut (Pituffimmi sakkutooqarfik) tunngasut suliarisalugit. Permanent Committeemi ilaasortaapput USA-p naalakkersuisuisa sinniisaat, Danmarkip naalakkersuisuisa sinniisaat kiisalu Nunatsinni Naalakkersuisut sinnerlugit Nunanut Allanut Pisortaqaarfimmeersoq, taakkualu minnerpaamik ukiumut ataasiarlutik ataatsimiittarput.

Permanent Committee Washingtonimi maj 2008-mi ataatsimiippoq. Oqaluuserisa pingarneq tassaavoq Pituffiup ingerlanneranut amerikamiut sipaaruteqaannarnerat. Kalaallit-qallunaat tungaannit sipaarutaasut mianersoqqussutigineqarput, kalaallillu Pituffimmi sulisut sulisiinnarnissaasa pingaarutaa, sipaarutaasinnaasunillu kalaallit eqqugaannginnissaat taaneqarlutik. Ilanngullugulu isumaqatigiissut oqaluuserineqarpoq, taanna naapertorlugu suliaasanut isumaqatigiissutit taamaallaat kalaallit-danskit aamma amerikamiut suliffeqarfiinut isumaqatigiinniutigineqarsinnaapput. Tamatuma kingorna isumaqatigiissut allaffigeqatigiittarnikkut uppersarneqarpoq.

1.5. CIA-p nunatta silaannartaatigut timmisartuussisarnera nunatsinnullu akunnittarnera

DR-ip aallakaatitassiaa "CIA-p ersinngitsumik attaveqaataa" tunuliaqutaralugu naalakkersuisut februar 2008-mi aalajangerput suleqatigiissitamik pilersitsiniarlutik, suleqatigiissitarlu CIA-p Danmark, Kalaallit Nunaat Savalimmiullu silaannartaasigut timmisartuussisarneranik taakkunungalugu akunnittarsimaneranik ilimagineqartut pillugit peqqissaartumik nassuiaasiussaaq. Naalakkersuisut aalajangerput suleqatigiissitami sinniisuutitaqarniarlutik.

Suleqatigiissitaq nalunaarusiamik 23. oktober 2008-mi tunniussivoq. CIA unioqqutitsilluni tigusanik Danmarkip, nunatta Savalimmiullu silaannartaasigut ilumut timmisartuussisarsimanersoq timmisartuussisarsimannginnersorluunniit uppersarneqarsinnaanngitsoq pingaernerutillugu inerniliunneqarpoq. Ilimagineqarporli CIA sakkutuujunngitsunik timmisartuussisarsimasoq. Timmisartulli CIA-mit pigisorineqartut sunik imaqartarsimaneri timmisartuussinerillu tigusanik assartuussinerusarsimansut paasineqarsinnaasimangilaq.

Tamatuma saniatigut danskit, kalaallit savalimmiormiullu oqartussaasuisa CIA-p unioqqutitsilluni iliuuserisimasinnaasaannut peqataasimanerannik ilisimasaqarsimanerannilluunniit uppersaataasinnaasunik peqanngitsoq suleqatigiissitap inerniliuppaa.

Suleqatigiissitap iliuusissat arlaqaqisut kaammattuutigai; danskit, kalaallit savalimmiormiullu silaannartaasa mittarfiisalu Danmarkip nunat tamat akornanni pisussaaffi akimorlugit atorneqannginnissaat taakkunuunatigut siumut isigisumik qulakkeerneqassalluni.

Unioqqutitsilluni timmisartuussisinnaanerit siumut isigisumik paasineqarsinnaanissaat pinngitsoortinneqarsinnaanissaallu qulakkeerneqartariaqarpoq. Timmisartut kalaallit mittarfiinut akunnittut nakkutigineqarnerat Naalakkersuisut februar 2008-mi sakkortusivaat.

Taamaattumik Naalakkersuisut aalajangerput timmisartuussisimasinnaanerit kingumut Kalaallit Nunaannit misissuiffigeqqinneqarnissaat kingunissaqanngitsoq. Paasissutissanilli nutaanik saqqummersoqarpat suliaq nalilersoqqinneqassaaq.

Danskit/kalaallit oqartussaasuinit akuersissuteqarani Kalaallit Nunaata silaannartaata paasiniaasartut timmisartuussinerinut atorneqarsimanersoq USA-mit erseqqinnerusumik oqaatigineqanngimmat Naalakkersuisut pakatsissutigaat. Paasiniaasartulli sulineranni illersornissamut isumaqatigiissut 1951-imeersoq USA-p tunngaviginianggimmagu Naalakkersuisut naammaginartuutippaat. Taamaalilluni illersornissamut isumaqatigiissutip isumasiorneqarnera isumaqatigiissutigineqarpoq.

Nunanut allanut ministerip nalunaarusiaq USA-p nunanut allanut ministerianut oqaloqatigiissutigimmagu Naalakkersuisut naammagilluinnarpaat. Ministerip arnap 22. oktober 2008 uppersarsarpaa "danskit oqartussaasuinit siumoortumik erseqqissumillu akuersissummik pisimatinnani USA-p oqartussaasuinit imaluunniit taakku sinnerlugit inuit tigusaasimasut Kunneqarfiup Danmarkip nunataatigut silaannartaatigulluunniit angallanneqassanngitsut".

1.6 Imaani pisinnaatitaaffiit pillugit isumaqatigiissut

Imaani pisinnaatitaaffiit pillugit isumaqatigiissut naapertorlugu danskit aningaasanut inatsisaanni 2002-miit aningaasat immikkoortinneqartarput Savalimmiut eqqaanni piffinni marlunni Kalaallit

Nunaatalu eqqaani piffinni pingasuni nunaviit toqqaviisa annertusinissaannut piumasqaarnissamut uppernarsaatissat ilisimatusarfiginissaannut, taakkunani ilimagineqarmat nunaviit toqqaviisa annertusinissaannik piumasqaateqarnissamut periarfissaqartoq. Tamatumani pineqarput piffik Qalasersuup tungaanut sammisoq, piffik Kalaallit Nunaata avannamut kangianiittoq kiisalu piffik Kalaallit Nunaata kujataaniittoq.

Piffiit Kalaallit Nunaannut tunngasut pillugit piumasqaatip 2010-mi saqqummiunneqarnissaat siunertaralugu 2008-mi ilisimatusaqinneqarpoq. Savalimmiunut tunngasut pillugit 2009-mi piumasqaateqarnissaq sulissutigineqarpoq. Kalaallit Nunaat suliamut tamatumunnga peqataatinneqarpoq, imaani pisinnaatitaaffiit pillugit isumaqatigiissut naapertorlugu piumasqaatinik saqqummiussinissamut misilittakkanik katersinissaq siunertaralugu.

Naalackersuisut siulittaasuata danskillu nunanut allanut ministeriata nunat issittumiittut tallimaasut nunaviup toqqaviinik annertusisitsinissamik piumasqaateqartut – (USA, Rusland, Canada, Norge aamma Danmark) – nunanut allanut ministerii september 2007-imi qaaquvaat Ilulissani 28. maj 2008-mi ataatsimeersuariartoqqullugit. Ruslandip takutitsissutigalugu Qalasersuup naqqani russit erfalasuannik ivertitsinerata kingorna tamanna pivoq.

Illuatungeriit Ilulissani nalunaarut 28. maj 2008-meersoq akuersissutigaa. Tassuunakkut Qalasersuarmi pisinnaatitaaffiit pillugit apeqqut nunat tamat akornanni isumaqatigiissutigineqarpoq, imaani pisinnaatitaaffiit pillugit isumaqatigiissut aqutitigalugu ilaatigut malittarisassaartoq isumaqatigiissutigineqarluni. Ilanngullugulu nunat uppernarsarpaat suliaqarfinni arlaqartuni suleqatigiinniartut; soorlu nunaviit toqqavii issittumilu avatangiisit pillugit ilisimatusarneq, issittumi avatangiisit mianernartut illersorneqarnissaat, ajutoornerit pitsaaliornat kiisalu upalungaarsimaneq annaassiniarnerlu.

2. Issittumi suleqatigiinneq

2.1 Issittumi Siunnersuisooqatigiit

Naalackersuisut Issittumi Siunnersuisooqatigiinni sulinermi pissusiviusut tunngavigalugit suleqataapput, matumani siunnersuisooqatigiit suliaannut toqqaannartumik suleqataaneq aamma siunnersuisooqatigiinni kalaallit soqutigisaasa ataqatigiissaarnissaat eqqarsaatigineqarlutik. Issittumi Siunnersuisooqatigiinni ministerit ataatsimiinnerini Danmarkip naalagaaffiata aallartitaattut Naalackersuisut arlaleriarlutik peqataasarput, aamma Issittumi Siunnersuisooqatigiit ataanni Senior Arctic Officialsimi (SAO) Nalagaaffeqatigiit aallartitaannut Nunanut Allanut Pisortaqarfik ataavartumik peqataatitaqartarpoq. Issittumi Naasut Uumasullu Piujuannartinnissaat pillugu suleqatigiissitami (CAFF) Kalaallit Nunaat maannakkorpiaq siulittaasuutitaqarpoq.

Issittumi Siunnersuisooqatigiit pilersinneqarmatali piujuannartitsilluni ineriartortitsineq pillugu suleqatigiissitamut Naalagaaffeqatigiit aallartitaat Kalaallit Nunaannit aqunneqartarput, oktober 2006-imilu ministerit ataatsimiinnerisa kingorna SDWG-mi siulittaasup tulliatut nunarput inissippoq.

Issittumi Siunnersuisooqatigiinni siulittaasutut inissisimaneq Naalagaaffeqatigiit Norgemit april 2009-mi tiguppasuk aamma SDWG-mi siulittaasuuffik malinnaatinneqassaaq, naatsorsuutigineqarlunilu Kalaallit Nunaat siulittaasuutitaqalissasoq. Siulittaasuutitaqarneq sunniteqarnerulernermik Kalaallit Nunaatalu maluginiarneqarnerulerneranik periarfissiisaaq,

peqatigisaanilli qaaqqusisuunermi suliniutinullu aqutsisuunermi sulisutigut aningaasatigullu atugassarititanik amerlangaatsiartunik pisariaqartitsiumaartoq naatsorsuutigineqartariaqarluni.

Issittumi Siunnersuisooqatigiinni SDWG-milu siulittaasunngorfiusussani arlaleriarluni Kalaallit Nunaanni ataatsimiisitsisarnissaq naatsorsuutigisariaqarpoq.

2.2 Piujuartitsineq tunngavigalugu ineriartortitsineq pillugu suleqatigiissitaq (SDWG)

Issittumi Siunnersuisooqatigiinni sulineq Naalakkersuisunit salliutinneqarpoq killeqartinneqarlunili; peqataaneg Nordisk Rådimi peqataanerup akerlianik Nunatta Karsianit pingaarnertut akilersorneqartussaammat.

Taamatut killeqartitsineq SDWG-mi Issittumi Siunnersuisooqatigiit pilersinneqarneranni peqataasarnitsinni immikkut erseqqissarneqarpoq. Tassani issittumi suleqatigiinnerup inuppalaartunngortinneqarnissaa siunertarineqarpoq.

Naalagaaffeqatigiinnermi aallartitanut siuttutut inissaq Danmarkip Kalaallit Nunaannut tunniuppaa. Tamatumani suleqatigiinni suliniutinut Danmarkip aningaasatigut tapiissuteqarneq ajornera tunngaviuvoq. Nunat tamat akornanni ingerlatanut nalinginnaasumik tapiissutit amerlanngitsut saniatigut nunatsinni Aningaasanut Inatsimmi aningaasanik immikkoortitsisoqarsimanngimmat, avatangiisit pillugit suleqatigiissitani angusat assigisaannik angusaqarniarluni SDWG-mi siuariartortitsiniarneq angusaqarniarnerlu unammillernartorjuusarpoq.

Issittumi Siunnersuisooqatigiinni ingerlatat sulianut atuumassuteqarsinnaasut amerlanerpaat pillugit suleqatigiissitani ataatsimiittoqaraangat Kalaallit Nunaannit peqataatitaqartoqartarpoq. Suleqatigiiffik CAFF, DANCEA-amit aningaasalersorneqartoq eqqaassanngikkaanni, Kalaallit Nunaata tapiissutigisartagai tassatuaapput. Namminersorerullutik Oqartussat suliniutinut ingerlanneqartunut qaqutigoornerusumik tapiissuteqartarput. Tamatumunnga assersuutitut taaneqarsinnaapput silap pissusaanut tulluarsarneq pillugu suliniut (VACCA) SDWG-mit aqunneqartoq, aamma BEPOMAR tassaasoq imartanit SDWG-mut atuumassuteqartunit, nerisareqatigiittarneq tunngavigalugu aqunneqartunit misilittakkat pitsaanerpaat nalunaarsorneqarnerat, tamatumali saniatigut imaani avatangiisit illersorneqarnissaat pillugu suleqatigiissitamit (PAME) suliaq aqunneqarpoq.

Namminersorerullutik Oqartussanit Nordisk Ministerrådillu aningaasarpassuarnik tapiinerup kingorna Issittumi Inuuniarnikkut atugarisat pillugit SDWG-p avataanit aqunneqartumik misissuisoqarmat (SLiCA-mik taaguuteqartinneqartumik) Kalaallit Nunaat misissuinermi peqataavoq. Suliniut SLiCA maanna naammassingajalerpoq, paasissutissalli misilittakkallu suliniutini arlaqartuni atuumassuteqartuni atorneqalereerlutik. Taakkununnga ilaallutik suliniutit Arctic Human Development Reportip kingunerisaanik aallartinneqartut. Nunatsinni Naatsorsueqqissaartarfik norskit siulittaasuunerisa nalaani issittumi naatsorsueqqissaartartut attaveqatigiilernissaannut pissusiviusut naapertorlugit suleqataavoq, Issittumi atugassarititaasut inuiaqatigiinnilu aningaasaqarnikkut pissutsit misissuiffigineqarnerat pillugu suliniutaasut ECONOR I+II suleqatigiiffigineqarlutik.

Naggataagullu issittumi peqqinnissaq pillugu suliniutinut arlaqartunut SDWG-p ataani peqqinnissaq pillugu suliaqartoqarpoq; attaveqaqatigiinnik pilersitsisoqarpoq kiisalu avatangiisinik nakkutilliineq pillugu suleqatigiissitami (AMAP-mi) ataavartumik peqataasoqartalerluni.

SDWG-p ataani issittumi nappaatit pillugit ilisimatusarnermi immikkut ilisimasalinnik suleqatigiissitap siulliup pilersinneqarnerani kalaallit sinniisut pingasut toqqarneqarput. Ataaseq Peqqinnissaqarfimmik Nakkutilliisoqarfimmit, ataaseq Dronning Ingridip Napparsimmavissuaniit ataaserlu Statens Institut for Folkesundhedip Kalaallit Nunaannut immikkoortoqarfianiit.

Issittumi Siunnersuisoqatigiinni siulittaasunngornissaq pillugu Nunanut Allanut Pisortaqaqarfiup septemberimi isumasioqatigiissitsinerani Naalackersuisunit, Namminersornerullutik Oqartussat naalackersuisoqarfiinit, aqutsisoqarfiinit kiisalu suliffeqarfiutaannit, Inatsisartunit, Folketingimit kiisalu Inuit Issittormiut Kattuffiannit Danmarkimilu nunanut allanut ministeriaqarfimmit sinniisut peqataapput. Issittumi suleqatigiinnermi peqqinnissamatun tunngasuteqartut siammasissumik Kalaallit Nunaannut kinguneqarluartumik iluaqutaaniassammata nunatta sulinermut tassunga erseqqissumik tapertaasinnaanera periarfissaalluartoq isumaqatigiissutigineqarpoq, taakkulu Kalaallit Nunaanni atuisunit aalajangiisartunillu malinnaaffigineqarnissaat tapersorsorneqarnissaallu naatsorsuutigineqarpoq.

Issittumi naalackersuineramik suliaqartut kattuffiata (SCPAR) Fairbanksimi arfineq pingajussaaniik september 2008-mi ataatsimiinnermini suliniutit peqqissutsimik siuarsaat qitiutimmagat maluginiartariaqarpoq. Issittumi naalackersuineramik suliaqartut ataatsimeersuarnermit oqaaseqaamminni immikkoortutut siullertut Issittumi Siunnersuisooqatigiit kaammattorpaat, issittumi peqqinnissakkut anguniakkatik pillugit periusissioqqullugit, tamatumani sulinerup ingerlareersup ataatsimoortumik sunniutai Issittumi inuit peqqinnerulernerannut atorneqassallutik, kulturikkut naleqartitanut naleqquttunngorlugit.

2.3 Canadamik suleqateqarneq

2.3.1 Tartupaluk - Hans Ø

Kalaallit Nunaata Canadallu akornanni imartani nunaviup toqqaviata killeqarfilernissaa pillugu Canada Kalaallit Nunaallu 1973-imi isumaqatigiissuteqarput. Illuatungeriilli tamarmik Tartupaluk – Hans Ø piginiarlugu piumasaqaateqarput, taamaattumillu taanna killeqarfiliinissamik isumaqatigiissummi ilaatinneqanngilaq. Taamanimilli ukiut ingerlanerini illuatungeriit isumaqatigiinnginnissartik isumaqatigiissutigaat. Aaqqiagiinnginnerup aaqqiivigineqarnissaa siunertaralugu 2005-imi siunersuisarnerit aallartinneqarput. Ilulissani maajip 29-ani ataatsimiinnermi kingullermik siunersuinesoqaqqippoq. Tamatumani ilisimatuut canadamiut, danskit kalaallillu akornanni qeqertami tassani ilisimatusarluni suliniummut suleqatigiittalersimasut paasineqarpoq, illuatungeriillu aaqqiissutaasinnaasoq sulilissutigigaat paasineqarluni, aaqqiissutaasussalli nassaarinnissaa sulil qanilliallassimannngilaat.

3. Nunani Avannarlerni Suleqatigiinneq

Nordisk Ministerrådimi suleqatigiinneq svenskit 2008-mi siulittaasuuffigineqarpoq. Svenskit siulittaasuuneranni anguniakkanut qulequtarinneqarpoq: ”Nukiit ataatsimoortinnerat”, anguniakkanilu unammillersinnaanermut nukissat, silap pissusia pillugu apeqqutit,

nutaaliorsinnaaneq ataqatigiissaarinerlu annerusumik pingaartinneqarput. Naalakkersuisut nunani avannarlerni sulinerminni tulleriissaarinerata nassuiaataa inatsisartut ukiakkut 2008-mi ataatsimiinneranni saqqummiunneqarpoq.

Nunani avannarlerni ministeriunerit nunarsuarmioqatigiit imminnut qanilliarturnerat salliutissallugu 2007-imi aalajangermatali, Nordisk Ministerrådimi sulineq tamatuminnga suli malunnaateqartarpoq. Nunarsuarmioqatigiit imminnut qanilliarturnerannut aningaasat DKK 60 mio. immikkoortinneqarsinnaaqullugit Ministerrådip aningaasanut missingersuutaanni tulleriinnilersuineq allangortittariaqarsimavoq.

Nunat avannarliit nunarsuarmioqatigiit imminnut qanilliarturnerat siullermeerlutik aprilip qaammataani ataatsimiissutigaat, tamatumani inuussutissarsiortut, naalakkersuineramik suliaqanngitsut – NGO-t -, pisortat oqartussaasui naalakkersuinermillu suliaqartut sinniisui nunani avannarlerni tallimani ministeriunernut oqaatigissallugu periarfissaqalerput; nunani avannarlerni nunarsuarmioqatigiit imminnut qanilliarturnerat pillugu suut ataatsimoorussamik sulissutigineqassanersut namminneq oqariartuutigisinnaalerpaat.

Nunarsuarmioqatigiit imminnut qanilliarturnerat pillugu aningaasaliissutit suliniutinut 14-inut agguataarneqarput, taakkunanga nunani avannarlerni pingaaruteqartunik ilisimatusarluni suliniummut amerlanerpaat DKK 25. mio.-usut tunniunneqarput. Nordisk Ministerrådip missingersuutaasa pissarsiarineqarnerata saniatigut nunat ataasiakkaat aningaasanik atugassiinissaat suliniummi tassani pisariaqarpoq, soorlu EU-p ilisimatusarnermut ineriartortitsinermullu anguniagaannit assigiinngitsunit aningaasanik amerlasuunik pissarsisoqarsinnaassasoq aamma naatsorsuutigineqarluni. Tamatuma saniatigut qaffasinnerusumik ilinniakkanut DKK 8 mio. immikkoortinneqarput kiisalu silap pissusaa pillugu Københavnimi 2009-mi ataatsimeersuarnissami avannaamioqatigiit ataatsimoorussamik suliniutaannut atugassatut DKK 5 mio. immikkoortinneqarlutik.

Nordisk Rådip Helsingforsimi ataatsimiinnerani Islandimiut 2009-mi siulitaasoqarfittut anguniakkatik saqqummiuppaat. Islandip silap pissusaa, nukissiutit minguitsut imaanilu isumannaallisaaneq siulittaasutut anguniakkamini qitiutinniarpai. Tamatuma saniatigut ministerit siunnersuisooqatigiivini assigiinngitsuni suliniutit arlaqartut, nunanut avannarlernut killernut immikkut attuumassuteqartut aallartinneqarput. Anguniakkat tamarmiusut uani takuneqarsinnaapput: www.norden2009.is. Suliniutini taakkunani sapinngisamik sunniuteqaqataanissaq naalakkersuisut unammillernartippaat.

Naalakkersuisut suleriaaseriligartik 2008-mi atoqqippaat, tamatumalu kingorna Nunat Avannarliit Killiit Siunnersuisooqatigiivisa ukiumi tassani innersuussutaannik inatsisartut suliaqarneqaranni naalakkersuisut oqalliseqataapput. Siunnersuisooqatigiit ukiumoortumik ataatsimiinissaat sioqqullugu Naalakkersuisut Nunat Avannarliit Killiit Siunnersuisooqatigiiviniut ataatsimoorumik akissuteqarput. Tamatuma saniatigut Naalakkersuisut sinniisaasa Nordisk Rådip ataatsimiinneranni Nunat Avannarliit Killiit Siunnersuisooqatigiivini siulittaasoqarfimmik oqaloqateqartarput.

3.1 Nunat Issittormiut ataatsimeersuarnerat

Nordisk Ministerrådimi svenskit siulittaasutut anguniagaanni aamma Issittumut pingaaruteqartoq ilaatinneqarpoq, tamatumalu kingunerisaanik ataatsimeersuortoqarpoq: Common Concern for the Arctic, Issittoq ataatsimoorussamik suliaqarfigisarput. Ataatsimeersuarneq EU kommissionimit

aamma EU-mi ministerrådimi franskit siulittaasuuffigisaannit peqataaffigineqarpoq. Tamatuma saniatigut nunat issittumiittut allat kiisalu Kinamit Sydkoriamillu sinniisut peqataapput.

Sammasat tallimat oqaluserineqarput. Nunami pisuussutit uumassusillit, imaani pisuussutit uumassusillit, pisuussutit uumaatsut, Issittumi najukkani ineriartorneq kiisalu ilisimatusarneq ineriartornerlu. Ataatsimeersuarnermi saqqummiussat oqallinnerillu EU kommissionip 2008-mi novemberip naalernerani issittumi anguniagassatut saqqummiusnaanut pitsaasumik sunniuteqarput.

Anguniakkani taakkunani EU kommissionip issittumi anguniakkamini pingaernerit pingasut saqqummiuppai. Una erseqqissaatigivaat: ”Issittoq illersorneqassaaq najukkanilu innuttaasut isumaqatigalugit allannguusaaliorneqassalluni”. Tamatuma saniatigut pisuussutinik piujuartitsilluni atorluaanerup siuarsarneqarnissaa pingaartinneqarpoq kiisalu Issittup illuatungeriinnit amerlasuunit aqunneqarnissaani tapertaaniarlutik nalunaaruteqarput.

Kalaallit Nunaata EU-mut isumaqatigiissutaani suleqatigiilluarnerup tunngavigineqartup nukittorsarneqarnerani EU-p iliuserisaa siulleq taamanna tapertaalluarumaartoq naalakkersuisunit ilimagineqarpoq.

4. Europamik suleqateqarneq – EU

Kalaallit Nunaata EU-llu suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutaata pilersinneqareerneraniit nunanik imarpiup illuatungaaniittunik nunallu immikkoortuinik pissusiviusut naapertorlugit suleqateqarneq (OLT) kiisalu puisit amiinit tunisassianik EU-mut eqqusseqqusiunnaarnissaaq pillugu peqqussutip 2008-imi suliarinerani saqqummiunneqarneranilu EU-p tungaanit ulappunnerujussuaq malunnarpoq. Tamatuma saniatigut EU-p tungaanit suliniutaasoq nutaaq, tassalu Issittumi Anguniakkani siusinnerusukkut taaneqareersoq ukiup ingerlanerani malunnaataavoq.

4.1 EU-p Kalaallit Nunaatalu akornanni isumaqatigiissutitigut attuumassutit

Kalaallit Nunaata EU-llu akornanni suleqatigiinnermi sinaakkusiussat Nunatta Naalakkersuisuisa, danskit naalakkersuisuisa EU-llu siulittaasoqarfiata ”Politikkikkut Ataatsimoorussamik Nalunaarut”Luxembourgimi 27. juni 2006-mi atsiormassuk politikkikkut akuersissutigineqarput. Ataatsimoorussamik nalunaarut tassaavoq politikkikkut pingaernerutitaq, EU-p aalisarnermi soqutigisaanik Kalaallit Nunaatalu ineriartornissami soqutigisaanik ataqatigiissitsisoq.

Aalisarnermik isumaqatigiissut nutaaq 1. januar 2007-imi atuutilersoq Ilulissani 2. juni 2006-imi naammassillugu isumaqatigiissutigineqarpoq, aamma illuatungeriit isumaqatigiissutaagallartoq 21. december 2006-imi akuersissutigaa, tassuunakkut aalisarnermik isumaqatigiissut pissusiviusut naapertorlugit 1. januar 2007-imi atuutilersinneqarluni. Aalisarnermik isumaqatigiissut ilanngussarlu tassunga attuumassuteqartoq imm. 11.6-imi erseqqissumik allaaserineqarpoq.

OLT-mi Kalaallit Nunaat pillugu Siunnersuisooqatigiit aalajangernerat Ministerrådip 17. juni 2006-imi akuersissutigaa. Suleqatigiinneq taanna ”peqatigiinnissamik isumaqatigiissut”-mik taaneqartarpoq, ilaatigullu suliaqarfinni arlaqartuni peqatigiinnissamik isumaqatigiissut aqqutigalugu nukittorsaanissaaq Namminersornerullutik Oqartussanit siunnersuuteqarfigineqarpoq; ”Isumaqatigiissut Qajaq”-mik taaguuteqartinneqarluni.

Taamaalilluni EU-p Kalaallit Nunaannut akiliutigisai katillutik (aalisarnermik isumaqatigiissut aamma peqatigiinnissamik isumaqatigiissut) piffissami 2007-2013 ukiumut 43 mio. euro-nik (320 mio. kr. missaannik) amerlassuseqarput.

4.2 EU-p Kalaallit Nunaatalu akornanni Peqatigiinnissamik isumaqatigiissut

EU-p Kalaallit Nunaatalu akornanni Peqatigiinnissamik isumaqatigiissut 1. januar 2007-imi atuutilerpoq. Nunatsinni ilinniartitaanerup aqqissuunneqarnerata ineriartortinneqarnissaa, isumaqatigiissutip atuuffiani, 2007-miit 2013-imut, isumaqatigiissummi qitiutinneqarpoq; inuussutissarsiutitigut ilinniartitaaneq pingaarnertut eqqarsaatigineqarluni, isumaqatigiissutikkut Kalaallit Nunaannut ukiumut 25 mio. €¹ tunniunneqartassapput, saniatigut akinut aningaasarsianullu naleqqussaannerit ilanngunneqartassallutik.

Isumaqatigiissutip atortussanngortinnissaa anguniarlugu Namminersornerullutik Oqartussat EU Kommissionimik qanimut 2006-imi ukiaaneraniilli suleqateqarput. Suliat ilaat pilersarusiornissami allakkiaq, ”Greenland Programming Document”, naalakkersuisut siulittaasuannit EU Kommissionillu siulittaasuannit juni 2007-imi atsiorneqarpoq.

Suliat atortussanngortitsinermi atugassat 2008-mi suliarineranni allakkiaq arlaqartut suliarineqarput atugassaasullu piviusunngortinneqarlutik; ukiumoortumik pilersaarut, ukiumoortumik nalilersuineq, malunniutaasartut nalilersorneqarsinnaasut suussusersiniarnerilu, aningaasaliissuteqarnissami isumaqatigiissut kiisalu Kalaallit Nunaanni aningaasalersueriaaseq matumani ilaapput. Kingulleq Kalaallit Nunaata ineriartortitsinermi ikiorneqarnissaminut nalinginnaasumik pisinnaatitaaneraniik ataavartumik nalilersuiffiqineqartarnissaani atorineqartussaap.

Isumaqatigiissutip atuunnerani atuutitsitsinermik sulisoqartassaaq, nakkutilliisoqarluni malitseqartitsisoqarlunilu. Inuussutissarsiutinut, Sulisoqarnermut Inuussutissarsiutitigullu Ilinniartitaanerumut Aqutsisoqarfik tamatuminnga 2008-mi suliaqartuuvoq.

4.3 Nunani imarpiup akianiittuni nunallu immikkoortuini suleqatigiinneq (OLT)

Kalaallit Nunaata nunat qeqertallu allat 19-it peqatigalugit EU-mi isumaqatigiissutip kapitaliisa sisamaanni allanneqarsimasooq, OLT-mik aqqissuussinermik taaneqartartoq, aqqutigalugu EU-mut kattusimavoq. Europami ineriartortitsinermik aningaasaateqarfiup piffissaliussanut naleqqussaaneq EU-llu pingaarnerusumik 2013 angullugu missingersuutaannut naleqqussaaneq 2007-imi pivoq. Nunat aningaasaateqarfimmut OLT-mut ilaasut tapiissutinik pisarput.

EU Kommissionip ”EU-p nunallu OLT-mut atasut akornanni siunissami attuumassuteqartussat pillugit Mappersagaa Qorsuk” qitiutillugu 2008-mi sulisoqarpoq. Maanna isumaqatigiissutaasooq atorunnaarpat illuatungeriit attuumassuteqartut tusarniarneqarnissaat tassuuna siunniunneqarpoq, tassuuna OLT-mik 2013-imi isumaqatigiissut nutaaq nutaaliaasorlu aqqutissiuunniarneqarpoq. Mappersagaq Qorsuk 1. juli 2008-imi saqqummersinneqarpoq tusarniaassutigineqarneralu 17. oktober 2008-mi killeqartinneqarluni. Naalakkersuisut tusarniaanermi akissutit maanna

---

¹ Akit allanngorarnerat naapertorlugu taakku 2007-imi 26,5 mio. € missaanniissapput, 2008-mut naliliinissaq utaqqineqarpoq.

tunniutereersimalerpaat. Taamaattumik nunat OLT-mut atasut akornanni, nunat imarpiup akianiittut nunallu immikkoortuisa ataqatigiiffianni (OCTA), suleqatigiinneq kiisalu EU Kommissionimik suleqateqarneq Mappersagaq Qorsuk-mmi tunngavigineqartartorujussuuvoq.

Mappersagaq Qorsuk-mmi suliaqarfiit qitiusumik suleqatigiissutaasinnaasut taakkartorneqarput. Taakkulu atorlugit nunat OLT-mut atasut iluaqutissanik ineriartortitsisinnaasutut ilimagineqarput; allaalluunniit nunap immikkoortui ”misilittakkanik immikkullu ilisimasanik katersuiffittut” ineriartortissinnaasutut taaneqarsinnaasarlutik. Annerusumillu nunat immikkoortuini ataqatigiinnerulernissaq Mappersakkami Qorsuk-mmi tikkuartorneqarpoq, tassalu nunarsuup immikkoortuunik qanittumiittunik niueqateqarneq, avatangiisunik illersuineq taakkunangalu naleqartitsineq pineqarlutik.

Kalaallit Nunaata Bruxellesimi Aallartitaqarfiata nunat OLT-mut atasut avatangiisit silallu pissusaata allanngornerisa kingunerisaannik taakku innarleruminissusiisa piviusut aallaavigalugit akuersissutigineqarnissaat sulissutigaa. Ilaatigut ataatsimeersuarnerni assigiinngitsuni peqataasarluni; taakkunani nunat OLT-mut atasut anguniagaat saqqummiutissallugit periarfissaqartarluni. Ilaatigullu Mappersagaq Qorsuk pillugu tusarniaanermi OLT-mi isumaqatigiissutissami avatangiisit silallu allanngoriartornera pillugit aningaasaateqarfimmik pisariaqartitsisoqarnera Kalaallit Nunaata akisummini tikkuartorpaa – aamma silap pissusaa pillugu ilisimatusarfik Videnskabsministeriamit Namminersornerullutillu Oqartussanit aningaasalerneqarluni Nuummi pilersinneqartussaq eqqarsaatigineqarluni, taannalu ”immikkut ilisimasallit katersuuffiattut” EU-millu iluaqutigineqarsinnaasutut taaneqarsinnaalluarluni.

Nunat OLT-mut atasut ministerii, EU Kommission, nunat ilaasortat sisamaasut kiisalu nunat OLT-mut atasut akornanni illuatungeriit pingasuusut 26.-28. november 2008-mi ataatsimeeqatigiippat. Ukiumoortumillu pisarteq tamanna ukioq manna Caribiami Cayman Islandimi pivoq, ”ataatsimeersuarnertullu” taaneqarsinnaalluni, tamatumani oqaloqatigiinnerit aqutugalugit ukiumi qaangiuttumi sulineq nalilersorneqartarmat siunissamilu sulinissaq oqaluuserineqartarluni.

Ministerit ataatsimiinneranni naalakkersuinikkut aalajangersakkat 2009-mi pisussat oqaluuserineqarput akuersissutigineqarlutillu. Tamatuma saniatigut OCTA-p aalajangiisartoqatigiivini ExCo-mi siulittaasumik nutaamik qinersisoqarpoq. ExCo-mi 10. Europæiske Udviklingsfondip (10. EDF) eqaatsumik atorneqarnerata qulakkeernissaa ilaatigut piginnaatitsissutigissallugu pingaarnerutineqarpoq. Atortussanngortitsineramik suliaqarnerni siunissami ikuiuttartussap OLT-ip 2009-mi allatseqarfissaata aningaasalerneqarnissaanik qulakkeernerinninniarnaq unammillernartuussaaq. Nunat OLT-mut atasut EU Kommissionillu akornanni suleqatigiinneratigut pissaaq. Illuatungeriit pingasuusut ataatsimiinneranni Mappersagaq Qorsuk oqaluuserineqarpoq, 10. EDF-illu atortussanngortinnissaata periarfissagissaarnerunissaanut OLT-mut allatseqarnissamik pisariaqartitsineq aammaarluni maluginiarneqaaqqippoq.

4.4 EU-p Issittumut politikkaa

EU-p Nunarsuup Avannarpiiaanut Sammiviani ”Issittumut igalaaq” 2001-imi saqqummiunneqaaqqarpoq, suliniulli aningaasatigut tulleriinnilersuinikkut piviusunngortinneqanngisaannarluni. Issittoq EU-mit aatsaat 2008-mi soqutigineqaaqqilerpoq.

Kalaallit Nunaata Bruxellesimi aallartitaqarfia EU Kommissionimi suliaqarfinit arlaqartunit EU-p issittumut politikkini aalajangersaaffigerusukkaa 2008-mi siusissukkullu nalunaarfigineqarpoq.

Tusarniaalluni oqaloqatigiinnerit arlaqaqisut kingornatigut – Nordisk Ministerrådip Issittoq Ataatsimoorluta susasaqarfippit - Commom Corncern for the Arctic - taallugu – Ilulissani september 2008-imi ataatsimeersuartitsinerani ilanngullugu - EU Kommissionip Issittumi soqutigisai pillugit nalunaarut ("communication") EU-p november 2008-mi saqqummersippaa.

Silap pissutaata allanngornerata kinguneranik siunissami periarfissaasinnaasut soqutigisaqaqqilernermi tunngaviupput. Sullualuk aqqusaarlugu imaatigut assartuinnermi aqqutissat nutaat aamma uuliamik, gassimik aatsitassanillu allanik paaasooqarsinnaanera matumani eqqarsaatigineqarlutik. Nalunaarummi pingaernerit pingasut qitiutinneqarput: 1) innuttaasut peqatigalugit Issittumik illersuineq piujuaannartitsinerlu, 2) pisuussutit piujuaannartitsilluni atorluarneqarnerinik siuarsaaneq kiisalu 3) Naalagaaffiit Peqatigiit imarpinni pisinnaatitaaffiit pillugit isumaqatigiissutaa aamma Ilulissani nalunaarut maj 2008-meersoq innersuussutigalugit Issittup illugiinnit amerlasuunit aqunneqarnissaa pillugu ilaatikkusutat.

EU-p Issittumi politikkiata ukiuni aggersuni annerulersinneqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq, taamaattumik EU Kommissionip Kalaallit Nunaatalu annerusumik imminnut attavigeqarfinissaat naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Pissusiviusut naapertorlugit politikki aningaasaateqarfinnillu atugassiissutit suut Kommissionip nalunaaruteqarnerata kinguneriumaarai oqaatigissallugu sulii piaarpallaarallarpoq, naak EU-p Issittumi ilisimatusarnerulernissaa piviusorsioortutut isigineqartariaqaraluartoq.

4.5 Puisit amiinik niuernerq pillugu suliniutit

Canadamiut ikuttaatinik atuillutik puisinik toqutsisarnerat pillugu Europami tusagassiuutitigut akerlilersuinerujussuup kingunerisaanik puisinniarnaq akerleralugu Europa Parlamentimi amerlanerulluteqarluinnartunit allakkatigut 2006-ip naalernerani nalunaaruteqartoqarpoq, puisillu amiinit tunisassiat EU-mi ilaasortaasuni Belgiami Hollandimilu 2007-mi atorneqaaqusaajunnaarlutik.

EU Parlamentip nalunaarutaa tunngavigalugu EU Kommissioni misigisimavoq iliuuseqartariaqarluni. Puisinniarnermi pissutsit pillugit nalunaarusiat marluk 2007-ip 2008-llu ingerlanerini suliarineqarput. Aappaat tassaalluni toqutseriaatsit pillugit nalunaarusiaq, aappaallu puisinniarnaq pillugu inuiaqatigiit aningaqaqarnerannut inatsiseqarnikkullu pissutsit pillugit nalunaarusiaq.

EU Kommissionip Avatangiisit pillugit Generaldirektoratiata puisinit tunisassiat EU-mut eqquteqqusaajunnaarnissaat EU-milu niuertureqqusaajunnaarnissaat pillugu peqqussutissatut siunnersuut 22. juli 2008-imi saqqummiuppa, taannalu Kommissæreqatigiinnit akuersissutigineqarpoq. Maanna puisinit tunisassiat EU-mut eqquteqqusaajunnaarnissaat EU-kkullu aqqusaaruteqqusaajunnaarnissaat pillugu siunnersuuteqartoqarpoq. Peqqussut suliaqarfinnit marlunnit oqartussaaffigineqarmat Europa Parlamentimi ministerrådimalu aalajangiiffigineqartussaassaaq.

Europa Parlamentimi ataatsimiititaliat assigiinngitsut siunnersuut ukiuunerata (november 2008 – februar/marts 2009) ingerlanerani suliarisussaavaat. Ataatsimoorluni ataatsimiinnermi taasissutigineqarnissaa marts/april 2009-mi anguniagaavoq. Europa Parlamentimut qinersisoqannginnerani Kommissionimullu taarserneqannginnerani EU kommissionip 2009-p aasaanerani akuersissutigitinniassagaa ilimagineqarpoq.

5. Nunarsuarmioqatigiinni suleqatigiinneq – Naalagaaffiit Peqatigiit

Naalagaaffiit Peqatigiit sulinerat naalackersuisut malinnaaffigaat, Naalagaaffiit Peqatigiillu isumaqatigiissutaasa nalunaarutaasalu Kalaallit Nunaannit malinneqarnissaat tamaviaarutigalugu sulillutik. Taamaalilluni Danmarkip Naalagaaffiit Peqatigiit ataatsimeersuarneranni aallartitatut sinniisuuffigalugulu suleqatigiiffiit assigiinngitsut ataatsimiinnerini Kalaallit Nunaat suleqataasarpog; Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisooqatigiinni nunallu tamat akornanni isumaqatigiissutit naalagaaffinnit malinneqarnersut ilanneeriarluni nakkutilliarloqataasarpog.

5.1 Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit Siunnersuisooqatigiivi

Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit Siunnersuisooqatigiivi ukioq kaajallallugu ataatsimeeqatigiittarnerni katersuuffiusarput, takkunanilu Kalaallit Nunaannut attuumassuteqarnerpaani sunniuteqarfiginerpaasinnaasaanni Namminersornerullutik Oqartussat peqataasarpog.

Naalagaaffiit Peqatigiit nakkutilliinermi ataatsimiititaliaannut Naalackersuisut ataavartumik nalunaarusiortarput, Naalagaaffeqatigiinnerullu isumaqatigiissutinik atortussanngortitsinerata killiffia pillugu nalilersuinerit malinnaaffigisarlugit. Innuttaasutut Politikkikkullu Pisinnaatitaaffiit pillugit Isumaqatigiissut Danmarkimit malinneqarnersoq Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Ataatsimiititaliap nalilersormagu Kalaallit Nunaat Savalimmiullu kingullermik oktober 2008-imi peqataappog. Eqqartuussiveqarneq pillugu Ataatsimiititaliarsuup sulinerani killiffiit pillugit ilaatigut tassani ilisimatitsisoqarpoq – eqqartuussisaaseq pillugu inatsisip aamma pinerluttulerinermi inatsisip 1. januar 2010-mi atuutilersissusap allanngortinneqarnerata akuersissutigineqarnera, Namminersorneq pillugu Isumalioqatigiissitat sulinerat kiisalu Namminersorneq pillugu inunnik taasisitsinissap piareersarneqarnera ilisimatitsissutigineqarlutik. Tamatuma saniatigut Thule pillugu suliap Danmarkimit suliarineqarnera tamatumanilu Højesterettip eqqartuussutaa pillugu arlalinnik apeqquteqartoqarpoq.

Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisooqatigiit ataanni nakkutilleeriaatsimi allami Immikkut ittumik Nalunaaruteqartartog (Specialrapportorit) atorneqartarput, taakku suliaqarfimmik assigiinngitsut iluini inuit pisinnaatitaaffiisa malinneqarnerat nakkutigissallugu pisinnaatinneqarput.

Naalliutsitsineq pillugu Immikkut Nalunaaruteqartartog isertitsivinni atugarisat takuniarlugit, pineqaatissinneqarsimasunik inissiisarfiit aamma tarnikkut napparsimasunut immikkoortoqarfiit pulaarniarlugit, kiisalu politiit, eqqartuussiveqarfik isumaginninnermullu oqartussaasut ataatsimeeqatiginiarlugit Danmarkimut Kalaallit Nunaannullu maj 2008-mi tikeraartoq assersutigineqarsinnaavoq. Tamatuma kingorna Ilinniartitaaneq pillugu Immikkut Nalunaaruteqartartog Danmarkimi nunanut allanut ministeriamut nalunaarpoq 2009-mi Kalaallit Nunaannut tikeraarnissi ilimagalugu. Naalagaaffiit Peqatigiit immikkut nalunaaruteqartartuinut attuumassuteqartut tamarmik qaqugukkulluunniit pisortatigoortumik Naalagaaffeqatigiinnut tikeraarnissaminut tikilluaqqusaajuarpog.

Inooqatigiinnermi eqqortuliortarnissaq pillugu sulinermi inuillu pisinnaatitaaffiik ataqqinninnermik sulinermi nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffii pillugit suliaqarnermut ilaalluinnarpoq, tamannalu Naalakkersuisut tulleriarineranni ukiorpassuanngortuni salliutinneqartartorujussuuvoq.

Naalagaaffiit Peqatigiit Nunat Inoqqaavisa Pisinnaatitaaffii pillugit Permanent Forumianik pilersitsineq, Naalagaaffiit Peqatigiit Nunat Inoqqaavisa Pisinnaatitaaffii pillugit Nalunaarutaata akuersissutigineqarnera, Naalagaaffiit Peqatigiit nunat Inoqqaavi pillugit Immikkut Nalunaaruteqartartumik Nakkutilliisartussamillu Naalagaaffiit Peqatigiit ataatsimeersuarneranni sulinaqatigiiffiinilu nunarsuarmioqatigiit inuit pisinnaatitaaffiik aalajangersakkanik malititsinersut nalunaarusiortartussamik toqqaaneq, naggataagullu nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffii pillugit apeqqutini Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisooqatigiinik immikkut ittumik ilisimasalinnik siunnersuisartussamik suleqatigiissitaliamik pilersitsineq Naalagaaffiit Peqatigiit maannamut angusaasa pingaernerpaat ilaagivai.

Tamatuma saniatigut Naalagaaffiit Peqatigiit ataatsimeersuarnerini marloriarlutik nunat tamat akornanni nunarsuarmi nunat inoqqaavinut ukiorititat qulikkuutaat nalunaarutigisarpai, taakkulu – nunakkuutaartumik, nunat immikkoortukkuutaartumik kiisalu nunat tamat akornanni – nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffiisa inuuniarnerminnilu atugaasa pitsanngorsarnissaannut suliniutitut sinaakkusiisuupput.

5.2 Naalagaaffiit Peqatigiit Nunat Inoqqaavisa oqaasissaqarfiinut Permanent Forumia

Naalagaaffiit Peqatigiit Nunat Inoqqaavisa Oqaasissaqarfiinut Permanent Forumiani (UNPFII) sulineq naalakkersuisut tapersorsorpaat, Naalagaaffiillu Peqatigiit qitiusumik allaffeqarfiani ukiumoortumik ataatsimiilluni katersuuttarnerni sinniisuutitaqartarlutik.

Naalagaaffiit Peqatigiit Nunat Inoqqaavi pillugit Permanent Forumiani ilaasortat Naalagaaffiit Peqatigiit qitiusumik allaffeqarfiani New Yorkimi aprilip 21-aniit maajip ulluisa aappaannut 2008-imi arfineq- aappasaanik ataatsimeeqatigiipput. Kalaallit Nunaanni Nunanut Allanut Isumannaallisaanermullu Inatsisartut Ataatsimiititaliaata siulittaasua ilaasortaalu marluk, kiisalu Kalaallit Nunaat sinnerlugu Folketingimut ilaasortaq ataaseq ataatsimiititaliami taasisinnaatitaanani ilaasortaasoq ataatsimeeqataapput. Ataatsimiititaliaq danskit aallartitaannut ilaavoq ataatsimiititaliamullu allatsimit angalaqatigineqarluni. Tamatuma saniatigut Kalaallit Nunaanni Inuit Issittormiut Siunnersuisooqatigiivinit, ICC-mit, sinniisut peqataapput.

Permanent Forumip siorna ataatsimiinnerani kalaallit aallartitaasa siunnersuuteqarnerisigut arfineq-aappasaanik ataatsimeeqatigiinnermi silap pissutaata allanngoriartornera aamma uumassusillit assigiinngiiaarnerat qitiutinneqarput. Danskit aallartitaat sinnerlugit Inatsisartut Nunanut Allanut Isumannaallisaanermullu Ataatsimiititaliaata Issittumi silap pissusai pillugit Kalaallit Nunaanni ingerlatat suliniutillu saqqummiuppai.

Naalagaaffiit Peqatigiit Nunat tamat Akornanni nunat inoqqaavisa oqaasii pillugit ukiorititaa nalliussillugu Permanent Forumip ataatsimiinnerani sammineqartoq pingaaruteqartinneqarpoq. Tamatumani nunat inoqqaavisa oqaasii pillugit immikkut ilisimasallit nalunaarutaannut tapertatut Kalaallit Nunaat oqaatitigut anguniakkat pillugit saqqummiussaqqarpoq.

Naggataagullu Nunanut Allanut Pisortaqarfiup saqqummiussineratigut, Eqqartuussiveqarneq pillugu Ataatsimiititaliarsuup kaammattuutaasa atuuttunngortinneqarnissaannut sulinerup killiffia aamma Namminersorneq pillugu Isumalioqatigiissitat sulinerisa killiffiat pillugu apeqqu, Arktiske Caucusimit, nunat inoqqaavisa kattuffiit NGO-tut inissisimasunit Saamit Siunnersuisooqatigiivinit ICC-millu inuttaqartumit saqqummiunneqartoq akineqarpoq.

Permanent Forumip nutaamik suleriaaseqalissalluni aalajangerpaa, taamaalilluni aappaagu ataatsimiinnerni aalajangersimasumik sammisaqartoqassanngilaq; sammineqarnerussappulli ingerlatat oqaasissaqarfiillu assigiinngitsut naliliiffiginerat, Naalagaaffiit Peqatigiit ataaniittut kattuffiit Permanent Forumip assigiinngitsuni sulinerani tapersiissutaasartut taakkunanilu suleriaaseq matumani maluginiarneqassasoq oqaatigissallugu pingaaruteqarpoq. Nalunaarummi allakkiani attuumassuteqartuni kulturimut kinaassutsimillu ineriartorneq 2010-mi immikkut sammineqartussaapput.

Permanent Forumip Issittoq Nunarsuup immikkoortuatut suliaqarfimmisut 2009-mi toqqarpaa. Kalaallit Nunaata isiginiarneqarulernissaanik tamatumani naatsorsuutigineqartariaqartoq, ilanngullugillu Namminersorneq, silap pissusaata allanngoriartornerani suliniutit ingerlatallu, Issittumi Siunnersuisooqatigiit siulittaasoqarfianni Kalaallit Nunaata peqataanera il.il. isiginiarneruneqarnissaat aamma naatsorsuutigisariaqarluni.

Permanent Forumip sioqqutsilluni ukiumoortumik ataatsimiinnerannik Kalaallit Nunaata Danidamit tapersorneqarluni qaaqqusisuulluni iluatitsinera iluaqutaasumik ileqqoqalertoqarpoq; Permanent Forum Kinamut, Ruslandimut Spaniamullu angalavoq. Norge saamit suleqatigiiffii suleqatigalugit tullianik sioqqutsilluni ataatsimiinnissaq qaaqqusisuuffiginarlugu neqerooruteqarpoq, ataatsimiinnissarluni Sametingip Karasjokimi ataatsimiittarfiani piimaartoq naatsorsuutigineqarpoq.

Silap pissutaata allanngornerata kingunerisaanik nunat inoqqaavisa ajornartorsiutit pilersartut, allanngornermilu naleqqussarnissaq allanngornerullu pitsaaliornissaa pillugit aalajangiinernut isumatumik peqataanissamik nunat inoqqaavisa kissaatigisaat ukioq manna ataatsimiinnermi qitiutinneqarput. Naalagaaffiit Peqatigiit ataani suliniaqatigiiffiit arlallit Silap Pissusaa pillugu Københavnimi nunat tamat akornanni 2009-mi ataatsimeersuarnissaat (COP15) Danmarkip qaaqqusisuuffigaa. Danmark Kalaallit Nunaallu suleqatigiillutik COP15-ip piareersarnerani nunat inoqqaavisa peqataaninneqarnissaat nalunaarusiani arlaqartuni sulissutigeqqullugu kaammattuutigineqarpoq. Danskit naalakkersuisuisa Permanent Forumip ataatsimiinnginnerani tamanna pillugu iliuseqarnissaannik Naalakkersuisut suliniuteqarnerat suli kinguneqanngilaq. Taamaattumik ataatsimiinnermi nunat inoqqaavisa isumatumik Danmarkimit tapersorneqarneranik siuarsaneq kalaallit aallartitaasa neriorsuutigiinnarsinnaavaat. Tamanna Permanent Forumip ilaasortaanit paasissutissatut pitsaasumik ilassineqarpoq. Tamama malitsigisaanik nunat inoqqaavisa COP15-ip piareersarnerani akuutinneqarnissaat, COP15-ip ingerlannerani Permanent Forumimi ilaasortat qaaqquneqarnissaat pillugu danskit naalakkersuisuinut kaammattuut Permanent Forumip akuersissutigaa.

Nalunaarut pillugu oqallinnerup nalaani Nalunaarutip Inatsisartuni Folketingimilu oqaluuserineqarnissaanik ilisimatitsisoqarpoq, Nalunaarutillu kalaallisut qallunaatullu kaasarfimmisatut saqqummersinneqarnissaanik Naalakkersuisut pilersaaruteqarnerat paasissutissiissutigineqarluni.

5.3 Naalagaaffiit Peqatigiit Nunat Inoqqaavisa pisinnaatitaaffii pillugit Nalunaarutaa

Naalakkersuisut danskit naalakkersuisuinik, nunat inoqqaavisa sinniisuinik, NGO-nik nunallu ilaasortaasut naalakkersuisuinik ukiuni arlaqaqisuni suleqateqarlutik nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffii Naalagaaffiit Peqatigiinni allagaatigineqalernissaat anguniarlugu sakkortuumik isumaqatigiinniartarput.

Naalagaaffiit Peqatigiit Nunat Inoqqaavisa Pisinnaatitaaffii pillugit Nalunaarutaa, Naalagaaffiit Peqatigiit 13. september 2007 ataatsimeersuarnerani akuersissutigineqartoq angusat ataqqinarnerpaat ilagaat. Tamatuma kingorna taassuma tamanut siaruarneqarnissaa atorussanngortinneqarnissaalu pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit avataanilu sunut tamanut attuumassuteqartumik sulissutigineqarnera qitiutinneqalerpoq.

Kalaallit Nunaat eqqarsaatigalugu namminersuleriartorneq namminermi Nalunaarutip aalajangersagartaanik pisinnaatitaaffiinillu atorussanngortitsinissaq suliassaassasoq oqaatigineqarsinnaavoq; taakkunani nammineq aalajangiisinnaatitaanermi pisinnaatitaaffiit, nunamut pisuussutinullu pisinnaatitaaffiit, nammineq ineriartornissap sunniuteqarfiginissaanut akisussaaffiginissaanullu inuiattut inuttullu ataasiakkaatut pisinnaatitaaffiit pingaarnerpaatut taaneqarsinnaapput.

Naak Nalunaarut isumaqatigiissutituulli inatsisitigut qilersuinngikkaluartoq, naalagaaffiit nunallu inoqqaavisa akornanni suleqatigiinnermi peqatigiinnermilu isumassarsiorfittut malitassatullu pingaaruteqalerumaartoq naalakkersuisunit nalilerneqarpoq. Taamaalilluni nunat inoqqaavisa ataqqinaatilimmik inuunissaanni tunngavissaattut Nalunaarut atorlugu aningaasaqarnikkut, inooqatigiinnikkut, kulturikkut, oqaatsitigut politikikkullu qulakkeerinninniarluni sulilernissaq pingaaruteqarpoq.

5.4 Naalagaaffiit Peqatigiit Nunat inoqqaavi pillugit Immikkut Nalunaaruteqartartua

Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisooqatigiivisa eqqilik inatsisilerinermik ilisimatooq James Anaya USA-meersoq Nunat Inoqqaavi pillugit Immikkut Nalunaaruteqartartut nutaatut marts 2008-mi ivertippaat (Special rapporteur on the situation of human rights and fundamental freedoms of indigenous peoples).

Nunat inoqqaavi inuillu pisinnaatitaaffiinut tunngasut pillugit arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsumik immikkut ilisimasasillit Naalagaaffiit Peqatigiit apeqquteqarnerini kiffaanngissuseqarluni pisinnaatitaaffeqarluni Naalagaaffiit Peqatigiinni siunnersortitut atorfik pingaaruteqartoq ataqqinaataasorlu nunat inoqqaavisa sinniisaannik siullerpaamik aatsaat inuttalerneqarpoq.

Immikkut Nalunaaruteqartartup nalunaarusiani siulleq Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisooqatigiivinut september 2008-mi saqqummiuppaa. Nalunaarusiami inuit pisinnaatitaaffii naapertorlugit nunat inoqqaavisa sullinneqarneranni attuumassuteqarsinnaasut sakkussatut atorineqarsinnaasut erseqqissumik takutinneqarput. Inuit pisinnaatitaaffii pillugit ileqqut, nunat tamat akornanni attuumassuteqartillugit sakkussatut atorineqarsinnaasut kiisalu inuit pisinnaatitaaffii pillugit inatsisit qanoq atorluarneqarsinnaanersoq nalunaarummi

siunnersuutigineqarput. Illugiilluni tatigeqatigiinneq ataqqinninnerlu tunngavigalugit naalagaaffiit nunallu inoqqaavisa akornanni suleqatigiinnissap peqatigiillunilu pilersitsinissap pisariaqartinneqarnera immikkut nalunaaruteqartartup erseqqissaatigaa.

5.5 Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisooqatigiivisa ataanni Nunat Inoqqaavisa Pisinnaatitaaffii pillugit Immikkut Ilisimasallit Suleqatigiissitaat

Namminersornerullutik Oqartussat suleqataaffigisaannik sapaatip akunnera naallugu sakkortuumik isumaqatigiinniareernerup kingorna Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisooqatigiivisa ataanni inissimasasussaq Nunat Inoqqaavisa Pisinnaatitaaffii pillugit Immikkut Ilisimasallit Suleqatigiissitaat (EMRIP) pilersinneqartussanngortillugu december 2007-imi akuersissutigineqarpoq.

Nunarsuarmi nunat inoqqaavisa inuit pisinnaatitaaffii aallavigalugit suliniuteqarfigineqarnissaat qulakkeerniarlugu EMRIP pilersinneqarpoq; taamaalilluni suliniutit inerisarneqarnissai atortussanngortinneqarnissanillu suliaqarneq nanginneqarsinnaalissaaq. Immikkut Ilisimasallit suleqatigiissitaat Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisooqatigiit toqqaannartumik ataanni inissimavoq, taamaalillunilu Naalagaaffiit Peqatigiit aaqqissuussaanerani Nunat Inoqqaavisa Pisinnaatitaaffii pillugit Permanent Forumip inissimasaffigisaa nalingalugu inissisimalluni.

Suleqatigiissitami nutaami Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisooqatigiinnik siunnersuisartussat immikkut ilisimasallit, immikkut ittumik nalunaaruteqartartut aamma Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisooqatigiit ataanni siunnersuisartuusut immikkut ittumik ataatsimiititaliap inuttalerneqartarnerattut toqqaarneqartarput. Immikkut ilisimasalinnik tallimanik arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsunik toqqaanermi, aalajangersagaq naapertorlugu nunat inoqqaavisa akornannit immikkut ilisimasallit toqqaarneqarnissaat immikkut pingaartinneqassaaq. Tamatuma kingunerisaanik immikkut ilisimasalinnik suleqatigiissitani siullerni immikkut ilisimasalinnit tallimaasunit sisamat nunat inoqqaavisa akornannit toqqaagaasarpit.

Immikkut Ilisimasallit Suleqatigiissitaata ilaatigut Permanent Forum aamma Nunat Inoqqaavisa Pisinnaatitaaffii pillugit Immikkut Ittumik Nalunaaruteqartartoq suleqatigalugit apeqqutit nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffiinut tunngasut pillugit Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisooqatigiit siunnersortassavai. Ilisimatusarneq paasissutissanillu katersineq tunuliaqutaralugit Nunat Inoqqaavisa Pisinnaatitaaffii pillugit Nalunaarummi inuit pisinnaatitaaffii pillugit allattukkat kingunissalimmik atortussanngortinneqarnissaannut suliniutinik siunnersuuteqartassaaq.

EMRIP siullerpaamik ulluni pingasuni namminneq suleriaasissartik aalajangiiffiginiarlugu oktober 2008-mi ataatsimiippoq. Tamatuma kingorna Immikkut ittumik Ilisimasallit Suleqatigiissitaat ukiumut ullut tallimat angullugit ataatsimiittassaaq. Naalagaaffiit, nunat inoqqaavisa kattuffii, NGO-t allallu Immikkut Ilisimasallit Suleqatigiissitaasa ataatsimiinnerini ammasuni alaatsinaattut peqataasassapput.

Immikkut Ilisimasallit Suleqatigiissitaat Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisooqatigiit aaqqissuussaaneranni qaffasinnerpaami inissiffigisinnaasamini inissimavoq. Permanent Forumimi ilaasortat tikkuartortuarpaat nunat inoqqaavisa akornanni inuit pisinnaatitaaffiisa qanoq inissisimanerat alaatsinaattuassallugu, Permanent Forumip silittumik piginnaatitaanermigut

angusinnaasaanit annerusumik maluginiarneqarnissaq nakkutigineqarnissarlu pisariaqartutut isigigamikku.

Immikkut ittumik Ilisimasallit Suleqatigiissitaata Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisooqatigiinnut nalunaarusiaminni siunnersuutigaa, paasiniagassat siunnersuinermillu suliasat suut Siunnersuisooqatigiit sulineranni pingaartutut isigineqassanersut. Taakku 2009-p ingerlanerani Siunnersuisooqatigiinnit suliarineqassapput, peqatigisaanillu suliasat siulliit marluk Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisooqatigiinnit suliasiissutigineqartut pillugit nalunaaruteqassallutik. Suliassallu taakku marluk tassaapput inuiaat pisinnaatitaaffii aamma ilinniartitaanissamut pisinnaatitaaffik pillugit nassuiaat kiisalu ammit qalipaataat tunngavigalugu assigiinngisitsineq pillugu Durbanimi ataatsimeersuarnerup malitseqartinnissaanik siunnersuut.

5.6 World Intellectual Property Organization (WIPO) aamma qangaaniilli ilisimasat

Nunat inoqqaavi suleqatigalugit silassorissusikkut piginnittuunermullu pisinnaatitaaffinnik, kingornussiassaaticigullu isumalluutunik, qangaaniit ilisimasanik kiisalu oqaluttuatoqqat inatsisitigut illersorneqarnissaat pillugu siunnersuusiortussatut WIPO-mi naalakkersuisut komitéat (IGC) pilersinneqarpoq. Danmark aamma Kalaallit Nunaat qulaajaanermi tamatumani suleqataapput, suliarlu aamma Naalagaaffiit Peqatigiit Permanent Forumiani oqaluuserineqartarpoq aamma Nunat Inoqqaavisa Pisinnaatitaaffii pillugit Nalunaarusiami ilaatinneqarluni.

WIPO-p allatseqarfiat ukiut arlaqartut matuma siornatigut qangaanit ilisimasat illersorneqarnissaat anguniarlugu nunat tamat akornanni malittarisassani ilaatinneqalerniassammata allakkatigut siunnersuusiortarpoq. Isumaqatigiinniarnerni isummat marlunnut avititsipput: illuatungaani Nunat ineriartortitassat WIPO-p siunnersuutaa tunngavigalugu nunat tamat akornanni malittarisassanik pituttuisunik sukkasuumik akuersissuteqarnissamik kissaateqartut illuatunganilu nunat suliffissuaqarfiusut pisinnaatitaaffiit sorpiaat qanorlu illersorneqarnissaat oqaluuserineqartariaqartoq kissaatigalugu. Qangaanit ilisimasat qanorpiaq paasineqassanersut suli isumaqatigiittoqanngilaq.

Immikkoortukkuutaat taakku nunat inoqqaavi akornanniippat. Nunat inoqqaavisa peqataanissaat anguniarlugu piumassuseq aallaavigalugu aningaasaateqarfiliornikkut, siunnersuisartoqatigiinnik pilersitsinikkut kiisalu IGC-p ataatsimiinnerini sassartitat saqqummiussisarnerisigut oqallittarnerisigullu, siunnersuisoqartartorujussuuvoq ilisimasanillu tunniussuisoqartartorujuulluni. Taamaattoq nunat inoqqaavisa akornanni nunat inoqqaavisa qangaaniit ilisimasaasa illersorneqarnissaat anguniarlugu WIPO ilumut oqalliffigissallugu eqqortuunersoq suli nalornissutigineqartarpoq. Taamaalluni assingusunik suliaqartoqarpoq; Uumassusillit assigiinngitsut Amerlalluinnarnerat (CBD) pillugu Isumaqatigiissummi suliaqartoqarpoq, tamatumani isumaqatigiissummi Allaaserisaq 8(j) allaaserisallu Qangaanit Ilisimasanut attuumassuteqartut, kiisalu atorluaaneq iluanaarutinillu avitseqatigiinnermik taaneqartartoq (ABS), pisuussutit uumassusillit aamma kingornussassat pillugit isumalluutit, Nunat Inoqqaavisa Pisinnaatitaaffii pillugit Nalunaarummi Allaaserisaq 31-mi allassimasunut attuumassuteqartut sulinerami atorneqartarlutik. Ajornartorsiut tamanna pillugu immikkut ilisimasallit oqaloqatigiinnerini Nunanut Allanut Pisortaarfik akuttunngitsumik peqataasarpog, tamatumani suliaqarfimmi Naalakkersuisut inatsisiliornermik suliniutaat soqutigineqartarlutik, soqutigineqartunut ilaallutik Namminersorneq pillugu Inatsit aamma Pisuussutit uumassusillit

ilunaarniutigalugu ilisimaatusaatigalugulu atorneqarnerat pillugu Inatsisartut Inatsisaat (In. In. nr. 20, 20. november 2006).

Taamaattoq pisinnaatitaaneq pillugu apeqqutit aningaasarpassuarnik iluanaarutaasinnaasut aaqqiissutiginnissaannut WIPO CBD-luunniit qanilliallassimangillaq.

IGC-p aqqaneq-aappassaannik 13-issanilluunniit ataatsimiinnerani IGC-mut piginnaatitsissutip imarisaa pillugu erseqqinnerusumik oqallittoqanngitsoorpoq. Tullianik ataatsimeeqatigiittarnissat marts 2009-mi pisussatut pilersaarutiginerput. IGC-mut piginnaatitsissut 2010-p tungaanut killeqartinneqarpoq sivitsorneqarnissaanullu qanoq imaqartinneqassanersoq apeqqutaatinneqarpoq.

6. Nunanik allanik niueqateqarnermi politikki

6.1 Nunanik allanik niueqateqarnermi politikikkut anguniakkat

Nunarsuarmioqatiginik niueqateqarnerup siuarsarneqarnissaa siunertaralugu Naalakkersuisut nunanik allanik niueqateqarnermini immikkoortukkuutaanik arlalinnik erseqqissunik politikikkut anguniagaqarpoq. Illugiilluni suleqatigiinnermi niueqateqarnermi aallaaviup niuernerinnarmut tunngasup pilersikkiartornissaa suliniuteqarfiusunut ilaavoq. Illuatungeriit amerlasuut; pingaartumik Nunarsuarmi Niueqatigiinnermi Kattuffissuup, (WTO) Doha atorlugu maanna tusarniaanerata naammassinissaa Naalakkersuisut malinnaaffigaat. Doha-mi tusarniaaneq tassaavoq nunarsuarmi niueqatigiinnermi killilersuinnginnerunissaq siunertaralugu WTO-p ataani isumaqatigiinniarnit.

Danmarkimi nunanut allanut ministeriami, EU-mi WTO-milu sulissutiginiagassat Naalakkersuisut salliutippaat inuussutissarsiornermillu suliaqartut pitsaanerpaamik sinaakkuteqartinneqalernissaat Naalakkersuisut aamma sulissutigivaat. Nunat tamat akornanni nunanut allanut tuniniaanermi tunitsivinni, Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiornermik suliaqartunut ajoqutaasunik malittarisassaqqannginnissaa Naalakkersuisut anguniagaraat. Nunanik allanik niueqateqarnermi Naalakkersuisut politikikkut sulinerat suliniuteqarfiusunut tulliuuttunut agguataarneqarsinnaavoq:

- *Illuatungeriilluni sammisat*
- *Illuatungeriit amerlasuut sammisaat*
- *Nunat tamat akornanni atukkatigut periarfissat*

Nunanik allanik niueqateqarnermi politikikkut anguniakkat aalajangersarneqarneranni inuussutissarsiornermik oqaloqateqarnerusarnissaaq Nunanut Allanut Pisortaqarfiup sulissutigaa, tassami nunanik allanik niueqateqarnermi Namminersornerullutik Oqartussat politikkiata periarfissat pilersitai atorluassallugit kalaallit inuussutissarsiornermik namminneq aalajangertussaammassuk.

6.2 Illuatungeriilluni sammisat

Kalaallit Nunaata nunallu allat akornanni attuumassutit nukittorsaaviginiarlugit ilaatigut politikikkut tikeraaqatigiinnerit niuertunillu aallartitaqartarnerit atorlugit Naalakkersuisut suliniuteqarfigaat.

Naalackersuisut Siulittaasuat niuertullu aallartitaat amerlanngitsut Nunavummi Iqalunni 2007-ip aasaanerani qaaqquneqarput. Qulequttat arlalippassuit tikeraarnermi oqaloqatigiissutigineqartussaapput, ilaatigut niueqatigiinnerulernissaq pillugu apeqqut, puisit amii pillugit killiffik ineriartortitsinerlu, silap pissusaa, namminersorneq kulturilu. Tikeraarnissarli piffissami kingullerpaami silap ajornera pissutigalugu taamaatiinnarneqarpoq. Taarsiullugu 2009-mi upernaakkut ataatsimiittoqassasoq isumaqatigiittoqarpoq.

Kalaallit Nunaata Hoyvikimi isumaqatigiissummik taaneqartumut ilaalersinnaanera 2006-ip naaneraniilli oqaluuserineqartarpoq. Taanna tassaavoq Savalimmiut Islandillu akornanni killilersugaanngitsumik niueqatigiinnissamik isumaqatigiissutaat. Nunanut allanut isumannaallisaanermullu ataatsimiititaliamit isumaliutissiissut 9. novemberimeersoq tunuliaqutaralugu isumaqatigiissut taassumalu Kalaallit Nunaanut kinguneri Nunanut Allanut Pisortaqrarfiup 2007-ip aallartinnerani nalilersoqqissaarpai. Hoyvikimi isumaqatigiissut Kalaallit Nunaat tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit ilaalissagaluarpai inuiaqatigiinnut kalaallinut aningaasartuutaarujussuassasoq tassani inerniliuisoqarpoq. Taamaattoq kalaallit Hoyvikimi isumaqatigiissummi peqataasinnaanerat suli qanimut oqaloqatigiittoqartarpoq. Savalimmiut nunanut allanut ministeriata Nordisk Seminarimut tikeraarnerani, aamma Islandip nunanut allanut ministeriata Naalackersuisunut tikerarnerani pineqartoq oqaluuserineqarpoq. Tamatuma saniatigut Namminersornerullutik Oqartussat inuussutissarsiortullu peqataaffigisannik Hoyvikimi Isumasioqatigiittoqarpoq. Savalimmiuni Islandimilu nunanut allanut pisortaqrarfinni pisortat saqqummiussaqarput. Kalaallit isumaqatigiissummi peqataanissaat pillugu eqqarsarluuqqinnissaq aalajangiunneqarpoq.

Suliaqarfinni aalajangersimasuni illuatungeriilluni Islandimik Savalimmiuniillu isumaqatigiissutit ineriartortinneqarneri naalackersuisunit malinnaaffigineqarput. Tamatumunnga assersuutitut taaneqarsinnaavoq Inuussutissarsiutitigut ineriartortitsineq, Ilinniartitaanermut Periarfissat, Ilisimatusarneq kiisalu Aalisarneq pillugu Savalimmiut Kalaallit Nunaatalu akornanni suleqatigiinnissaannik isumaqatigiissut september 2007-imeersoq. Isumaqatigiissusiormi pingaarnertut makku anguniarneqarput; inuussutissarsiutinut tunngasut, ilinniartitaaneq, ilisimatusarneq kiisalu aalisarnermut attuumassuteqartutitigut suleqatigiinnerulernissat. Suleqatigiissitami tassani ataatsimiinneq kingulleq 2008-p aasaanerani pivoq.

6.3 Illuatungeriit amerlasuut sammisaat

Naalackersuisut WTO-mik suleqateqarneratigut Kalaallit Nunaata illuatungeriit amerlasuut niueqatigiinnermi politikkikkut soqutigisaat aallutarpai. Nunat tamat akornanni niueqatigiinnermi killilersuinerit tamaasa atorunnaarsinnissaat pineqartunilu sisamaasuni; nioqqutissanik niueqateqarneq, sullissinerit, sulisut aningaasaliissutillu, killilersuisoqanngivinnissaa anguniassallugu WTO-p pingaarnarpaatippaa.

WTO-mik suleqateqarneq Danmark aqputigalugu Naalackersuisut sunniuteqarfigisarpaat, Danmark EU-p niuernerq pillugu ataatsimoortumik politikiani peqataavoq. EU-mi niuernermi politikki ataatsimoorusaaq EU kommissionimit, pineqartumut tamakkiisumik oqartussaataasumit isumagineqartarpoq. Tamatuma kingunerisaanik nunat EU-mi ilaasortaasut EU kommissionimut piginnaatitsissummik tunniussisarput, piginnaatitsissullu taanna tunngavigalugu kommissioni isumaqatigiinninniartarpoq. Piginnaatitsissut isumaqatigiinniarnerrillu aalajangersimasut atorlugit Kalaallit Nunaata Danmark aqputigalugu isummaminik EU-mut saqqummiussinnaasarpai.

Nunarsuarmioqatigiit niueqatigiinneranni sinaakkusiussat WTO-mi isumaqatigiissutigut malittarisassaqtartinneqarput. Taakku WTO-mi Ministerit Ataatsimeersuarnerini ukiunut arlalikkuaat isumaqatigiinniartarnerni aalajangiivigineqartarput isumaqatigiissutigineqartarlutillu. Tusarniaaneq siulleq Uruguay-imi tusarniaanermik taaneqartartoq naammat tusarniaaneq alla Doha-p tusarniaanernik taaneqartartoq maanna atuutilerpoq.

Ministerit Hong Kongimi 2005-imi ataatsimiinnerannit tusarniaaneq naammassineqassasoq Doha-mik tusarniaanerup aallartinneqarnerani aallaqqaammut anguniarneqarpoq. Taamaattoq Genevemi isumaqatigiinniarnert 2008-p aasaanerani ajalusoortut; nunalerisut ikinnerusunik taperneqartalernissaat, nunaatillit tunisassiaannik suliffissuillu tunisassiaannik ajornannginnerusumik pisisinnaanissaq nunat anginerit akornanni taamani isumaqatigiinnigissutigineqarpoq.

Doha-mi tusarniaaqatigiinnerni isumaqatigiinniarnert ajalusoorallarnert Kalaallit Nunaannut pitsaasumik sunniuteqarpoq; nunaatiliunngitsut tunisassiaasa akitsuutai (NAMA)² akitsuutikinnerulersinneqarnissaannik siunnersuut kinguartinneqarallarpoq. Kalaallit Nunaat avammut tunisinermini EU-mi tunitsivinnut akitsuusigaaneq ajorpoq, assersuutigalugu raajanut akitsuut 20%-it missaanniikkaluortoq akitsuuserneqarpoq ajorpoq. Tamatuma kingunerisaanik Kalaallit Nunaat unammillertiminut naleqqiulluni erseqqivissumik iluaqusigaavoq.

6.4 Kalaallit Nunaanni inatsisit akitsuutillu WTO-p malittarisassaanut naapertuutilersinnissaannik suliaqarneq

Kalaallit Nunaanni inatsisit akitsuutillu WTO-p malittarisassaanut naapertuutilernissaat Naalakkersuisunit 2008-mi salliutinneqarput.

WTO-p malittarisassaanik malinninnikkut Naalakkersuisut Kalaallit Nunaannut iluaqutaasussat arlaqartut eqqarsaatigaat:

- Namminersorneq pillugu isumalioqatigiissitani sulinerimi, nunat tamat akornanni malittarisassanut Kalaallit Nunaata peqataaffigisaani Kalaallit Nunaata malinninnissamut piumassuseqarnera takutissallugu iluaqutaasussatut nalilerneqarpoq.
- Kalaallit Nunaat Danmarkimik suleqatiginnilluarusuppoq, aamma Kalaallit Nunaat WTO-mi malittarisassanik malinninngippat Naalagaaffeqatigiinneq niuernimi anguniakkatigut sannginnerulerataannaavoq.
- WTO-mi aqqissuussineq atorsinnaassappat, WTO-mi ilaasortat tamarmik pisussaaffimminnik malinnittariaqarput.
- Kalaallit Nunaata WTO-mi malittarisassanik malitsinissaq nammineerluni sulissutiginnikkuniuk, malittarisassat malinneqarnissaat Kalaallit Nunaata nunanut allanut piumasaqaatigisinnaangilaa.

---

² Suliffissuarni tunisassiat; raajat aalisakkallu taakkununga ilaallutik.

- WTO-mi ilaasortaq niuernikkut nunatta aaqqiagiinngissuteqarfigileraluarpagu WTO-mi malittarisassanik Kalaallit Nunaat malinnissimanngippat Kalaallit Nunaat sanngiitsumik inissisimassaaq.
- WTO-p politikkikkut sulinerani sunniuteqaqataaniaraanni, Kalaallit Nunaanni malittarisassat WTO-mi malittarisassanut naapertuutissapput.
- Nunat tamat akornanneersut aningaasaliissutimik tassanngaannartumik atuutilersumik killilersuiffigineqarsinnaaneri imaluunniit immikkut ittumik akitsuusersorneqarsinnaaneri pisassanngitsut qularnaatsumik paasissallugu aningaasaliissuteqarnissaminni aalajangiisutittarmassuk nunanit tamanit aningaasaliissuteqartitserusulluni kajungernartunngortitsiniarnissaq anguniarlugu tamatuminnga ilisimatitsinissaq pingaaruteqarluinnarpoq.

Nunanut Allanut Pisortaqarfiup 2008-mi sulinera eqqartuussisuserisup nalunaarusiaanik tamatumalu kingorna WTO-mik Danmarkimilu nunanut allanut ministeriamik 2006-imi tusarniaaqatigiinnernit aallaaveqartut suliareqqinneqaput. Apeqqutit tunngaviusutut aamma naalagaaffiit innuttaminnut pisussaaffiit tunngasutut isigineqarsinnaasut akissutissarsinissaat siunertaralugu, Nunanut Allanut Pisortaqarfiup 2008-p ingerlanerani WTO-p Genevemi allatseqarfia Danmarkimilu nunanut allanut ministeriaqarfik ataavartumik isumasiortarpei.

Kalaallit Nunaanni akitsuutit WTO-mi malittarisassanut tulluarsarnissaat siunertaralugu suleqatigiissitaq Akileraartarnermut Pisortaqarfimmit aqunneqartoq 2007-ip aallartinnerani pilersinneqarpoq. Danmarkimi SKAT aamma Nunanut Allanut Pisortaqarfik qanimut suleqatigilluinnarlugit sulisoqarpoq.

Tamatuma peqatigisaanik naalackersuisoqarfiit attuumassuteqartut nalilersoqqissaalerraat suliaqarfiit suut naleqqussaannermi ilaatinneqassanersut, tamatumalu aningaasatigut kingunerisassai ilanngullugit nalilersuisoqarpoq. Tamatumani Danmarkimi Fødevareministeria attaveqarfigineqarpoq sulineramilu ikiuisoqassasoq akuersaartoqarluni.

WTO-p Kalaallit Nunaatalu isiginiarneqarnerulernissaat siunertaralugu Danmarkimi nunanut allanut ministeriamit, Fødevareministeriamit kiisalu WTO-p allatseqarfianit peqataaffigineqartumik isumasioqatigiissitsinissaq Nunanut Allanut Pisortaqarfiup pilersaarutigaa. Ataatsimiinnermi tamatumani pissutsit immikkut ittut Kalaallit Nunaanni atuuttut immikkut qitiutinneqarusupput.

6.5 Nunat tamat akornanni sinaakkusiussat piumasaqaatitai – uumasut uumasullu nakorsaannit misissuisarneq pillugu EU-p isumaqatigiissutaa

Ilaqutariinnermut Atuisunullu tunngasunut Ministereqarfik suleqatigalugu Namminersornerullutik Oqartussat uumasut uumasullu nakorsaannit misissuisarnerit pillugu EU-p 2007-imi inaarutaasumik isumaqatigiissuteqarniaraluarpoq. Isumaqatigiissutikkut kalaallit inuussutissanik avammut tuniniaasartut EU-p avammut tunisinerani suleriaatsit aningaasartuutaasaqisut sipaaruteqarfigineqalissagaluarput. 2008-mi sulisoqarqippoq, isumaqatigiissulli suli naammassineqanngilaq.

Tamatuma malitsigisaanik Kalaallit Nunaanni uumasut nakorsaata nakkutilliivianik pilersitsineq, Inuussutissarsiornermut Pisortaqarfiup Fødevarestyrelsillu suleqatigiinnerisigut pissaaq, suliaqarfimmi pineqartumi taakkuugamik piginnaatitaallutik oqartussaasut.

7. Kalaallit Nunaata ilisarnaateqartinnera

Inuussutissarsiutitigut aqqissugaanerup siuarsarneqarnera Naalakkersuisunit akuerineqartoq aqqutigalugu nunat tamat akornanni nioqputissat ilisarnaataat pillugu periusissiaq, Kalaallit Nunaannik pilerinarsaanerit ”ilisarnaateqarnerillu” ilisimaneqarulernissaat kiisalu nunat tamat akornanni inuussutissarsiutinik siuarsaneq pillugit suleqatigiissitamik pilersitsisoqarpoq. Inuussutissarsiortut Naalakkersuisullu suleqatigiinnerisigut 2004-miilli suliniartoqartuarpoq. Ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu piujuartitsilluni ilusilersuinisaq suliniummi aamma pingaartinneqarpoq.

Kalaallit Nunaata nunanit allanit ilisarineqartarnerata nukittorsaaviginissaa suliami pingaarutinenqartut ilagaat, Kalaallit Nunaannik ilisimasaqarneq aqqutigalugu pitsaasunik nunatsinnik takorluugaqarneq naatsorsuutigisaqarnerlu tunngavilerneqassapput, tamannami nunanut allanut tunisat, aningaasaliissutit takornariallu amerlinerinik kinguneqarsinnaavoq. Ilisarnaateqartitsineq tamatumanilu naleqartitat (Immikkuullarissoq, Inunnit Innarligaanngitsoq, Peqqarniissinnaasoq, Anersaalik aamma Pinngortitarsuaq isorartoqisoq) aallaavigalugit Kalaallit Nunaata pitsaanerumik inissisimalernissaata qulakkeernissaa anguniarlugu ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu sulineruvoq, taamaalillunilu kalaallit suliffeqarfiisa taakkualu tunisassiaasa piimaneqarnerulernerat qulakkiissallugu aallaavimmik pitsaasumik pilersitsisoqarusulluni.

7.1 2008-mi ingerlatat

Kalaallit Nunaat ilisarnaateqartillugu suliniarnermi aallaavigineqartut 2008-mi ineriartorteqqinneqarput, tamatumani PR atorlugu ussassaarineq nunallu tamat akornanni tusagassiuutit aqqutigalugit tusagassiuutitigut eqqartorneqartarneq Kalaallit Nunaata ilisarineqarnerulernerani aallaaviussallutik. Kalaallit Nunaat ilisarnaateqartillugu suliniarneq suliffeqarfiit peqataasut namminneq tunitsivissarsiorneranni ussassaaruteqarnerannilu akuutinneqarsinnaassasoq eqqarsaatigineqarpoq, tapertatut tamarmiusumillu suliniutitut isigalugu.

PR atorlugu ussassaarineq sakkussatut atussallugu ajunngilluinnartuusoq akikikannersuullunilu misilittakkat takutippaat, soorlu aamma ussassaarutinik annoncinik ilanngussinnermiit naqitani aqqissuisut allaaserisaanni eqqartorneqarneq uppernarnerusutut isigineqartoq. Kalaallit Nunaat tugasassiuutitini eqqartussallugu pilerigineqartaqimmat Kalaallit Nunaat pillugu tusagassatsialaat tusagassiuutit assigiinngitsut atuisuinut PR atorlugu ussassaarutit apuunneqarsinnaapput.

Tunitsivinni qitiutinneqartuni assigiinngitsuni (Tuluit Nunaat, USA aamma Tyskland) PR-mik ussassaarusiortartut isumaqatigiissuteqarfigineqarput. Taakkulu tusagassiorlut tusagassiuutillu aqqutigalugit anguniagaqarfiusunut Branding Greenlandip suleqatigisaasalu ujartugaannut saaffiginnittunik Kalaallit Nunaata eqqartorneqartarnissaa qulakkiissavaat. PR-imik ussassaarusiortartut akuttunngitsumik ataatsimeeqatigineqartarput, nalinginnaasumik Kalaallit Nunaata kisiannili aamma pisussat, tunisassiat assigisaasalu aalajangersimasut ilisimasaqarfiginerinut sakkussanik pisariaqartinneqartunik peqarnissaat qulakkeerniarlugu ataatsimiittoqartarluni.

PR-imik ussassaaruteqartartunik assigiinngitsunik suleqateqarnerup sapinngisamik annerpaamik atorluarneqarnissaa qulakkeerniarlugu, Nuummi november 2008-mi PR-inut ataqatigiissaarineq periusissiornerlu pillugit isumasioqatigiittoqarpoq. Assigisaanik tunitsivinni pilerigineqartartut suut maannakkorpiaq ineriartornerat pillugu takornariartitsinermik suliaqartut saqqummiussivigineqarput, taamaaliornikkut Branding Greenlandimik suliaqarnermit ilisimasat Kalaallit Nunaanni allanik suliaqartunut ilisimaneqalersinniarnearlutik.

Kalaallit Nunaata ilisaritinniarnerani atortussat eqqortut eqqortumillu pitsaassusillit piginissaat qulakkeerniarlugu Branding Greenland ineriartortitsilluni ataavartumik suliaqartuarpoq.

Tusagassiutinut soqutiginnittunullu allanut Kalaallit Nunaannik nutaaliaasumik ilisarititsisussamik DVD-mik ussassaarutaasumik 2008-mi suliarinnittoqarpoq. Tamatuma saniatigut assit Kalaallit Nunaata eqqartorneqarnerani atorneqarsinnaasut DVD-mi ilaatinneqarput.

Kalaallit Nunaat pillugu suliaqarnissaaq allaaserisaqarnissarlunniit soqutigineqarnerulersinniarlugu Branding Greenlandip suleqatigisaasalu paasisutissat, soorlu DVD "Invest In Greenland" (Kalaallit Nunaanni aningaasaliissuteqarit) aamma atuakkiat "Greenland", agguaattuurtarpai.

Royal Arctic Line 2008-mi suleqataalerpoq. Suliniutip ineriartorteqqinnissaani amerlanerusunik suleqateqarnissaaq qulakkeerniarlugu Branding Greenland pillugu suleqatigisat 2008-mi paasisutissinneqaqqippit.

Tysklandimi, Tuluut Nunaanni USA-milu 2008-mi tusagassiortunik katersortitsinerit assigiinngitsut suliniutaapput, taakkunani Branding Greenlandimi peqataasut suleqataasullunniit najuuttarput tusagassiutillu aaqqissuunneqarnaranni assigiinngitsuni peqataasarlutik. Kalaallit Nunaanni pisut nunallunniit immikkoortuini assigiinngitsuni tusagassiortut ataatsimoortukkuutaat ataasiakkaallunniit angalaneri arlaqartut aaqqissuunneqartarput, taamaaliornikkut nunat tamat akornanni tusagassiortut Kalaallit Nunaata sapinngisamik assigiinngitsutigut takutinneqarnissaa qulakkeerniarneqarpoq. Taamaaliornikkut suliffeqarfii pisullu assigiinngitsorpassuit (assersuutigalugu Arctic Circle Race aamma Atlantic Music Festival) imaluunniit nunatsinni nunap immikkoortui assigiinngitsut nunat tamat akornanni tusagassiutitigut eqqartorneqarput.

Assigisaanillu Washington D.C.-mi 2008-ugaa Joint Committee-p ukiumoortumik ataatsimiinnerani Kalaallit Nunaanni umiarsuit takornariartaassuit atorlugit angalanissat periarfissaqarneri imaluunniit aningaasaliissuteqarnissamik periarfissat pillugit ataatsimiittoqartarpoq. Pitsaasumik aaqqissuussisoqarpoq, taakkulu tunuliaqutaralugit isumaqatigiissuteqartoqarluni.

Tunitsivinni ataasiakkaani ilisimasaqassutsip qanoq ittuunerata paasisaqarfiginissaa tunuliaqutaralugu tunitsivinni pingaarnerusuni pingasuusuni ilisimasaqassutsip nalilersoqqissaarnera aallartinneqarpoq. Kalaallit Nunaat pillugu ilisimasat allannorsimasinnaanerit paasiniallugu tamatut misissuineq naleqquttumik akuttussusilimmik uteqqinneqartassaaq. Peqatigisaanillu misissuineri ilaatigut anguniagaqarfiusut aalajangersimasut taakkulu tusagassiutinik atuinermi ileqqi pillugit paasisutissat pigineqalerput. Suliniutissat aaqqissugaanissaannik tulleriinnilersorneqarnissaanillu PR atorlugu siunissami paasisutissiisarnissaaq pingaaruteqarpoq.

Branding Greenland 2008-p aallartinnerani nalilersorneqarpoq. Namminersornerullutik Oqartussat Branding Greenlandimut aningaasaliissuteqartarnertik pissarsissutigisartorujussuugaat

nalilersuinermi paasineqarpoq. Ilinniartitaanermi Inuussutissarsiutitigullu ineriartortitsinermi anguniakkat anguneqarput, suliaqarfinni taakkunani Brandingimik periuseqarnissaq aallartinneqarpoq. Tamatuma saniatigut suleqatigiinnikkut Kalaallit Nunaat, kalaallit inuussutissarsiutitigut suliaqarfii tunisassiaallu tusagassiuutitigut pitsaasumik eqqartorneqarput, Namminersornerullutik Oqartussat aningaasaliissutaasa tallimariaataaniit quleriaataanut nalilinnik kalaallit inuutissarsiutinik suliaqartut taakulu tunisassiaat pissarsipput. Tamatuma saniatigut pisortat inussutissarsiornermillu suliaqartut akornanni suleqatigiinnermik pilersitsineq suleqatigiinnermillu attassiinarneq iluatsitsiffiusimasoq nalilersuinerup takutippaa, tamatumalu kingunerisaanik angusaqarfiunerusumk tunitsivissarsiorneq kisimi anguneqanngilaq. Suleqatigiinnikkut suliamik ilisimasallit imminnut attaveqarfigilertarput, suliaqarfiillu akimorlugit imminnut annerusumik kaammattoqatigiissinnaapput ataatsimoorussamillu suliniutit ineriartortissinnaasarlugit. Namminersornerullutik Oqartussat suleqatigiinnermik aqutsinerat qitiulluinnarpoq, naalagaaffittummi ataatsimoortumik isigineqarnissaq tamatuminngalu siuarsaanissaq naalagaaffiup annerusumik suliassarimmagu.

Branding Greenlandimik nalilersuinermi sakkortunerusumik suliniuteqaqqinnissaaq kaammattuutigineqarpoq. Tamatuma kingunerisaanik Branding Greenland aningaasanut inatsimmi ukiuni arlaqartuni atuuttussamik ilanngunneqarpoq. Taamaaliornikkut ukiuni pingasuni atuuttumik periusissiorqarsinnaalissaaq, tassuunakkut piffissami 2009-2011-imi Branding Greenlandimi suleqatigiinnerup ineriartortuarnissaa siuariartortuarnissaalu qulakkeerneqassaaq. Tamatuma kingorna piffissaq periusiorfiususaaq tulliuutoq nutaamik nalilersuiffigineqareerpat isummertoqaqqissaaq.

8. Nunanut Allanut Pisorta qarfiup aaqqissuusaanera

Kalaallit Nunaata nunanut allanut isumannaallisaanermullu politikiani soqutigineqartut suliniutigineri malillugit Namminersornerullutik Oqartussat ineriartoqataapput. Nunanut allanut tunngasunik sullissivik 1994-imiilli pilersinneqarpoq, tassani Naalakkersuisut pineqartumi politikkiat suliarineqartarpoq, pisorta qarfiit nunat tamat akornanni suliarisartagaat tassani ataqatigiissaarneqartarlutillu pisariillisarneqartarput.

Nunanut allanut politikkeqarnermi apeqqutit ukiuni kingullerpaani politikkimik suliaqarnermi pingaaruteqaleraluttuinnarput. Tamatuma kingunerisaanik nunanut allanut tunngasutigut sullissiviup atugassarititaasa taaguutillu qaffaavigineqarnissaannik kissaateqartoqalerpoq. Suliap pingaaruteqartinneqarnerani taaguutip ersersinneqarnissaanik kissaateqarneruvoq, taamaattuumik Nunanut allanut tunngasut pillugit sullissivik 1. januar 2004-miit Nunanut Allanut Pisorta qarfimmik taaguuteqartinneqalerpoq. Nunanut allanut isumannaallisaanermullu politikkimut tunngasut Namminersornerullutik Oqartussat suliaqarfiisa sinnerisut pingaartinneqassasut isumaqartinneqarlutillu nutaamik taaguuteqalersitsinerminni Naalakkersuisut takutikkusuppaat.

Namminersornerullutik Oqartussat nunanut allanut tunngasunik sullissivia 1. januar 2009-mi 13-inik sulisoqarpoq, imatut agguataarsimasunik:

- Nuuk: Sulisut 8 aamma Hans Egedep illuani assistenti ataaseq
- København: Sulisoq ataaseq
- Bruxelles: Sulisut marluk

Nuummi sulisuusut akornannit ataatsip suliassat ilaat nunanut allanut tungassuteqavinnikkaluartut annerusumik suliassat aallartitaqarnikkut ileqqusumik nakkutigisassat sularisarpai. Namminersornerullutik Oqartussat aamma Danmarkimi nunanilu allani suleqatigisat akornanni attaveqatigiinnerup pissusissamisoortumik peqataaffigissallugu suleqataasup suliassaraa. Tamatuma saniatigut Hans Egedep Illuata ingerlanneqarnera Nunanut Allanut Pisortaqarfiup 2005-ip ingerlanerani tiguaa, taamaalilluni sulisoq ulluinnarni illumik ingerlatsinermik aqutsisuusoq maanna pisortaqarfiup ataani sulisuulersinneqarpoq.

8.1 Kalaallit Nunaata Aallartitaqarfia Københavnimiitqoq

Kalaallit Nunaata Aallartitaqarfia Københavnimiitqoq naalakkersuisut allaffissornikkullu sulikkiissutit Danmarkimi Danmarkimiillu isumagineqarsinnaasut naapertuunnerpaamik sularisarpai.

Nunani allani suliassat ilaat angalanerparujussuarnik ilaqartut Aallartitaqarfimmi sulisunit sularineqartarput, taakkulu Naalakkersuisut Allatseqarfianit, Nunanut Allanut Pisortaqarfimmit pisortaqarfinnilluunniit allanit piginnaatinneqarlutik suliaqartarput. Nunat avannaamioqatigiit suleqatigiinnerannut tungasut, silap pissusaa pillugu Københavnimi 2009-mi ataatsimeersuarnissap piareersaanermi suliassat kiisalu suliassat illersornissamut attuumassuteqartut annerusumik pineqarput.

Ataatsimiinnerni suleqatigiissitanilu Namminersornerullutik Oqartussat sinnerlugit Kalaallit Nunaata aallartitaqarfiani sulisunit najuuttunik peqataatitaqarsinnaasarnermik suliassat taaneqartut ilaatigut kinguneqartarput; Nuummit peqataasoqassagaluarpat ullut angalanermut atorneqartut amerlavallaassallutik assigisaanillu aningaasatigut atugassarititanik il.il. amerlavallaanik atuisoqassalluni. Tamatuma saniatigut Aallartitaqarfik isumaqatigiinniarluni ataatsimiinnernut atorneqartarpoq, soorlu aamma nunat allat Københavnimi aallartitaqarfiinut attaveqaataasutut allaffeqarfik atorneqartarpoq. Nunanut Allanut Pisortaqarfimmit, imaluunniit naalakkersuisoqarfimmit/aqutsisoqarfimmit akisussaasumit atugassarititaasunik atuineq akilerneqartarpoq.

8.2 Kalaallit Nunaata Bruxellesimi Aallartitaqarfia

Kalaallit Nunaata Aallartitaqarfia Danmarkip kunngikkoortumik Belgiami ambassadeanut atatillugu 1992-imi pilersinneqarpoq. Aallartitaqarfiup danskit EU-mut ataavartumik aallartitaqarfia, danskit Belgiami ambassadeat kiisalu Savalimmiut Aallartitaqarfia illoqatigai.

Aallartitaqarfimmi sulisuupput ministerráði aallartitaasoq ambasadeseekretærilu aallartitaasoq, taakku marluullutik naalagaaffimmit aallartitatut inissisimapput kiisalu allatsi nunami tassanimiuusoq aamma sulisuvoq. 2002-miilli aallartitaqarfik ataavartumik ungiusaammik sulisoqarnissaminut aqqissuussivigineqarpoq, taamaalilluni kalaallit ilinniagaqartut qaammatit arfinilikkuutaarlugit atorfeqartinneqarsinnaalerput. Kalaallit ilinniagaqartut arlallit qaammatini arfinilinni sungiusaammik sulineq maanngamut naammassereerpaat.

Ministerráði Den Europæiske Unionimut aallartitatut allagartaligaanerup saniatigut, Kalaallit Nunaanni Namminersornerullutik Oqartussat sinnerlugit Belgiami Frankrigimilu aallartitaatut allagartaligaavoq.

Pisariaqartitsineq naapertorlugu aallartitaqarfik danskit EU-mut aallartitaqarfiani aalajangersimasunik sulialinnit immikkut ilisimasalinnik ikioqqusinnaavoq.

IMMIKKOORTOQ II

Naalakkersuisut

suliassaqarfimmini

nunanik allanik suleqateqarnerat

IMMIKKOORTOQ II: Naalackersuisut suliaasaqarfimmini nunanik allanik suleqateqarnerat

9. Naalackersuisut allattoqarfiat

Namminersorneq pillugu kalaallit qallunaallu Isumalioqatigiissimi ilaasortaataasa Christiansborgimi 17. april 2008-mi ataatsimiinneranni isumaliutissiissut naammassillugu suliaaraat. Taamaalilluni isumalioqatigiissitami ilaasortat ukiuni sisamangajanni sulinerat naammassineqarpoq, isumalioqatigiissitarlu juni 2008-mi atorunnaarsinneqarpoq.

Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinnerminni inatsisitigut aalajangersarpaat namminersorneq pillugu inunnik isumasiuilluni marlunngornermi 25. november 2008 taasisitsisoqassasoq. Nunami tamarmi inunnik taasisitsinerup taasivinni 79-iusuni inerneranik naatsorsuinermi paasinarsivoq taasisut 75,5%-ii namminersornermut akuersisut, 23,6%-iilu naaggaarlutik. Kalaallit Nunaanni taasisinnaatitaallutik nalunaarsorneqarsimasut 72%-ingajaat inunnik taasisitsinermi peqataasimasut naatsorsuinerup aamma takutippaa. Kalaallit Nunaanni Namminersornerup sunniuteqartumik 21. juni 2009-mi eqqunneqarnissaa inuiaat kalaallit kissaatigigaat taasisitsinermi taamaalilluni inerniliunneqarpoq.

Kalaallit Nunaanni Namminersorneq pillugu inatsisissatut siunnersuummik Danmarkimi naalackersuisut saqqummiussinissaannik kaammattorniarlugit Kalaallit Nunaanni Namminersorerullutik Oqartussat Danmarkimi naalackersuisut saaffiginnissuteqartussaanaerat pequtugalugu Naalackersuisut aalajangiinissamik siunnersuutaat Inatsisartut 28. november 2008-mi suliaaraat. Kalaallit Nunaanni namminersorerup eqqunneqarnissaanik siunertaralugu naalagaaffik inatsisiliorluni aallartissinnaaniassamat inatsisartuni ilaasortat tamarmiullutik danskit naalackersuisuinut saaffiginnippat.

Namminersorerup atuutilersinneratigut namminersoreruneq pillugu inatsit 1978-imeersoq atorunnaarsinneqassaaq, taarsiullugu Kalaallit Nunaanni Namminersorneq pillugu Inatsit atuutilissalluni. Naalagaaffiit innuttamminnut pisussaaffii naapertorlugit inuiaat kalaallit inuiattut akuerineqarnerannik, kalaallit oqaasiisa pisortatigoortumik Kalaallit Nunaanni oqaasiuneri pillugit aalajangersakkamik, suliaqarfiit nutaat namminersorerusunit tiguneqartussat allattorsimaffiannik, Kalaallit Nunaata pisuussutininut uumaatsunut piginnittussaanaeranik, Danmarkip Kalaallit Nunaatalu akornanni aningaasaqarnikkut nutaamik aaqqissuussinermik kiisalu Kalaallit Nunaata namminersulivinnissaanut pisinnaatitaaffia pillugu kapitalimik ataatsimik Namminersorneq pillugu inatsit ilaatigut imaqassaaq.

Namminersorneq pillugu inatsimmi nunat allat pillugit isumaqatiginninniarnep nalaani sivilaartumik isumaqatigiinningsutaanertut taaneqarsinnaavoq. Pisinnaatitsineq pillugu inatsimmi akuerineqartut qaangerlugit Danmark ingerlaqqinniarsimanngilaq. Pisinnaatsineq pillugu inatsisip akuerineqarneratigut tunngaviatigullu isumaqatigiissutigineqarsimasoq namminersorneq pillugu isumaqatiginninniarnermi siumoortumik sunniuteqarnavianngitsoq Kalaallit Nunaannit tikkuarneqarpoq. Aammattaaq kalaallit tungaannit isumaqartoqarpoq Tunngaviusumik inatsimmi § 19-ip nassuiarneqarnera (nunanut allanut sillimaniarnermullu politikki danskit naalackersuisuisa akisussaaffigigaat) piffissap ingerlanerani allanngoriartorsimasoq ilimanarlunilu siunissami aamma allanngoriartussasoq taamaalillunilu inatsisitigut nassuiarneqarnera sukangasuumik

killilersorneqarani, taamaaliornermilu § 19-imi pisinnaatitsinermut inatsit atorlugu killissaa tikinneqarsimalluni.

Nunanut allanut tunngatillugu periuseq namminersorneruneq eqqunneqarmalli ineriartorsimavoq inatsisillu allanneqarnerani periuserineqartoq allangortinniarneqarsimagaluarluni iluatsinngitsumik. Tassa marluullutik isumaqatigissutigisimannngimmassuk pisinnaatitaaffiit qanoq ilillugit sorliillu inatsisip allanneqarnerani ilanngunneqassanersut. Taamaammat nunat allat pillugit kapitalimi inatsimmut allanneqarpoq naalakkersuisunut ilaasortap ministerillu akornanni politikikkut isumaqatigiissutit aqqutigalugit (naalakkersuisunut ilaasortat suliaqarfik pillugit periarfissaqarput danskit naalakkersuisuinik assinganik suliaqartunut isumaqatigiissusiornissaminut) isumaqatigiissutinik sanasassat peqataasut akornanni ulluinnarni suleqatigiinnissaq pillugu erseqqinnerusumik immikkullu ittumik allaaserinnittumik. Tassunga ilanngullugu nalinginnaasumik taaguusersuutit, soorlu “Kalaallit Nunaannut soqutiginaatillit imaluunniit attuumassuteqartut), isumaqatigiissutigineqassapput. Suliaq qaqugukkut Kalaallit Nunaannut soqutiginaassanersuq imaluunniit attuumassuteqassanersuq ineriartortinneqarumaarpoq, tassami namminersornermi nunanik allanik sammisaqarnerujartortoqarmat.

Taamaattorli peqataasut isumaqatigiipput Tunngaviusumik inatsisip inatsisitigut nassuiarneqarnera tunngaviatigut allangortinnngikkaluarlugu eqaatsumik aqqissuuisoqarnissaa inatsisip allanneqarnerani siunertarineqarmat. Periuseq Namminersornerullutik Oqartussat nalaanni ineriartortinneqartoq ineriartorteqqittariaqarpoq. Inatsisip allanneqarnerani immikkoortut pingasut namminersornerunermi nunanut allanut pisinnaatitaaffiit ersersinneqarput: Aalajangersakkat nutartikkat Namminersornerullutik Oqartussat pillugit inatsimmeersut, Itilleq pillugu nalunaarut kiisalu pisinaatitsinermut inatsimmi aalajangersakkat. Nunat allat pillugit kapitali immikkuualuttortaqaqarnerusumik misissuiffiginiaraanni paasisaqarfiginiaraannilu namminersorneq pillugu ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaa, inatsisip allanneqarnera inatsimmullu nassuiaatit innersuussutigineqarput.

Namminersorneq pillugu inatsimmi taaneqanngitsunik siunissamilu ajornartorsiutinik pilersitsisinnaasunik immikkoortortaqaqarpoq. Tamatumani immikkut taaneqarsinnaavoq Danmarkip EU-mut ilaasortaanera, Kalaallillu Nunaata ilisimaneqartutut ilaasortaaffigiunnaarsimasaa. Naalakkersuisut paasereerpaat EU-p ukiut siuliinut naleqqiullugu isummani ataqatigiissaarnerulersimagai, taamaaliornikkullu nunat ilaasortaasut suliamut aalajangersimasumut qanoq isumaqarnissaat pituttorsinnaanngorlugit. Kingullertut assersuutaasinnaavoq IWC-mi arferit eqqartorneqarneri Kalaallit Nunaannut ajornartorsiortitsisorujussuit. Siunissami sammisat suliallu allat kalaallit suliarisaat nunani tamalaani oqallisivineqartarnerini Danmarkip ikiuussinnaajunnaarnissaa ilimagineqarsinnaavoq EU-p nunat ilaasortaasut isumaannik Kalaallit Nunaata kissaatigisaanut akerliulluinnartut qilersuisunngortussaaneer ilimanarmat.

10. Aningaasaqarnermut Nunanullu Allanut Tunngasunut Naalakkersuisoqarfik

10.1 Akileraartarnermik Aqutsisoqarfik

Nunatsinni tamakkiisumik akileraartarnermik akitsuusersuinermillu suliaqarnermi nunanut assigiinngitsunut unammillersinnaassuseqarnissaaq naalakkersuisut anguniarpaat, Naalakkersuisummi isumaqarput nunanut assigiinngitsunut atanerulernerup kingunerisaanik

suliffeqarfiit sumi inissiinissaq aningaasaliissuteqarnissarlu eqqarsaatigileraangamikku nunami akileraartarneq akitsuusersuisarnerlu pingaaruteqartumik aalajangiisuutittaraat.

Nunat avannaamioqatigiit sinneri peqatigalugit nunanik akileraarutikinneruffiusunik taaneqartartut akornanni paasissutissanik paarlaasseqatigiittarnissaq pillugu suliniummut naalackersuisut peqataapput. Suliniut tunuleqataralugu Naalackersuisut oktober 2007-imi siullermik paasissutissanik paarlaasseqatigiittarnissaq marluinnillu akileraarusiisarnissaq pillugit Isle of Manimik isumaqatigiissuteqarput, kingornalu Guernsey aamma Jersey oktober 2008-mi isumaqatigiissuteqarfigineqarlutik. Nunat tamat akornanni nunanut allanut akileraarutikinneruffiusunut assigisaanik isumaqatigiissuteqartarnissaq ukiuni tulliuuttuni naatsorsuutigineqarpoq. Taamaalilluni nunat akileraarutikinneruffiusut arlaqartut Caribiamiittut isumaqatigiinniartigalugit aallartittoqareerpoq.

Umiarsuarsuit timmisartullu marluinnut akileraaruserneqartarneri pillugit USA-p Kalaallit Nunaatalu akornanni isumaqatigiissut december 2008-mi atsiorneqarpoq. Marluinnut akileraarusiisarneq pillugu Sverigemi isumaqatigiinniarnit 2007-imi aallartinneqarnissaat pilersaarutaagaluarpoq, isumaqatigiinniarnit piffissaligaanngitsumik maannamut kinguartinneqarallaput.

Namminersornerullutik Oqartussat marluinnut akileraarusiisarneq pillugu Danmarkimik, Savalimmiunik, Islandimik aamma Norgemik isumaqatigiissuteqarput, soorlu aamma suliani akileraarusiisarnermut tunngasuni pisortanullu akiligassat kinguaattoorutaasut akilersinniarnit pillugu ikioqatigiinnissaq nunat avannaamioqatigiit isumaqatigiissuteqarfigineqareersut. Assigisaanik nunat assigiinngitsut ikioqatigiinneq pillugu OECD-mi isumaqatigiissutaannut Kalaallit Nunaat ilaavoq.

Marluinnut akileraarusiisarnermi isumaqatigiissuteqarnissaq siunertaralugu nunanik arlaqartunik isumaqatigiinniarnit ukiuni aggersuni aallartinneqarnissaat naatsorsuutigineqarsinnaavoq, ingammik piginneqatigiiffiit nunanit allaneersut Kalaallit Nunaanni uuliamik gassimillu ujarlernissaannik soqutiginninneruleriartornerat eqqarsaatigalugu, ujarlernerisalu kingunerisaanik aatsitassarsiorfimmik pilersitsinissaq uuliamillu qalluilernissaq naatsorsuutigineqarsinnaassappat. Tamatumani Sverige siulliullugu eqqarsaatigineqarpoq, nunalli allat aamma isumaqatigiinniartigineqartariaqalersinnaanissaat naatsorsuutigineqarpoq.

Nioqqutissat eqquteqqusaanngitsut, ikiaroomartut ilanngullugit, annerusumik pitsaanagerusumillu nakkutigineqarnissaat pillugu Kalaallit Nunaat Danmarkilu suleqatigiinnissaminnik isumaqatigiissuteqarput. Tamatuma kingorna isumaqatigiissut piviusunngortinneqarpoq, assersuutigalugu Aalborgimi Grønlandshavnimi Kastrupimilu mittarfimmi nakkutilliinerusitsisoqarpoq.

Suliffeqarfiit anginerusut kukkunersiorneqarneranni nakkutigineqarnerannilu ikioqatigiinnissaq siunertaralugu, akileraaruteqartarfik Nordjylland qaninnerusumik 2008-p ingerlanerani suleqatigineqalerpoq. Suleqatigiinnerup tamatuma 2009-p ingerlanerani alliartortinneqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq.

11. Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoqarfik

11.1 Atlantikup Avannaani Aalisarnermut Ministerit Ataatsimeeqatigiittarnerat (NAFMC)

NAFMC Atlantikup avannaani aalisarnermut ministerit naalakkersuinikkut isummaminnik ukiumoortumik paarlaasseqatigiittarnerat periarfissaasarpoq. Tassani Kalaallit Nunaat, Savalimmiut, Island, Norge, Rusland, Canada aamma EU peqataasarput.

Qulequttat aalajangersimasut oqallisiginerisa saniatigut ataatsimeeqatigiittarnertigut Atlantip avannaani aalisakkat qalerualillu pillugit aqutsinermi atorluaanermilu iluaqutaasinnaasut pillugit ministerit imminnut isummersoqatigiittarnissaat siunertarineqarpoq. Ileqquusumik nunat peqataasut aalisarnermut tunngassuteqartut ataatsimoorussamik isummerfigineqarnissaannik imaqartumik nalunaaruteqarluni ataatsimeersuarneq naammassineqartarpoq.

Maltami NAFMC EU-p aalisarnermut kommissæria qaaqqusisoralugu 2008-mi 22.-24. maj ataatsimiisitsivoq. Unioqqutitsisumik, killilersugaanngitsumik nalunaarutigineqanngitsumillu aalisarneq (UKN-aalisarneq) 2007-imi ataatsimeersuaq assigalugu pingaarnerusutut tassani sammeneqarpoq. Ukiut kingulliit marluk iluatitsilluni UKN-aalisarnerup sakkortuumik akiorniarneqarsimanera, annerusumilli suliniuteqarnissap pisariaqartinneqarnera ataatsimeersuarnermi isumaqatigiissutaavoq.

Tamanna tunuliaqutaralugu ilaatigut makku iliuuserineqassasut isumaqatigiissutigineqarpoq:

- Nunat ineriartortitassat oqaloqatigilerlugit UKN-millu aalisarnerup akiorniarneqarnerani naammassisinnaasaasa amerliartornissaat peqqutigalugu ikiuinissaq.
- UKN-aalisarnerup akiorniarneqarnerani nunat erfalasoqartitsisut aalajangiisinnatitaasarnersa nalilersorneqartarneranni ineriartortitsiarnissap sulissutigineqarnissaa isumaqatigiissutigineqarpoq.
- Arlaannut pisariaqanngitsumik artukkiinngikkaluarluni imaluunniit niueqatigiinnermi ajoqusersuinngikkaluarluni aalisakkat sumit pinngorfeqarnerannik paasiniaariaatsimik akuersissuteqariaatsimillu pitsaasunik ineriartortitsinikkut aalisakkat UKN-aalisarnikkut pisarineqartartut tunitsivinnut eqqunneqatsaaliorlugit.
- UKN-aalisarneq akiorniarlugu Atlantip Avannaani nunat ataasiakkaat aamma nunat tamat suliniuteqarnerminnik sakkortusisitsinerat.

Aamma imaani pisuussutinik uumassusilinnik tamanik piujuartitsilluni atorluaaneq oqaluuserineqarpoq. Maltami ataatsimeersuarneq sioqqullugu Kalaallit Nunaata siunnersuutigaa puisit amiinit tunisassianik eqquseqqusiunnaarnissamik EU-p siunnersuutaa ministerit kommissærillu oqaluuserisagaat. EU-p pineqartoq oqaluuserisassanut ilanngukkumanngilaa, EU-li siusinaartumik nalunaarfigineqareersimavoq, ullormut oqaluuserisassani ”pineqartut allat” ataanni pineqartoq pillugu isummaminik Kalaallit Nunaat saqqummiusserusuttoq. Ataatsimeersuarnermi nunat peqataasut sinnerisa pineqartup Kalaallit Nunaannit qaqinneqarnissaa tapersersorpaat.

Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisup Finn Karlsenip saqqummiussinermini puisit amiinik eqqusseqqusiunnaarnermi ajoqutaasussat erseqqissaatigai. Tamanna 1980-ikkunni puisit amiinut akerlilersuinerujussuarmik assersuussinikkut takussutissinneqarpoq, puisimmi amiinik niuernerq taamani ajalusoorluinnarmat. Ajalusoornerup tamatuma kingorna Kalaallit Nunaanni puisit amii aningaasarpassuarnik tapiissuteqarfigineqarput. Tamatuma saniatigut ilaqutariit piniartukkormiut aningaasaqarnerannut puisit amii pingaaruteqarluinnarput. Nunat inoqqaavisa pisisartagai puisit amii ilaatinneqanngimmata pinngitsoorani sunniuteqartussaassaaq; eqqusseqqusiunnaarnermi niuernerup ajalusooqqinnissaa naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Taamatut puisit nungutaanissaminnut ulorianartorsiunngimmata piujuartitsilluni puisinik atorluaaneq killilersuiffigineqarsinnaanngitsutut Kalaallit Nunaannit isigineqarpoq. Tamatuma saniatigut puisit 7-8 millioninik amerlassuseqartut aalisagaqassutsimut sunniuteqartarmata EU-p tungaanit paasineqartariaqarsorineqarpoq. Puisit amerlialuttuinnartut aalisagaqassutsimut sunniutaat ernummatigalugit Ministerit taakkulu aallartitaat nalunaaruteqarput. Pineqartullu ataatsimiinnerni aggersuni oqaluuserineqartarnissaanut piumassuseqarnertik oqaatigalugu. NGO-t EU kommissionimut saaffiginnissutaasa illuinnaasiortumik isiginiarneqartarnerat Kalaallit Nunaata ajornartorsiutitut tikkuarpaa, toqutseriaatsinik EU-p misissuigaluarnera tuaviuussaavallaartumik aalajangiinermik kinguneqarsinnaammat. Tamatuma saniatigut EU-p eqqusseqqusiunnaarnera WTO-p malittarisassaanut akerliussaaq. Tamatuma kingorna oqallinnermi nunanit peqataasunit tamanit tapersersuisoqarpoq, EU kisimi tapersersuinngilaq.

Tullianik 2009-mi ataatsimeersuarnissami Rusland qaaqqusisuussaaq.

11.2 Atlantikup Avannaata Kitaani Aalisarneq pillugu Suleqatigiiffik (NAFO)

Atlantikup Avannaata Kitaani Aalisarneq pillugu Suleqatigiiffik NAFO nunat tamalaat aalisarnikkut suleqatigiiffik, nunanik 12-nik ilaasortaartoq: Canada, Cuba, Naalagaaffeqatigiit, Danmark, Kalaallit Nunaat, Savalimmiut, EU, St. Pierre et Miquelon sinnerlugu Frankrig, Island, Japan, Kunngiitsuuffik Korea, Norge, Den Russiske Føderation, Ukraine aamma USA.

Atlantikup Avannaata Kitaa aaqquissuussami ilaavoq, tassanilu Kalaallit Nunaata Canadallu akornanni imartaq ilaalluni. NAFO-lli aqutsinikkut oqartussaaffigisaanut taamaallaat Kalaallit Nunaata kujammut kimmut sineriaata, Canadap kangimut sineriaata aamma USA-p avannamut kangimut sineriaata avataani 200 sœmilinik killeqarfiup avataani imartat ilaapput. NAFO-p aqutsinermut oqartussaaffimmini aalisakkanut assigiinngitsunut tamanut tunngasut aqutsivinissaat piginnaatitaaffigaa, taamaattoq aalisakkat isumaqatigiissutitigut allatigut, soorlu Atlantikup Avannaata Kangiani Aalisarneq pillugu Kommissionip (NEAFC) ataani aqutsivigineqartut pinnagit. Isumaqatigiissut naapertorlugu NAFO isumatuumik piujuartitsinermillu tunngaveqartumik aqutsinermigut, aalisakkanit pisuussutit annerpaamik iluaqutigineqarnissaanut peqataassaaq.

Nunat tamat akornanni, ilaatigut Atlantikup Avannaata Kitaani Aalisarneq pillugu Suleqatigiiffimmi NAFO-mi, aalisarneq pillugu suleqatigiinnerup siuarsarnissaa Naalakkersuisut sulissutigiuarpaat. Kalaallit Nunaata NAFO-mut ilaasortaaneratigut, avataasiorlutik raajarniutit Kalaallit Nunaata imartaata avataani aalisarnissaat arlalitsigut periarfissaqarput.

Naalagaaffeqatigiinnerup ukiuni kingullerni isumaqatigiinniarnerni anguniagaa pingaarneq tassaavoq NAFO-p oqartussaaffiani 3L-imi Grand Banksip eqqaaniittumi raajartassat nutaamik agguassiffigineqarnissaat, tamannali suli iluatsinngilaq.

NAFO-mi ilaasortaanikkut aalisariutit nunatsinneersut imartani NAFO-p oqartussaaffigisaani aalisarnissaminnut periarfissanik aammaassivigineqarput. Kalaallit Nunaat 2008-mi ulluni aalisarfiusuni 515-ini Flemish Capip eqqaani (NAFO-p qatusinikkut oqartussaaffigisaani 3M-imi) raajarniarnissaminut periarfissaqarpoq, tamatuma saniatigut 3L-mi raajanik 485 tonsinik pisassinneqartarluni. Pisassiissutit taakku Danmarkip Nunarput Savalimmiullu sinnerlugit nammineerluni 2008-mi aalajangersagaasa ilagaat. Danmarkip Nunarput Savalimmiullu sinnerlugit immikkoortumi 3L-imi NAFO-p raajartassanik ukiuni kingullerni agguaassisarnerani akerliusarpoq, akerlianilli – NAFO-mi isumaqatigiissut naapertorlugu – pisassat nammineq aalajangertarlugit. Tamanna Canadap tungaanit 2005-imiilli akerliliinermik kinguneqartarpoq.

Suliassap 3L-mut tunngasup ataavartumik aaqqiivigineqarnissaa Nunatta 2009-mi pingaartillugu saqqummiuttagassaasa suli ilagissavaat. Taamatuttaaq Nunap Isuata kujataata kitaani imaviup suluppaagaanik aalisarneq saqqummiussassat ilagissavaat. NAFO-p aqutsinermini oqartussaaffigisaani aalisarnerit taakku ingammik aalisariutinit nunatsinneersunit 200 sømilinik killeqarfiup timaani allatut aalisarnissaat periarfissinerat tamatumunnga pissutaavoq.

NAFO-p umiarsuit unioqquitsillutik, killilersugaanngitsumik nalunaarutigineqanngitsumillu ukiuni kingullerni aalisartut nakkutigineqarnerat nalunaarutigineqartarnerallu sukateriffigaa. NEAFC peqatigalugu suleqatigiinneq malunnaatilimmik pitsaanerulerpoq. Atlantikup Avannaani nunat akornanni suleqatigiilluarnikkut unioqquitsilluni, killilersugaanngitsumik nalunaarutigineqanngitsumillu aalisarneq pillugu aaqqissuussinerit, Kalaallit Nunaata NAFO-mi NEAFC-imilu aalajangeeqataaffigisimasaasa iluatitsiviunerat 2008-mi malunnarsivoq, unioqquitsilluni, killilersugaanngitsumik nalunaarutigineqanngitsumillu aalisarnerit unilluinnangajassimmamata.

Tamatuma saniatigut NAFO isumaqatigiissutip atuuttup iluarsartuuteqqinnissaanik suliaqarpoq – suliaq 2005-imi aallartinneqartoq. Pinngortitap ataqatigiiaarnera pillugu aqutseriaaseq aamma aaqqiagiinnginnerit qaangernissaannut suleriaasissaq nutaaq annerusumik qitiutinneqarput. Iluarsartuusseqqinneq naammassingajalluinnalerpoq, isumaqatigiissummi iluarsartuuteqqitaq 2007-imi ataatsimeersuareernerup kingorna nunanut ilaasortaa sunut ataasiakkaanut akuerisassanngorlugu nassiunneqarpoq.

2008-mi ukiumoortumik ataatsimiinnermi pinngortitap ataqatigiiaarnera pillugu aqutseriaaseq qitiutinneqaqqippoq, soorlu aamma unioqquitsilluni, killilersugaanngitsumik nalunaarutigineqanngitsumillu aalisarneq, nakkutilleriaaserlu nutaaq Umiarsualivinnut Tulattunik Nakkutilliineq ataatsimeersuarnermi pineqartumi pingaartillugit sammineqartut. Umiarsualivinnut Tulattunik Nakkutilliineq pillugu malittarisassat nutaat akuersissutigineqarput, akuersissutiginninnerlu Umiarsualivinnut Tulattunik Nakkutilliineq pillugu NAFO-p malittarisassaanut aamma Umiarsualivinnut Tulattunik Nakkutilliineq pillugu NEAFC-p malittarisassaanut naapertuupput. Taamaaliornikkut umiarsuit unioqquitsillutik, killilersugaanngitsumik nalunaarutigineqanngitsumillu aalisartut nakkutigineqarnerat pillaatissinniarneralu ajornannginnerulerpoq.

11.3 Atlantikup Kangiata Avannaani Aalisarneq pillugu Kommissiomi (NEAFC)

Atlantikup Avannaata Kangiani Aalisarneq pillugu Kommissiomi NEAFC nunat tamalaat akornanni aalisarneq pillugu kommissioniuvoq, makkunanga ilaasortaaffigineqartoq Danmark (Savalimmiut aamma Kalaallit Nunaat sinnerlugit), EU, Island, Norge aamma Rusland. Naalagaaffiit Atlantikup avannaata kangiani sineriallit 200 smilinik killeqarfiisa avataanni, tassalu imartani Nunap Isuata kangianiittuni, Novaya Zemlyap kitaaniittuni Gibraltarillu avannaaniittuni, aalisarneq NEAFC-mit aqutarineqarluni. Aalisakkat NEAFC-mit aqutarineqartut pingaarnerit tassaapput suluppaakkat, atlantikup/skandinaviap ammassassui, makrelit saarulliusaat kiisalu aalisakkat itisoormiut. Isumaqatigiissut naapertorlugu aalisakkatigut pisuussutit piujuartinneqarnissaannut sapinngisamillu pitsaanerpaamik atorluarneqarnissaannut kommissiomi peqataassaaq.

Imaviup suluppaagaanik, maannamut NEAFC-ip kisimiilluni aqutsinikkut oqartussaaffigisaanik, kisiannili 2001-imiilli aamma NAFO-mit aqutsinikkut oqartussaaffigineqalersunik, pisassiisarneq Naalakkersuisut immikkut pingaartillugu peqataaffigisarpaat. Tamatumunnga pissutaavoq imaviup suluppaagai NAFO-p aqutsinikkut oqartussaaffigisaanut appakaassimmammata, tassalu Nunap Isuata kujammut kitaanut. Nunarput Atlantikup Avannaani imaviit suluppaagaannik pisassinneqartartut anginerit pingasut ilagaat, taamaattumik aqutsinerup pisassiissuteqartarnerullu oqartussaaffigineqarnerata NEAFC-imiitiinnarneqarnissaa Naalakkersuisut sulissutigaat. Taamaalilluni Nunatta killiffini attatiinnarpaat. Tamatuma saniatigut saarulliusaat aalisakkallu itisoormiut pillugit malittarisassiorluni NEAFC-mi isumaqatigiinniarnerni Naalakkersuisut peqataasarput, ilanngullugulu ammassassuarnik makrelinillu aalisarneq pillugu malittarisassiornerit malinnaaffigisarlugit.

Kalaallit Nunaat Savalimmiut aamma Island peqatigalugit sineriaqarfimmi suluppaagaqarfiusumi NEAFC-ip oqartussaaffigisaani pisassanik agguassisarneq pillugu ukiut arlaqartut ingerlanerini siunnersuuteqartarpoq taakkunangalu suleqatigiissutiginnittarluni. Tamanna ajornakusoortarpoq; Kalaallit Nunaata Savalimmiullu isumaqatigiinnissaq pingaartumik ajornartorsiutigineqartarmat. NEAFC-imi ataatsimoortut ”Danmark Savalimmiut aamma Kalaallit Nunaat sinnerlugit” sinniisoqarnerput tamatumunnga aamma ajoqusiisarpoq. Aammaarluni aqutsineq pillugu 2008-ip ingerlanerani isumaqatigiittoqanngitsoorpoq, siunissamili aqutsinissaq pillugu isumaqatigiinnissaq siunertarlugu naalagaaffiit sineriallit akornanni aamma NEAFC-mi tamarmiusumi 2009-imi isumaqatigiinniaqqissapput.

NEAFC-ip malittarisassiorfiani angallatinik aalisartunik nakkutilliineq pingaaruteqarpoq. Minnerunngitsumik unioqqutitsilluni, killilersugaanngitsumik nalunaarutigineqanngitsumillu ukiuni makkunani aalisarneq nunat tamat akornanni maluginiarneqaleruttorfiani. Nunat tamat akornanni nakkutilliinerisa kingunerisaanik nakkutilliinermik aaqqissuussineq naapertorlugu ilaasortat ilaasortaqaqatimik angallataataannik 200 smilinik killeqarfiisa avataanni aalisartunik misissuisinnaapput.

Unioqqutitsilluni, killilersugaanngitsumik nalunaarutigineqanngitsumillu 2008-mi aalisarneq akiorniarlugu 2007-imisullu akiuiniarneq iluatsilluarpoq. Unioqqutitsilluni, killilersugaanngitsumik nalunaarutigineqanngitsumillu aalisarneq akiorniarlugu iliuuserisat Kalaallit Nunaata NAFO-mi NAFO-milu akuerseqataaffigisimasaasa nalinginnaasumik iluatsissimanerat paasinarsivoq, taamatut 2008-imi aalisartoqarsimanngingajammat. Tassani nakkutilleeriaaseq nutaaq NEAFC-imi 1. maj 2007-imi atuutilersinneqartoq aalajangiisuulluinnarpoq.

11.4 Nunat Avannarliit Aalisarnermut, Aalisakkanik Tukertitsiveqarnermut, Nunalerinermut, Inuussutissanut Orpippassualerinermullu ataatsimiititaliaat atorfilinnik inuttalik (EK-FJLS (Aalisarneq))

EK-FJLS (Aalisarneq) nunat avannarliit tamarmik immikkut (Sverige, Norge, Finland, Island aamma Danmark) ataasiakkuutaarlutik sinniisuinik aamma nunat immikkoortuisa imminnut naalakkersortut ataasiakkuutaarlutik sinniisuinik inuttaqarpoq. Aalisarneq pillugu apeqqutit nunanut ataasiakkaanut tunngasut, nunallu avannarliit akornanni ataatsimoorluni oqaluusererusutat ataatsimiititaliap suliarisarpai. Tamatuma saniatigut nunani avannarlerni ataatsimoorussamik suliniutit naalagaaffinnit nunalluunniit immikkoortuinit pinngorfeqartut ataatsimiititaliami pineqartumi piareersarneqartarput tapersorneqarlutillu.

Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalackersuisoqarfik qaammatit aqqaneq-marluk kingulliit ingerlanerini EK-FJLS (Aalisarneq) aamma EK-FJLS (Siulersuisuunerit) ataatsimiinnerini suleqataalluinnarpoq. Tamatuma saniatigut Aalisarneq Aalisakkanillu Tukertitsiveqarneq, Inuussutissanut Orpippassualerinermullu Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa (MR-FJLS) 2009-2012-mut anguniagassatut sinaakkusiussaasa nutaat suliarineqaranni naalackersuisoqarfik peqataavoq. Växjö-mi Sverigimiittumi MR-FJLS-imut ministerit 2008-mi junip naalernerani ataatsimiinneranni naalackersuisoqarfik peqataavoq.

Ministerit ataatsimiinneranni ministerit nalunaarutaat marluk aalajangerneqarput, aappaa taaguuteqarluni ”Puisi inuiaqatigiillu” aappaalu taaguuteqarluni ”Aalisakkat: Isumakuluuteqarani siunissami nerisassat”. Nalunaarutit marluullutik Kalaallit Nunaannut pingaaruteqarput. Puisit pillugit nalunaarutip oqaasertalersornerani naalackersuisoqarfik oqaasissioqataavoq. Nalunaarut taanna Østersømi, Atlantikup Avannaani Kalaallit Nunaatalu eqqaani puiseqatigiiaanik piujuartitsilluni atorluanerami nunat avannaamioqatigiit ataatsimoorussamik pitsaasumik isummersimanerannik takutitsisuuvoq. Puisit amiinik tunisassianik EU-mut eqqusseqqusiunnaarneq Kalaallit Nunaannut kingunipiloqaqaaq oqaluuserineqarporlu tamamani nunat avannaamioqatigiit ataatsimoorlutik iliuuseqassanersut. Nunat avannarliit pingasut EU-mi ilaasortaasut oqariartuummik maanakkorpiaq suliaqarput.

Aalisakkat siunissami nerisasaaneri nalunaarutip aappaani pineqarnerani aalisaakkanik nalunaaqutsersueriaaseq, pinngortitamut ajoqutaanngitsumik aalisakkanik pisarineqarsimasunik atuisut paasissutissiiiffiqineqartarnissaannik aqcutissiuussisoqartoq nassuiaatigineqarpoq. Inuussutissarsiortut nalunaaqutsersuinissami tamaviaaruteqarnerat pillugu naalackersuisoqarfik tunuarsimaartuartaqarpoq, Marine Stewardship Council (MCS) aalisakkat pinngortitamut ajoqutaanngitsumik pisarineqarsimanerannik nalunaaqutsiinissaq kisermaassisupajaatut inissimalersimammat, aalisakkalli pinngortitamut ajoqutaanngitsumik pisarineqarsimasut nerisarineqarnerulernissaanni avannaamioqatigiit ataatsimoorlutik nalunaarutaat pingaaruteqartumik siuarnertut nalilerneqarpoq.

Tamatuma saniatigut aalisarnermut tunngasuni MR-FJLS-imi 2009-mit 2012-imut anguniagassatut sinaakkusiussap nutaap suliarineqarnerani peqataaneq taaneqarsinnaavoq. Kalaallit Nunaat suliami tamatumani akuulluinnarpoq taamaaliornikkullu qulequttat Kalaallit Nunaannut soqutiginaateqartut anguniagassatut sinaakkusiussani ilaatinneqarnissaat qulakkiissallugu. Anguniagassatut sinaakkusiussaniittut quleqatarsiuinerupput nalinginnaasuunerullutillu, anguniagassatummi

sinaakkusiussat nunap siulittaatuutitaqartup iliuusissatut pilersaarutaatigut immersorneqartarput. Taamaaliornikkut Kalaallit Nunaata avannaamioqatigiinni peqatigisai aqqutigalugit, qulequttat Kalaallit Nunaata immikkut ittumik attuumassuteqartutut isigisai sunniuteqarfigissallugit periarfissaqarlualerpoq. Anguniagassat sinaakkusiussat MR-FJLS-imi ministerit ataatsimiinneranni akuersissutigineqarput kingullermillu Nordisk Rådimi akuerissutigineqarlutik.

Avannaamioqatigiit aalisarneq pillugu suleqatigiinneranni ataavartumik 2007-imi ukiaaneraniilli sammineqartoq tassaavoq nunarsuarmioqatigiit imminnut qanilligaluttuinnarneranni ilaanissamik ministeriunerit suliniutaat. Tamatuma kingunerisaanik EK-FJLS (aalisarneq)-mi missingersuutit 23%-imik ikileriarput, tamatumalu kinguneranik 2009-mi sinaakkusiussat DKK 5.757.000-nik aningaasartaqalerlutik. Tamatuma kingunerisaanik aalisarneq pillugu suleqatigiinnerup aqqissugaanera oqaluuserineqarpoq naatsorsuutigineqarporlu ukiup naalernerani tamanna aalajangersimasumik aalajangernermik kinguneqarumaartoq. Taamaattoq Nunarsuarmioqatigiit imminnut qanilligaluttuinnarneranni ilaanissamik suliniutip kingunerana, Nunani Avannarlerni pinngortitami pisuussutinut silap allangoriartornerata kingunerisai pillugit anguniakkat ineriartortinnissaat anguniarlugu suleqatigiissitamik pilersitsineq. Pinngortitaleriffik suleqatigiissitami peqataavoq, taassumalu nalunaarussiaq/iliuusissatut pilersaarut taaguuteqartoq ”Pinngortitami inuussutissarsiutinut silap pissutaata sunniutai – tulluarsaanerit suliniutillu” november 2008-mi saqqummiuppa.

Aalisarneq pillugu suleqatigiinnermi missingersuutini aningaasartat ikilisinnerisigut ilisimatuussutsikkut suleqatigiiffiit NAF (Avannaamioqatigiit aalisarneq pillugu Ilisimatusarnermik Suleqatigiissitaat aamma MiFi (Avannaamioqatigiit Avatangiisit Aalisarnerlu pillugit Periusissaannik Aqutsisoqatigiit) atorunnaarsinneqarput. Tamatuma kingunerisaanik aalisarneq pillugu suleqatigiinnerup aqqissugaanerata allangortinneqarnera, EK-FJLS (aalisarneq) politikikkut siunnersuisartuunnassaaq. NAF-mut MiFi-mullu taarsiullugu avannaamioqatigiit suliassaataannik aalajangersimasunik suliaqartartussanik suleqatigiissitanik pilersitsisoqarpoq. Suleqatigiissitami tassani Pinngortitaleriffiup suleqataaqqippoq.

Islandip EK-FJLS (Siulersuisuunerit) ataatsimiinneranni 2009-mi siulittaasoqarfittut anguniakkat saqqummiuppai, taassuuna anguniakkat sinaakkusiussaata ilanngunneqarsimapput. Islandip Canadamik suleqateqarnerup sakkortusinissaa oqaluuserisassat ilaattut ilanngussimammagu oqaatigineqassaaq – tamannalu Kalaallit Nunaata tungaanit tapersorsorneqarpoq, nalilerneqarporlu nunanik avannaamioqatigiinnik ataatsimoorussamik suleqateqarnerup kingunerisaanik Kalaallit Nunaata Canadamik suleqateqarnini suli sakkortuseqqissinnaajumaaraa.

11.5 Atlantikup Avannaani Kapisillit Piujuartinneqarnissaannik Suleqatigiiffia (NASCO)

Atlantikup Avannaani Kapisillit Piujuartinneqarnissaannik Suleqatigiiffia NASCO nunat tamalaat aalisarnikkut suleqatigiiffigaat arfineq-marlunnik ilaasortaartoq (Canada, Savalimmiut aamma Kalaallit Nunaat sinnerlugit Danmark, EU, Island, Norge, Rusland, USA). Isumaqatigiissummi kapisileqatigiit Atlantikup avannaaniittut ilaatinneqarput. NASCO-mi ingerlatsineq Siunnersuisooqatigiinnit taassumalu ataani kommissioninit pingasuusunit isumagineqarpoq: Atlantikup Avannaata Kangianut kommissioni (EU, Savalimmiut sinnerlugit Danmark, Island, Norge aamma Rusland), Amerikamut Avannarlernut kommissioni (Canada aamma USA) kiisalu Kalaallit Nunaata Kitaanut kommissioni, (Canada, EU, USA aamma Kalaallit Nunaat sinnerlugu Danmark).

Isumaqtigiissut naapertorlugu NASCO-p siunertaraa kapisillit piujuartinnissaasa, kapisileqassutsip pilerseqqinneqarnissaata kapisillillu amerlisarneqarnissaasa siuarsarnissaat, kiisalu kapisileqassuseq pillugu ilisimatuussutsikkut paasissutissiisarnep peqassutsillu nalilersoqqissaarneqarnissaata siuarsarnissaat. Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaarneq tunngavigalugu inuussutissarsiutigalugu kapisilinniarsinnaanerni atuutsittuassallugu pisinnaatitaaffigaa. Naalakkersuisut NASCO-mi suleqataapput.

Atlantikup avannaani kapisilinnik aalisarsinnaanerup aquneqarnerani Nunatta peqataasinnaanera NASCO-mi peqataanikkut qulakkeerneqartarpoq, peqataanerlu Kalaallit Nunaata inuussutissarsiutigalugu kapisilinniarsinnaanerani pisinnaatitaaffigisaata atuutsittuarneratigut illersuutit tapertaasarpoq, taamatullu Kalaallit Nunaata kapisilinnik nammineq atugassaminik aalisarsinnaanerani qulakkeerisuulluni. Nammineq atugassanik aalisarnerup ilisarnaatigaa maannakkorpiaq inuussutissatigut pisariaqartitsineq naapertorlugu pisaqartoqartarmat. Pisisartakkat ukiumiit ukiumut nikerarsinnaapput, allatigut piniarnikkut, aallaaniarnikkut aalisarnikkullu Kalaallit Nunaanni inoqutigiit inuussutissanik pilersorneqartarnerinik periarfissat apeqqutaasarput.

Imavinni Ilisimatusarneq pillugu Nunat tamalaat Siunnersuisooqatigiivisa (ICES) 2008-mi nalilerpaat immikkoortuni Europamut Amerikamullu atasuni, Kalaallit Nunaata kitaanik kapisililersuisuni oqaluttuarisaanermi aatsaat taama kapisileqanngitsigisoq. Maannakkorpiaq nalinginnaasumik ilorraap tungaanut aallartoqarnissaanik takussutissaqanngilaq. Amerikap Avannaani Europamilu kuunni kapisillit suffisarfiini pissutsit ajorsigaluttuinnarnerisa kinguneranik Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiutigalugu aalisarnermi atorluarneqarsinnaasunik ”sinneqartooruteqarsinnaajunnarsitsisoqarpoq”. Taamaalilluni Kalaallit Nunaanni kapisililt tunitsiviinut tunineqarsinnaasutut 2002-miilli pisassiissutigineqartut nul tonsinut aalajangersagaasarput.

Aalisartut Piniartullu Kattuffiat KNAPK Atlantikup Avannaani Kapisillit pillugit Aningaasaateqarfimmik (NASF) august 2002-mi isumaqtigiissuteqarpoq. Kapisilinnik suliffissuarnut tunisassanik inuussutissarsiutigalugu aalisarnissaq KNAPK-p tunuarfigigaa isumaqtigiissummi allassimavoq. Ilaatigut tamanna tunuliaqutaralugu Naalakkersuisut aalajangerput suliffissuarnut tunisassanik inuussutissarsiutigalugu kapisilinniarnermi pisassiissutit 2002-mi 0 tonsiussasut. Tamatuma saniatigut kapisillit nunanut allanut tuneqqusaajunnaarput. Innuttaasulli suli kapisilinniarsinnaatitaapput, tassami sunngiffimmi kapisilinniarneq aamma kalaalimineerniarfinni tunisassanik inuussutissarsiutigalugu kapisilinniarneq inerteqqutaanngimmat. Tamatuma kingorna KNAPK-p NASF-imik 2002-miilli isumaqtigiissuteqarnera ukiumoortumik nutarterneqartarpoq, tamannalumi aamma 2008-mi pivoq.

11.6 Aalisarneq pillugu EU-mik isumaqtigiissutip tapia

Aalisarneq pillugu Peqatigiinnissamik Isumaqtigiissut tapiliussartalik tapiliussamullu ilanngussartalik Kalaallit Nunaata EU-llu 2. juni 2006-imi atsiorpaat. Isumaqtigiissut taanna tapiliussartalik piffissami 1/1-2007-miit 31/12-2012-mut atuutissaaq.

Aalisarneq pillugu Peqatigiinnissamik Isumaqtigiissut ima agguagaavoq; aalisarnermi akiliutit, aalisariutaatillit akiliutaat kiisalu Kalallit Nunaanni aalisarnermik suliaqartut EU-mit aningaasaliissutitigut tapiissuteqarfigineqartarneri, taassumalu akerlianik Kalaallit Nunaata

aalisakkat isumaqatigiissummi allassimasut naapertorlugit amerlatigisut atugassiisutigissavai. EU-p Kalaallit Nunaata imartaani naammaginantumik aalisarsinnaanerata aamma kinguneranik kalaallit aalisakkanik tunisassiaat akileraarutitaqanngitsumik EU-mi tunitsivinnut eqqunneqarsinnaalernerat.

Kalaallit Nunaata tamatumuuna EU-mut pisussaaffigilerpai makkua; akuersissutinik tunniussineq, EU-p akiliutaasa ilaanik aalisarsinnaatitaaneq pillugu akiliutit aalisariutaatillillu akiliutai matumani attuumassuteqarlutik, aamma aalisarnermik suliaqartut EU-mit aningaasaliissutit tapiiffigineqartartunut attuumassuteqartut pineqartillugit Kalaallit Nunaanni aalisarneq pillugu aaqqissuussaannermi anguniakkanik atuutilersitsinissaq anguniarlugu sulianik ataqatigiissaarinissaq piumasaaqatinnngortinneqarpoq.

Aalisarneq pillugu Peqatigiinnissamik Isumaqatigiissummi sinaakkusiussat iluini EU-mik suleqateqarnermi isumaqatigiisutip pissusiviusut naapertorlugit 2008-miilli atuutsittuarnissaa qitiutinneqartarpoq, aningaasaliissutit atorlugit tapiissuteqarnermi aaqqissuussineq naapertorlugu nalunaaruteqartarneq matumani ingammik eqqarsaatigineqarluni. Taamaalilluni aaqqissuussineq taanna malillugu Kalaallit Nunaata ukiumoortumik nalunaarut siulleq EU-mut februar 2008-mi nassiuppa. Tamatuma saniatigut suleriaaseq pillugu ataatsimiittoqartarpoq; (Aalisarneq pillugu Peqatigiinnissamik Isumaqatigiisut) Joint Committee ukiumoortumik 2008-mi novemberip naalernerani ataatsimiisitsisuuvoq.

Isumaqatigiissummi pineqartut arlaqartut pillugit piffissap qiteqqunnerani nalileeqqittoqarsinnaaneranik periarfissaavoq, tamannanilu Aalisarneq pillugu Peqatigiinnissamik Isumaqatigiisut naapertorlugu akiliutaasartut tamarmiusut allannngortinneqarsinnaaneranik periarfissiisaaq, nunarsuarmi aalisakkat akiisa allannngornerisa kingunerisaanik tamanna pissaaq. Taamaattumik isumaqatigiisutip nammineq aammalumi EU suleqatigalugu nalilersuinermi isumasioqaqqineqarneranilu sulisunik 2009-mi atuingaatsiarnissaq naatsorsuutigineqarsinnaalluni.

Tamatuma saniatigut isumaqatigiisummik atuinnermut atasumik akuersissutinik suliaqarnermi tapiissuteqarluni aningaasaliissuteqarnermik aaqqissuussineq naapertorlugu EU-mut nalunaaruteqartarneq, misiligummik aalisarneq il.il. allaffissornikkut ataavartumik 2008-misulli sulisoqartussaavoq. Piffissap qiteqqunnerani nalilersueqqinnissaq pisussanngulersoq pissutigalugu, EU-mik suleqateqarnermi 2008-mut naleqqiullugu 2009-mi atugassarititat amerlanerusut atornerqartariaqarnerat naatsorsuutigineqarpoq.

11.7 Kalaallit Nunaata Ruslandillu akornanni aalisarneq pillugu isumaqatigiisut 2008-mullu tapiliussap naammassineqarnera

Kalaallit Nunaat Ruslandilu tamarmik immikkut imartaminni aalisarsinnaanermik ammaassisumik aamma aalisarneq ilisimatusarnerlu pillugit suleqatigiinnissamik 1992-imiilli isumaqatigiisuteqarput. Isumaqatigiisuteqarnikkut aalisariutit nunatsinneersut russit imartaanni aalisarsinnaalerput, soorlu aamma russit aalisariutaat nunatta imartaanni aalisarsinnaalersut. Isumaqatigiisut Norgep Kalaallit Nunaatalu isumaqatigiisutaannut atasutut isiginiarneqassaaq. Saarullinniarnermi Kalaallit Nunaata teknologiiimik ilisimasaqaannarnissaa siunertat pingaarnerit ilagaat, nunatsinni saarullinniarnerujussuaq neriuartumik qanittukkut aallarteqqissagaluarpat nunarput iluamik piareersimaniassammat.

Pisassanik paarlaasseqatigiittarnissamik ukiut tamaasa isumaqatigiisuteqarnermi kalaallit aalisariutaasa aalisarfigisinnaasaat pillugit pitsaanerpaamik angusaqarnissaq anguniagaasarpoq.

Danmark/ Kalaallit Nunaata Ruslandillu akornanni Aalisarneq pillugu Isumaqatigiissut 7. marts 1992-imeersoq naapertorlugu isumaqatigiissummut 2008-mi tapiliussaq pillugu Kalaallit Nunaat Ruslandilu 2007-imi Københavnimi isumaqatigiinniartut (aalisarneq pillugu 2009-mut tapiliussaq pillugu isumaqatigiinniarterit 2008-p naalernerani naammassineqarput).

Angusarineqartut eqqarsaatigalugit 2008-mi pisarineqarsinnaasut tamarmiusut (TAC) pisarineqarsinnaasullu pillugit Naalakkersuisut Inatsisartunut nassuiaataat innersuussutigineqarpoq.

Pisassanik paarlaasseqatigiittarluni 2008-mi aqqissuussinerup kingunerisaanik kalaallit aalisariutaat marluk naleqaqisunik russit imartaanni suli pisassaqrput taakkulu Norgep Kalaallit Nunaatalu akornanni isumaqatigiissummi pisassiissutissatut angusarineqartut peqatigalugit atorluarneqarlutik.

Ruslandimik isumaqatigiissuteqarneq naammaginartutut nalilerneqarpoq. Taamaattumik malunnaatilimmik allannguisoqarnissaq ukiuni qaninnerpaani naatsorsuutigineqanngilaq.

11.8 Kalaallit Nunaata Norgellu Aalisarneq pillugu Isumaqatigiissutaat isumaqatigiissummullu tapiliussap 2008-imi naammassineqarnera

Kalaallit Nunaat Norgelu tamarmik immikkut imartaminni aalisarsinnaanermik ammaassisumik aamma aalisarneq ilisimatusarnerlu pillugit suleqatigiinnissaq 1992-imiilli isumaqatigiissutigaaq. Isumaqatigiissuteqarnermi aalisariutit nunatsinneersut Norgep imartaani aalisarsinnaalerput, soorlu aamma norgemiut aalisariutaat nunatta imartaani aalisarsinnaalersut. Isumaqatigiissut Ruslandip Kalaallit Nunaatalu isumaqatigiissutaannut atasutut isiginiarneqassaaq. Saarullinniarnermi Kalaallit Nunaata teknologiimik ilisimasaqaannarnissaa siunertani pingaarnersaavoq, nunatsinni saarullinniarnerujsuaq neriunartumik qanittukkut aallarteqqissagaluarpat nunarput iluamik piareersimaniassammat.

Pisassanik paarlaasseqatigiittarnissamik ukiut tamaasa isumaqatigiissuteqarnermi kalaallit aalisariutaasa aalisarfigisinnaasaat pillugit pitsaanerpaamik angusaqarnissaq anguniagaasarpoq.

Danmark/Kalaallit Nunaata Norgellu akornanni Aalisarneq pillugu Isumaqatigiissut 9. juni 1992-imeersoq naapertorlugu 2008-mi isumaqatigiissummut tapiliussaq pillugu Kalaallit Nunaat Norgelu december 2007-imi isumaqatigiinniartut (aalisarneq pillugu 2009-mut tapiliussaq pillugu isumaqatigiinniarterit 2008-p naalernerani naammassineqarput).

Angusarineqartut eqqarsaatigalugit 2008-mi pisarineqarsinnaasut tamarmiusut (TAC) pisarineqarsinnaasullu pillugit Naalakkersuisut Inatsisartunut nassuiaataat innersuussutigineqarpoq. Pisassanik paarlaasseqatigiittarluni 2008-mi aqqissuussinerup kingunerisaanik kalaallit aalisariutaat pingasut naleqaqisunik norgemiut imartaanni suli pisassaqrput; taakkunanga angallatit anginerit marluk pisassanik atorluaneranni Ruslandip Kalaallit Nunaatalu akornanni isumaqatigiissummi pisassiissutissatut angusarineqartut peqatigalugit atorluarneqarlutik.

11.9 Kalaallit Nunaata Savalimmiullu Aalisarneq pillugu isumaqatigiissutaat 2008-milu isumaqatigiissummut tapiliussaq

Kalaallit Nunaat Savalimmiullu 1997-imiilli aalisarneq pillugu isumaqatiissuteqarput; tamarmik immikkut imartaminni aalisarsinnaanissamik aamma aalisarneq pillugu suleqatigiinnissamik imaqartumik. Isumaqatigiissuteqarnikkut aalisariutit nunatsinneersut Savalimmiut imartaani aalisarsinnaapput. Isumaqatigiissummi illuatungeriinnut pisassiissutigineqartut amerlavallaanngillat. Isumaqatigiissulli pingaaruteqartutut isigineqarpoq; Kalaallit Nunaata Savalimmiullu aalisarnikkut atassuteqarfii pissutigalugit, taakkunanga pingaarnersaallutik suleqatigiiffissuit NAFO aamma NEAFC. Ukiut tamaasa pisassanik paarlaasseqatigiittarneq pillugu aaqqiissuussinermi anguniagaavoq kalaallit aalisartut sapinngisamik pitaanerpaamik aalisarfissatigut periarfissaqarsinnaanissaat.

Isumaqatigiissut naapertorlugu savalimmiormiut kalaallit aallartitaat december 2007-imi ataatsimiipput illugiilluni 2008-mi aalisarsinnaatitaanerit isumaqatigiinniutiginissaat siunertaralugu, (2009-mut isumaqatigiissummut tapiliussaq pillugu isumaqatigiinniarnert 2008-p naalernerani naammassineqarput).

Angusarineqartut eqqarsaatigalugit 2008-mut pisarineqarsinnaasut tamarmiusut (TAC) pisarineqarsinnaasullu pillugit Naalakkersuisut Inatsisartunut nassuiaataat innersuussutigineqarpoq. 2008-mut isumaqatigiissummut tapiliussap kingunerisaanik kalaallit aalisariutaat marluk ammassassuarnik aalisakkanillu immap naqqaaniittunik savalimmiut imartaanni pisassinneqalerat, ammassassuarnillu nunat tamat imartaanni aamma pisassinneqarlerput.

Kalaallit Nunaata Savalimmiunik aalisarnikkut allatigut attuumassuteqarnera pissutigalugu isumaqatigiissut pingaaruteqartutut isigineqarpoq. Isumaqatigiinnngissutaasinnaasut allat aaqqiivinnissaannut isumaqatigiissut aamma ilaanneeriarluni atorineqartarpoq. Isumaqatigiissutikkut aamma kalaallit aalisariutaata ataatsip qalorsuit atorlugit ammassassuarniarsinnaanerata attatiinnarsinnaanera qulakkeerneqarpoq.

11.10 Kalaallit Nunaata, Islandip Jan Mayenillu akornanni imartani ammassat pillugit Kalaallit Nunaata, Islandip Norgellu isumaqatigiissutaat

Jan Mayenip, Islandip Kalaallit Nunaatalu akornanni ataatsimoorussamik ammassaataasunit Kalaallit Nunaata pisassarisanu iluaqutigilluarsinnaassagai matumani anguniagaavoq. Tunumi ammassanniarnertup aqunneqarnissaa pillugu Kalaallit Nunaata, Islandip Norgellu akornanni 1989-imiilli isumaqatigiissuteqartoqarpoq. 1998-imi isumaqatigiinniaqqinnerit isumaqatigiissummik nutaamik inerneqarput.

Ammassat Atlantikup kangiatungaaniittut imartat Tunup Islandillu eqqaaniittut najornerusarmatigut qaqtigullu imartat Jan Mayenip eqqaaniittut tikittarmatigut ammassanniartarnerup malitarisassaqtinnerani pingasuulluni isumaqatigiissut tunngalernerarpoq. Pisassiissutit amerlaqisut, tonsimulli ataatsimut amerlanngitsunik naleqartut pineqarput. EU-mut isumaqatigiissut naapertorlugu Kalaallit Nunaata pisassiissutit pissarsiami 70%-ii EU-mut tunniuttarpai. Isumaqatigiissut taanna pisariungaatsiarpoq; piffissaq pisasiiffiusoq junip ulluisa 20-anniit ukiumi tulliani aprilip naaneranut sivilissuseqartinneqarpoq.

Pingasuulluni isumaqatigiissutip saniatigut Island isumaqatigiissuteqarfigineqarpoq. Illuatungaatigut Islandip Kalaallit Nunaatalu imartaanni suluppaagarniartarnermi eqaallisaaneq ilaatinneqarpoq, tassami isumaqatigiissut naapertorlugu taakkua arlaata pisassami 50%-ii angullugit illuatungerisami imartaanni pisarisinnaammagit. Illuatungaatigut isumaqatigiissut naapertorlugu

imartami 65.30 N-ip kujataaniittumi 15. februarip kingorna kalaallit aalisarsinnaalerput. Isumaqtigiissutip tunngavimmigut Kalaallit Nunaannut pitsaasuunera nalilerneqarpoq. Minnerunngitsumik illuatungeriit marluk isumaqtigiissutaat isumaqtigiissummut attuumassuteqartut pissutigalugit.

Islandimi Kalaallit Nunaannilu ilisimatuut isumaqarput ukiuni kingullerni ammassat kimmut illikarsimasut, taamaalilluni siusinnerusumut naleqqiullugu Kalaallit Nunaata aalisarnermut killeqarfigisaata iluani ammassaqarnerulerluni. Tamanna uppersarneqarsinnaappat allannornerlu ataavartussatut ilimagineqarlunnarpat Kalaallit Nunaata isumaqtigiissup atuuttup atorunnaarsinnissaa eqqarsaatigissavaa, isumaqtigiissutissamilu nutaami piumasqaatitut pisassiissutinit tamarmiusunit pisassat ilaat amerlanerusut piumasaralugit.

11.11 Canadalu ataatsimut aalisagaatit pillugit oqaloqtigiittarnerit

Aalisakkat imaanilu miluumasut ataatsimoorussat pillugit Kalaallit Nunaata Canadallu akornanni atorfilittatigut 1986-imiilli oqaloqtigiittoqartarput, tamatumani Naalakkersuisut piginnaatitsissusiliisarlutik. Aalisarneq eqqarsaatigalugu Davisstrædemi Avannaatalu Imaani (Baffin Bugt) raajat qalerallillu oqaloqtigiittarnerni sammineqarnerusarput. Qalerallit raajallu ataatsimoorussat saniatigut nunat pineqartut marluullutik aataat natsersuillu Canadap imartaani piaqqiorfimminniit ukiut tamaasa Kalaallit Nunaata imartaanut ingerlaartartut atorluagarisarpaat. Aataat natsersuillu ataatsimoorussat eqqarsaatigalugit Kalaallit Nunaat Canadalu ingerlatsinissaq pillugu isumaqtigiissuteqanngillat. Ataatsimoorussamik uumasoaqtigiit pillugit Kalaallit Nunaata Canadallu ingerlatsineri pillugit ukiumoortumik oqaloqtigiittarnerni qulakkeerneqassaaq pisuussutinik atorluanerup NAFO-mit ICES-imillu ilisimatuussutsikkut siunnersuutigineqartunit allaaneruvallaannginnissaa.

11.11.1 Qalerallit raajallu ataatsimoorussat

Ilaatigut raajatigut qalerallitsigullu pisussutit agguarnissaanni sinaakkusiussamik isumaqtigiissuteqarnissaaq siusinnerusukkut anguniagaavoq, maannamulli isumaqtigiittoqarnissaa iluatsitsiviunani. Davisstrædep Kalaallit Nunaannut atasortaani aamma Canadamut atasortaani raajaqassutsip qaleraleqassutsillu qanoq agguannissaaq illuatungeriit isumaqtigiinnginnerat tamatumani pissutaaneruvoq.

11.11.2 Canadap Kalaallit Nunaatalu puisinniarneq pillugu suleqatigiinnerat

Kingullermik 20.–21. november 2006-imi ataatsimiittoqarpoq. Taamanikkut kingullermik oqaloqtigiittoqarneranit ukiut pingasut ingerlareerput, tamatumunnga ilaatigut pissutaavoq NAFO-mi kalaallit-savalimmiormiut 3L-imi raajartassaat nammineq amerlassusilikkat isumaqtigiinngissutaanerat pissutigalugu Canadap 2004-mi peqataanissani taamaatimmagu.

Aataat natsersuillu pillugit uumasusilerinermik ilinniagallit (biologinit) siunnersuineq Nunat tamalaat imaani misissuisarnermi ataatsimiititaliaata (ICES) aamma Atlantikup avannaata kitaani aalisarneq pillugu suleqatigiiffiup (NAFO) akornanni ataatsimoorussamik suleqatigiiffianni suliarineqartarpoq. Ilisimatuussutsikkut suleqatigiiffik taanna aqutsinermi aalajangiisinnaatitaanngilaq. Taamaalilluni nunani pineqartuni siunnersuisarfiit eqqaassanngikkaanni, ICES/NAFO-p ilisimatuussutsikkut siunnersuineranik isumaginnittussanik suleqatigiiffimmik peqanngilaq. Atlantikup Avannaani Miluumasut Imarmiut pillugit

Kommissionimut (NAMMCO) Canada ilaasortaangilaq, ukiumoortumilli ataatsimiinnerni alaatsinaattutut peqataasarluni.

Canadami aataanik natsersuarnillu pisassiissutit canadamiut illuinnaasiorlutik aalajangiinerisigut aalajangersarneqartarput. Taamaattoq ICES/NAFO-mit kaammattuutit tunuliaqutaralugit Canadap pisassiissutit aalajangersartarpai, pisassiissutit naatsorsorneranni kalaallit pisaasa amerlassusaat ilaatinneqartarlutik. Nunat pineqartut pisaasa amerlassusaat ukiuni kingullerni allangujaakannerpoq, siunissarli eqqarsaatigalugu pineqartunik pisisartakkat pillugit illuatungeriit imminnut ilisimatittarnissaat pingaarutinneqarpoq.

Puisinniarneq pillugu akerlilersuijuartuarnerit piareersimaffigilluarnialugit 2006-imi ataatsimiinnermi isumaqatigiissutigineqarpoq paasissutissanik periusissatullu siunnersuutininik paarlaaqatigiittarneq suliarineqartuassasoq. Canada suleqatigalugu ataqatigiissaakkamik suliniuteqartuarnissaa Naalakkersuisut pingaartippaat, nunat pineqartut marluullutk puisinniarneq pillugu soqutiginnitorujussuummata.

11.11.3 Canadamiut tulleriiaarinerat

Aataanik pisaqartarneq pillugu ukiuni tallimani ingerlatsinissamut pilersaarut Canadamit 2006-imi akuerineqarpoq. Canadamiut isumaqarput aatsaat taama peqartigilertoq pinngortitamilu pissuseqatigiinneq aamma inuiaqatigiinni aningaasarsiorneq aallaavigalugit ingerlatsisoqartariaqartoq isumaqarfigalugu; ingerlatsinissamullu pilersaarummi nutaami peqassuseq peqassusiusariaqartumit 70%-imik annerujuartillugu oqaloqatigiilluni tamanna aaqqinneqarsinnaasutut aamma isumaqarfigaat. Taamaalilluni Canadap Kalaallit Nunaatalu 2007-imi ataatsimoorlutik ataat Kalaallit Nunaata Canadallu akornanniittut 554.000-it pisisinnaassagaat naliliisoqarpoq.

Canadamiut puisinniarnerat kalaallit puisinniarnerannut qularnanngitsumik sunniuteqartarmat Kalaallit Nunaat iliuuseqarnerorusuppoq. Canadamiut aalajangiisarnerat siunissami toqqaannartumik annerusumillu sunniuteqarfiginissaat siunertarineqarpoq, taamaattumik Kalaallit Nunaanni pissutsit oqaluttuariniarlugit inuit ataasiakkaat akornanni sunniiniarneq atorneqarpoq. Kalaallit Nunaata illugiilluni ataatsimiittarnerit salliutinniarpai, taakkunani toqqaannartumik sunniuteqartaratta.

11.11.4 Paasissutissanik paarlaasseqatigiinneq

Kalaallit Nunaat Canadalu arlalitsigut paasissutissanik paarlaasseqatigiittarput, makkulu ilaallutik:

- Davisstrædemi qalerallinnik avataasiorluni NAFO 0B-mi 1B-1F-imilu pisisarqarsinnaasut pillugit ilisimatuussutsikkut siunnersuinernit amerlanerunngitsunik immikkoorluni TAC-mik piasseeriaaseq Kalaallit Nunaata Canadallu attatiinnassagaat.
- TAC Kalaallit Nunaata Canadallu naligiimmik avittassagaat.
- Avannaata Imartaani (Baffin Bugt) qaleraleqassutseq eqqarsaatigalugu TAC-mik pilersitsinissaq isumaqatigiissutiginiarneqassasoq.
- TAC Kalaallit Nunaata Canadallu naligiimmik avittassagaat.
- Davisstrædemi raajaqassutsip 98%-iisa Kalaallit Nunaannut attuumassuteqarnerat Kalaallit Nunaata tunngavilersussagaa.

- Nakkutilliineq pillugu isumaqatigiissutit pineqartunut naapertuuttunik Kalaallit Nunaat Canadalu suleqatigiinnissaminnik isumaqatigiissuteqassasut.
- Atlantikup Avannaani Kalaallit Nunaata suleqatigisaasa sinnerinut isumaqatigiissutaasut.
- Ilisimatuussutsikkut suleqatigiittuarnissaq.
- Puisinik puisinillu tunisassianik ingerlatsineq atorluaanerlu pillugit paasissutissanik misilittakkanillu Kalaallit Nunaat Canadalu paarlaaqatigiittassasut.

11.11.5 Piffissaliussami tulliuuttumi suliniutaasussatut naatsorsuutigisat

Illuatungeriilluni ataatsimiittarnerit januar 2009-mi nangeqqinneqassasut isumaqatigiissutigineqarpoq. Puisinit tunisassianik eqqusseqqusiunnaarnerlu pillugit Europaparlamentip EU-kommissionillu allakkatigut nalunaarutaa akuersissutigineqartoq aammaarluni 2009-mi oqaluuserineqassasooq naatsorsuutigineqarpoq, taamaattumik ataqatigiissaakkamik suliniuteqartoqassaaq aammalu piniarneru pillugu malittarisassat, atorluaaneq aamma uumassusilinnik ilisimasalinnit (biologinit) uppersarsaatit siunnersuinerillu kingullerpaat pillugit paasissutissat pissarsiarineqassallutik, tamannalu siunissami ingerlaqqissasooq naatsorsuutigineqarpoq.

11.12 Atlantikup Avannaani Miluumasut Imarmiut pillugit Suleqatigiiffik (NAMMCO)

Atlantikup Avannaani Miluumasut Imarmiut pillugit Suleqatigiiffimmi NAMMCO-mi Kalaallit Nunaat Norge, Island Savalimmiullu peqatigalugit ilaasortaavoq. NAMMCO-p 1992-imi pilersinneqartup, Atlantikup avannaani miluumasut imarmiut piujuartinneqarnissaat, akunnaattumik aqunneqarnissaat, aamma Atlantikup Avannaani immami miluumasut ilisimatusarfiginerat sulissutigivaa. Nunat allat soorlu Canada, Rusland aamma Japan NAMMCO-mi alaatsinaattut peqataasarput.

Kalaallit Nunaat kisimiilluni imaani miluumasunik tamanik atorluaappat nunalluunniit sanilerisat avitseqataappata, piujuartitsilluni atorluaanissaq anguniarlugu naalakkersuisut sulissutiginnissapput. Tamatuma saniatigut imaani pisuussutinik ingerlatsinermi – piniartunit siunnersorneqartarnerup saniatigut – ilisimatuunit sapinngisamik pitsaanerpaamik siunnersorneqartarnissap qulakkeerneqarnissaa Naalakkersuisut kissaatigaat.

NAMMCO-mit ukiut siulii assigalugit siunnersuinerit atortussanngortinneqarnissaat aamma ajornartorsiuteqarfusinnaasuni piujuaannartitsilluni atorluaanerup nukittorsaavigineqarnissaa Naalakkersuisut 2008-mi sulissutigaa. Tamatumani piniartut inuussutissarsiortut peqataapput tapertaallutillu, taamaalilluni suleqatigiinnermi tunngaviusooq allisinneqarpoq.

Tamatuma saniatigut najukkami ilisimasat piniartullu ilisimasaannik ingerlatsinermi ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu qanoq atorneqarnissaat pillugu aqqissuussisoqassasooq naatsorsuutigineqarpoq. Piffissami suliaqarfusumi tulliuuttumi Kalaallit Nunaata taanna salliutikkusuppa.

17-issaanik ukiumoortumik ataatsimiinneq Sisimiuni september 2008-mi pivoq. Ataatsimiinnermi tamatumani Kalaallit Nunaata arfernik angisuunik pisassaanik NAMMCO-p pisassanik aalajangiisartutut siunissami inissisimalersinnaanera oqaluuserineqarpoq.

Imaani miluumasunik piniarnermi atorluaanermilu pisinnaatitaaffeqarneq NAMMCO-mi qitiusumik tunngaviujuaannarpoq. Taamatut pisinnaatitaaffeqarluni piniarnerup piujuartitsilluni ingerlannissaanik pisussaaffiliivoq, uumasullu naalliutillugit piniarneq minnerpaaffimminiissasoq aamma pisussaaffiliilluni. Taamaattumik piniariaatsit piniariaatsinullu pitsanngoriaataasinnaasut NAMMCO-p maannamut sulineramini qitiusumik inissisimatittarpei. piniariaatsit pillugit NAMMCO-p suleqatigiissitaliata aqqissuussaani workshopini assigiinngitsuni tamanna annerusumik pisarpoq. Workshop tulliuuttoq 2009-mi pisussatut piareersarneqarpoq, tassani imaani miluumasut pisarineqartut passunneqartarnerat, suliarineqartarnerat atorluarneqartarnerallu qitiutinneqassapput. Workshopimit tassanga siusinnerusumeersunillu kaammattuutit ataatsimoortillugit naqitanngorlugit kingusinnerusukkut saqqummersinneqarumaartut eqqarsaataavoq.

Kattuffiit oqallittarfiillu arlaqaqisut puisinniarneq ingammillu puisinniariaaseq ukiuni kingullerni oqaluuserisarpaat. Suleqatigiinnit tamakkunannga oqaaseqaatit kaammattuutillu ilaanneeriarlutik assigiinngittaqaat. Tamanna tunuliaqutaralugu NAMMCO-p ukiumoortumik ataatsimiinnerani aalajangertoqarpoq piniariaaseq pillugu suleqatigiissitap immikkut ilisimasalinnik ataatsimiisitsineq aqqissuutissagaa; ullutsinni puisinniariaatsip misissuiffigineqarnissa puisinniarnermilu periutsit pitsaanerpaat pillugit NAMMCO-mi nunat ilaasortaasut toqqaannartumik kaammattorneqarnissaat siunertaralugu.

Tullianik ukiumoortumik ataatsimiinneq september 2009-mi pissaaq.

11.13 Nunat tamalaat Arfanniarneq pillugu Ataatsimiititaliarsuat (IWC)

IWC nunat tamalaat suleqatigiiffiat nunarsuarmi nunanik 82-inik ilaasortaqqarpoq, taassumalu nunarsuarmi arferit angisuut eqqortumik aqutsiffigineqarnissaat isumagisussaavaa, taamaaliornikkullu arfanniarnermik suliffissuaqarnerup ineriartortittuarnissaa periarfissittarlugu. Nunarsuarmi tamarmi atuuttumik suliamik 1986-imiilli uninngatitsisoqaannarpoq. Kalaallit Nunaat Naalagaaffeqatigiinneq aqqutigalugu ilaasortaavoq.

IWC-mi suleqataalluni peqataanermi Kalaallit Nunaata arfernik angisuunik pisassaquartuarnissaa Naalakkersuisut kissaatigaat, taamaalilluni najugaqartut neqimik pisariaqartitaasa amerlanersaat pissarsiariniarlugu kulturikkullu siunertani atorniarlugu sulisoqarsinnaalissaaq. Arfattassat qulakkeerneqarnerat piniartut najukkaminni isertitaannut tapertaasinnaavoq. Assigisaanik arfernik angisuunik pisassaqartitaanermi neqinik avataanit eqqussuineq killilersimaarneqarsinnaavoq.

IWC-ip isumaqatigiissuteqarfigineqarnerani tunngavigiusumut Kunngeqarfik Danmark atsiortuuvoq. Taamaalilluni IWC-mi ataatsimiinnerni danskit aallartitaat peqatigalugit Kalaallit Nunaat peqataasarpoq. Arferit angisuut pillugit Naalakkersuisut qanimut aqqissuullugaasumillu Danmarkimi nunanut allanut ministeriamik suleqateqarput. Suleqatigiinneq Naalagaaffiup IWC pillugu suleqatigiissitaani aamma Savalimmiuni Naalakkersuisut sinniisoqarfigisaani, pisortatigoortumik aqqissugaavoq.

Suliaqarfimmi arfanniarnertut ittuni naalagaaffinnik arfanniartartunik nunanillu isumaqatigisanik qanimut suleqateqarnissaq pingaartuuvoq, taamaattumik naalagaaffinnik arfanniartartunik allanik NAMMCO-milu nunanik ilaasortaasunik pitsaasumik suleqateqarneq matumani erseqqissaatigineqassaaq.

11.13.1 Anguniagaq periusissarlu

Imaani miluumasut tamarmik piujuartitsinermik tunngaveqarluni iluaqutigineqarnissaat Naalakkersuisut tunngaviumik tapersersorpaat, piffissarlu qaninnerusooq ungasinnerusorlu eqqarsaatigalugit Kalaallit Nuaanni arfanniartarnissap periarfissaajuarnissaa sulissutiginiarlugu. Piujuartitsinermik tunngaveqarluni iluaqutigininnissamik isuma aserorterneqartuassapat, Kalaallit Nunaata arfanniartuarnissamini periarfissaasa aserorterneqalernissaat Naalakkersuisut ernummatigaat. Aammattaaq arferit mikinerit pillugit IWC-p ingerlatsisutut piginnaaniligaannginnissaa Naalakkersuisut sulissutiguassasa ilagaat.

IWC-mi 1990-imi akuerineqartutut neqinik pisariaqartinneqartunik 670 tonsiusunik matussusiisunik IWC arfernik suli pisassiissuteqarsimangitsoq Naalakkersuisut paaseqqujuarsimavaat. 2003-miit 2007-imut pisassiissutigineqartunut arferup neqai 540 tonsit naapertuupput. 2008-miit 2012-imut pisassiissutit nutaat arferup neqai 608 tonsinut naapertuupput.

Kalaallit Nunaat IWC-mi ilisimatuussutsikkut ataatsimiititaliamut 2006-imi apeqquteqarpoq; killersugaasumik arfernik maanna eqqissisimatitaasunik maannakkulli Kalaallit Nunaata imartaani amerlasoorujussuannorsimasunik, assersuutigalugu qipoqqaat arfiviillu, arferup neqaanik pisariaqartitat sinneri piujuartitsinermik tunngaveqarluni pisassanik matussusiilluni piniarneqarsinnaaneri apeqqutigineqarput. 2007-imi ukiumoortumik ataatsimiinnermi Kalaallit Nunaat arfivinnik marlunnik pisassinneqarpoq. Chilemi ukiumoortumik ataatsimiinnermi IWC-p ilisimatuussutsikkut ataatsimiititaliaata qipoqqaat amerlassusaannik missingiineq 2008-mi akueraa, nalilerlugulu arfernik qulit angullugit amerlassusilinnik pisaqarneq arfeqassutsimut ajoqutaassanngitsoq, kissaatigineqartorli kommissionimit itigartitsissutigineqarpoq.

Kalaallit Nuaanni arfanniariaatsip, matumanissaaq qoorortoq atorlugu killeqartumik tikaagullinniarsinnaanerup paasineqarnerunissaa, ukiuni arlaqartuni siunertarineqarpoq. Paasineqarnerunissaa anguniarlugu Kalaallit Nunaata ineriartornera arfanniarnermilu sakkut ukiuni kingullerni pitsanngoriarnerat pillugu uppersaatit arlaqartut ukiumoortumik ataatsimiinnerni saqqummiunneqartarput. Aamma pisat pillugit paasissutissat Kalaallit Nunaata saqqummiuttarpai, inatsisinillu unioqqutitsinerit pillugit paasissutissiisarluni, aammattaaq arfanniarneq pillugu inatsisit pineqartullu arfanniarnermut attuumassuteqartut pillugit paasissutissanik saqqummiussisoqartarpoq.

11.13.2 Suliart inernerit anguniakkanillu naammassisaqarneq

Pisassiissutit IWC-p nalinginnaasumik ukiut tallimakkuutaarlugit agguaattarpai, nutaamilli siunnersuisoqaraangat pisassiissutit ataasiakkaat qaqinneqarsinnaasarlutik. 2008-miit 2012-imut pisassiissutit IWC-mit akuerineqartut ukuupput:

Kitaa:

- Tikaagullit 200-t, ukiup siuliani pisassiissutinit pisarinngitsuukkat amerlanerpaamik 15-it nuunneqarsinnaallutik.
- Tikaagulliusaat 19-it.

- Arfiviit marluk, ukiup siuliani pisassiissutinit pisarinngitsuukkat marluk nuunneqarsinnaallutik.

Taamaattoq Ilisimatuussutsikkut komitémit paasissutissat kaammattuutilluunniit nutaat tunngavigalugit Kitaani tikaagullinnik pisassiissutit ukiut tamaasa oqaluuserineqaaqqissinnaapput. Arfanniarnep peqassutsimut ajoqutaannginnera Ilisimatuussutsikkut komitémit nalilerneqarsimatinnagu arfivinnik arfanniarnep aallartissinnaasimannngilaq. Tamanna 2008-mi ukiumoortumik ataatsimiinnermi pivoq.

Tunu:

- Tikaagulliit aqqaneq-marluk ukiup siuliani pisassiissutinit pisarinngitsuukkat amerlanerpaamik tikaagulliit pingasut nuunneqarsinnaallutik.

Pisassiissutit najukkami atorneqartussat aalajangigaapput, taamaattumik arfernit tunisassianik nerineqarsinnaasunik aningaasarsiutigalugu Kalaallit Nunaannit annissuisoqarsinnaanngilaq.

11.13.3 Piffissaliussami tulliuuttumi suliniutigisassat naatsorsuutigisat

IWC arfanniarnep pillugu isummiussanik imminnut akerleriilluinnartunik oqallittarfiuvoq. Peqatigisaanilli Alaskami, Ruslandimi, Kalaallit Nunaanni St. Vincent and the Grenadinesini nunat inoqqaavisa killilimmik arfanniarsinnaanerat ataatsimiititaliarsuarmi pissusiviusut naapertorlugit isumaqatigiissutigineqarpoq. Toqqissisimanartumik arfanniartoqarsinnaassappat, tassalu uumasoaqatigiinnit pineqartunit qanoq amerlatigisunik pisaqarsinnaaneq pillugu ilisimatuussutsikkut ataatsimiititaliap nalilersuina ataqqillugu. Tamanna nunat inoqqaavisa inuussutissaqarniarlutik arfanniarnertut (aboriginal Subsistence Whaling) ilisimaneqarpoq.

Chilemi (16.-27.juni 2008) ukiumoortumik ataatsimiinnermi suleqatigiiffimmi aaljangiisumik 2008-mi allanngortoqarpoq. Nunat EU-meersut isummiussimagamikku aaljangersimasunik piomasaaqatitaqartumik nunat inoqqaavi kisimik arfanniarsinnaanissaat pillugu ataatsimoorussamik isummernissaq akuersissutigineqarpoq. Ilaatigut Tului Nunaata, Tysklandip Frankrigillu piomasaaqarnerisigut, EU-mi siulittaasoqarfiup Kommissionillu ataatsimoorussamik isummiussaq ima paasivaat; Danmarkip Kalaallit Nunaat sinnerlugu qipoqqarnik qulinik pisassinneqarnissaq IWC-mut akuereqqullugu qinnutigisaa akerliusumik isummertoqartoq. Kalaallit danskillu isumaat naapertorlugu EU-p nunat inoqqaavinut pisassiissutit nammineq piomasaaqatini eqquutsinngilai.

Naalakkersuisoqarfiup naliliinera naapertorlugu EU-p ataatsimoorussamik isummerneratigut Kalaallit Nunaata nutaanik pisassiineqarnissaanut Kalaallit Nunaata/Danmarkip periarfissai suujunnaasavippit, ilaatigut pisassiissutit pigineqareersut pigiuarnissaat ajornarluinnangajassalluni.

IWC-mi ataatsimiinnermi EU Kommissionip sinniisuata oqaatigaa, tulliani upernaakkut 2009-mi ataatsimoorullugu nutaamik isummersuinissamat siunnersuummik Kommissioni saqqummiussiumaartoq, taannalu akuersissutigineqassaguni IWC-mi EU-p ataatsimoorussamik isummiussaatusat ataavartumik aqqissuutinngorumaarluni. Imartani nunat tamat oqartussaaffigisaanni arferit illersorneqarnissaat aamma suliamik unitsitsigallarnep 1986-imeersup attatiinneqarnissaa siunnersuummi qitiutinneqarput. Ataatsimoorussamik isummiussap killiligaanngitsumik atuutsinneqarnissaa siulittuutigineqarmat allanngortoqangaatsiarnissaaq ilimagineqarpoq. Arfanniarnermik ingerlatat tamarmik IWC-mit nakkutigisassanngortinneqarnissaat Kommissionip siunniummagu Naalagaaffeqatigiinnermi tamanna aamma pingaaruteqarluinnartut

isigineqarpoq. Tamanna Savalimmiuni Kalaallit Nunaannilu arfernik mikisunik piniartarnermut aamma sunniuteqassasoq naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Arfernik mikisunik piniarnermik ingerlatsinissamut IWC piginnaatitaanngilaq.

11.14 Canadap Kalaallit Nunaatalu Akornanni Qilalukkat Qaqortat Qernertallu pillugit Ataatsimoorussamik kommissioni (JCNB)

Canadap Kalaallit Nunaatalu Akornanni Qilalukkat Qaqortat Qernertallu pillugit Ataatsimoorussamik kommissionimut (JCNB) Paaseqatigiinnissamik Isumaqatigiissut (MoU) tunngaviuvoq, kommissionimi ilaasortaallutik Canada aamma Kalaallit Nunaat NAMMCO-lu alaatsinaattuulluni. Avannaata Imaani (Baffin Bugt) qilalukkat qaqortat qernertallu ataatsimoorussat pillugit ilisimatuussutsikkut ingerlatsinikkullu kommissioni siunnersuisarpoq, uumasoaqatigiillu Canadami pigineqanngitsut eqqarsaatigalugit NAMMCO ingerlatsinermut tunngasutigut siunnersuisinnaalluni, kiisalu Kalaallit Nunaata eqqaani qilalukkat qaqortat qernertallu ilisimatusarfigineqarnerannik suliaqarsinnaalluni.

11.14.1 2008-mi suliniutit

Qilalukkanik qernertanik qaqortanillu piniarnerup Kalaallit Nunaanni innuttaasunut pingaaruteqarnera naalakkersuisoqarfiup nassuerutigaa, imaanilu pisuussutit uumassusillit pillugit isumatuuumik aqutsinissaq, taakkuninngalu piujuaannartitsinissaq pitsaanerpaamillu atorluarneqarnissaat mianeralugit. Imavinni Pisinnaatitaaffiit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit Isumaqatigiissutaanni allassimasutut inuiaat pisinnaatitaaffiisa nalinginnaasumik akuerisaasut iluini tunngaviit naapertorlugit tamanna pisarpoq. Assigisaanillu qilalukkat qaqortat qernertallu pillugit ilisimatuussutsikkut ilisimatusarneq suleqataaffigerusuneqarpoq allisarnissaalu kissaatigineqarluni.

Qilalukkanik qernertanik qaqortanillu Kalaallit Nunaata Canadallu akornanni ingerlaartartunik ilisimatusarneq taakkulu pillugit uumassuseqarnermik ilisimasalinnit (biologinit) 2001-imiilli siunnersorneqarneq JCNB-p NAMMCO-llu akornanni ataatsimoorussamik suleqatigiissitaliamit ataqatigiissaarneqartarput. Ilisimatuussutsikkut ataatsimoorussamik suleqatigiissitaq taanna NAMMCO-mut JCNB-mullu nalunaaruteqartartuuvoq.

JCNB-p ileqqusumik ataatsimiinnera kingulleq Iqalunni Nunavumi april 2006-imi pivoq. Kalaallit Nunaata Kitaani qilalukkat qernertat qaqortallu pisassiisuteqartalernerisa eqqunneqarnera pillugu Kalaallit Nunaat nersualarneqarpoq. Taamaattoq Kommissionip ingerlatsinermut tunngasutigut kaammattuutit maleqqusai Kalaallit Nunaannit malinneqarsimangippata JCNB-imi siunertaq angusaqarsinnaassuseq piginnaatitsissutaasorlu tunngavissaaqanngitsutut isigineqassasoq erseqqissaassutigaa. 2006-imi ataatsimiinnermi aamma isumaqatigiissutigineqarpoq aarrit Kalaallit Nunaata Canadallu akornanni angalaartartut JCNB-ip siunissami sulinerani ilanngunneqassasut.

Ukiumut pisassiiffiusumut 2007/2008-mut pisassiissutit aalajangersarneqarneranni pisat ilisimatuussutsikkut siunnersuinermit naapertuutilernissaaa tungaanut pisat ikiliartuaartinnissaannik pilersaarut 2008-mi upernaakkut saqqummiunneqassasoq Naalakkersuisut aalajangeraluarput. Tamannali JCNB-ip nutaamik ataatsimeereersimanissaata tungaanut kinguartinneqarpoq.

11.14.2 Piffissaliussami tulliuuttumi suliasatut naatsorsuutigisat

Siunnersuutaasarsimasut siusinnerusukkut atortussanngortinnissaat piujuartitsillunilu atorluaanerup anguneqarnissaa siunertaralugu Naalakkersuisut suliaqartarput. Tamatumani piniartutut inuussutissarsiuteqartut tungaannit suleqataanissaq immersueqataanissarlu naatsorsuutigineqarpoq, suleqatigiinnermi tunngaviusut annerulersinniarnaqarlutik.

JCNB-p tullianik ileqquusumik ataatsimiinnissaa 2008-imi pisussatut naatsorsuutigineqarualuartoq, tamanna 2009-imi upernaami pisussatut kinguartinneqarpoq; ilisimatuussutsikkut misissuinerit inernerisa oqaluuserineqarnissaat 2009 sioqqullugu piareersinnaanngimmata, aamma aarrit pillugit suleqatigiinnissaq oqaluuserineqartussaassaaq. 2009-mi februarip ingerlanerani ilisimatuussutsikkut ataatsimiinnerup Canadami pinissaa naatsorsuutigineqarpoq. Ataatsimiinnerup tamatuma kingorna JCNB nalinginnaasumik qaammatit marluk qaangiutsinnagit ataatsimiittarpoq. Ataatsimiinnermi tamatumani qilalukkanik qernertanik qaqortanillu pisassiissutissatut kaammattuutit nutaat aallaaviujumaarput.

11.15 Kalaallit Nunaata Nunavullu akornanni nannut ataatsimoorussamik pigisat pillugit Isumaqatigiissut

Namminersornerullutik Oqartussat Nunavullu oktober 2000-imi isumaqatigiissut, Paaseqatigiinnermik Isumaqatigiissut, (MoU) atsiorpaat. Nannut ataatsimoorussamik pigineqartut piujuaannartitsineq tunngavigalugu atorluarneqarnissaat pillugu suleqatigiinnerulernissaq pillugu nalunaarummik ilaatigut imaqartoq. Nannut Nunavut Kalaallit Nunaatalu akornanni ingerlaartartut pillugit piujuaannartitsineq tunngavigalugu ingerlanneqarnissaat anguniakkani pingaarnerutinneqarpoq.

Kalaallit Nunaata Canadallu aqutseriaasiisa assigiinnginnerat pissutigalugu, nannut ataatsimoorussamik pigisat ataatsimoorussamik ingerlatsinissaq pillugu Nunavumik aaqqissugaanerusumik isumaqatigiissuteqartariaqarpugut. Nanoqatigiiaanit ataatsimoorussanit pingasuusunit minnerpaamik nanoqatigiiaat ataatsit Nunavumiit aamma Kalaallit Nunaanniit pisarineqartarnerat piujuartitsinnermik tunngaveqanngimmat tamanna sulissutigissallugu pingaaruteqarpoq.

Canadami pinngortitaleriffimmit, Canadian Wildlife Servicemit, aamma Nunavumi Avatangiisinut Pisorta qarfirmmit siiniisut kiisalu taamanikkut Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Pisorta qarfiusumit atorfillillit arlaleriarlutik ataatsimeeqatigiittarput – kingullermik august 2006-imi ataatsimiippat. Ataatsimiinnerni Paaseqatigiinnermik Isumaqatigiissummut (MoU) missingiut suliarineqarpoq, tassuungakkut ingerlatsinnermut isumaqatigiissutivimmik suliaqarnissaminnut nunat pisussaaffilerneqassapput. Nunat tamarmik immikkut iluminni tusarniaasitsererpata Isumaqatigiissuteqarnissamullu piginnaatitsissummik suliaqareerpata, iluatungeriit isumaqatigiissummik atsiuiniarlutik naapeqqissapput.

Suleqatigiinneq pillugu Paaseqatigiinnermik Isumaqatigiissutip atsiuisoqarnissaa suleqatigiissitamillu pilersitsinissaq, ukiullu marluk qaangiutsinnagit ingerlatsinissamik isumaqatigiissut imaqarnerusoq taassuminnga suliarineqassaaq.

Kalaallit Nunaata aamma Canada/Nunavut akornanni nannut pillugit ataatsimoorussamik ingerlatsinissami isumaqatigiissutip suliarinissaanut, Naalakkersuisut november 2007-imi taamanikkut Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Pisorta qarfiusoq Paaseqatigiinnermut Isumaqatigiissuteqarnissamut (MoU) piginnaatippaat. Illuatungeriit MoU-mik atsiornissaminnut

piareeriarpata ataatsimiinnerup tullia Canadami pissaaq. Inaarutaasumik isumaqatigiissutissatut missingiut, uumassussilinnik ilisimasalinnit (biologinit) siunnersorneqarneq, atuisut ilisimasaannik, pisassiissutinik, nakkutilliinermik, attaveqatigiinnermik il.il. imaqartut oqaluuserineqassapput.

Nunavut naalakkersuisuisa Nunavumi piniartut kattuffiat piniartut 2001-imi isumasioqatigiinnerisa malitsigisaanik Kalaallit Nunaanni nannunniartartunik qaaqquseqqullugu qinnuvigissagaa isumaqatigiissutigineqarpoq. Tamanna pissappat, taamatut pisoqarnera Paaseqatigiinnermik Isumaqatigiissut siunissamullu pilersaarutit pillugit piniartut oqaloqatigineqassapput. Silap pissusaata allanngoriartornerani nannunniartarnerput nunarsuarmioqatitsinnit isiginiarneqaleraluttuinnarmat pisussaq pingaaruteqartutut isigineqarpoq.

11.16 Nannut piujuaannartinnissaat pillugu Oslo-mi isumaqatigiissut, Polar Bear Specialist Group (PBSG)

PBSG Alaskamit, Canadamit, Norgemit, Ruslandimit, Danmarkimit Kalaallit Nunaannillu ilaasortaaffigineqarpoq, nunanilu pineqartuni nannut pillugit ingerlatsinermut ilisimatuussutsikkut siunnersuisartuullutik. Oqartussaasut attuumassuteqartut Oslomi Isumaqatigiissummik 1993-imi isumaqatigiissuteqarput, tassuunakkut nannut siunissami piujuaannartinnissaat qulakkeerniarneqarluni. Silap pissusaata allanngoriartulernerata nannunut sunniuteqarsinnaanera pillugu nunat taaneqartut tallimaasut sinniisui 2007-imi napeqatigiippat, nannut pillugit misilittakkaminnik paarlaaqatigiinniarlutik, suleqatigiittuarnissamilu periarfissaasut siunissamilu nannut pillugit ingerlatsineq oqaluuseriniarlugit. Isumaqatigiissut atsiorneqarmalli ataatsimiinneq ataatsimiinnerit aapparaat ukiullu 26-it ingerlanerini siullersaalluni.

Kalaallit Nunaanni nanoqatigiiaat tallimaasut killiffigisaat Kalaallit Nunaata saqqummiuppaa, pisanillu nalunaarsueriaatsit, nioqutissanik eqqussuinermi/annissuinermi suleriaatsit, Kalaallit Nunaata tammajuitsussarsiorluni piniarnermut isumaa, nannut inuillu akornaminni sunneqatigiittarnerat, nannunut attuumassuteqartumik ilisimatusarnermik ingerlatat kiisalu nakkutilliinissami pilersaarutit nassuiaatigineqarput.

11.16.1 Anguniakkat Periusissallu

Ukiut allortarlugit naapeqatigiittarniarlutik illuatungeriit isumaqatigiippat suleqatigiissitamillu pilersitsillutik. Taassuma piffissalersuineq suliarissavaa nunallu nanoqarfusut tullianik ataatsimiinnissaanni pisussat pilersarusiussallugit.

Tamatuma saniatigut isumaqatigiissummi anguniagaasut anguniarnissaanni isumaqatigiissummut maanna oqaasertaliussat naammaginarnersut nalilersorniarlugu aallartittoqassaaq.

11.16.2 Suliart inernerit anguniakkanillu naammassisaqarneq

Oslomi isumaqatigiissut

Oslomi isumaqatigiissummi sinaakkusiussat iluini suleqatigeqqinniarlutik illuatungeriit isumaqatigiippat. Nannut pillugit ingerlatsinermi ataqatigiissaakkamik iliusissatut pilersaaruteqarnissaq pisariaqartinneqartoq illuatungeriit isumaqatigiissutigaaq pilersaarullu Oslomi isumaqatigiissummut atasumik suliarineqartariaqartoq isumaqatigiissutigalugu. Isumaqatigiissummut tassunga atasumik suleqatigiinneq nukittorsaaviginiarlugu aallartitat aqutsisuinik inuttaqartumik suleqatigiissitaliortoqassasoq illuatungeriit isumaqatigiippat,

suleqatigiissitallu Oslomi isumaqatigiissut naapertorlugu aqutsinermi periusissat ineriartortissavaat. Suleqatigiissitaq taanna akuttunngitsumik ataatsimeeqatigiittarniarpoq (oqarasuaatikku naapeqatigiinikkulluunniit) suliariniakkatut isumaqatigiissutigisat sumut killinneri nalilersorniarlugit taamaattoqarpallu qulequttat nutaat oqaluuseriniarlugit.

Ingerlatsinermi anguniakkat

Nannut pillugit ingerlatsinerup tamarmiusup piujuaannartitsinermik tunngaveqarnissaa illuatungeriit isumaqatigiissutigaat. Pisasiissutit, najukkami piniarnermut imaluunniit tammajuitsussarsiorluni piniarnermut atugasiissutaagaluarunik, tamarmik piujuaannartitsilluni atorluaanermik sinaakkusiussat iluaniinnissaat anguniagaavoq.

Silap pissusaata allanngornissaanik naatsorsuutigisaasut kingunerisaanik unammilligassat tunngavigalugit, nunarsuarmini nanoqatigiiaat pillugit ingerlatsinermi suleqatigiinnerup nukittorsaaaviginissaa illuatungeriit isumaqatigiissutigaat. Paasissutissanik paarlaasseqatigiittarneq, nanoqatigiiaanik misissuinermini suleqatigiinneq, pisassanik aalajangersaasarneq kiisalu nanoqatigiiaat ataatsimoorussat pillugit ingerlatsinermut pilersaarutit ingerlatsinermi suleqatigiinnermi pineqarput. Ataatsimoorussamik ingerlatsinermut isumaqatigiissutissaq pillugu Kalaallit Nunaat Canadalu oqaloqatigiittalereernerit tamatumani oqaatigineqarsinnaavoq.

Umiarsuit angallannerannit, takornariaqarnermit aamma uulia, gassi aatsitassallu pillugit ingerlatanit sunniuteqartarnerujussuat nunat arlaqartut ernummatigalugit oqaatigaat, nanoqatigiiaanullu sunniutaasartut minnerpaaffianiitsinniarlugit politikikkut anguniakkanik malittarisassaatinillu pisariaqartitsisoqarnera illuatungeriit isumaqatigiissutigaat. Takornariartitsinermi ileqqorissaarnissaq pillugu malittarisassanik takornariartitsisartut taakkualu pisisartuisa malitassaannik nammineq piumassutsimik ineriartortitsinissaq pisariaqartinneqannginnersoq nunat tamarmik immikkut eqqarsaatigisariaqarpaat.

Ilisimatusarneq nakkutilliinerlu:

Atorluaanerup piujuaannartitsinermik tunngaveqarnissaa ingerlatsinerullu nanoqatigiiaani allanngornerinut tulluarsarneqarnissaaq qulakkeerniarlugu, nunat nanoqarfiusut tallimaasut nakkutilliineq pitsanngorsarniarlugu isumaqatigiissutigaat. Suleqatigiissitap aallartitat aqutsisuinik inuttaqartup PBSG suleqatigalugu nanoqatigiiaannik nakkutillinermini piumasaqaatit minnerpaaffissat pillugit malittarisassat ineriartortissagai illuatungeriit isumaqatigiissutigaat. Nanoqatigiiaat ilisimatuussutsikkut nakkutigineqarnerat, soorlu aamma atuisut maluginiagaat atuisullu ilisimasaat tulleriinnilersorluakkamik katersorneqarsimasut, malittarisassani ilaatinneqarsinnaasutut Kalaallit Nunaannit isumaqarfigineqarput.

Nannut piujuaannartinnissaat siunertaralugu ilisimatusarnermi nakkutilliinermilu suut pisariaqartinneqarnerisut paasiniarlugu Pinngortitap Allanngutsaaliornera pillugu Nunat Tamalaat Kattuffiata (IUCN) aamma PBSG-p sulinera illuatungeriit nersualarpaat suliaallu nunat ataasiakkaat ilisimatusarnermi nakkutilliinermillu tulleriiaarinerinni malitassatut isigineqarluni.

Nannut inunnik ulorianartorsiortitsisut nalunaarsorneqarnissaat pisariaqartinneqartoq aamma uulia, gassi aatsitassallu pillugit ingerlatat nanoqatigiiaanut sunniutaat pillugit ilisimatusarnissaq pisariaqartinneqartoq illuatungeriit isumaqatigiissutigaat.

Tammajuitsussarniarluni piniarneq

Canada kisiartaalluni maannakkorpiaq nannunik tammajuitsussarniarluni piniarnermik akuersisuuvoq. pisarisartakkat piujuaannartitsinermik tunngaveqarluni pisassiissutitut ilaajuartillugit, tammajuitsussarniarluni nannunik piniarneq aqutsinermi sakkuusoq nanoqatigiiaanik ulorianartorsiorititsinngitsutut illuatungerinnit isumaqarfigineqarpoq.

11.16.3 Piffissaliussamut tulliuuttumut suliniutissatut naatsorsuutigisat

Anguniakkat periusissallu qulaani taaneqartut pillugit tullianik ataatsimeeqqinnissami marts 2009-mi pisussami illuatungeriit eqqartueqatigiinniarlutik isumaqatigiissutigaaq.

11.17 Pinngortitap Allangutsaaliornera pillugu Nunat Tamalaat Kattuffiat (IUCN)

IUCN nunarsuarmi pinngortitamik illersuiniarneq pillugu kattuffiit pisoqaanersaralugulu annersaraat, siunertaralugulu uumasusillit amerlalluinnarnerisa piujuaannartinneqarnissaat piujuaannartitsinermillu tunngaveqarluni pinngortitamik atuinissaq. Naalagaaffiit, naalagaaffiit oqartussaasui kiisalu NGO-t kattuffimmi ilaasortaapput. Naalagaaffeqatigiinneq aqputigalugu Kalaallit Nunaat ilaasortaavoq.

IUCN-ip aappalaartumik allattaaveqariaaseq ineriartortippaa nunallu tamalaat akornanni allattaavimmumut aappalaartumut allattukkat saqqummiuttarlugit. Allattukkat tassaapput naasut uumasullu ulorianartorsiorititaasut. Allattaavinnut aappalaartunut allataqarnissamik naliliinermi pitsaassutsimik amerlassutsimillu aalajangiisunik ataasiakkaanik arlaqartunilluunniit eqquutitsinikkut naasumik uumasumilluunniit pineqartumik immikkoortiterinerit arlaannut inissiineq aallaavigalugu allattuisoqartarpoq.

Nunarsuaq tamakkerlugu oktober 2008-mi ataatsimeersuarnermi Barcelonami pisumi Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoqarfik peqataavoq. Oqaluuserineqartunit Kalaallit Nunaannut pingaaruteqarnerpaasutut makku taaneqarsinnaapput; arfernik illersuineq, piujuaannartitsinermik tunngaveqartumik puisinniarneq, nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffii kiisalu nunarsuup kiassakaluttuinnarnerata kingunerisaanik Allattaavinnut Aappalaartunut allattorneqartut sunniutigartagai. Tamatuma saniatigut Allattaavinnik Aappalaartunik suliaqarnermik piginnaanngorsarluni suleqatigiittoqarpoq.

Attaveqaatit Avatangiisillu pillugit Naalakkersuisoqarfiup aamma Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoqarfiup IUCN-mi malitassiat naapertorlugit Kalaallit Nunaata Allattaavia Aappalaartoq 2007-imeersoq 2008-p aallartinnerani saqqummiuppaat, ilisimasallu nutaat saqqummaraangata sukkanerusumik naleqqussarneqarsinnaasumik elektronik atorlugu saqqummiussinissaq sulissutigalugu.

12. Attaveqaatit Avatangiisillu pillugit Naalakkersuisoqarfik

12.1 Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfik

12.1.1 Issittumi Siunnersuisooqatigiit

12.1.1.1 Issittumi Nakkutilliinermik aamma Nalilersuineramik Suliniut (Arctic Monitoring Assessment Program) – AMAP

AMAP Issittumi Siunnersuisooqatigiit ataanni suleqatigiissitaavoq, pingaarnertut siunertaralugu mingutsitsinerup inunnit pilersinneqartup angissusaanik sunniutaanillu nakkutilliinissaq, aamma Issittumi avatangiisini killiffiusoq piffilu ministerinut oqallittarfinnullu attuumassuteqartut pillugit nalunaarusiortarnissaq.

AMAP-imi Issittumi avatangiisunik nakkutilliinermi aamma Silap Pissusaata Issittumi Sunniutaannik Nakkutilliinermi (ACIA) danskit suliniutaat issittumi avatangiisunik nakkutilliinerannut tunngatinneqarnerupput. Tamatuma kingunerisaanik Avatangiisut pillugit Aqutsisoqarfiup siunniuppaa Issittumi avatangiisit tapiissuteqarfigineqartarnerannut aaqqissuussineq (DANCEA) suliarilerniarlugu. Issittumi, ingammik Danmarkimut atasumi, avatangiisit eqqarsaatigalugit piujuaannartitsineq tunngavigalugu ineriartortitsinissaq tapiissuteqarnermik aaqqissuussinermi siunertarineqarpoq. Issittumi pinngortitami pisuussutit piujuaannartitsinermik tunngaveqarluni atorluarneqarnissaat, pinngortitamik allannngutsaaliuineq, Issittumi avatangiisunik mingutsitsinerup pitsaaliorneqarnera killilersimaarneralu aaqqissuussinermi annerusumik pingaartinneqarput.

Issittumi Siunnersuisooqatigiinni Naalagaaffeqatigiinnerup peqataanera DANCEA aqutigalugu aningaasalersorneqarpoq, 1994-illi kingorna aaqqissuussinermi atugassarititaasut amerlanersaat tamatumunnga atorneqartarput. Aaqqissuussinermi atugassarititaasut affai sinnilaarlugit suliniutinut sulianullu AMAP-imut atasumik sulinermut toqqaannartumik attuumassuteqartunut atorneqartarput.

12.1.1.2 Issittumi Imartat Illersorneqarnerat (PAME)

PAME tassaavoq Issittumi Siunnersuisooqatigiit ataanni suleqatigiissitaliaq, issittumi imartani avatangiisit illersorneqarnissaannik suliaqartoq. Ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu politikikkut anguniakkat aqutsinermilu sakkut atorlugit PAME-p issittumi imartani avatangiisit nunamit imaanillu pinngorfeqartumik mingutitaanerat suliaqarfigaa.

Upalungaarsimanissaq pillugu suleqatigiissitaliaq (EPR), imaani ajutoornerit pitsaaliorneannik upalungaarsimanissamillu suliaqartumik PAME qanimut attuumassuteqarpoq.

Issittumi Siunnersuisooqatigiit Uuliamik Gassimillu Ujarlernerneqarnermi ilitsersuutaasa tulluarsarnerannik suliaq PAME-imi naammassillugu 2009-mi suliariniarneqarpoq. Ilitsersuutit siullermik 1997-imi saqqummersinneqarput kingusinnerusukkullu 2002-mi tulluarsarneqarlutik. Issittumi Siunnersuisooqatigiinnut uulia gassilu pillugit siunnersuisuisartuni kaammattuutit (2008) kiisalu silap pissusaata allanngoriartorneranik ilisimasat nutaat tulluarsaanermi tunuliaqutinut ilaapput. Teknikikkut avatangiisillu eqqarsaatigalugit suleriaatsit pitsaanerpaat kaammattuutigineqarnerat aamma imaani qillerinermik suliaqarnerit aqunnissaannut nakkutiginnissaannullu kaammattuutit ilaatigut ilanngunneqarput.

EPPR aamma SDWG suleqatigalugit Issittumi Umiarsuarnik Angallannermik Nakkutilliinerup (AMSA) saqqummiunneqarnissaat PAME-mi sulissutigineqarpoq. Umiarsuarnik angallannerup ineriartorneranik sunut tamanut sammisumik ilisimatusarneq, tamatumani umiarsuarnik

angallanneruleriartorneq angallaviillu allanngornerisa kingunerisaanik Issittumi inuiaqatigiit aningaasarsiornikkut, inooqatigiinnikkut avatangiisitigullu sunniutaat matumani qulaajarniarneqarlutik. Imaani ingerlanneqartartut amerlassusaasa 2020-mut 2050-imullu siumoortumik nalilersorneqarnerannik AMSA aamma imaqarpoq.

Nunami Suliaqarnermi Issittup Imartani Avatangiisit sunnerneqarnissat Illersorneqarnissaallu Najukkami Iliuusissatut Pilersaarutip (RPA) tulluarsarneqarnera 2009-mi aamma naammassineqassaaq.

Aammattaaq nerisareqatigiittarnermik tunngaveqarluni ingerlatsineq PAME-imi qitiutinneqarpoq. SDWG suleqatigalugu suliniut Nerisareqatigiittarnermik Tunngaveqartumik Imartat pillugit Nunani Issittumiit Ingerlatsineq (BEPOMAR) aallartinneqarpoq. Tassuunakkut nerisareqatigiittarneq tunngavigalugu Issittumi ingerlatsinermi misilittakkat katersorniarnearput. Tamatuma saniatigut nerisareqatigiittarneq tunngavigalugu imaani pissuussutinik ingerlatsinerup atortussanngortinnissaanut sakkussanik pilersitsiniarnermik suliniuteqarnermi AMAP, CAFF aamma PAME suleqatigiipput. Issittumi Nerisareqatigiiffiusunerusut allaaserineqartut tamatumani Tunumiittut Kitaaniittullu pingaarnertut ilaatinneqarlutik.

Kalaallit Nunaat PAME-imi Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfimmit sinniisoqartinneqarpoq, kisiannili uuliamik gassimillu qalluinnermut pingaaruteqartunik suliniuteqartoqarpat Aatsitassanut Ikummatissanullu Pisortaqarfik aamma peqataasarpoq. Suleqatigiissitat nalunaarusaannut ilanngussaqaarnikkut suliniutaannullu tapertaanikkut peqataasoqartarpoq aamma suleqatigiissitat ukiut affakkaarlugit ataatsimiinnerini peqataasoqartarluni.

12.1.1.3 Issittumi Naasut Uumasullu Piujaannartinnerat (CAFF)

CAFF tassaavoq Issittumi Siunnersuisoqatigiit ataanni suleqatigiissitaliat arfiniliusut ilaat. Suleqatigiissitaliap pingaarnertut suliaassaraa pinngortitamik illersuineq piujaannartitsinerlu pillugit issittumi naalackersuisunut assigiinngitsunut (Canada, Savalimmiut aamma Kalaallit Nunaat sinnerlugu Danmark, Finland, Island, Norge, Rusland, Sverige aamma USA) siunnersuinissaq. Suleqatigiissitaq CAFF issittumi pinngortitamik illersuinermi siuttunngorpoq. CAFF marluinnik suleqatigiissitaliaqarpoq immikkut ilisimasalinnik inuttaqartunik: CAFF Issittup Imartaanni Timmissat pillugit Suleqatigiissitaq (CBIRD) aamma CAFF Naasut pillugit Immikkut Ilisimasallit Suleqatigiiffiat (CFG).

Naalagaaffeqatigiinneq sinnerlugu Kalaallit Nunaat CAFF-imi upernaakkut 2006-imiit upernaakkut 2009-ip tungaanut siulittaasuutitaqarpoq. Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfup 2008-imilu atugassarititaasunik amerlaqisunik pineqartumi siulittaasutut suliaq isumagaa.

Kalaallit Nunaata nunat tamalaat suliniuteqarfigiini arlaqartuni CAFF-imi siulittaasuutitaqarneq akisussaaffigilerpa pinngortitaq pillugu ingerlatsinerup nukittorsarneqarnissaa qulakkeerniarlugu. Taamaalilluni Kalaallit Nunaata siulittaasuutitaqarnerup nalaani Issittumi akuunera sakkortusivoq tusaamaneqarneralu pitsanngoriarluni siulittaasutullu sulineq aqutugalugu Issittumi oqallittarfinni assigiinngitsuni sunniuteqarluartumik pingaaruteqartumillu Kalaallit Nunaata akuulernermigut malunnaateqarnerulernissaa periarfissatsialaattut isigineqarpoq.

Kalaallit Nunaanni 2008-mi ataatsimiinnerit allaffissornermi ulappaapput. Taamaalilluni Siulersuisut marloriarlutik Nuummi Ilulissanilu ataatsimiinnerini Kalaallit Nunaat qaaqqusisuuvoq, aamma CBIRD-ip ukiumoortumik ataatsimiinnerani Nuummi pisumi qaaqqusisooqataavoq. Assigisaanillu CAFF-ip ukiumoortumik septemberimi ataatsimiinneri marluusut peqataaffigineqartaqisullu Ilulissani pippit. Tamatuma saniatigut Siulersuisut Canadami december 2008-mi ataatsimiippit. Taamatuttaaq Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfik siulittaasoqarfittut ataatsiimiinnerni arlaqartuni allani, siulittaasoqarfiup peqataanissaa piomasqaataasimagaangat, peqataasarpoq. Tamatumani pineqarput SAO-mi ataatsiimiinnerni marluusuni peqataaneq aamma Suleqatigiissitat Siulittaasuisa pingasoriarlutik ataatsimiinnerini peqataaneq. Ilanngullugulu Issittumi Uumassusillit Assigiinngiiaarnerat pillugu suliaqartup aallarteqqaajusup Aqutsisut arlaleriarlutik ataatsimeeqatigisarpai (katillugit ataatsimiinnerit arfineq pingasut).

Tamatumani Kalaallit Nunaat immikkut illuinnartumik inissisimavoq; suliniummi Kalaallit Nunaat siuttooqataassasoq 2008-imi aalajangertoqarpoq. Tamatuma saniatigut Issittumut Avatangiisit pillugit Tapiissutit (DANCEA-mik aqqissuussineq) aqutugalugu Kalaallit Nunaata/Danmarkip suliniummi Ilisimatoq Aqutsisuusoq neqeroortigisinnaavaa. Taassuma suliaassaa pingaaruteqartorujussuuvoq nuimasutullu inissisimaffiulluni, taamatut iliorneq nunanit issittumiittunit tamanit nersualaarneqartorujussuuvoq. Suliniummi uumassusillit assigiinngiiaarnerujussuat (CBD) pillugu illuatungeriaat qulissaanik ataatsimeersuarnissaanni issittumiit ilanngussat atorneqartussamik ”pingaarnerit pillugit nalunaarusiaq”-mik taaneqartup 2010-mi saqqummersinneqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq. Malunniutaasartut assigiinngitsut nalunaarusiami ilaatinneqassapput nerisareqatigiiffiusunilu taakkunani uumassusilinnilu assigiinngitsuni suna killiffiunersoq qanorlu ingerlasoqarnersoq aamma takutinneqassalluni. Ilisimatuussutsikkut nalunaarusiarujussuaq taanna 2013-imi naammassisimassaaq. Taamaalillunilu Issittumi uumassusillit assigiinngiiaarnerujussuat pillugu nalunaarusiaassalluni imalerujussuaq siulleg. Nunat immikkoortuini aamma nunat tamalaat akornanni suliaq taanna maluginiarneqartorujussuuvoq.

12.1.2 Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivi

12.1.2.1 Imaq Silaannarlu pillugit suleqatigiit

Imaq Silaannarlu pillugit suleqatigiit (HLG) siunertarivaat imaanik mingutitsineq killeqarfii illu akimorlugit silaannarmik mingutsitsineq akiorniarlugit ilisimatuussutsikkut tunngaviummik atugassat amerlisarneqarnissaanni ingerlatanik nunat avannarliit tapersersussallugit ataatsimoorussamillu iliuuseqarnissaaq tunngavissiuussallugu pilersinneqarpoq. HLD-p ataani suliniutit ilisimariikkat katersorneqarnerannik nalilersorneqarnerannillu aallaaveqarajuttarput suliniutillu sivikitsuinnarmik suliarneqakkajuttarput.

HLG-ip silaannaq pillugu ukiumi kingullerni sulinermini pujoralaat qitiutippai, imaq pillugu sulinermi EU-p imeq pillugu sinaakkusiussatut peqqussutaanut attuumassuteqartunik suliniutit aallartinneqarput aamma Helsingfors Kommissiomi (HELCOM) aamma Oslo Paris Konventionen (OSPAR) sullinneqarput.

Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa Avatangiisit pillugit 2005-imiit 2008-mut Anguniagaat aamma Avatangiisit pillugit Iliuusissatut 2008-imiit 2012-ip tungaanut Anguniakkat saqqummersussat aallaavigalugit Imaq Silaannarlu pillugit suleqatigiit suliniutit uku

pingaartikkusuppaat; silap pissusaata, immap silaannaallu imminnut sunneqatigiittarnerannut tunngasut. Nunani Avannarlerni Issittumilu silap pissusiata allanngoriartornera pingaartumik qitiutinneqarpoq.

Immap, silaannaap silallu pissusaata ataatsimoortillugit ilisimatusarfiginerat eqqarsaatigalugu, silap pissusaata allanngoriartornera tamatumalu imaani avatangiisinut imaanilu nerisareqatigiissunut sunniutai pillugit ilisimasat ineriartortinnerat HLG-mit tapersersorniarneqarpoq peqatigisaanillu silap pissusaata allanngoriartornerata imaani mingutsitsinerup kingunerisai isiginiarneqarniarlutik. Tamatuma saniatigut umiarsuit angallannerinit aniortitat HLG-mit qitiutinniarneqarput.

Imaq eqqarsaatigalugu Atlantikumi Issittumilu avatangiisinut toqunartut qitiutillugit sulisoqaqqissaaq. Suleqatigiit 2009-mi suliassaminnik tulleriiaarineranni takuneqarsinnaavoq, suliniutit aallartinneqartut imaq silaannarlu eqqarsaatigalugit Issittumi silap pissusaa avatangiisinullu toqunartut pillugit Nunat Avannarliit Periusissaanni anguniakkanik tapersersuisuusariaqartut. Aalajangersimasutut avatangiisinut toqunartut nutaat missuiffigineqarnissaat aamma siaruarsimaffiisa sumiussusersinissaat kissaatigineqarpoq, aamma avatangiisinut toqunartut sunniutai taakkulu qanoq ulorianaateqatigisinnaaneri pillugit ilisimasanik katersisoqarnissaa kissaatigineqarluni. Imeqartitassat pillugit pilersaarutit suliniaqarfissatullu anguniakkat suliarineqalerpata oqartussaasut suliaannut tapertatut imaani pissusissamisut ittumik pissuseqalersitseqqinniarluni periusaasinnaasunik ineriartortitsineq qitiutinneqassaaq. Aamma nerisareqatigiittarnermik tunngaveqartumik Issittumi imartat pillugit ingerlatsineq qitiutinneqassaaq.

HLF-p 2009-mi suliassatut pilersaarutaani suliniutit EU-p silaannaq pillugu periusissiaanut aamma killeqarfiit akimorlugit silaannarmik mingutsitsineq pillugu isumaqatigiissummi (The Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution) tapertaasinnaaneq pingaartinneqarpoq.

Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfik HLG-p ataatsimiinnerini peqataasarpoq.

Atorfilittanik inuttaqartoq Avatangiisinut Tunngasut pillugit komitë (EK-M) oktober 2008-mi aalajangerpoq aalajangersimasumik suleqatigiissitat maanna atuuttut atorunnaarsinniarlugit nutaanillu arfineq-marlunnik pilersitsiniarluni. Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfiup maannakkorpiaq eqqarsaatersuutigaa suleqatigiissitat nutaat sorliit aqutsisoqarfiup peqataaffigisariaqarnerai.

12.1.2.2 Pinngortitaq, Aneerluni Inuuneq Kulturikkullu Avatangiisit pillugit Suleqatigiit

Pinngortitaq, Aneerluni Inuuneq Kulturikkullu Avatangiisit pillugit Suleqatigiisitaq (NFK) piginnaatinneqarnermigut uumassusillit assigiinngiaarnerujussuat, nunap pissusaanik allanngutsaaliuineq, kulturikkut avatangiisit aneerlunilu Inuuneq pillugit sulinermi pingaarnertut akisussaasuvoq. Tamatuma saniatigut Issittoq, nunap immikkoortui qanittumiittut aamma EU/EØS sammisaapput pingaaruteqartut suleqatigiisitamut attuumassuteqartut. NFK suliaqarfiit akimorlugit suleqatigiisitaavoq, tamatumani pinngortitamut, aneerluni Inuunermut aamma kulturikkut avatangiisinut tunngassuteqartut imminnut ataqatigiinnerisa nunani avannarlerni ingerlatani suliniutinilu siuarsarneqarnissaat anguniagaqarluni.

Suleqatigiisitaq marloriarluni 2008-mi ataatsimiippoq, ataatsimiinnernilu oqaluuserisani suliniutinilu oqaluuserineqartuni Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfik

oqaloqataasarpoq. Tamatuma saniatigut suliniutini marlunni aalajangersimasuni Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfik suleqataavoq. Uumassusillit assigiinngiiaarnerujussat pillugu isumaqatigiissutissaq taagorneqartoq ”Nunani Avannarlerni Pinngortitaq – 2010-p tungaanut nikikkiartorneq” pillugu paasissutissiinermik suliniuteqarnermi suleqataavoq. Uumassusillit assigiinngiiaarnerujussuisa kinguariartornerata 2010 nallertinnagu unitsinneqarnissaanik isumaqatigiissummi anguniagaasut pillugit paasissutissiinissaq suliniummi siunertarineqarpoq. Nunani Avannarlerni uumassusillit assigiinngiiaarnerujussuanni sumut killittoqarneranik qanorlu ineriartortoqarneranik suliniutit pillugit paasissutissiisoqartartaaq. Tamatuma saniatigut suliniummi ”Silap pissusaata sunniinera Nunani Avannarlerni malunniutai” (NICE) Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfik peqataavoq. Uumassusillit silap pissusaanut sunniuteqarsinnaasut paasiniarnissaat suliniummi siunertarineqarpoq, taamaaliornikkut silap pissutaata allanngornerata pinngortitamut sunniutaasa malinnaavigisinnaaner at qulakkeerneqassaaq.

Suleqatigiissitat taarserneqartussat EK-M-ip oktober 2008-mi toqqagaasa ilagaat NFK.

12.1.2.3 Atorfilinnik inuttalik Nunap Immikkoortuini anguniakkanut komité (EK-R)

Avatangiisinut Pinngortitamullu Pisortaqarfik, Inuussutissarsiornermut Pisortaqarfik assigalugu EK-R-mi sinniisoqarnissamik 2007-imi isumaqatigiissuteqarpoq. Pisortaqarfik taamatut siusinnerusukkut sinniisoqarsimangilaq. Avatangiisinut Pinngortitamullu Aqutsisoqarfiup nunap immikkoortuini anguniakkat pillugit oqallinnerit EK-R-imi soqutigisari.

12.1.2.4 Tunisassiat Eqqagassallu pillugit suleqatigiissitaq (PA)

Tunisassiat Eqqagassallu pillugit suleqatigiissitap piujuaannartitsineq tunngavigalugu tunisassiornerup nioqutissanillu atuinerup ineriartortillugu siuarsarnissaa anguniagaraa. Tunisassiat Eqqagassallu pillugit suleqatigiissitap tunisassiornerup atuinerullu avatangiisinut ajortumik sunniuteqartarneri pitsaaliorniarlugit ikilisarniarlugillu, kiisalu isumalluutini pitsaanerpaamik atorluaanerup siuarsarneqarnissaa sulissutigai. Suliaqarfiit pingasut iluini suleqatigiilluni suliniuteqartarnikkut tamanna pisarpoq: Tunisassat avatangiisinik artukkiinerat, Tunisassiornerup avatangiisinut artukkiinerat kiisalu eqqagassat. Suleqatigiit ukiut tamaa pingasoriarlutik ataatsimiittarput. Avatangiisinut Pinngortitamullu aqutsisoqarfik ukioq 2008-mi ataatsimiinnermi ataatsimi peqataavoq.

Suleqatigiissitat taarserneqartussat EK-M-ip oktober 2008-mi toqqagaasa ilagaat PA.

12.1.3 Permanent Committeemi Avatangiisit pillugit ataatsimiititaliaq

USA-p, Danmarkip Kalaallit Nunaatalu akornanni avatangiisit pillugit suleqatigiinnissamik Igalikumi-nalunaarut 6. august 2004-meersoq tunuliaqutaralugu, Permanent Committeemi avatangiisit pillugit ataatsimiititaliaq, Environmental Subcommittee, marts 2005-imi pilersinneqarpoq. Ataatsimiititaliaq apeqqutit avatangiisinut tunngasut paasiniartassavai suliarisarlugillu; avatangiisinik mingutsitsinerup, Pituffimmi Sakkutooqarfimmut taassumalu eqqaanut attuumassuteqartut kingunerisaanik ulorianartorsiornerit iliuuseqarfigineqarnissannut attuumassuteqartut kaammattuutigisassallugit. Avatangiisinik illersuineq sunilluunniit ingerlataanit tamarmiusunit peqqissutsimik innarliisut pitsaaliornissaat inunnullu isumannaatsuunissaat ataatsimoorussamik anguniakkat aamma suliasaraat. Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfik ataatsimiititaliami peqataavoq.

Kingullermik ataatsimiinnerup malitsigisaanik Kalaallit Nunaanni/Danmarkimi ataatsimiititaliap isumaqatigiissutigaa avatangiisit pillugit USA-mi malitsigisat (FGS) Kalaallit Nunaanni avatangiisit pillugit inatsiseqarnermut naleqqiullugit nalilersuineq aallartinneqassasoq, taamaalilluni Pituffimmi Sakkutooqarfimmi avatangiisit pillugit malitsigisat qaffasinnerpaat atorneqassammata, tamannalu Igalikumi nalunaarummut naapertuuppoq.

12.1.4 Silap Pissusaa pillugu Isumaqatigiissut aamma Kyotomi tapiliussaq

Silap Pissusaa pillugu Isumaqatigiissutip 1993-meersup malitsigisaatut nunat suliffissuaqarfiusut gassimik naatitsivimmisut sunniuteqartumik aniortitsinerat 1990-imut naleqqiullugu piffissami pisussaaffeqarfiusut siullianni 2008-2012-imi minnerpaamik 8%-inik millinneqarnissaa pillugu 1997-imi Kyotomi isumaqatigiissuteqartoqarpoq (Kyotomi tapiliussaq). Piffissami pisussaaffeqarfiusumi siullermi 2008-2012-imi 1990-imut naleqqiullugu 8%-imik millisitsinissaq pillugu Danmark Naalagaaffeqatigiinneq sinnerlugu imminut pisussaaffilerpoq. Kyotomi tapiliussaq Kalaallit Nunaannut apeqqusiinertaqanngitsumik Danmarkip 2002-p qiteqqunnerani atortussanngortippaa. Kalaallit Nunaat Danmarkilu sinaakkusiussamik isumaqatigiissuteqarput, tassanilu piffissami 2008-2012-imi 8%-imik milliliinissamik pisussaaffik eqqortinniarlugu pissusiviusut naapertorlugit suliniuteqartoqassasoq Kalaallit Nunaannit oqaatigineqarpoq.

Silap pissusaa Attaveqaatillu pillugit Aqutsisoqarfik 1. oktober 2008-mi pilersinneqarpoq. Aqutsioqarfiup apeqqutit silap pissusaanut tunngasut tamaasa ataqatigiissaartarpari, piffissamilu 2008-miit 2012-imut milliliinissaq anguniarlugu periussissamik ingerlaannaq suliaqalerluni. Silap pissutaata allanngoriartornerani tulluarsarnissaq pillugu kingusinnerusukkut suliaqartoqarnissaa pilersaarutaavoq.

Tamatuma sanitigut COP 14-ip 2008-mi ataatsimiinnerani Poznanimi, Polenimi pisumi kalaallit danskit aallartitaannut ilaallutik peqataapput. Ataatsimeersuarnermi tassani peqataanikkut Kalaallit Nunaata COP 15-imi Københavnimi pisussami peqataanissaata piareersarnissaa siunertarineqarpoq Kyotomilu tapiliussaq piffissaq pisussaaffeqarfiusoq 2012-imi naasussaq naapertorlugu Kalaallit Nunaata ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu soqutigisai qanoq ililluni pitsaanerpaamik sulissutigineqarsinnaaneriniik paasiniaaneq peqataanermi siunertarineqarluni.

12.1.5 Nunarsuarmi kulturikkut pinngortitamillu kingornussat illersorneqarnissaat pillugu UNESCO-mi isumaqatigiissut, World Heritage

UNESCO-mi isumaqatigiissut 1972-imeersoq tassaavoq nunat tamalaat kulturinik pinngortitamillu illersuineramik isumaqatigiissutaannik ilanngussaq siulleq. Danmarkimit 1. juni 1979-imi atortussanngortinneqarpoq. Nunat ilaasortaasut kulturikkut pinngortitamillu kingornussanik namminneq nunaminniittunik illersuisunik, piujuaannartitsisunik ingerlatitseqqittunillu kingunissalimmik suliniuteqartoqarnissaannik qulakkeerinninnissamik imminnut tassuuna pisussaaffilerput. Tamani kulturikkut pinngortitamillu kingornussat najukkami inuiaqatigiinnut atugassanngortinnerisigut aamma nalinginnaasumik pilersaarusiornermut kulturimik pinngortitamillu illersuinerup ilaatinneqassapput. Nunaminertat nunarsuarmi kingornussat akuerineqartut immikkuullarilluinnartumik inissisimalertarput. Nunarsuarmi takusassaqqissut pingaarnerpaattut naqissuserneqartarput. Taamaalilluni nunap immikkoortuata tamarmiusup takornariaqarnikkut ineriartorsinnaanera sakkortuumik periarfissaalersarpoq. Tamatuma saniatigut

nunarsuarmi kingornussaasunik nunaminertanik peqarneq pinngortitamik illersuinermi nunat tamalaat akornanni ataqqineqarnermik kinguneqartarpoq.

World Heritage pillugu nunat avannaamioqatigiit suleqatigiinneranni, nunarsuarmi kingornussat pillugit UNESCO-mi isumaqatigiissut naapertorlugu Kalaallit Nunaanni nunaminertat pingasut ataqqineqartussatut 1996-imi inassutigineqarput. Tassani pineqarput Ilulissat eqqaanni Kangia, Sisimiut – Kangerlussuup akornanni nuna allannngortitaanngitsoq, kiisalu nuna allannngortitaanngitsoq Qassiarsuk – Igaliku – Qaqortukuloq.

Ilulissat eqqaanni Kangia Kalaallit Nunaanni nunaminertani siullersaalluni Nunarsuarmi kingornussat pillugit UNESCO-p allattugaataanut 2004-mi aasaanerani ilaalerpoq.

Eqqissimatitsineq pillugu nalunaarutip 2007-imeersup atortussannngortinneranik sulineq Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfiup 2008-mi nangippaa. Assigisaanillu Ilulissat Kommuniat qanimut suleqatigalugu ingerlatsinermi pilersaarutip iluarsartuuteqqitap, januar 2009-mi naammassineqartussatut naatsorsuutigineqartup suliarinera, Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfiup suliassannngorteqqippaa. Sermermiuni pisuinnartut aqqusineeraata tallineqanera Ilulissat Kommuniannit aningaasaliiffigineqartoq, Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfiup tapersorsorppaa. Nunaminertami pineqartumi tikitsisartut amerlipiloornerisa kingunerisaanik pinngortitami kulturikkullu naleqartitanik nungullartiterinerup millisarnerani aqqusineeqqiorneq iluaqutaassaaq.

Nunat Avannaamioqatigiit Nunarsuarmi Kingornussat pillugit Ilulissani 2008-mi ataatsimiinneranni Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfik peqataavoq, tamatumani nunani avannarlerni nunarsuarmi kingornussatut nunaminertat pillugit ilisimasanik misilittakkanillu paarlaasseqatigiittoqarpoq.

12.1.6 Washingtonimi isumaqatigiissut (CITES)

Kalaallit Nunaanni Uumasunik Nujuartanik Naasunillu Nungutaanissamik Ulorianartorsiortunik Nunat Tamalaat akornanni Niuerneq pillugu Isumaqatigiissut pillugu Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit aqutsisutut siunnersuisartuuvoq. Nunat 172-it isumaqatigiissummi ullumikkut ilaapput uumasullu assigiinngitsut 4.800-nit amerlanerusut naasullu assigiinngitsut 25.000-nit amerlanerusut CITES-imut ilaatinneqarput, taakkunanga assigiinngitsut 35-t missaat Kalaallit Nunaanni akulikikannersumik naammattuugassaasarlutik. Assigiinngitsut taakku nalunaarsuiffinni pingasuusuni nalunaarsugaapput:

- **Allattuiffik I**-miipput uumasut naasullu niuernermit ulorianartorsiortinneqartartorujussuit. Taakkuninnga niuerneq inerteqqutaavoq siunertarli iluanaarniarnerunngikkaangat inerteqquteqartoqarneq ajorpoq.
- **Allattuiffik II**-miipput uumasut naasullu niuernermit ulorianartorsiortinneqalersinnaasut. Niuerneq nakkutigineqaraangat inerteqqutaaneq ajorpoq.
- **Allattuiffik III**-miipput uumasut naasullu najukkami ulorianartorsiortinneqartut. Niuerneq nakkutigineqaraangat inerteqqutaaneq ajorpoq.

Illuatungeriaat ukiut pingasukkuutaarlugit ataatsimeersuartarput. Uumasut naasullu assigiinngitsut allattuiffinnut sukanganerusumik qasungannerusumilluunniit nuunneqarnissaannik siunnersuutit oqaluuserineqartarlutik. Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfik Aalisarnermut

Piniarnermullu Pisorta qarfik peqatigalugu illuatungeriiaat Hollandimi ataatsimeersuarneranni (COP14) peqataavoq.

CITES-ip iluani sulia qarfiit attuumassuteqartut ilinniartitsissutigineqarnerunissaat Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsiso qarfiimmit sulissutigineqartarpoq. Tamatuma saniatigut malittarisassat atuuttut pillugit ataavartumik ilisimatitsisoqartarpoq, taamaalilluni nunani tamalaani inuiaqatigiit pineqartumik malitassiaat Kalaallit Nunaata eqquutsittarpai.

Isumaqatigiisummi malitassiat tamakkiisumik atuutsinneqalernissaat qulakkeerniarlugu Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsiso qarfiup sulinini sakkortusissavaa, Allattuiffik I-imi aamma Allattuiffik II-mi uumasunik naasunillu annissuinissamik/eqqussuinissamik akuersissutinik tunniussinnginnermi piujuaannarsinnaanerannik nalunaarutinik taaneqartartut suliarinissaat ilanngullugu. Tamanna tunuliaqutaralugu nannut, qilalukkat qaqortat aarrillu pillugit Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsiso qarfik Ilisimatuussutsikkut Siunnersuisooqatigiinnut (Pinngortitaleriffik) apeqquteqaateqarpoq.

12.1.7 Ramsarimi isumaqatigiisut

Ramsarimi isumaqatigiisut naapertorlugu masarlo qarfiit nunat tamat akornanni pingaaruteqartut qulakkeernissaat illersorneqarnissaallu siunertarineqarpoq. Taamatuttaaq masarlo qarfiit atorluarneqarpata atorluanerup piujuaannartitsinermik tunngaveqarnissaanik qulakkeernissaq siunertarineqarpoq. Ramsarimi isumaqatigiisut naapertorlugu nunaminertat aqqanillit nunaminertanik allattuiffimmut ilanngunneqarnissaat Kalaallit Nunaata qinnuteqaatigaa.

Ramsarimi isumaqatigiisut naapertorlugu nunaminertat aqqaniliusut Kalaallit Nunaanniittut suli Kalaallit Nunaanni inatsisinut ilanngunneqanngillat, pineqartunili aalajangersimasumik nalunaarummik 2009-ip ingerlanerani suliaqarnikkut tamatuma pinissaa Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsiso qarfiup sulissutiginialersaarpa.

Illuatungeriiaat ukiut pingasukkuutaarlugit ataatsimeersuortarput. Aalajangiinerit kaammattuutillu arlaqartut ataatsimeersuarnerni akuersissutigineqarput, tamatumalu kingorna nunani ilaasortaasunit malitseqartitsinissaq atortussanngortitsinissarlu pisariaqartinneqartarluni. Illuatungeriiaat qulissaanik ataatsimeersuarnerat 2008-mi pivoq, illuatungeriiaallu siusinnerusukkut ataatsimeersuarterneri assigalugit Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsiso qarfik danskit aallartitaannut ilaavoq. Tamatuma saniatigut COP 10 pitinnagu Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsiso qarfiup ilaannakortumik peqataaffigisaanik europamiut 2008-mi ataatsimeeqatigiippat. Isumaqatigiisummi aalajangikkat naapertorlugit 2008-p naalernerani 2009-llu aallartinnerani Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsiso qarfiup Kalaallit Nunaanni nunaminertat Ramsarimi isumaqatigiisummut attuumassuteqartut tamarmiusut pillugit paasissutissat immersugassartaat tulluarsassavai. Kalaallit Nunaanni nunaminertat ilaanni ataatsimi Ramsarimi isumaqatigiisummut attuumassuteqartumi aatsitassatigut soqutigisaqarneq tunuliaqutaralugu Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsiso qarfiup Aatsitassat Ikummatissallu pillugit Pisorta qarfik peqatigalugu Danmarkimi By- og Landskabsstyrelsi (Ramsarimi isumaqatigiisut pillugu Naalagaaffeqatigiinnermi oqartussaasoq) aamma Ramsarimi isumaqatigiisut pillugu Allatseqarfik qanimut attaveqarfigai oqaloqatigisarlugillu. Taamatut 2009-mi aamma oqaloqatigiittoqartassaaq.

Isumaqatigiisut atortussanngortinneranik sulineq Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsiso qarfiup 2008-mi suliareqqippaa. Nunaminertat aqqaniliusut Ramsarimi

isumaqatigiisummut attuumassuteqartut ilaat ataaseq, (Kitsissunnguit) pillugu eqqissimatitsinermik nalunaarut nutaaq 2008-mi atuutilerpoq. Nunap immikkoortuani pineqartumi nerisareqatigiittarnerup uumassusillillu amerlalluinnaarsut amerlalluinnaarnerisa illersorneqarnissaat pitsannortinnissaallu eqqissimatitsinermi siunertaavoq. Tamatuma saniatigut nunap immikkoortuanut pineqartumut ingerlatsinermik pilersaarutit missingiut Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfiup suliaraa, soorlu aamma matuma allanneqarnerata nalaani Ramsarimi isumaqatigiissut aamma Kitsissunnguit eqqissimatitaalernissaat pillugu paasissutissat assigiinngitsut suliarineqartut. Aammattaaq pinngortitalerineq tunngavigalugu pineqartumut takornariartitsinermik suliniutit ineriartortinnissaannik takornariartitsinermik inuussutissarsiortut suleqatigalugit suliniuteqaqqittoqartoq. Tamatuma saniatigut Qeqertarsuup kommuniani nunaminertat Ramsarimi isumaqatigiisummut attuumassuteqartut tamaasa eqqissimatinneqarnissaannik Qeqertarsuup kommuniaata kissaateqarneratigut Aqajaruaata eqqissimatinneqarnissaannik missingiut Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfiup suliaraa. Tamatumani Aqajarua pillugu ingerlatsinissamik pilersaarut aalajangersimasooq ilanngullugu missiliutit 2008-mi suliarineqarpoq.

12.1.7 Uumassusillit assigiinngisitaarluinnarnerat pillugu isumaqatigiissut (CBD)

Uumassusillit assigiinngisitaarluinnarnerat pillugu isumaqatigiissut tassatuaavoq pinngortitaq pillugu isumaqatigiissut. Sananeqaatit kingornuttagaasut, uumasut naasullu assigiinngitsut kiisalu nerisareqatigiiffiusut pillugit isumaqatigiissut imaqarpoq. Tamatuma saniatigut pinngortitamik illersuineq eqqarsaatigalugu isumaqatigiissut isumaqatigiissutinit allanit allaanerussuteqarpoq; pinngitsoorfeqaranimi oqariartaatsit ”pijuartitsineq aamma uumassusillit assigiinngisitaarluinnarnerannik pijuartitsinermik tunngaveqarluni atorluaaneq” matumani atorneqarput. Isumaqatigiissut 1992-imeersuuvoq Kalaallit Nunaallu sinnerlugu Danmarkimit 1993-imi akuersissutigineqarluni. Taamanikkut Kalaallit Nunaata Danmarkimut nalunaarutigaa atortussannortitsinerup aningaasatigut pisussaaffiliineri Kalaallit Nunaata isumagisinnaanngikkai.

Illuatungeriaat ukiut allortarlugit ataatsimeersuartarput. Tamatumani aalajangiinerit kaammattuutillu arlaqartut akuersissutigineqartarlutik, tamatumalu kingorna nunanit ilaasortaasunit malitseqartitsinissaq atortussannortitsinissarlu pisariaqartinneqartarpoq. Illuatungeriaat qulingiluassaannik ataatsimeersuarnerat 2008-mi pivoq, tamatumani Pinngortitaq Avatangiisillu pillugit pisortaqarfik danskit aallartitaannut ilaalluni peqataavoq.

Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfiup suliniutit arlaqaqisut atorlugit Uumassusillit assigiinngisitaarluinnarnerat pillugu isumaqatigiisummut atasumik Kalaallit Nunaata pisussaaffii qulakkeerniarpai. 2008-mi sulineri pingaartumik aalajangersimasumik suliniutit marluk Issittumut Avatangiisit pillugit Issittumut tapiissutinit (DANCEA-mik aaqquussineq) aningaasalersorneqartut malitseqartinnissaat qitiutinneqarput.

Taamaalilluni Kalaallit Nunaanni uumassusillit assigiinngisitaarluinnarnerannik pillugu Periusissatut iliuusissatullu pilersaarutip 2009-p aallartinnerani akuersissutigineqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq pilersaarullu Uumassusillit Assigiinngisitaarluinnarnerat pillugu isumaqatigiissut Kalaallit Nunaanni atortussannortinnissaanut tapertaassaaq. Tamatuma saniatigut IUCN-mi malitassiat naapertorlugit Kalaallit Nunaanni Allatuiffik aappalaartoq siulleg 2008-p aallartinnerani saqqummerpoq.

Pinngortitamik illersuineq pillugu inatsit tunngavigalugu eqqissimatitsineq pillugu nalunaarutit marluk nutaat 2008-mi akuersissutigineqarput. Uumassusillit Assigiinngisitaarlunnarnernannik isumaqatigiisummik eqqortitsinissamut ilaatigut taakku tapertaapput. Qoororsuaq/Tasersuaq (Austmannadalen) aamma Kitsissunnguit pillugit eqqissimatitsinissamik nalunaarutit tassani pineqarput.

Assigisaanillu suliniutit marluk aalajangersimasut CBD-mut attuumassuteqarluinnartut Avatangiisit Pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfik peqataavoq.

12.1.8 UNESCO: Inuk Uumassuseqarfiusullu (MAB)

Uumassuseqarfiusut tassaapput nunami imaluunniit sinerissamut qanittuni nerisareqatigiiffiusut, UNESCO-p ”Man and the Biosphere”-imi anguniagaatigut nunat tamalaat akornanni akuerisaasut. Anguniakkap 1974-imi ineriartortinneqartup siunertaraa inuit pinngortitalu akornanni oqimaqatigiissitsineq pillugu ilisimasanik siaruaanissaq tamatumingalu attassiinnarnissaq. Uumassuseqarfiusut aallaavigalugit suleriaaseqarnikkut suliassat pingasuusut pingaernerutillugit naammassiniarneqartarput:

- Assigiinngisitaassutsip tamarmiusup pinngortitatut illersugaanera
- Nerisareqatigiittarnermi kulturikkullu piujuaannartitsineq aqutugalugit ineriartortitsineq
- Pinngortitamik illersuineq piujuaannartitsinermillu tunngaveqarluni ineriartortitsineq pillugit ilisimatusarnermi ilinniartitaanermilu tapertatut piareersaaneq aqutsinerlu

Tunup Avannaani nuna eqqissimatitap 1997-mili ”Man and Biosphere Reserve”-itut, tassalu uumassuseqarfiusut toqqagaavoq. Tamatuma kingorna Nunamik Eqqissimatitamik Periusissatut Pilersaarummi qulaajanermik suliaq – Naalakkersuisut 2002-mi 2006-imilu aalajangigaat – aallartinneqarpoq. Uumassuseqarfiusut pillugit suleriaatsip qanoq ililluni Nunami Eqqissimatitami atuutinneqalernissaata nalilersoqqissaarneqarnissaa ilaatigut siunertaavoq. Suleqatigiissitaliaq oqallissaarummik suliaqassaaq, Kalaallit Nunaatalu ”Man and the Biosphere”-mi suleriaatsimik eqqussinissaani eqqussinnginnissaanilluunniit Naalakkersuisut aalajangernissaanniittoq oqallissaarut tamatumani tunuliaqutaassaaq.

Oqallissaarummik suliaqarneq UNESCO-mut, MAB-ip Parisimi Allatseqarfigisaanut tulluarsarneqassaaq. Soorlu aamma MAB-imi anguniakkanut nunat avannaamioqatigiit immikkut ittumik suleqatigiissitaannit ”NordMab”-mit kalaallit sulinerat tapersersorneqarluni. Suleqatigiissitat ataatsimoorussamik paasissutissiissutit suliarissavaat uumassuseqarfiusullu pillugit sulinissami nunat avannaamioqatigiit aallaavigisassaat suliarissallugu. UNESCO-llu MAB-imi suliaasaataasa suliarineqarnissaa politikikkut aalajangiivigineqassappat, Tunup Avanna pillugu suleqatigiissitat atortussanngortitsinermik suliaqarnerminni avannaamioqatigiit aallaavigisaat atorsinnaassavaat. Uumassuseqarfiusut pillugit suliassap Tunup Avannaani Nunap Eqqissimatitap atortussanngortinneqarsinnaanera pillugu aalajangiinissaq 2008/2009-p ingerlanerani pissasoq ilimagineqarpoq.

12.2 Angallanneq

12.2.1 Kalaallit Nunaata nunarsuarmioqatigiinnut attaveqarnera

Usit Kalaallit Nunaanniit Kalaallit Nunaannullu umiarsuakkut assartorneqartartut ukiuni kingullerni amerliartuinnarput. Kalaallit Nunaannut assartukkanik pilersuinerup siumut eqqanaarneqanissaa pingaaruteqarpoq, taamaattumik umiarsuarnik containerinik usisartunik marlunnik 2010-mi tunniunneqartussanik inniminniineq Naalakkersuisut 2008-mi akuersissutigaa.

Assartukkalli angissusaat kisimi isiginiarneqanngilaq, Kalaallit Nunaannili umiarsualivitsigut periarfissaasut aamma isiginiarneqarlutik. Taamaalilluni Naalakkersuisut suleqatigiissitani marlunni peqataapput, suleqatigiissitalu siunertaraat Nuummi Sisimiunilu umiarsualivinnik allilerinissat periarfissaannik misissuinissaq. Aningaasaliissuteqarnissami periarfissat nutaat, kommunit avataanillu suleqataasut umiarsualivinnik piginnittoqataanissaannik periarfissiisut misissugassat ilagaat. Taamaaliornikkut illoqarfinni pineqartuni umiarsualivinnik suliarineqartut kommunit maannamit annerusumik sunniuteqalissapput.

Aamma silaannakkut angallassineq eqqarsaatigalugu attaveqaatitigut sanaartugassat arlaqartut misissuiffigineqarput. Mittarfinnik atortulersugaavallaanngitsunik nunatsinni angallannermik eqaallisaataasinnaasunik aamma mittarfinnik anginerusunik Kalaallit Nunaannik nunarsuarmioqatinut ammaassisinnaasunik nunattalu nunarsuarmioqatigiinnut peqataaneramik eqaallisaataasinnaasunik pilersitsinissaq akitigut missingersuutit Naalakkersuisut 2008-mi suliaritippaat.

Taamatut aningaasaliissuteqarnek aningaasarpassuarnik atuiffiunissaata eqqaamaneqarnissaa pingaaruteqarpoq. Tamanna tunuliaqutaralugu Kalaallit Nunaanni mittarfinnut sinaakkusiussatut inatsit Naalakkersuisut Inatsisartut 2008-mi ukiakkut ataatsimiinneranni saqqummiuppaat. Inatsisikkut piginnittooriaatsit aningaasaleeriaatsillu nutaat periarfissaalerput, soorlu aamma mittarfinnik assigiinngitsunik sanaartoriaaseqarluni sanaasunik pilersitsinissaaneq periarfissaalersoq. Taamaalilluni Inatsisartut inatsimmik akuersissuteqarnerisigut piginnittooriaatsit nutaat pilersissallugit periarfissaalerpoq piginnittuusullu avataanit aningaasaliissuteqartartut ikiortigalugit imaluunniit kommunimi atugasiissutit atorlugit mittarfinnik sanaartorneq, nutarterineq allilerinerluunniit isumaneqarsinnaalissaaq. Tamaalilluni mittarfinnik sanaartorneq eqqarsaatigalugu nutaavimmik siuariartoqalerpoq.

Kalaallit Nunaanni angallasseriaaseq kisimi isiginiarneqarsinnaanngilaq. Taamaattumik Kalaallit Nunaanni silaannakkut angallassinerup assartuinerullu ammaanneqarnissaani periarfissat tamatumalu kingunerisinnaasai pillugit Naalakkersuisut 2008-mi nalunaarusiortitsipput. Ammaassinikkut timmisartuussisartut Kalaallit Nunaannut Kalaallit Nunaanniillu ingerlavinnik pilersitsinissaminnik kiffaannngissuseqarnerulissapput. Tamatumani Københavnip Kangerlussuullu akornanni SAS 2008-mi aasaanerani timmisartuussisarnera oqaatigineqassaaq, soorlu aamma Air Iceland Keflavikip Nuullu akornanni toqqaannartumik 2008-mi timmisartuussisartuq.

Kangerlussuarmi mittarfiup atorneqarnerulernerani angumerisinnaasat amerlinerisa kingorna tamanna pisariaqalerpoq. Taamaattumik Naalakkersuisut suliamik 2008-mi aallartisitsipput, mittarfiup illutaanik anginerusumik ilaasunullu atoruminarneroqisumik kinguneqartussamik. Suliap 2009-mi naammassineqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq.

12.2.2 Issittumi Inatsisit

Kalaallit Nunaata sineriaani imaatigut umiarsuit; takornariartaassuit angisuut angallannerisa amerliartornerujussui imartani sikoqarlunilu iluliaqartuni angalanermi malittarisassanik

pisariaqartitsisoqartorujussuanngornermik kinguneqarpoq. Taamaattumik imartani Issittumiittuni imaatigut angalanermi isumannaallisaaneq pillugu Danmarkimi Søfartsstyrelsi suleqatigalugu nunat tamalaat akornanni sulineq aallartippaat, ungasinnerusorlu eqqarsaatigalugu sulineq Issittumi inatsiseqalernermik kinguneqassaaq, inatsisillu Nunat Tamalaat Akornanni Imarsiortut Kattuffiata (IMO) aqutassarissavai. Issittumi inatsisiliornermik suliaqarneq ungasinnerusooq isigalugu suliniutaavoq ukiullu tallimat imaluunniit arfineq-marluk qaangiuppataa inatsisisit aatsaat atortussanngortinneqassasut ilimagineqarpoq. Imaani angallannerup isumannaatsuunissaa Naalakkersuisut pingaartimmassuk, imaani angallanneq pillugu nunatsinni malittarisassaqaarnissaaq siunertaralugu nunatsinni suliniutit nutaat aallartinneqarput – ilisimasortanik atuineq ilanngullugu. Malittarisassat taakku 2009-p ingerlanerani atortussanngortinneqarnissaat ilimagineqarpoq.

12.2.3 Piffissaliussami tulliuuttumi suliasatut naatsorsuutigisat

Open Skiesimi periarfissat nalilersoqqissaarnerisigut timmisartuussisarneq pillugu illuatungeriilluni Islandimik, Norgemik Canadamillu isumaqatigiissuteqarnerit tulluarterujussuusut paasinarsivoq. Tamanna tunuliaqutaralugu Naalakkersuisut naatsorsuutigaat siullermik Islandimik, tullianillu Norgemik pisariaqarpallu Canadamik isumaqatigiinniarnit 2009-mi aallartissallugit.

Silaannakkut pisariinnerusumik Kalaallit Nunaata tikinneqarsinnaalerneratigut mittarfinnik takinerusunik pisariaqartitsisoqarnerulissaaq, mittarfiit takinerit timmisartut anginerit miffigisinnaammattigit. Ilulissani Nuummilu mittarfiit tallineqarnissaat suli qitiutinneqarumaartut Naalakkersuisut naatsorsuutigaat, soorlu aamma Atlantiku qulaallugu timmisartut mittarfiannik Qaortumi pilersitsisinnaaneq misissorneqartussaasoq.

Københavnip Kangerlussuullu akornanni aqqummi SAS-ip ukiuni 2009-miit 2011-ip aasaanerini timmisartuussinissaa akuerineqarpoq. Tamanna tunuliaqutaralugu piginneqatigiiffik aqqummi tassani timmisartuussinissaminik ingerlatitsikkusussasoq naatsorsuutigineqarpoq. Air Icelandip Kalaallit Nunaanni timmisartuussisarnerminik 2009-mi timmisartuussinerusalernissi kissaatigaa; Keflavikimiit Narsarsuarmut, Nuummilulissanullu toqqaannartumik aqquteqalerusulluni. Aqqutit inuiaqatigiinnut kalaallinut iluanaarutaassapput – inuiaqatigiit namminerini, kisiannili takornariaqarnerulernerimi; assersuutigalugu USA-p Islandillu niueqatiginerulernerisigut tamanna aqqutissiuunneqassaaq.

Imarsiorneq eqqarsaatigalugu imaani isumannaallisaaneq sallerpaatinneqassaaq. Taamaalilluni Kalaallit Nunaata imartaani imarsiornermi malittarisassat sukanganerusut nutaat 2009-mi aasaanerani atuutilersinneqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq.

12.3 Upalungaarsimaneq pillugu Atlantiku qulaallugu suleqatigiinneq

Upalungaarsimanermut tunngasutigut Atlantiku qulaallugu suleqatigiinnermi ukioq 2008 tassaavoq siunertanik nalunaaruteqarfiuinnangitsoq.

12.3.1 Nunat Avannarliit Killiit Siunnersuisooqatigiivisa aalajangersimasumik sammisaqarluni Savalimmiuni 5. juni – 8. juni 2008 ataatsimeersuarnerat

Nunarsuup immikkoortuani pineqartumi imaani annaassiniarneq annaassiniarnissamullu upalungaarsimaneq eqqarsaatigalugit Nunat Avannarliit killiit illuatungeriillu allat akornanni isumaqatigiissutit, siunnersuisooqatigiit ataqatigiissaarinerillu suut pigineqarnerisa paasiniarnissaat

ataatsimeersuarnermi siunertarineqarpoq. Aammattaaq silap pissusaata allanngoriartorerata nunarsuullu immikkoortuani pineqartumi USA-p annaassiniartartuisa ingerlataasalu ikileriarnersa kingunerissanik nunarsuup immikkoortuanut pineqartumut suut unammilligassaanersut paasiniarneqarpoq.

Atlantikup avannaani isumannaallisaanerup (annaassiniarnissami upalungaarsimatitat) pitsanngorsarnissaanut suliaq siunissamullu takorluukkat oqaluuserineqarput. Siunnersuisooqatigiit kaammattuutaa nr. 3/2007 ataatsimeersuarnermi aallaavigineqarpoq.

Atortulersugaanermi suleqatigiinnissamullu isumaqatigiissutit naapertorlugit killiffigisaq Islandimi, Savalimmiuni Kalaallit Nunaannilu suliamik taassuminnga suliaqartut saqqummiussipput.

Nunat akornanni atorluagaasunik isumaqatigiissuteqartoqarpoq. Islandip Savalimmiullu annaassiniarnermik akisussaaffik tiguaat. Sakkutuujungitsunik upalungaarsimatitsineramik akisussaaffik Savalimmiut 1. januar 2007-miit akisussaaffigilerpaat. Akisussaaffeqalernerq ukiumut DKK 50 mio. kr.-it missaannik akeqarpoq, savalimmiuni sakkutooqarfik ilanngunnagu, taannalu DKK 20 mio. kr.-it missaannik akeqarpoq.

12.3.2 Imaani, qaqqani sikumilu annaassiniarnermi qatserisartut pikkorissarnerat

Qatserisartut qulingiluat nunatsinnit tamaneersut ICE-SAR Rescue School-imi Islandimiittumi annaassiniarnermik suliassanik 9. oktober 2008-miit 22. oktober 2008-ip tungaanut pikorissarput.

Attaveqaatit, Avatangiisit aamma Ikummatissat Aatsitassallu pillugit Naalakkersuisup kaammattuuteqarneratigut pikkorissarnerq piviusunngortinneqarpoq. Pikkorissarnermilu imaani, qaqqani sikumilu annaassiniarnerq atuagarsiornikkut pissusiviusut naapertorlugit ilinniartitsissutigineqarpoq.

12.3.3 Annaassiniarnerq 2008

Attaveqaatit Avatangiisillu pillugit Naalakkersuisoqarfimmit aamma Illuutit Upalungaarsimanerlu pillugit Aqutsisoqarfimmit sinniisut Reykjavikimi nunat tamalaat 24. oktoberimiit 26. oktober 2008-ip tungaanut ataatsimeersuarneranni peqataapput.

Umiarsuarnermik takornariartaatinik ajutoortoqarnerani aamma uuliamik mingutsitsilluni ajutoortoqarnerani upalungaarsimanerup pilersaarusiorneqarnerani siunnersorneqarnissaq anguniarlugu IS Coast Guard attaveqartoqalerpoq. Upalungaarsimanissamik suliassat danskit naalagaaffiannit angerlatsinneranni siunnersorluarneqarnissaq siunertarlugu Savalimmiuni upalungaarsimatitaasut attaveqarfigineqalerput. Aammattaaq kalaallit upalungaarsimatitaasut ilinniarteqqinneranni siunissami suleqatigiinnissami periarfissat Islandimi upalungaarsimatitanut oqaloqatigiissutigineqarput.

12.4 Nalunaarasuartaatigut attaveqaqatigiinneq

12.4.1 Nunat tamat akornanni nalunaarasuartaatigut peqatigiinneq (Den Internationale Telekommunikations Union, ITU)

Nalunaarasuartaatitigut attaveqarnerup ineriartortinnerata atorveqarneratalu siuarsarnissaat ITU-p anguniagaraa; radiokkut attaveqarnerup siammarsarnerata teknikkikkullu ineriartortinnerata siuarsarnissaa aamma anguniaralugu. Namminersornerllutik Oqartussat ataatsimiinnerni nammineerlutik peqataanissaat aningaasaliiffigineqarsimanngilaq. Kalaallit soqutigisaat IT- og Telestyrelsen aamma Ilisimatusarnermi, Teknologimik Ineriartortitsinermilu Ministereqarfik isumaqatigalugit suliarineqartarput.

Nunani assigiinngitsuni frekvensikkut ataqtigiissaarineq/agguaaneq ITU-mi sulinermi Kalaallit Nunaata soqutigisani pingaarutinneqarpoq, tassani radarip maligaasaanik Kalaallit Nunaata atuinerani pingaartillugit sinaakutissat aalangersarneqartarlutik. Frekvensitigut kissaatigineqartut pissarsiarineqarnissaat suli ajornartorsiutigineqanngilaq. Danmarkip naalagaaffiata inassuteqarnerata kingorna TELE Greenland A/S ROA-mit akuerisaalluni nunat tamat akornanni atuisutut ITU-mut ilannguppoq. Atugassarititaasunik atuineq IT- og Telestyrelsemit aamma Ilisimatusarnermi, Teknologimik neriartortitsinermillu Ministereqarfimmit kiisalu TELE Greenlandimit akilerneqartarpoq.

Namminersornerullutik Oqartussat IT- og Telestyrelsemik aamma Ilisimatusarnermi, Teknologimik Ineriartortitsinermillu Ministereqarfimmiq suleqateqarnerat maannakkutut iinnassasoq ilimagineqarpoq.

12.4.2 Qaammataasanut tunngasut

Qaammataasatigut Attaveqatigiinnermi Nunat Tamalaat Suleqatigiiffianni ITSO-mi (International Telecommunications Satellite Organization) suliaqartut tassaapput ataatsimeersuartut, ataatsimiititaliaq siunnersuinermik sulialik aamma allattoqarfeerannguaq ataavortoq. Kingulliullugu taaneqartup Intelsatimik piginneqatigiiffik pisussaaffimminik eqqortitsinersoq nakkutigisarivaa, pingaartumik (annaassiniarnerluni attaveqaateqartitsinermi pisussaaffinnut tunngasut) LCO-isumaqatigiissutit nakkutigalugit. Kalaallit Nunaata LCO-isumaqatigiissutai 2013-imi atorunnaassapput. Ajornartorsiutinik siunissami saqqummersoqassagalarpat Kalaallit Nunaanni qaammataasatigut attaveqarneq qulakkeerniarlugu danskit naalagaaffiat aqutigalugu suliaqarfik taanna sulissuteqartussaassaaq.

Kalaallit Nunaata ITSO-mi soqutigisai IT- og Telestyrelsep aamma Ilisimatusarnermi, Teknologimik, Ineriartortitsinermillu Ministereqarfiup isumagisarai. Naalakkersuisoqarfiup nunat tamalaat akornanni suliniuteqarfia, qaammataasaqarneq, nalunaarasuartaateqarnermik aqutsisoqarfik pilersinneqaqqammersoq aamma TELE Greenland suleqatigalugit taamatut isumaginnittoqartarpoq. Nalunaarasuartaateqarnermik aqutsisoqarfik ITSO-p ataatsimeersuarnerani Danmarkip aallartitanut ilaalluni peqataatitaqarpoq.

12.4.3 Nalunaarasuartaatitigut attaveqarneq pillugu anguniakkat periusissallu

Inuiaqatigiit kalaallit ullutsinnut naleqquttumik nalunaarasuartaatitigut attavimmik nunani suliffissuqarfiusuni allani pigineqartutut qaffasitsigisumik peqarnissaat anguniagaavoq. Taamaalilluni Kalaallit Nunaanni namminermi aamma Kalaallit Nunaannut Kalaallit Nunaanniillu attaveqarnissami piginnaasat naammattut piginissaat unammillernartuuvoq. Nalunaarasuartaatitigut sullinneqarnerup pinngitsoorneqarsinnaajunnaaraluttuinnarnera ilutigalugu pilersuinerup isumannaatsuunissaa atorluarnissarlu isiginiarneqarnerulerput. Immap naqqatigut kabelip

anguniakkanik taakkunanga tapertaasussap pilersinneqarnera siuarsaanermi ilaatigut isiginiarneqassaaq.

IT- og Telestyrelsep aamma Ilisimatusarnermi, Teknologimik Ineriartortitsinermillu Ministereqarfiup, TELE Greenlandip kiisalu Ineqarnermut, Attaveqaatinut aamma Aatsitassanut Ikummatissanullu Naalackersuisoqarfiup akornanni suleqatigiinnissamik siusinnerusukkut isumaqatigiissuteqarpoq. Danmarkip Kalaallit Nunaatalu akornanni attaveqaatitigut pissutsit pillugit suleqatigiissitamik pilersitsisoqarpoq. Kalaallit Nunaanni qaammataasatigut pilersorneqarnermi pissutsit pillugit suleqatigiissitaq ataani allattukkat aallaavigalugit killiffiit pillugit ukiumoortumik nalunaarusiortarpoq:

- Kalaallit Nunaata qaammataasatigut attaveqaatinik atuinerata killiffia.
- Kalaallit Nunaata qaammataasatigut attaveqarnissami pisariaqartilluinnagai pillugit ungasinnerusooq eqqarsaatigalugu pilersaarutit iluarsartuuteqqinnerat.
- Kalaallit Nunaata qaammataasatigut attaveqarnissami pisariaqartilluinnagaasa eqquutsinneqarnissaat anguniarlugu pilersaarutit.
- Akit pisiillu tunniunneqarneranni atugassarititaasut ineriartornerat.
- Ajornartorsiutaasinnaasut ilisimaneqareersut.
- Iliuseqarfiusinnaasutut siunnersuutit.

12.4.4 Atugassarititaasunik atuineq

Nunat tamalaat akornanni suleqatigiiffiit attaveqarfigineqartarneri TELE Greenlandimit, IT- og Telestyrelsemit aamma Ilisimatusarnermi, Teknologimik Ineriartortitsinermillu Ministereqarfimmit isumagineqartarput. Danmarkip Kalaallit Nunaatalu akornanni nalunaarasuartaatitigut pissutsit pillugit ataatsimiititaliami ukiumut marloriarluni ataatsimiittoqartarpoq. Ataatsimiinnerit aappaat Kalaallit Nunaanni pisarpoq aappaalu Danmarkimi pisarluni. Attaveqaatit Avatangiisillu pillugit Naalackersuisoqarfik, TELE Greenland, Ilisimatusarnermi, Teknologimik Ineriartortitsinermillu Ministereqarfik, IT- og Telestyrelsen kiisalu TDC peqataatitsisarput. Tamatuma saniatigut ITSO-p 32-issaanik 2008-imi ataatsimeersuarnerani Nalunaarasuartaateqarnermut Aqutsisoqarfik siunnersortitut inissisimalluni Danmarkip aallartitaanut ilaalluni peqataavoq. ITSO-p tullianik ataatsimeersuarnissaa 2009-imi pisussatut (AP-33) pilersaarutigineqarpoq, naalackersuisoqarfiup aamma Nalunaarasuartaateqarnermut Aqutsisoqarfiup naatsorsuutigaat Danmarkip aallartitaatut peqataatitaqassallutik.

12.4.5 Qaammataasatigut piginnaasat pineqarsinnaanerat

Qaammataasatigut piginnaasanik piniarnermi TELE Greenland-ip pisiniartarfia ataasiuvoq tassalu Intelsat, TELE-llu 2008-mi attartugai makkuninnga piginnaasaqarput:

- Qaammataasami IS 903-imi sammivik 325,5E-mi 108 MHz.
- Qaammataasami IS 907-mi sammivik 332,5E-mi 36 MHz.

Piginnaasanik atuineq ukiuni tallimani kingullerni annerulertorujussuuvoq. Maanna 144 Mhz missaannittut atugassarititaasut illoqarfinnut qaammataasanik atuiffiusunut naammattussatut naatsorsuutigineqarput. Immap naqqatigut kabelikkut radiokædikkullu illoqarfiit sinnerisa pisariaqartitsinerat eqqarsaatigalugit tamanna naammassinnaassaaq. Pisariaqalissappat Intelsatimi piginnaasanik amerlanernik pisisinnaanissaq TELE Greenlandip naatsorsuutigaa.

Nunatsinnut nunatsinniillu nalunaarasuartaatinik atorneqarnerlernerata kinguneranik Islandip, Kalaallit Nunaata New Foundlandillu akornanni immap naqqatigut 2008-mi kabelilersuisoqarpoq. Peqatigisaanillu TELE Greenland A/S-ip radiokædi piginnaasaqarnerulersippaa oqarasuaatitigut internetikkullu attaveqarnermi piginnaasaqarnerulernermik tamanna kinguneqarpoq.

12.4.6 Piffissaliussami tulliuuttumi suliniutissatut naatsorsuutigisat

TELE Greenlandip nalunaarasuaateqartarnermik kiffartuussinermini neqeroorutigisinnaasamisut periarfissarititai aamma illoqarfiit qaammataasat atorlugit sullinneqartut inuiaqatigiinnik paasissutisseeqatigiittarnerinut akuutinneqarnissamik pisariaqartitsineq killilersuiffeqarunnangitsutut piginneqatigiiffiup ilimagaa.

Immap naqqatigut kabeli pilersinneqartoq atorlugu Nunatsinnut Nunatsinniillu attaveqartarnermi piginnaasat siusinnerusukkut takuneqarsimanngisaannartut Kalaallit Nunaanni atorneqarsinnaalersinneqarput. IT-llu atorneqarnerulernissaa ammaanneqarpoq peqatigisaanillu inuiaqatigiinni atueriaaseq tamarmi allanngorluni. Immap naqqatigut kabeli 2009-p aallartinnerani atuutilissasoq naatsorsuutigineqarpoq.

13. Aatsitassanut Ikummatissanullu Pisortaqaarfik

13.1 Inatsisitigut tunngaviusoq

Kalaallit Nunaata Danmarkillu akornanni aatsitassat ikummatissallu pillugit immikkut aaqqissuussinermi sinaakkusiussat iluini Kalaallit Nunaanni aatsitassanut ikummatissanullu tunngasut aqunneqarput. Aatsitassat ikummatissallu pillugit aaqqissuussineq namminersorneruneq pillugu inatsimmi § 8-mi pingaarnerpaamik aalajangigaavoq, Kalaallit Nunaannilu aatsitassat pillugit inatsimmi (aatsitassat ikummatissallu pillugit inatsit) erseqqinnerusumik allaaserineqarluni.

Aaqqissuussinermi pingaarnerit makkuupput:

- Kalaallit Nunaanni najugaqavissut pinngortitap pisuussutaanut tunngaviusumik pisinnaatitaaffeqarnerannik akuersineq.
- Aatsitassanut tunngasuni qanoq iliornerit pingaarnerit pillugit Namminersornerullutik Oqartussat naalagaaffiullu ataatsimoorlutik aalangiisinnaatitaanerit (illuatungeriit arlaata itigartitsisinnaanera).
- Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermit pisortat isertitasa naalagaaffiup aamma Namminersornerullutik Oqartussat akornanni avinneqartarnerat.
- Kalaallit Nunaanni aatsitassat ikummatissallu pillugit Siunnersuisooqatigiit danskinik kalaallinillu amerlaqatigiissunik inuttaqartoq.

Taakku saniatigut Kalaallit Nunaanni ikummatissanik aatsitassanillu misissueqqaarnermi, ujarlernerme iluaqutiginninnermilu akuersissutinik pinissaq pineqartunillu suliaqarnermi piumasaqaataasut pillugit aalajangersakkat aatsitassat ikummatissallu pillugit inatsisimmi allassimapput.

Naalakkersuisut danskillu naalakkersuisui aatsitassanut ikummatissanullu tunngasumik 8. januar 1998-imi isumaqatigiissuteqarput, suli ullumikkut atuuppoq. Naatsumik oqaatigalugu isumaqatigiissutikkut aatsitassat ikummatissallu pillugit inatsisip aqunnerani danskit naalakkersuisui Naalakkersuisullu ”suliainnik paarlaassipput”. Aatsitassat Ikummatissallu pillugit Pisorta qarfiup Aatsitassat Ikummatissallu pillugit ingerlatsiviup aatsitassat ikummatissallu pillugit inatsisip aqunneqarnerani allaffissornikkut oqartussatut suliat tiguai.

13.2 Kalaallit Nunaanni Aatsitassat Ikummatissallu pillugit Ataatsimoorussamik siunnersuisooqatigiit

Aatsitassat ikummatissallu pillugit inatsit naapertorlugu Kalaallit Nunaanni Aatsitassat Ikummatissallu pillugit Ataatsimoorussamik Siunnersuisooqatigiit makku suliassaraat:

- Kalaallit Nunaanni aatsitassanut ikummatissanullu tunngasuni ineriartornermik malinnaanissaq.
- Aatsitassanik ikummatissanillu misissueqqaarnermi, ujarlernermi atorluaanermilu akuersissuteqarnissaq eqqarsaatigalugu tunngaviumik apeqqutit pillugit aamma inassuteqarnissaq siunertaralugu Naalakkersuisunut danskillu naalakkersuisuinut inassuteqaateqartarnissaq.

Aatsitassat Ikummatissallu pillugit Pisorta qarfimmi sularineqartut pillugit Ataatsimoorussamik Siunnersuisooqatigiit tamakkiisumik ilisimatinneqartaput. Aatsitassat ikummatissallu pillugit inatsit naapertorlugu Ataatsimoorussamik Siunnersuisooqatigiit allatseqarnikkut suliassaatai Aatsitassat Ikummatissallu pillugit Pisorta qarfiup sularisarpai siunnersuisooqatigiillu immikkut ilisimasalinnit siunnersorneqarnissaa aqutissiuutassallugu.

13.3 Namminersorneq aamma aatsitassanut ikummatissanullu tunngasut angerlartinnaanni takorluukkat

Namminersorneq pillugu suliaqarfiit amerlanerusut angerlartinneqarnissaat aqutissiuussinermi siunniunneqarpoq. Suliaqarfiit angerlartinneqarsinnaasut ilagaat aatsitassanut ikummatissanullu tunngasut.

Aatsitassarsiornermik ikummatissarsiornermillu ingerlataqarnermit isertitassanik siumut naatsorsuineq ima oqaatigineqarsinnaavoq: Kalaallit Nunaanni Namminersorneq pillugu Oqartussat Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermi ikummatissarsiornermillu isertitat tamaasa pissavaat, aatsitassarsiornermit ikummatissarsiornermillu isertitat, ukiumut 75 mio. kr.-it sinneraangasigit, affaasa amerlaqataannik naalagaaffiup ataatsimoorussamik tapiissutaanit taakku ikilissutaasassapput.

Naalagaaffiup Kalaallit Nunaannut tapiissutai 0 kr.-nngorpata Namminersorneq pillugu Oqartussat danskillu naalakkersuisuisa akornanni isumaqatigiinniarnit aallartinneqartassapput.

13.4 Aatsitassanut ikummatissanullu Kalaallit Nunaata aningaasateqarfia

Aatsitassanut ikummatissanullu aningaasaateqarfimmik pilersitsinissaq pillugu Naalackersuisut inatsisissatut siunnersuummik suliaqarput. Aningaasaateqarfimmik pilersitsinermit pingaarnertut makku siunertarineqarput:

- Aatsitassarsiornermik ingerlatanit allanngorartunit ingerlanneqarallartunillu isertitanik sipaaruteqarneq.
- Akisussaaffeqarfiit amerlanerusut Naalagaaffimmiit angerlartinneqarnerannik aningaasalersuineq.
- Aatsitassarsiornermit isertitat amerlasuut atorneqapallannissaannik pitsaaliuineq, atuipallanneq Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut aalajaatsumik inissisimanerannik sanngiillisaataasinnaammat. ("Hollandimiut nappaataat").

Aatsitassarsiornermit Namminersornerullutik Oqartussat isertitaat aningaasaateqarfiup aningaasaatigissavai. Aningaasaateqarfiup aaqqissugaanerani inatsisitigullu tunngavigisaani norgemiut aningaasaateqarfiat Statens Pensjonsfond – Utland isumassarsiorfiuvoq.

Aatsitassat ikummatissallu pillugit aningaasaateqarfimmik pilersitsinissaq inaarutaasumik Kalaallit Nunaanni Inatsisartunit 26. november 2008-mi akuersissutigineqarpoq.

13.5 Aatsitassanut ikummatissanullu tunngasutigut ineriartorneq

Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermi ikummatissarsiornermilu periarfissaasinnaasut siusinnerusukkut naammattoorneqanngitsumik nunat tamalaat akornanni aatsaat taama ukiuni kingullerni soqutigineqalernerat Kalaallit Nunaanni misigineqarpoq. Aatsitassarsiornermik ikummatissarsiornermillu suliffissuaqarfiusunit annerusumik soqutiginninnermi ilaatigut Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermi ikummatissarsiornermilu periarfissat nittarsaassutigineqarnerujussuat pissutaavoq, ilaatigullu uuliap, aatsitassat saviminissallu akiisa pitsaasumik ineriartornerat pissutaaqataalluni.

13.5.1 Aatsitassanut tunngasut

Kalaallit Nunaanni aatsitassatigut periarfissat pilerinarsarneranni aatsitassanik ujarlernermit pineqartut toqqartugaasut qitiutinneqarput. Kitaani Kujataanilu kuultimik aligoqqinnillu ukiuni siuliini nassaarsinnaanermik periarfissarpaasuit qitiutinneqarput. Tunup kujataata tulliullugulu Qaanaap eqqaani Qimusseriarsuarmilu imartat Tunullu Avannaata assiliorneqarnerat ukiuni tulliuttuni ilaatigut salliutinneqassapput.

Misissueqqaarnissamik akuersissutit marloriaataat sinnerlugit ukiut kingulliit marluk ingerlanerini amerlassuseqalerput. Taamaalilluni Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaanerani misissueqqaarnissamik akuersissutit aatsaat taama amerlatigilerput. Taamatut soqutiginninnermi minnerunngitsumik Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermissamut periarfissat sakkortuumik pilerinarsarneqarnerat ilaatigullu kuultip aatsitassallu suliffissuaqarnermi atorneqartartut akiisa ukiuni arlaqartuni qaffakkiartuaarneri taamatut soqutiginninnermi pingaaruteqarput.

Aningaasaqarnikkut ajornartorsiorneq nunarsuarmi tamarmi pisunut 2008-mi equivoq, taamatullu nunarsuaq tamakkerlugu aningaasanik amikkisaartoqarallartillugu Kalaallit Nunaanni misussueqqaarnernut sunniuteqarnissaa ilimanaateqarpoq.

2009-mi qanoq ineriartortoqassanersoq oqaatigissallugu sulii piaarpallaarpoq. Taamaattoq aningaasaqarnikkut ajornartorsiornerup, tamatumalu kingunerisaanik aningaasanik nunat tamalaat akornanni aningaasatigut amikkisaalernerup kingunerisaanik, siunissaq qaninnerusoq eqqarsaatigalugu ingerlatat ikilisinneqarnissaannik ilimanaateqarluinnarpoq. Aatsitassarsiornermilli suliat siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu suliarineqartuarnissaat ilimaganeqarput. Taamaalillunilu aningaasaqassutsip ajorseriarnera pitsanngoriarneraluunniit taakkununga sunnuteqassanganneqanngillat. Aatsitassarsiornermik suliniutit naammassingajalersut uppersarluagaapput sutigullu tamatigut naatsorneqareerlutik, qularutissaanngingajapporlu qaquguugaluarnerusoq aallartinneqarumaartut. Allatut oqaatigalugu piffissalersuineq maannakkorpiaq qularutitsinerpaavoq.

13.5.2 Ikummatissanut tunngasut

Qeqertarsuup -Nuussuullu avataani imartani uuliasiorfissanik neqerooruteqarneq Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaanerani aalajangiisumik pingaaruteqarpoq. Nunarsuarmi uuliasioqatigiiffiit annersaasa ilaat Kalaallit Nunaata imartaani uuliasiorfissanik qalluinissamillu akuersissutinik pipput. Kalaallit Nunaanni uuliasiorfissaninera paasisaqarfiginerorusullugu piginneqatigiiffiit ukiuni aggersuni milliardikkuutaanik aningaasaliissuteqarnissaq pilersaarutigaat.

Uulia akikilliartoraluartoq uuliamut tunngasumik ingerlatat sulii amerlaqaat. Kingullermik uuliasiorfissanik akuersissutit marluk nutaat novemberimi atsiorneqarput, taamaalilluni imartami 130.000 km²-t missaannik annertussusilimmi atugassaasut uuliasiorfissanik akuersissutit maanna katillutik 13-iullutik. Piffinni taakkunani ujarlerneq sakkukillisinneqarpoq. Suliffeqarfiit aningaasaatilissuit uuliasiorfissanimillu suliffissuqarfiit siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu suliasiorfissanerlutik eqqarsartarnerat tamatumani pequtaavoq.

Uuliamik aatsitassanillu ujarlernerit taama amerlatiginerisa kingunerisaanik aatsitassanik ikummatissanillu paaianerup qalluinerullu tapertaaluarnissaata inuiaqatigiit kalaallit aningaasaqarnermikkut ukiut ingerlaneranni kiffaangissuseqaleraluttuinnarnerannik isumalluartitsivoq.

13.6 Kimberley-mi suliaq Akuersissutigineqarnerani aaqquissuussinermut Kalaallit Nunaata peqataanera (KPCS)

Kalaallit Nunaanni aligoqqinnik ujarlerneq ukiuni kingullerni soqutigineqaleriartorpoq. Taamatut ujarlernikkut aligoqqeqarfiit arlaqartut nassaarineqarput.

Kalaallit Nunaanni aligoqqinnik ujarlerneq soqutiginarnerulersinniarlugu Kimberley-mi Suliaq akuersissutigineqarnerani aaqquissuussinermut (KPCS) Kalaallit Nunaat peqataasutut nalunaarsorneqartariaqarpoq. Aligoqqiit Kalaallit Nunaanneersut avammut tuniniarneqarsinnaaneranni tamanna piumasaqaataavoq.

NGO-t arlaqartut isornartorsiuinerat Naalagaaffiillu Peqatigiit isumannaallisaanermik siunnersuisooqatigiiffiata aalajangersagaat tunuliaqutaralugit aligoqqinnik aaqquissuussinermut niuernerup unitsinneqarnissaa siunertarlugu Kimberley-mi Suliaq (KP) Sydafrikami misiliutigalugu suliniutit 2000-imi aallartinneqarpoq. Kingornalu Schweizimi suliniut inuit akornanni isumaqatigiissutinngorlugu 2002-imi qaffatsinneqarpoq. KP-mi KPCS-imilu uppersaasarneqarluni peqataanissami piumasaqaatit allanneqarlutik. Naalagaaffiit Peqatigiit KP

aamma KPCS tapersortorujussuvaat. Naalagaaffiit Peqatigiit kikkut tamarmik suliniummi peqataanissaannik kaammattuivoq, soorlu aamma KPCS naapertorlugu pisussaaffiit eqqortinniarnerni, pisussaaffiit WTO-mi pisussaaffinnut naapertuutinnippata, WTO-p tungaanit KPCS-mut peqataasut niuernermi killilersuutininik atuisinnaatitaartut.

Aligoqqiit suliareqqitaanngitsut KPCS-imut peqataasuninngaanneersut kiiisa nunanut allanut tunisarniarlugit nunanillu allanit eqquttarniarlugit KPCS-mi peqataasut imminnut pisussaaffilerput. Aligoqqiit nunanit allanit eqqunneqartut nunanullu allanut tunineqartut pillugit peqqissaartumik naatsorsoqqissaarneqarnissaannik aamma aligoqqiit suliareqqitaanngitsut qaqinneqarneranniit aligoqqiit naammassillugit suliarineqarnissaasa tungaanut sukanganerusemik nakkutilliinissami KPCS-imut peqataasut imminnut pisussaaffilerneratigut tamanna piviusunngortinniarnearpoq. Assigisaanillu suliarinneqqittarfiit suleqatigiilerput. Aligoqqiit silisimasatik taamaalillutik uppersaasertarpaat qulakkeerlugulu piffinnit aaqqiagiinngiffiusunit aallaaveqannginnerat. Taamatut suliaqarneq KP-mi ilaanngilaq, soqutigineqarlunili malinnaaffigineqarpoq.

Naalakkersuisunit piginaatitsissut tunuliaqutaralugu Nunanut Allanut Pisortaqarfik Danmarkimilu nunanut allanut ministeria suleqatigalugit Aatsitassat Ikummatissallu pillugit Pisortaqarfiup Kalaallit Nunaata KP-mi KPCS-imi peqataanissamut periarfissai aallarniutaasumik misissorlugit aallartippai. Danmark EU-mi ilaasortaanini aqutigalugu suliami peqataavoq. Tamanna tunuliaqutaralugu EU-p KPCS-imik atortussanngortitsinissaa pillugu Bruxellesimi isumaqatigiinniarluni ataatsimiinnermi Aatsitassat Ikummatissallu pillugit Pisortaqarfik peqataasussatut qaaqquneqarpoq. EU kommissionip Kalaallit Nunaat KPCS-imi sinniisuuffigisinnaaneraa ataatsimiinnermi oqaluuserineqarpoq. Taamatut aaqqiinikkut Kalaallit Nunaata sukkaasumik eqaatsumillu KPCS-imi ilaasortanngorsinnaanera qulakkeerneqassaaq; KPCS-imi ilaasortaneq eqqarsaatigalugu Kalaallit Nunaat EU-p oqartussaaffeqarfianut ilaasutut kommissionip KPCS-imut taamaallaat nalunaarutigisussanngussavaa. Taamaalilluni ilaasortanngorniarneq ukiunik arlaqartunik sivisussuseqarsinnaasoq Kalaallit Nunaata aqusaartariaqanngilaa peqatigisaanillu Kalaallit Nunaata isummiussaanu pingaarutillugit KPCS-imi saqqummiunneqartarnissaat qulakkeerneqassaaq.

KP tamarmiullutik ukiumoortumik New Delhimi november 2008-mi ataatsimiinnerani EU-p aallartitaanut peqataasutut Aatsitassat Ikummatissallu pillugit Pisortaqarfik aamma peqataavoq. Kommissioni aqutigalugu kalaallit aallartitaat suleqatigiinni matoqqasuni peqataasarput, taamaalillutillu KPCS-imi peqataanermi piumasaqaataasut qanimut ilisimalersarlugit.

KPCS-imi peqataaneq pillugu Aatsitassat Ikummatissallu pillugit Pisortaqarfiup Naalakkersuisunut inassuteqarnissani 2008 naatinnagu tunniutissagavaa.

14. Inuussutissarsiornermut Sulisoqarnermullu Naalakkersuisoqarfik

14.1 Inuussutissarsiorneq

Nunani avannarlerni nunanilu avannarlerni killerni inuussutissarsiornermut tunngasut, inuussutissaqarnermut tunngasut nunallu immikkoortuini anguniakkanut tunngasut inuussutissarsiorneq pillugu suliaqarfiup ataaniippat. Pinngortitami inuussutissarsiornermi tunngasunut ilaatigut ilaapput avannaamioqatigiit takornariaqarneq pillugu suleqatigiinnerat nunallu

immikkoortuini anguniakkanut ilaallutik killeqarfiit eqqaanni suleqatigiinneq Avannaamioqatigiit Atlantiku qulaallugu Suleqatigiiffiat (NORA) aamma Nunat Avannarliit Killiit Aningaasaateqarfiat.

14.1.1 Nunani Avannarlerni Siunnersuisooqatigiinni inuussutissaqarneq pillugu anguniakkani suleqatigiinneq

Sverigep Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivini (www.norden.org) siulitaasoqarfik Finlandip 2008-mi tiguaa. Sverigep siulitaasoqartitsinerata nalaani annerusumik nutaaliorsinnaanermik anguniakkat annerusumillu najukkanut tulluarsagaasut aamma takornariaqarneq qitiutinneqarput. Qulequttag alla qitiutinneqartoq tassaavoq ataani allassimasunik ukiuni arlaqartuni suliaqarnissaq:

- Ilaatigut peqatigiilluni aningaasaliisarnermi killeqarfinni akornutit peerneqarneri.
- Killeqarfiit akimorlugit nutaaliorsinnaanerup mernguernartunillu suliffissuaqarnerup nukittorsarneri.
- Inuussutissarsiutinik siuarsaanermik nunani avannarlerni suleqataasut akornanni suleqatigiinnerulerneq; assersuutigalugu teknikkikkut sullissinermik pisortat suliffeqarfi, nioqqutissanik nunaanik illersuinermik oqartussaasut aamma qarasarornikkut pilersitanik piginnittussaataaneq il.il.

Qulequttag Kalaallit Nunaata immikkut maluginiagarisaa tassaavoq piujuaannartitsineq tunngavigalugu Issittumi takornariartitsineq. Piujuaannartitsineq tunngavigalugu Issittumi takornariartitsineq pillugu Ministerit nalunaarutaat Inuussutissarsiornermut ministerinit september 2004-mi akuersissutigineqarpoq. Nalunaarummili kaammattuutit nalunaarusiamilu tunuliaqutaasumi anguniakkat piviusunnngortinnissaanni nunanit tamanit tapersersorneqarnissaq ajornartorsiutaasoq paasinarsivoq. Kalaallit Nunaatali suliap aallartinneqarnissaa sukataarutigaa. Tamatuma kingunerisaanik piujuaannartitsineq tunngavigalugu Issittumi takornariartitsineq pillugu 2008-mi ataatsimeersuartoqarpoq

14.1.2 Takornariaqarneq pillugu Nunani Avannarlerni Killerni suleqatigiinneq

Kalaallit Nunaata, Savalimmiut Islandillu akornannni nunat avannarliit killiit takornariaqarneq pillugu suleqatigiinnissaq pillugu nutaamik 1. januar 2007-imi atuutilersumik isumaqatigiissusiorput. Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutip ”North Atlantic Tourism Association” (NATA) siusinnerusukkat isumaqatigiissutaasut marluk, SAMIK aamma FITUR, taarserpai. Naalakkersuisut tamarmik immikkut siulersuisunut ilaasortat pingasut toqqassavaat, siulersuisullu akisussaaffigivaat nunanut pineqartunut takornariartitsinerup ataatsimoorussamik ussasaarutiginera, ilinniartitaanermi suliniutit, Vestnorden Travel Martip aaqqissuunna il.il.

Suliniutinut atugassiissutit DKK 2 mio. kr.-nik aningaasartaqartut NATA-p aqutarai, taakkulu nunani marlunni pingasuniluunniit takornariaqarnermik attuumassuteqartunut tapiissutitut agguanneqarsinnaapput. NATA-p aamma Vestnorden Travel Mart-ip ingerlanneqarnerani aningaasartuutit nunani pineqartuni takornariaqarnermut siunnersuisooqatigiinnit akilerneqartarput.

14.1.3 Nunani avannarlerni nunat immikkoortuini politikkikkut suleqatigiinneq

Kalaallit Nunaata nunani avannarlerni nunat isorliunerusut pillugit suleqatigiinnermi Atlantikup avannarpasissuani NORA-mi killeqarfiit pillugit suleqatigiinneq soqutigisarineruaa. NORA suliniutit sammisut nunat killeqarfiini suleqatigiinnikkut ataatsimiititaliat arfineq pingasuusut

ilagaat. Ataatsimiititaliap Kalaallit Nunaata, Savalimmiut, Islandip kiisalu Norgep Avannasa Kitaatalu akornanni suleqatigiinneq ineriartortitsinerlu nukittorsarpei.

Nunat immikkoortuini suleqatigiinnermut atugassiissutit DKK 30 mio. missaanniipput, taakkulu affaasa missaat killeqarfiit qanittuini suleqatigiiffinnut atorneqartarput.

Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa nunat immikkoortuini politikikkut suleqatigiissummi anguniakkat nunat ministerisa siunnersuisooqatigiivisa september 2009-mi ataatsimiinneranni Kalaallit Nunaata anguniakkat akuersissutigai. Anguniakkat inussutissarsiornermik nukissiuteqarnermillu suliaqarfiunnet pingaaruteqartumik attuumassuteqarput. Kalaallit nutaaliorneq pillugu nersornaammik nutaamik pilersitsisoqarnissaanik siunnersuuteqarnerisigut nalilersuillutik ataatsimiititaliami nunat immikkoortui imminnut naalakkersortut inissaqartinneqalerput.

Nunat immikkoortuini politikikkut anguniakkani makku pingaarnersaapput:

- Misilittakkanik paarlaaqatigiittarneq ilisimasanillu amerlisaaneq, EU/EØS-imut attuumassutit, kiisalu nunat immikkoortuini anguniakkat pillugit ilisimatusarfiup NORDREGIO-p ineriartortinnera. NORDREGIO-p suliaqarfimmi iluani Europami ilisimatusarnermik ineriartortitsinermillu suliaqartut nukittunerpaat ukiut ingerlanerini ilagilerpaat. Ilisimatusarfiup ilisimatusarnermik ineriartortitsinermillu suliaqarnerani peqataatinneqarnerulernissaq anguniarlugu Kalaallit Nunaata nunat immikkoortui imminnut naalakkersortut peqatigalugit suliniuteqarnini aallartippaa.
- Nunat tamalaat akornanni suleqatigiinnermi ilaatigut ilaapput NORA, aamma EU-mi anguniakkanut pillugit suleqatigiinneq, Atlantip avannaani kimmut avannamut aamma kujammut sanilit.
- Nunat immikkoortuini anguniakkat pingajussaanic nutartereerneranni ilaatigut Nunani Avannarlerni nutaaliorsinnaassutsip siuarsarnissaat pillugu suleqatigiinnerit suliniutillu aqquutissiuunneqarnissaat siunniunneqarpoq.

14.1.4 Nunani Avannarlerni Atlantiku ikaarlugu suleqatigiinneq (NORA)

Atlantikup avannaani nunani aningaasarsiornerup ineriartinneqarnissanik nukittorsaanissaq NORA-p pingaarnertut anguniarpaa. Anguniakkat taakku anguniarlugit NORA periusseqarluni suliniutaasa ilai amerlilaluttuinnartut tigussaasumik suleqatigiinnermi tunngaviusutut attaveqarfiit ineriartortinnissaanni isumannaallisarnissaannilu samminerulerput. Tamatuma saniatigut suliniuteqarfigisat iluanni suleqatigiilluni suliniutit atorlugit inuussutissarsiutinut aalajangersimasunut NORA-p tapiuaannartarpoq: imaani isumalluutit, takornariaqarnek, IT, nunaqqatigiit ineriartorneri aamma assartuineq – tamarmik piujuaannartitsinermik tunngaveqarluni ineriartortitsinermik erseqqissumik sammiveqartut.

NORA-p nunat illugiitillugit suleqatigiisitsinera sakkortusarniarlugu nunani avannarlernit nunanilu sisamaasunit taakkunani peqatasaasunit NORA-p aningaasaqarnikkut tunngavia nukittorsarneqassasoq kissaatigineqarpoq. Nordisk Ministerrådi NORA-p 2009-mi missingersuutaanut katillugit DKK 6,25 mio. koruuninik tapiissuteqarpoq. Tamatuma saniatigut nunat taakku sisamat peqataasut katillugit 1,7 mio. koruuninik tapiisarput, taakunannga 250.000 koruunit Kalaallit Nunaanni tapiissutaasarlutik.

NORA katillugit 23,5 mio. DKK-it nalinginik 2008-mi qinnuteqaatinik tigusivoq, naatsorsuutigaalu suliniutit 30-t katillugit DKK 7,1 mio. koruuninik naleqartut akuerissallugit. Imaani isumalluutit takornariaqarnerullu ineriartortinnissaannik, nunat immikkoortuini nutaaliorsinnaanermik pilersaarusiornermillu aamma IT atorlugu attaveqaqatigiiffeqarnissamik suliniutit arlaqartut 2008-imi suliniutaapput. Suliniutit akuersissutigineqartussatut naatsorsuutigineqartut 13-it Kalaallit Nunaata toqqaannartumik peqataaffigai.

EU-mi suliniutit Northern Periphery Programme (NPP)-imik taaneqartartut NORA-mit tapiissuteqarfigineqareersut tapiiffigineqaqqittarmata NORA taakkununga pingaaruteqartorujussuuvoq. Canadap kangiani nunap immikkoortuini Atlantikumut sineriaqartuneersunik aamma Skotlandip qeqertaaneersunik NORA ukiuni arlaqartuni nunani taakkunani suliniutit aqutugalugit peqataasarpoq. Pissusiviusunik paasiniaalluni suliniut oktober 2008-imi naammaasineqartoq tunngavigalugu, attaveqaqatigiit ingerlataat suleqatigiillunilu suliniutit aalajangersimasut aqutugalugit NORA-p suleqatigiinneq tamanna ukiuni tulliuuttuni nukittorsaaviginiarpaa.

NORA-p suliniutaani kalaallit peqataajartuaalerput, NORA-llu immikkut ittumik 2009-mi upernaakkut paasisitsiniaanerani taamatut ineriartorneq nukittorsaaviginiarneqarpoq. Kalaallit Nunaanni Takornariaqarnermut Inuussutissarsiutinullu Siunnersuisooqatigiit NORA-p Kalaallit Nunaanni immikkoortoqarfiani allaffiatut atugaavoq.

14.1.5 Nunat Avannarliit Killiit Aningaasaateqarfiat (VNF)

Nunat Avannarliit Killiit Aningaasaateqarfiata VNF-ip nunani avannarlerni killerni inuussutissarsiutitigut ineriartorneq siuarsarniarlugu nunat avannaamioqatigiit aningaasaateqarfiat sulivoq. Sulinermini sakkui annerusumik tassaapput; suliffeqarfinnik pilersitsinerit, nunani avannarlerni killerni allani suliffeqarfinnik allanik suleqateqarnerup ineriartortinnerani aningaasanik taarsigassarsititsisarnerit. Aningaasaateqarfiup 1988-imi aallartinneraniilli Kalaallit Nunaat peqataavoq, suliffeqarfiillu arlaqaqisut aningaasanik taarsigassarsipput.

Suleqatigiinnermi peqataaneq NORA-mi suliniutitigut suleqatigiinnermut tapertatut isigineqassaaq, kalaallillu suliffeqarfiisa ineriartortinnerini ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu pilerinartutut aningaasaliiffigineqartarneri aqutissatut isigineqassallutik. Nunat avannarliit nunallu immikkoortuisa imminnut naalakkersortut sinniisuunit inuttaqarluni VNF-ip siulersuisui VNF-ip sulinerani suliaqartuupput. Maannamut aningaasaateqarfik Kalaallit Nunaanni inummik attaveqaataasumik atorfeqartitaqarpoq peqatigisaanillu NORA-mut allatsitut taanna sulisinneqarpoq.

Kalaallit Nunaannit 2008-mi qinnuteqartut sisamaasut VNF-ip 21,4 mio. koruunit missaannik tunnissuteqarfigai. Takornariaqarnermik sullissinermillu inuussutissarsiutinut aningaasanik atukkiinerit matumani pineqarput. VNF-ip 2006-miit 2008-ip tungaanut suliniutit pilersaarutaani Kalaallit Nunaat sallerpaavoq. 2009-miit 2011-ip tungaanut suliniutit pilersaarut nutaaq 2009-p aallartinnerani akuersissutigineqassaaq. Aningaasaateqarfiup Kalaallit Nunaanni sinniisoqarnera 2007-imi upernaakkumiit nukittorsaavigineqarpoq; pisortaq Reykjavikimiit Nuummumut nuummat. Taamaalilluni Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiutinik nalinginnaasumik ineriartortitsinermi VNF siunissami annerusumik tapertaassaaq. Qitiusumik allaffeqarfiup allaffissornikkut ingerlataasa sinneri Reykjavikimiiginnarput.

14.2 Sulisoqarneq

14.2.1 Nunani tamani sulisartut kattuffissuat, International Labour Organisation (ILO)

2008-mi nalunaaruteqarneq naammassereerpoq. 2009-mut nalinginnaasumik periuseqarluni isumaqatigiissutit iluini allassimasut pillugit nalunaarusiortoqassaaq:

- Sapaatip akunnerata ingerlanerani qasuersaarfeqarneq (suliffissuit) pillugu isumaqatigiissut, 1921 (Nr.14)
- Sulisoqarneq pillugu isumaqatigiissut sakkortusisaq, 1930 (Nr. 29)
- Sulisoqarneq pillugu isumaqatigiissut sakkortusisap atorunnaarsinnera, 1957 (Nr.105)
- Sapaatip akunnerata ingerlanerani qasuersaarfeqarneq (Niuerneq Allaffissornerlu) pillugu isumaqatigiissut, 1957 (Nr.106)

Tamatuma saniatigut ILO-p tunngaviusumik isumaqatigiissutaasa arfineq-pingasusut ilaannik sisamaasunik Kalaallit Nunaata akuersissuteqarnissaa naalackersuisoqarfiup sulissutigaa:

<i>Isumaqatigiissut nr. 98</i>	Ataatsimoorluni peqatigiillunilu isumaqatigiinniarsinnaanermik pisinnaatitaaffik.
<i>Isumaqatigiissut nr. 100</i>	Assigiimmik sulianik suliaqarnermi angutit arnallu assigiimmik aningaasarsiaqartitaanissaannut tunngasoq.
<i>Isumaqatigiissut nr. 138</i>	Sulisinnaatitaanermi ukiukinnerpaaffissaq.
<i>Isumaqatigiissut nr. 182</i>	Meeqqat ajornerpaamik sulisinneqartarneranni inerteqquteqarnissaaq ingerlaannartumillu tamatumunnga iliuuseqartarnissaaq.

ILO-p tunngaviusumik isumaqatigiissutaannut qulaani allassimasunut Kalaallit Nunaata 2009-p ukiuata affaani siullermi akuersissuteqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq.

14.2.2 Sulisoqarneq pillugu Nunat Avannarliit Ataatsimiititaliaat Atorfilinnik Inuttaqartoq

Oqallittarfimmi tassani peqataaneq siunissami pingaartinneqarneruniarpoq. Nunani avannarlerni allani sulisoqarneq pillugu suliniutit aaqqiissutaasullu pillugit Kalaallit Nunaata ilisimasaqarfiunissaani tamanna periarfissiilluartussaavoq. Suliffissarsiuussisarfinni suliffissarsiortut suliffissarsinissaat anguniarlugu nunani avannarlerni IT atorlugu sakkut nalilersorneqarput, suliffissaasinnaasut pillugit allattuiffiit tamatumunnga attuumassuteqartut ilanngullugit.

15. Ilaqutariinnut Peqqissutsimullu Naalackersuisoqarfik

15.1 Ilaqutariinnut tunngasut

Nunani avannarlerni nunallu immikkoortuini imminnut naalackersortuni isumaginninneq pillugu suleqatigiinneq Nunani Avannarlerni Isumaginninneq Peqqissuserlu pillugit Ministerit Siunnersuisooqatigiivini (MR-S), Nunani Avannarlerni Isumaginninneq pillugu Ataatsimiititaliami

(EK-S), tassungalu attuumassuteqartumi ingerlatsinermut suleqatigiissitaliami (EK-S administrationsgruppen-imi), Innarluutillit pillugit anguniakkanut Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivini kiisalu Nunani Avannarlerni Attaveqaataasutut suleqatigiiffimmi pisarpoq. Suleqatigiiffinni pineqartuni tamani Kalaallit Nunaat sinniissuutitaqarpoq.

Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Naalackersuisoqarfik Innarluutillit pillugit anguniakkat Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivisa Københavnimi oktober 2008-mi ataatsimiineranni peqataatitaqarpoq. 2009-miit 2011-ip tungaanut periusissaq nutaaq pillugu Siunnersuisooqatigiit inassuteqaataat issittumilu anguniakkat ilaatigut oqaluuserineqarput. Suliniutit aallartinneqareersut arlaqartut 2009-mi suliarineqaqqissapput; ilaatigut tassaasut ”Tamanut ilusiliineq – periusissat kiisalu Ilinniartitaaneq: angusaqarsinnaassuseq”, ”innarluutillit højskoleni ilinniagaqartut sullinneqarneri”, ”Nordplus” aamma ”Sulisooqarnermut ikaarsaariarneq”.

15.1.1 Meeaat pisinnaatitaaffii

Meeqqat Pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit ilaqutariissuseq pillugu isumaqatigiissutaa Kalaallit Nunaannit akuerineqareersoq naapertorlugu Nunallu tamalaat akornanni sulineq eqqarsaatigalugu danskit nunaminni suliatik pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit ataatsimiititaliaanun nalunaarusiaat ilallugu Kalaallit Nunaat ilanngussisussaataavoq. 2003-miit 2007-ip tungaanut pisut pillugit nalunaarusiaq 2008-mi tunniunneqarpoq. Nalunaarusiap tunniunneqarnerata kingorna ukioq ataaseq imaluunniit marluk qaangiunneranni Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit ataatsimiititaliaata nuna pineqartoq nalunaarusiap ilumuussusianik paasiniaaffigalugu aggersartarpaa.

Kalaallit Nunaat nammineq inatsisiminik ingerlaavartumik pitsanngoriartortitsinermini aamma nuna tamakkerlugu kommunikuutaartumik najukkanilu meeqqat inuusuttullu suliniuteqarfiginerisigut isumaqatigiissummik tamakkiisumik eqquutitsinissaa Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat Pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutaani anguniagaavoq. Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat Pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutaani piumasaqaatit siunniussallu naapertorlugit Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarusiorpoq.

15.1.2 Isumaginninnermi ikiorsiineq qulakkeerinerlu

Nunani avannarlerni innuttaasut, nunami pineqartumi isumaqatigiissummut ilaasumi inatsisit naapertorlugit akuerisaallutik najugaqartut najugaqarallartulluunniit, isumaginninnermi ikiorsiissutit isumaginninnikkullu sullissinerit pillugit isumaqatigiissummi naligiissitaapput.

Nunani Avannarlerni innuttaasut isumaginninnikkut qulakkeerinniffigineqarnerisa assigisaanik Nunani Avannarlerni allani sulisut najugaqartulluunniit qulakkeerinniffiginissaat Isumaginninnikkut Isumannaarinnineq pillugu isumaqatigiissummi siunertarineqarpoq. Soraarnerussutisiat, ilaqutariinnut tapiissutit, peqqinnissaqarfimmit sullinneqarnerit kiisalu suliffissaarusimanermi tapiissutit isumaqatigiissummi pineqarput.

Isumaginninnermi qulakkeerineq pillugu Isumaqatigiissut naapertorlugu utoqqalinersiuteqalernissamik siusinaartumillu soraarnerussutisiaqalernissamik qinnuteqaatit suliarinerinut Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Naalackersuisoqarfik allaffissornikkut suliaasaqartorujussuuvoq. Isumaqatigiissutip taassuma eqqortinniarnepani Landskarsip aningaasartuutaasa amerliartornissaat naatsorsuutigineqarpoq. Nunani avannarlerni nunanut allanut

imaluunniit nunap immikkoortuinut imminnut naalakkersortunut angalasartut nunassisartulluunniit pequtaallutik nunani avannarlerni innuttaasut amerlialgallutuinnaq. Tamanna allaffissornerulernermik aningaasartuuteqarnerulernermillu kinguneqarpoq.

Sulianik suliaqartut ukiumoortumik pikkorissartinneqarneranni Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Naalackersuisoqarfik Finlandimi Åbomi pisumi september 2008-mi peqataatitaqarpoq. Pikkorissarnermi tamatumani ilaatigut nalinginnaasumik ajornartorsiutaasartut ajornartorsiutaasartullu nalinginnaanngitsut pillugit misilittakkanik paarlaaqatigiittoqarpoq EU-llu peqqussutissatut siunnersuutaani nutaami immikkoortut pingaernerit saqqummiunneqarlutik. Peqqussutissaq naapertorlugu isumaginninnikkut qulakkeerineq pillugu nunat avannarliit isumaqatigiissutaat nutaaq suliarineqartussanngussaaq.

Nunani avannarlerni isumaginninnermut ministerit 2006-imi aalajangerput isumaginninnermi qulakkeerineq pillugu sullissinnermi qarasaasiatigut iserfimmik ataatsimoorussamik pilersitsiniarlutik. Nunat Avannarliit iluini sulilersinnani, ilinniagaqalartinnani nuutsinnaniluunniit apeqqutit isumaginninnikkut qulakkeerinninnermut tunngasut pillugit innuttaaqataasut pitsaanerpaamik tunngavissaqartinnissaat Isumaginninnermi qulakkeerineq pillugu qarasaasiatigut iserfiukkut siunertarinqarpoq.

Iserfik (www.nordsoc.org) juni 2008-mi pilersinneqarpoq pisariitsumillu danskisut, finlandimiutut, savalimmiormiutut, islandimiutut, norskisut, svenskisut tuluttullu pingaernerutilinnik paasissutissiisuusarluni.

Nunat avannarliit isumaginninnikkut qulakkeerinninneranni iserfiup ingerlanneqarnissaa pillugu nunani taakkunani isumaginninnikkut qulakkeerinninnermik suliaqartut akornanni 11. juni 2008-mi isumaqatigiissuteqartoqarpoq. Taamaalilluni illuatungeriit isumaqatigiissuteqartut tamarmik inummik ataatsimik marlunnilluunniit aqqissuussinnermik suleqatigiissitami ilaatitaqarlutik. Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Naalackersuisoqarfik suliami peqataavoq.

Nunani Avannarlerni Isumaginninnikkut qulakkeerinnermik Nakkutilliisut oktober 2008-mi ataatsimeersuarneranni Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Naalackersuisoqarfik peqataatitaqarpoq. Ataatsimiinnerup nalaani ilaatigut soraarnerussutisiat, ilaqutariinnermi anguniakkat kiisalu aqutsineq pillugu arlalinnik isumasioqatigiittoqarpoq.

Nunani Avannarlerni Isumaginninnikkut Nakkutilliineq pillugu Ataatsimeersuarnermi Stockholmimi pisumi Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Naalackersuisoqarfik oktober 2008-mi peqataavoq. Ataatsimeersuarneq isumaginninnermik nakkutilliinnermut tunngavoq. Naalackersuisoqarfiup peqataatitaqarnermini kommuninik nakkutilliinnerup qanoq ililluni pitsaanerpaanngortinneqarnissaanik isumassarsiornissaa siunertaavoq. Kommunerujussuit atuutilerpata nakkutilliinnermi ilitsersuutip nutaap suliarineqarnissaanut tamanna ilaatigut attuumassuteqarpoq.

15.2 Peqqissutsimut tunngasut

Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa aquttaannik suleqatigiissitaami peqqinnissaqarfiup iluani pitsaassutisimik nalilersuinnermi suliniutit pillugit Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Naalackersuisoqarfik suli peqataavoq. Piginnaatinneqarpoq 31. december 2010 angullugu atuuppoq.

Nakorsaatinik pisinermi uppernarsaatit qarasaasiakkut nassiunneqartartut pillugit (e-helseforumimi) Nunat Avannarliit Københavnimi november 2008-mi ataatsimiinneranni Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Naalackersuisoqarfik peqataatitaqarpoq. Nakorsaatinik pisinermi uppernarsaatit qarasaasiakkut nassiussat pillugit nunat avannaamiut ataatsimoorussamik aaqqiussusaannik ineriartortitsinissaq E-helseforumip tunngavissiussallugu suliassaraa. Ataatsimiinnermi Kalaallit Nunaanni telemedicin atorlugu nakorsiartitsisarneq, 2008-miit 2010-ip tungaanut CART-imik suliniummik taaneqartartoq, ilaatigut saqqummiunneqarpoq.

Napparsimmavinni uninngasunik isumannaallisaanermi malunniutaasut nunani avannarlerni ataatsimoorussaasut aallavigineqalernissaat siunertaralugu Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa ataanni suleqatigiissitaqarpoq. Taamaaliornikkut nunani avannarlerni tamani napparsimmavinni uninngasunik isumannaallisaanerup pitsaassusaasa qanoq pitsaatigineri imminnut naleqqiunneqarsinnaalersinneqarput. Suliami matumani Kalaallit Nunaat peqataavoq.

Svalbardimi upalungaarsimaneq pillugu suleqatigiissitat arlaleriarlutik ataatsimiinneranni Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Naalackersuisoqarfik peqataatitaqartarpoq: Reykjavikimi Nunani Avannarlerni peqqissutsikkut upalungaarsimaneq pillugu septemberimi ataatsimeersuarneq, Stockholmimi nappaatit nunarsuarmi tamarmi tuniluuttut pillugit oktoberimi upalungaarsimaneq kiisalu Helsinkiimi Ajornartorsiulernermi upalungaarsimatitat novemberimi peqataaffigineqarput.

15.3 Pitsaaliuineq peqqissutsimillu siuarsaaneq

Ikiaroorartoq pillugu Nunat Avannarliit Visbymi Sverigemiittumi september 2008-mi ataatsimiinneranni Ilaqutariinnermut pitsaaliuinemullu aqutsisoqarfik peqataatitaqarpoq. Nunat nalunaarusiaat nunanilu ataasiakkaani ikiaroorartunik akiuiniarluni suliniutit maanna suliarineqartut pillugit paasisanik paarlaasseqatigiinneq oqaluuserisanut ilaapput.

Namminersorneq pillugu inatsisip akuersissutigineqarnerata kingunerisaanik eqqartuussiveqarnerup angerlartinneqarsinnaanera ilisimatitsissutigineqarpoq. Assigisaanillu innuttaasunik misissuineq, inersimasut akornanni ullut tamaasa hashimik pujortartartut 1993-imi 12%-iniit 2007-imi 8%-inut ikilisimanerannik takutitsisoq ilisimatitsissutigineqarluni. Imigassamik atuneq Danmarkimisut qaffasitsigaaq tassalu agguaqatigiissillugu inuit tamarmik 14-inik ukioqalereersimasut aalakoornartumik akuitsumik 12 liiterimik imertarlutik. Naamaartarneq inuusuttuni ajornartorsiutaanerpaavoq; qaratsakkut innarlerneqarnerujussuarmik ilaatigullu toqumik kinguneqartarluni. Tamatuma saniatigut naartusut atonerluisut pillugit suliniutaasut paasisutissanik paarlaasseqatigiittoqarpoq.

15.4 Meeqqat atugarisaat

Islandimi Meeqqanik Atornerluineq Sumiginnaanerlu pillugit Nunat Avannarliit tallimassaanik maj 2008-mi ataatsimeersuarput. Ataatsimeersuarnermi Nunanit Avannarlernit tamanit, Canadamit, Tuluit Nunaannit Pukkittormiuniillu (Hollandimiillu) inuit 300-t missaat peqataapput. Kalaallit Nunaannit Ilaqutariinnermut Pitsaaliuinemullu aqutsisoqarfimmi Paarisamit MIPI-millu peqataatitsisoqarpoq.

Meeqqanik Naalliutsitsineq Sumiginnaanerlu Akiorniarlugit Nunani Avannarlerni Peqatigiiffik (NFBO) ukiut allortarlugit ataatsimeersuartitsisarpoq. Meeqqanik atornerluineq sumiginnaanerlu

ataatsimeersuarnerni oqaluuserisani qitiutinneqartarlutik. Ataatsimeersuarnerni taakkunani ilisimasat nutaanerpaat aamma suliniutit ilisimatusarnerillu suliarineqartut saqqummiunneqartarput.

Ukiumi tassani ataatsimeersuarnerni meeqqaanik atonerluneq sumiginnaanerlu sammineqartunit qitiutinneqarput. Meeqqanik kinguaassiuutitigut atonerluineq, ilaqutariinni ajornartorsiortuni imigassamik ikiaroomartumillu atonerluiffiusuni persuttaasarneq meeqqallu annerusumik qitiutinneqarlutik. Angajoqaatsialaat Siuarsarnerat – Promoting Positive Parenting – qitiutinneqarpoq periuseq angusaqarfiulluurtuusoq paasinarmat. Saqqummiussat ataatsimoorlunilu oqallisigisat qarasaasiakkut quppersakkami www.nfbo.com-mi pineqarsinnaapput.

15.5 Uumasut nakorsaqaarneq

Nunani Avannarlerni nerisassiat nutaat pillugit suliniut ”Ny Nordisk Mad” aqutsisooqatigiit Københavnimi septemberimi naapinneranni uumasut nakorsaqaarfik peqataatitaqarpoq nunanilu avannarlerni inuussutissat naalagaaffiillu anguniagaat pillugit isumasioqatigiinnermi ”Mat och statlig politik i Norden”-imi Københavnnimi septemberimi peqataatitaqarluni. Nunani Avannarlerni nerisassiornermi nersornaatissussatut piukkussanik inassuteqaarnerup saniatigut, suliniutissatut siunnersuutit assigiinngitsut nutaat misissorneqarput. Ilaasa tapiiffigineqarnissaat inassutigineqartoq ilaat itigartinneqarput peqatigisaanillu suliniutit tapiiffigineqareersut pillugit piffissap qiteqqunnerani isumasioqatigiittoqarpoq. Suliniutit qarasaasiakkut quppersakkami www.nynordiskmad.org-mi takuneqarsinnaapput. Pilersaarutit naapertorlugit suliniut ”Ny Nordisk Mad” 2009-p naanerani naammassineqartussaavoq ilimanarporlu isumasioqatigiinnikkut, suliniutit soqutiginarnerpaat nunat avannarlerliit ministeriitut naalakkersuisoqarfiinullu saqqummiunneqarnissaat.

15.6 Naligiissitaaneq

Naligiissitaaneq pillugu Suleqatigiissitat atorfilinnit inuttaqartut (EK-JÄM) Reykjavíkimi Københavnnimilu ataatsimiinnerini Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu peqataatitaqartarpoq. Nunani avannarlerni nunallu immikkoortuini imminnut naalakkersortuni naligiissitaanermik suliaqaarnermi tulleriarnerit suliniutaasullu pillugit ilisimatitsinerit saniatigut silap pissusaa pillugu ataatsimeersuarnissami nunani avannarlerni nunallu tamalaat akornanni suliniutit nutaat saqqummiunneqarput.

16. Kulturimut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik

Kalaallit Nunaata Issittumi maligassiuusungorluni siumut isigisumik anguniagaqartumillu periuseqarluni ineriartortinneqarnissaanik politikikkut inuiqatigiinnilu kissaatigineqartut malitsigisaannik, Kulturimut, Ilinniartitaanermut Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfiup nunat tamalaat akornanni suleqatigiinneq pingaartittorujussuuvaa. Kalaallit issittormiullu piginnaasaasa Issittumilu pissutsinik ilisimasaasa ineriartortinnissaat malunaateqartunngortinnissaallu anguniagaapput. Namminersuleriartorerup suliarineqaarnerani Inuit ilisarnaataasa nukittorsaaviginissaat Naalakkersuisut sulissutigiuarniarpaat, minnerunngitsumik nunat tamalaat akornanni kalaallit kulturikkut immikkuullarissusaat nukittorsarniarlugu sulissutigineqarpoq.

16.1 Kulturi Sunngiffillu

16.1.1 Kulturimut sunngiffimmullu tunngasut pillugit nunani avannarlerni suleqatigiinneq

Nunani avannarlerni ministerit, atorfillit suliamullu tunngasuteqartut suleqatigiinneranni Naalackersuisoqarfik peqataavoq. Ministerit siunnersuisooqatigiivini aamma Kulturi pillugu suleqatigiissitani Atorfilinnik Inuttaqartuni (EK-K) sulinermi kultureqarnermik aaqqissuusseqqinnerup nutaajusup, 1. januar 2006-imi atuutilersup, atortussanngortinnera qitiutinneqartorujussuuvoq. Nunat immikkoortuisa imminnut naalackersortut (Savalimmiut, Kalaallit Nunaat, aamma Ålandsøerne) soqutigisaasa qulakkeerniarnerat aamma qitiutinneqarluni.

Eqqumiitsuliornikkut kulturikkullu anguniakkat nutaat immikkut ilisimasalinnik suleqatigiissitani nunat immikkoortuini imminnut naalackersortunit sinniisut nunat sinnerisa sinniisui naligalugit pissusiviusut aallaavigalugit suleqataapput. Malittarisassanik aalajangersaanik ilaatigullu qinnuteqaatinik takkuttunik suliarinninneq suleqatigiissitani ilaatigut suliarineqartarput.

Tamatuma saniatigut nunani avannarlerni nikerarsinnaanermi sumilu najugaqarnermi anguniakkani nunat baltiskiusut peqataanerat pillugu suleqatigiissitami Kalaallit Nunaat aamma peqataasarpoq.

Nunat Avannarliit Oqaatsit pillugit Nalunaarutaanni, Nunat Avannarliit Oqaatsit pillugit Isumaqatigiissutaanni kiisalu Nunat Avannarliit Oqaatsit pillugit ukiut tamaasa ataatsimiinnerini Oqaasileriffik peqataasarpoq. Tamatuma saniatigut nunat imartallu aqqi pillugit immikkut ilisimasallit Naalagaaffiit Peqatigiit suleqatigiissitaanni, United Nations Group of Experts on Geographical Names-imi, aamma nunat inoqqaavisa ikinnerussuteqartullu aqqi pillugit suleqatigiissitaanni, Indigenous and Minority Group Names-imi, nunat avannarliit aallartitaanni, Nordens Division-imi, Oqaasileriffik suleqataavoq.

16.1.2 Nunat avannarliit killiit kulturimut sunngiffimmullu tunngasutigit suleqatigiinnerat

Nunat avannarliit killiit suleqatigiinneranni Islandip, Savalimmiut Kalaallit Nunaatalu akornanni suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutaat tunngavigineqarluinnarpoq. Suliniuteqarfissatut isumaqatigiissutaasut saniatigut nunat avannarliit killiit kaammattuutaat pillugit aamma meeqqanut inuusuttunullu atuakkiat nunat avannarliit killiit nersornaasiuttagaat pillugus suleqatigiinnissamik isumaqatigiissummi pineqarput.

16.1.3 Ilinniartitaaneq, Ilisimatusarneq Kulturilu pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit Suleqatigiiffiat (UNESCO)

Namminersornerullutik Oqartussat UNESCO-mut attuumassuteqartunik suliniutaannut Kulturimut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Naalackersuisoqarfik allaffissornikkut akisussaavoq. Danmarkip UNESCO Nationalkommissioniani Namminersornerullutik Oqartussat sinniisuutitaqarnerat, nunarsuarmi kingornussassat pillugit UNESCO-p allattuiffianut ilaalernissamik qinnuteqaatit kiisalu Namminersornerullutik Oqartussat UNESCO-mut attuumassuteqartunik ingerlataasa ataqatigiissaarnerat ilaatigut akisussaaffigai. Danskit UNESCO Nationalkommissioniannut ilaasortaaneq aqqutigalugu naalackersuisoqarfik UNESCO-mi suleqatigiinnermi pimoorussilluni peqataavoq. Nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffii pillugit annerusumik sulissuteqartarluni.

Aage V. Jensenip aningaasaateqarfiisa 2006-imi aningaasaliissuteqarnerisigut Kujataani nunap kulturimut attuumassuteqartup Nunarsuarmi Kingornussassat Allattorsimaffiannut ilanngunneqarnissaa siunertaralugu sulineq aallartinneqarpoq. Nunap immikkoortuanut pineqartumut ilaapput Igaliku, Qassiarsuk aamma Qaqortukuluumi qallunaatsiat oqaluffikuata sinnikui. Naalakkersuisut Aage V. Jensenillu aningaasaateqarfiisa aningaasaliissuteqarnerisigut suliaq 1. august 2007-imi aallartinneqarpoq 2008-milu nangeqqinneqarluni. Nunalli immikkoortua 2010-mi ilanngunneqartussatut inassutigineqarnissaa naatsorsuutigineqartariaqarpoq.

Kulturikkut kingornussat tigussaasuunngitsut pillugit nunat avannarliit isumasioqatigiissitsineranni Kalaallit Nunaat suliniuteqartuuvog isumasioqatigiinnerlu Københavnimi juni 2008-mi pisoq nunani avannarlerni kulturministerit sinnerlugit Kalaallit Nunaata aallarnerpaa. Isumasioqatigiinnerup malitsigisaanik Kulturimut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisog ataatsimiititaliamik pilersitsivoq, Issittumi kulturikkut kingornussat tigussaasuunngitsut pillugit UNESCO kategori 2-mik sullissivimmik nunarsuup immikkoortuani pilersitsinissap aalajangernissaanut tunngaviususaaq ataatsimiititaliap suliaassaraa.

16.1.4 Kulturimut sunngiffimmullu tunngasutigut Nunavumik suleqateqarnek

Oqaatsit ilitsoqqussat nunani tamalaani ulluat pillugu naalakkersuisunut ilaasortap ataatsimiititaliaq pilersitaa suli suliaqarpoq. Oqaasileriffiup Inuit Circumpolar Youth Council tassani suleqatigaa soqutigisaqatigiillu assigiinngitsut Inuit oqaasiisa inuusuttut akornanni atorneqarnissaannik siuarsaaniartut attaveqarfigisarlugit.

Umimmaat Nunaanni kalaallisut nunat aqqi pillugit Oqaasileriffiup Nunavumi Inuit Heritage Trust suleqatigilerpaa. Suleqatigiiffik taanna Nunavut Tunngavik Inc.-ip ataani ileqqutoqqat naapertorlugit nunanik atersueriaatsimik, itsarnisarsiornermik inuiaqatigiillu ileqqutoqaannik suliaqarpoq. Kalaallit Nunaanni nunat aqqi pillugit ataatsimiititaliap suliaanut assigusumik suliaqarpoq. Umimmaat Nunaanni nunat aqqisa Avannersuarmiunit atsiunneqarsimasut pisortatigoortumik atiulersinnissaannik Kalaallit Nunaannik suleqateqarnissartik ilaatigut soqutigaat. Nunat aqqi canadami nunat assiliornermi aamma atorneqartussaapput.

Oqaatsit oqariartaatsillu aalajangersimasut nutserneqarnissaanni Oqaasileriffiup Nunavut Language Commissioner's Office isumasiortarpaa. Nunavumi nunat aqqi pillugit ataatsimiititaliap pilersikkiartuaarnerani nunatsinni nunat aqqi pillugit ataatsimiititaliap suliaqarfissai pillugit Oqaasileriffik Language Commissioner's Office-mik sullissivoq. Taakku saniatigut oqaatsit pillugit ilisimasatigut Oqaasileriffiup piginnaaneqarnerunera pissutigalugu assigiinngitsut pillugit Nunavut Oqaasileriffimmut isumasiuisarpoq. Inuit oqaasiinik oqaasilerinermi sammisat assigiaat iluini Nunavumi Canadamilumi tamarmi oqaasilerisut arlaqartut Oqaasileriffimmik suleqateqarput.

Aammattaaq IT-mi kalaallisut oqariartaatsit ineriartortinnissaannut Oqaasileriffiup Microsoft suleqatigaa.

16.1.5 Nunanik tamalaanik suleqatigiissutitigut attuumassutit allat

Kalaallit Nunaanni aamma Kalaallit Nunaata avataani kalaallit kulturiata kalaallillu kulturiannik ilisimasaqarnerup siammartinnissaanik Naalakkersuisut anguniagaannut Kalaallit Nunaanni kulturip illorsua Katuaq pingaaruteqartorujussuuvog.

Nunatta Katersugaasivia Toqqorsivialu ilisimatusarnikkut tusagasiinikkullu arlaqartunik suliniuteqarpoq; Kalaallit Nunaanni, Norgemi, Islandimi, Savalimmiuni Danmarkimi kiisalu nunat EU-mut ilaasortaasut ilaanni katersugaasiviit, toqqorsiviit, ilisimatusarfiit ilisimatuullu arlaqaqisut ukini makkunani akuuffigisaannik suliaqartarluni. Taamaalilluni nunat avannarliit killiit oqaluttuarisaaneq pillugu suliniutaanni, nunanit avannarlernit killernit aamma Norgemit Danmarkimillu ilaasortaqaqtumi, kiisalu Nunat Avannarliit Killiit ataatsimoorussamik oqaluttuarisaanerata atuaganngorlugu saqqummersinneqarnissaanik siunertaqaqtumi, Nunatta Katersugaasivia Toqqorsivialu siuttut suliaqartuuvoq. Attakusiorluni ilisimasimatusarnermi annermik kalaallit danskillu suleqatigiinnerat ilaatigullu avannaamioqatigiit suleqatigiinnerat sulinermi tunngaviuvoq, kisiannili USA-mit Canadamillu suleqatigisat peqataatinneqalerujartorput. Toqqorsivik Savalimmiuni Islandimilu nunat toqqorsiviinik ilisimatusarnerup tunngasutigut pisortatigoortumik suleqatigineqarpoq, Danmarkimilu naalagaaffiup toqqorsiveqarfianik ataavartumik attaveqartarluni.

Issittumi Siunnersuisooqatigiit nunat inoqqaavisa oqaasii pillugit suliamut tunngasumik oktober 2008-mi ataatsimeersuartsivoq. Kulturimut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik ICC-lu peqataatitaqarput, aamma Issittumi nunat immikkoortuinit tamanit nunat inoqqaavisa najugaqarfigisaannit oqaatsinik ilisimatusartut inuusuttut peqataapput. Issittumi Siunnersuisooqatigiinni Ministereqatigiinnut, UNESCO-mut, Issittumi naalakkersuisunut assigiinngitsunut kiisalu nunat inoqqaavisa kattuffiinut kaammattuutit ataatsimeersuarnermit nassiunneqarput. Ataatsimeersuarnerup iluatsilluartup aqutsisooqatigiivinut Oqaasileriffik ICC-lu sinniisuutitaqarput.

16.2 Ilageeqarneq

Kalaallit ilagiit biskopeqarfiat pilersinneqarnerminiit ukiut aqqanilissannik atuunnermini ukiumi 2008-imi ulapaarpoq. Ilagiit Silarsuarmi Siunnersuisooqatigiivini centralkomit mut ilaasortatut, biskoppi suleqatigiissitami januarip naaneraniilli ataatsimiippoq. Tamatuma saniatigut Ilagiit Silarsuarmi Siunnersuisooqatigiivini centralkomit p Genevemi 12.-20. februar 2008-mi ataatsimiinnerani peqataavoq.

Hans Egedep ajoqersuiartornialerneranit ukiut 300-nngornerata toquneraniillu ukiut 250-inngornerata nalliussineqarneranik Nunat Avannarliit aallarniinerat tunngavigalugu Biskoppip Harstad Norgemiittoq juni 2008-mi tikeraarpaa. Svalbardimi, Norgemi avatangiisit pillugit septemberip qiteqqunnerani ataatsimeersuarnermi Svalbardimi ilagiinnit aamma Svalbardimi Universitetscenterimit aqqissugaasumi Biskoppi peqataavoq.

Uppsala-mi Sverigemiittumi silarsuarmi ilagiit assigiinngitsut siuttui allat 30-t peqatigalugit Biskop Sofie Petersenip silap pissusaa pillugu tamanut nalunaarut ”Hope for The Future” - ”Siunissamut Neriunneq” oqaluttuarisaanermut pingaaruteqartoq november 2008-mi atsiorpaa.

16.3 Ilinniartitaaneq

16.3.1 Ilinniartitaanermut ilisimatusarnermullu tunngasutigut Nunat Avannarliit suleqatigiinnerat

Nunani Avannarlerni suleqatigiinnermi ministerit atorfillillu aqutugalugit aamma suliani Naalackersuisoqarfik suleqataavoq. Ministerit siunnersuisooqatigiivini aamma Ilinniartitaaneq Ilisimatusarnerlu pillugit suleqatigiissitani atorfilinnik inuttaqartuni (EK-U) sulinermi nunarsuarmioqatigiit imminnut qanilligaluttuinnarnerannut atasunik suliniutit annerusumik qitiutinneqarput. Qaffasissumik ilisimatusarnermik suliniut angisooq qitiutinneqartunut ilaavoq. Tamatuma saniatigut Ålandsdokumentimik taagorneqartup, Helsingforsimi isumaqatigiissummut sinaakkusiussat iluini nunat immikkoortui imminnut naalackersortut, Kalaallit Nunaata, Savalimmiut aamma Ålandip nunat avannarliit suleqatigiinneranni sapinngisamik piginnaangorsartinnissaannik siunertaqartup, aamma nunat immikkoortuisa imminnut naalackersortut namminneq kissaatigigunikku nunat avannarliit suleqatigiiffiini nunat naligalugit peqataasinnaanerannik periarfissiisup malitseqartinnissaanik sulineq ministerit taakku siunnersuisooqatigiivini aamma kulturimut ministerit siunnersuisooqatigiivini qitiutinneqarpoq. Taamaallitutik Kalaallit Nunaat, Savalimmiut aamma Åland NordForskip siulersuisuini tamakkiisumik ilaasortanngornissaminnut ataatsimoorussaminnik qinnuteqaateqarput.

16.3.2 Suli atualertussanngunngitsut

Suli atualertussanngunngitsut tungaasigut University of Hawaii-mik aamma University of California, Berkely-mik suleqateqartoqaqqippoq. Meeqquerivinni pisortat aamma Kulturimut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Naalackersuisoqarfimmi perorsaanermik siunnersortit suliniutinullu suleqataasut katillugit inuit aqqanillit University of Hawaii-mi januar/februarimi isumasioqatigiinneranni peqataasut pikkorissarnerattut aqqissuunneqartumi ulluuneranilu paaqqinnittarfinni assigiinngitsuni pulaarnernik ilaqartinneqartumi peqataapput. Perorsaanermut tunngasunik misileraanermik ineriartortitsinermillu suliaq aallartinneqareersoq pikkorissarnermi ilanngunneqarpoq. Tamatuma kingorna Honolulu-mi ilisimatusarfiup meeqquerivianit ilitsersuisunik tikeraartoqarpoq taakkulu paaqqinnittarfiit peqataatitaqartut pulaarneranni kulturimut tulluarsagaasunik tunngaviit aallaavigalugit perorsaanermut tunngasunik ineriartortitsinermik misilittakkatik saqqummiuppaat.

Tamatuma saniatigut suli atualertussanngunngitsunut tunngasunik ilisimatusarneq pillugu nunat avannarliit Stockholmimi isumasioqatigiinneranni Naalackersuisoqarfik peqataatitaqarpoq.

16.3.3 Meeqqat atuarfiat

Meeqqat atuarfiannik iluarsartuusseqqinnerup Atuarfitsialaap ineriartortinneranut atatillugu Naalackersuisoqarfik Inerisaavillu nunani allani universitetinik ilisimasaqarfinnillu suleqatigiinnissamik arlalinnik isumaqatigiissuteqarput; meeqqat atuarfiini ilinniartitaanerit iluarsartuuteqqinneri atuartunillu ataasiakkaanik nalilersueriaatsit eqqarsaatigalugit ilisimasamik misilittakkanillu paarlaasseqatigiittarnissaq siunertaralugu:

Professorit soraarnerit marluk; aappa University of Alaskameersoq aappalu Oslo Universitetimeersoq, 1. septemberi 2004-miilli isumaqatigiissuteqarfigineqarput. Professorit taakku marluk masteritut kandidatitullu ilinniagaqartunik nalinginnaasumik perorsaariaatsinik ilinniartitsisarput.

Coachingimi allamiullu oqaasiinik ilinniartitsinermi diplomitaarniarluni peqatigisaanik aamma ilinniartoqarpoq, taamaaliornikkut ilinniagaqartut perorsaariaatsimik sungiusarneq atuagarsornerlu ataatsikkoortillugit ilinniagaqarsinnaapput. Center for Research in Education, Diversity, and

Excellence (CREDE), Californiami Santa Cruz-imiittoq suleqatigalugu taamatut ilinniagaqartoqartitsisoqarpoq. Suliniut taanna 2009-mi ingerlaqqissaaq. Suliniummi coachit marluk Santa Cruzimi University of Californiameersut coachingimik ilinniartitsinermi Kalaallit Nunaannilu coachitit piginnaaneqaleriartortitsinermi peqataapput.

Inerisaavik ukiuni sisamani malittuinnarni University of Hawaii-Manoe-imi professorimik tikeraartitaasartumik isumaqatigiissuteqartarpoq. Diplomitaarniarluni qaffasissumik ilinniartitaanermut aamma kingunissalimmik perorsaariaatsimik ilisimatusarnermut ilisimatusarnermik suleqataasup taassuma piffissap suliffiup pingajoraarterutaa ataaseq - 1/3 -atorlugu ilinniartitsisarpoq.

Piffissap suliffiusussap sinneri, pingajoraarterutai marluk - 2/3-it - GU-p iluarsartuuteqinneranut Meeqquerivitsialammullu atorneqartarput.

Inerisaavik Tuluit Nunaanni Canterburymi Pilgrims Housemik suleqateqarluni meeqqat atuarfianni ilinniartitsisut oqaatitigut piginnaangorsaqquillugit marloriarluni 2008-imi pikkorissaavoq. Tamatuma saniatigut Münchenimi Goethe Instituttet suleqatigalugu noorlerit oqaasiinik (tyskisut) pikkorissaasoqarpoq.

Inooqatigiinnermik misigissutsillu atornissaannik ilinniartitsineq eqqarsaatigalugu ilinniartitsissutit pineqartunillu ilinniartitsinermik pikkorissarnerit pillugit Inerisaaviup ukiuni arlaqartuni iluanaarniutiginagu suleqatigiiffik Committee for Children, USA-mi Seattlemiittoq suleqatigaa. Ilinniartitsissutit immikkoortui siulliit siaruaanneqareerput atuartunullu akullernut ilinniartitsissutit nanginnerisa saqqummersinneqarnissaat sulissutigineqarluni.

Isumaqatigiissutip, Joint Committee-p, aqqani oqaatitigut ineriartortitsiniarluni English Language Fellow-imut (ELF) taaneqartumut qinnuteqaateqartoqarpoq, akuersissutigineqartumik. Suliniutip allaaserinera Washingtonimi Georgetown Universitymit akuerineqarpoq. Kalaallit Nunaanni ELF-imut ataatsimut U.S. Department of Statemit tapiissuteqartoqarnissaanik tamanna isumaqarpoq.

Tamatuma saniatigut allamiut oqaasiinik, tuluttut, ilinniartitsisut atuagassiamik qaammatit pingasukkuutaarlugit saqqummersartumik "*English Teaching Forum*"-imik pisartagaqarneq amerikamiut Danmarkimi aallartitaqarfianit akilersorneqarpoq. Ilinniarfiit attuumassuteqartut soqutiginninnerminnullu ersersitsisut atuagassiamik 377-inngorlugu naqiterneqarsimasumik nassitsivigineqartarput.

Nunavimmi Kativik School Boardip aallartitaasa Inerisaavik 2008-mi ukiakkut tikeraarpaat, namminneq inerisaavissamik nutaap Curriculum Development Centerip pilersinnissaa pillugu isumassarsiorniarlutik. Inerisaavittaassap pilersikkiartuaarnerani isumassarsiorfissatut Inerisaavik misilittakkaminik tunniussisarluni tapersersuiuarpoq. Kativik School Boardimik ukiuni tulliuuttuni suleqateqarnissaq naatsorsuutigineqarpoq.

Nunat avannarliit suleqatigiinneranni annerusumik ilinniartitaanermut ilisimatusarnermullu anguniakkanut tunngasuni Kulturimut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Naalackersuisoqarfik suleqataavoq. 'Nordisk Statistiktræf'-imi 25-nik nunanit avannarlerneersunit Nuummeersunillu qulinit peqataaffigineqartoq Kulturimut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Naalackersuisoqarfik august 2008-mi qaqqusisuuffigaa. Meeqqat atuarfianni

inuusuttullu ilinniartitaaneranni misilitsinnerit assigiinngitsut ataatsimeersuarnermi pingaartumik sammineqarput.

16.3.4 Ingerlaqqiffiusumik ilinniartitaanerit nunanut tamalaanut naleqqiullugit

Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanikkut aqqissuussineq allanngoriartorpoq, taamaalilluni nunarsuarmioqatigiit imminnut qanilligaluttuinnarneranni inuussutissarsiornikkut, kulturikkut inuiaqatigiissutsikkullu unammilligassat akiorneqarsinnaasunnungussapput. Taamaattumik ilinniakkani tamani pitsaassutsip qaffanneqarnissaanik nunallu tamalaat akornannisut pitsaassuseqalernissaannik piumasaaqatit eqqortinnissaat suliarineqartussanngorpoq. Unammilligassanik taakkuninnga Nunatta akiuisinnaanera qulakkeerniarlugu ilinniartitaanerup ilisimatusarnerullu tungaasigut Ilimmarfik sakkussat pingaarnersarissavaat.

16.3.5 Ilimmarfik

Ilimmarfiup pilersinneqarneratigut iserterfigineqarneratigullu Ilisimatusarfiup nunat tamalaat akornanni attuumassutai nukittorsaavigineqarput.

Siullermik IASSA-p - *the International Social Sciences Association*-ip aqqissugaanik, ICASS VI-mik taaneqartumik, nunat tamalaat iluatsilluartumik ataatsimeersuartitsisoqarpoq. Ilimmarfimmi qulequtaralugu “*Opportunities and Challenges for Social Sciences in the International Polar Year 2007-2008*” 22-miit 26 august-ip tungaanut ataatsimeersuartoqarpoq. Ilisimatusarneq pillugu immikkoortumi erseqqinnerusumik paasisaqarsinnaavutit.

Ilisimatusarnermik ilinniarterit pillugit nunat tamalaat suleqatigiinneranni Ph.D-mik ilisimatusartut Ilisimatusarfiup suleqatigissutigisarpai. Taannalu pillugu allaaserisaq 2008-mi nutartigaq ima imaqarpoq: International Ph.D School for the Study of Arctic Societies (IPSSAS) tassaavoq Ilisimatusarfiup, Københavns Universitetip, Aberdeen University-p, Parisimi INALCO-p, Quebecimi Université Laval-ip, Fairbanks-imi University of Alaska-p, aamma Edmonton-imi University of Alberta-p akornanni suleqatigiinneq.

Ph.D pillugu isumasioqatigiissitsineq 2007-imi sapaatit akunnerinik marlunnik sivilisussuteqartoq IPSSAS-ip Københavns Universitet-imi aqqissuuppaa. Nunat tamalaat akornanni ataatsimeersuarnerujussuit marluk (Winnipegimi Inuit Studies aamma Nuummi ICASS) 2008-mi pimmata, aqutsisooqatigiit december 2007-imi aalajangerput 2008-mi isumasioqatigiittoqassanngitsoq. Tullianik Ph.D pillugu isumasioqatigiinnissaaq maj 2009-mi pissaaq, Edmontonimi University of Alberta qaaqquisuussalluni.

University of the Arcticimi suleqatigiinneq aamma qitiutinneqarpoq. Ilimmarfik University of the Arcticimi suleqataavoq, maannamulli ilinniagaqartut tungaannit soqutiginnittoqangaanngilaq. Pikkorissaanerit maannamut neqeroorutigineqartut amerlanertigut ilinniagaqartunut Issittup avataaneersunut imaluunniit universitetini ilinniagaqartut akornanniittuunngitsunut saaffiginnittuusarneri tamatumunnga pissutaavoq. University of Arcticimi universitetit aamma nunat inoqqaavisa ilinniarfii assigiinngisinneqarniarput – tamatumanilu Ilisimatusarfik kisiartaalluni immikkoortuni marlunni ilaavoq. Tamannarpiarlu pissutigalugu ilisimatusarfimmi ilinniagaqartut ilinniagaqartunit allanit allaanerussuteqarput.

Thematic Networksip ukiuni kingullerni isiginiarneqarnerulerneratigut ilinniartortatsinnit aamma taakku soqutiginiarneqalerumaartutut University of the Arcticimili Ilisimatusarfiup sinniisuata nalilerpaa. Tamatuma saniatigut ilinniagaqartunik paarlaaqatigiittarneq North2North atorlugu ilinniagaqartut Amerikap Avannaani universitetinukartarnissaata sinaakkutinngorluarsinnaanerani naliliisoqarpoq. Akerlianilli Nunanut Avannarlernut paarlaaqatigiittarnermi Nordplus-imi suleqatigiinneq aqutugalugu isumagineqarpat pitsaanerusutut isigineqarpoq.

Nunat avannarliit suleqatigiinneranni Nordisk Ministerrådip ataani aqutsisooqatigiinni arlaqartuni Kalaallit Nunaat sinniisuutitaqarpoq. Tassani qaffasinnerusumik ilinniartitaanerit ilisimatusarnerlu pillugit aqutsisooqatigiit aamma inersimasunik ilinniartitsineq sunngiffillu pillugit aqutsisooqatigiit pineqarput; soorlu aamma Ilinniartitaaneq Ilinniartitaanerlu pillugit suleqatigiissitami Atorfilinnik Inuttaqartumi pisortaq peqataasartoq.

16.3.6 Nunani allani ilinniartitsisutut ilinniarsimasut meeqqat atuarfiini sulilernissaannik akuersineq

Kalaallit Nunaanni, Danmarkimi Savalimmiunilu ilinniartitsisunngorniat ilinniarfiini ilinniarneq ilinniartitsisutut ilinniarnerit Naalakkersuisunit akuerineqartut maannamut kisiartarivaat. Inuit nunani allani imaluunniit qaffasinnerusumik ilinniartitsisutut ilinniarsimasut, Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfiini suliffissarsioraangamik timelærerit taamaallaat atorfinitsinneqarsinnaasarpot.

Ajornartorsiut taanna misissorniarlugu Naalakkersuisut IMAK aamma KANUKOKA paaseqatigalugit suleqatigiissitaliorput suleqatigiissitallu kaammattuutai tunulequtaralugit nunani allani imaluunniit qaffasinnerusumik ilinniartitsisutut ilinniartitaanerit arlaqartut akuersissutiginnissaat Naalakkersuisut aalajangerpaat. Akuersissuteqarnerup kingunerisaanik ilinniakkatigut perorsaanikkullu piunasaqaatit arlaqartut eqqortinneqarsimatillugit taamatut ilinniagaqarsimasut Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfiini aalajangersimasumik atorfinitsinneqarsinnaalerput.

Nunani allani aamma qaffasinnerusumik ilinniartitsisutut ilinniartitaanerit akuersissutiginneranni meeqqat atuarfiini ilinniartitsisunik amigaateqarnerup millinissaanik kinguneqassasoq ilimagineqarpoq. Meeqqat atuarfiini ataasiakkaani suleqatigiiaat assigiinngiiaarnerulerneranni isumassarsiorfissaqqinnerulernerannilu tamanna tapertaajumaartoq Naalakkersuisut naatsorsuutigaat.

16.3.7 Anguniakkatigut EU-mik suleqateqarneq

OLT-mik aqqissuussineq aqutugalugu kalaallit ilinniagaqartut EU-p ilinniartitaanikkut pingaarnerusutut anguniagaanut ERASMUS-imut pisortatigoortumik peqataasinnaappot, tamatumunngalu peqataasinnaanerup kingunerisaanik ilinniagaqarfiit ataasiakkuutaat iluaqutiginnaasamittut atorluannaasat siunertaavoq.

Erasmus University Charter-imi suleqatigiinnermi Ilisimatusarfiup 2008-mi ilaasortaalerneq ilisimatitsissutigineqassaaq. Ilisimatusarfiup ilinniagaqartuutini ilinniartitsisuniluunniit EU-mi universitetinut allanut taamaalilluni allartissinnaalerpai paarlattuanillu EU-mi universitetini allani ilinniagaqartut ilinniartitsisullu Ilisimatusarfimmiissinnaalersinneqarput.

EU-mik suleqateqarnermi ingerlaqqiffiusumik ilinniagaqarfiit periarfissarpasuit ilisimaneqarnerat siammarsarniarlugu sulinerup nukittorsarnissaa naalakkersuisoqarfiup sulissutiguarpa.

EU-p iluani ilinniagaqarallarnissamik periarfissat pillugit paasissutissiisunik qarasaasiakkut quppersakkanik pilersitsinissaq siunertaralugu, nunat tamalaat akornanni anguniakkatigut suleqatigiinneq pillugu paasissutissiinissamut ingerlatitseqqiinissamullu Ilisimatusarfik aamma Oqaatsinik Pikkorissarfik aningaasanik tunineqarneri aalajangersimasutut oqaatigineqarsinnaavoq.

Kalaallit Nunaata EU-llu akornanni peqatigiinnissamik isumaqatigiissutaasummi ilinniartitaanerup ilisimatusarnerullu pingaaruteqarluinnartumik siunissaqarnissaat siunertaavoq.

16.3.8 Joint Committee-mi suleqatigiinneq

Joint Committee-mi suleqatigiinnerup iluani ilinniartitaanermut kulturimullu tunngasut arlalinnik suleqatigiilluni suliniuteqartoqarpoq, taamaattoq oqaatsinik ilinniartitsinerup iluani ilinniartitaaneq pingaarnerutinneqarpoq. Joint Committee-mi sulineq pisortaqaqarfiup nunat tamalaat akornanni suliaasa ilaattut isumannaallisinneqarpoq suleqatigiillunilu suliniutissat Joint Committee sinaakkutaajumaartut naatsorsuutigineqarpoq.

Joint Committee-p ataani kulturi ilinniartitaanerlu pillugit suleqatigiissitaq maj 2007-imi ataatsimiinnermi suliaqarfimmini suleriaqqinnissamik periusissiorpoq. Suliniutit nutaat aallartinneqareersut isumannaalligaangata suliniutillu nunaat pilersinneqaraangata nuannertaqaaq. Assersuutigalugu Kalaallit Nunaanni Niuernermik Ilinniarfiit USA-milu community colleges akornanni ilinniartitaaneq pillugu suleqatigiinneq aallartinneqarpoq. Kalaallit ilinniagaqartut semesteri ataaseq arlaqartulluunniit USA-mi ilinniarsinnaalersinneqarput suleqatigiinnerup kingunerissaanik, ungasinnerusorlu eqqarsaatigalugu ilinniartitaanerit ineriartortinneranni il.il. suleqatigiinnerulernissaq ilimagineqarsinnaalluarpoq.

16.4 Ilisimatusarneq

Issittumi, europami nunallu tamalaat akornanni allani ilisimatusarnikkut attaveqaqatigiiffearneq Kalaallit Nunaannut pingaaruteqarluinnarpoq. Nunat amerlanerpaat assigalugit ilisimatusarnikkut atugassiissutinik killeqartunik tamanna atugassaqartitsivoq. Ilisimatusarnikkut anguniakkat Kalaallit Nunaanni pisortat suliffeqarfii ilisimatusarnermik suliaqartut aqqutigalugit ilaatigut anguniarneqartarput ilaatigullu aamma Danmarkimi nunanilu allani pisortat suliffeqarfii suleqatigalugit anguniarneqartarlutik. Aammalumi Danmarkimi nunanilu allani pisortat suliffeqarfii Kalaallit Nunaanni Kalaallit Nunaallu pillugu ilisimatusarnissat kajumernartunngortinniarneqartarput. Taamatut iliornermi nunat tamalaat akornanni attaveqaqatigiittarnissaq pisariaqarpoq.

16.4.1 Nunat Tamalaat Akornanni Issittumut Ukioritit (IPY)

Nunat tamalaat akornanni aatsaat taama katersuuffiusutigisumik ilisimatusarnikkut 2007-2009-mi pisut tassapput; Nunat Tamalaat Akornanni Issittumut Ukiorititaasa malunnartinniarneqarneri, tamatumani nunat tamalaat akornanni ilisimatusarnermik suliniutit arlalissuit Kalaallit Nunaanni suliarineqarlutik taakkulu ilaat arlaqartut kalaallit ilisimatuut peqataaffigissavaat aqussallugillu.

Issittumut Ukiorititat piareersarneranni Kalaallit Nunaanni pisortat suliffeqarfii ilisimatusarnermik suliaqartut ilisimatuullu peqataapput. Pingaarnerutitat pingasuusut salliutillugit Kalaallit Nunaata / Danmarkip ilisimatusarnikkut anguniagarerusutai ukuupput:

- Issittumi silap pissusaa – allanngujassuseq, allanngorneq sunniutaalu.
- Kalaallit Nunaanni sermersuaq.
- Inuk, pinngortitaq Issittumilu inuiaqatigiit.

Pingaartumik qulequttat taakku iluini Kalaallit Nunaanni ilisimatuut pisortallu suliffeqarfii ilisimatusarnermik suliaqartut Issittumut Ukiorititamut atasumik suliniutinut peqataapput – ilaatigut aamma suliniutinik aqutsisutut peqataallutik (www.ipy.dk):

- IASSA-p aqqissugaanik ‘International Congress of Arctic Social Sciences (ICASS VI)’ Nuummi 2007-2008-imi pisut (IPY #69).
- Pinngortitaleriffiup aqqissugaanik ‘Ecosystem West Greenland’ (IPY #122).
- ‘Globalization’ – Inuit aamma saamit akornanni oqaatsit, atuakkiat tusagassiuutillu:
  - 1. Oqaatsitigut anguniakkat pilersaarusernerlu.
  - 2. Oqaatsitigut teknologi.
  - 3. Oqaluttuareqqisarnermik ileqqoqarnermiit rappernermut.
  - 4. Inuusuttut akornanni tusagassiuutinik atuinermi ileqqut (IPY #123)
Ilisimatusarfik aqqissuisoralugu.
- ‘SILA-Inuk’ tassaavoq sikumik ilisimasaqarneq atuinerlu pillugit suliniummi SIKU-mi Kalaallit Nunaata ilanngussaa (IPY #166). SILA-Inuk suliniummut ICC akisussaavoq.
- Issittumi Inuuniarnikkut Atugarisat misissuiffiginerat, SLiCA (Survey of Living Conditions in the Arctic) – RAAS til ‘Remote dataadgang og - analyse’ (IPY #386) Ilisimatusarfik akisussaasoralugu.
- ‘Naalagaaffimmit nuutsitaasoq: Issittumi avannarlermi nuutsitaanerit nutaamillu nunaqalersitsinerit kinguneri’ (IPY #436) Ilisimatusarfik akisussaasoralugu.

Kalaallit Nunaata nunat tamalaat akornanni isigineqarnerata ingammillu nunat tamalaat akornanni Issittumi ilisimatusarnermut tunngasutigut isigineqarnera siuarsassallugu Nunat Tamalaat Akornanni Issittumut Ukiorititat pingaaruteqarput. Aallaqqaataaniit pilersaarutit naapertorlugit Issittumut Ukiorititat marts 2009-p naanerani naaneqassapput, ilaatigulli Issittumut Ukiorititani pilersitaasut qulakkeerneqarnissaat tamaviaarutigineqarpoq, ilaatigullu suliaqarfiit nunallu assigiinngitsut killeqarfiit akimorlugit suleqatigiillualernejq attaveqatigiiffilikallu atorluarniarneqarlutik.

National Science Foundationimik (NSF) 2004-imi isumaqatigiissutip kingunerisaanik Joint Committee-p ataani NSF-imi ataatsimiittoqartarpoq. Tamatuma kinguneranik USA-mi ilisimatuut Nuummi tamanut ammasumik oqalugiartarput, aamma amerikamiut Kalaallit Nunaanni ilisimatusarnermik suliniutaanni nunatsinni suliaqarnermi kalaallit ilinniartitsisut ilinniagaqartullu peqataasalerput. Suleqatigiinerup ilaata alliarortinneqarnissaa sulissutigineqarpoq. USA-mi universitetit Kalaallit Nunaannilu pisortat suliffeqarfii ilisimatusarnermik suliaqartut ataatsimoorussamik suliniutit allaaseraat, taakkunungalu NSF aqutugalugu tapiissuteqartoqarluni.

Joint Committee-mi suleqatigiinneq aqutugalugu Kalaallit Nunaanni pisortat suliffeqarfiinut ilisimatusarnermik suliaqartunut ingerlasussanik piareersaariaatsinik ikiuisoqarpoq, tamannalu aamma 2008-mi peqqippoq. Ilisimatuut USA-meersut Kalaallit Nunaanni ilisimatusarnermik pillugu

tamanut ammasumik oqalugiartarput, soorlu aamma kalaallit ilinniartitsisut amerikamiut ilisimatusarneranni peqataasartut. Tamanna suliareqqinneqassaaq.

Kalaallit Nunaat European Polar Consortiumimut (EPC) ilaasortaavoq. Attaveqaqatigiittarluni suleqatigiiffik EU-mit aningaasalersorneqartoq matumani pineqarpoq. Suleqatigiinnermi siullertut suliarineqarput makku: nunat peqataasut Issittumi ilisimatusarneranni periutsit qulaajaaffigissaneqassapput, Issittumi stationit ilisimatusarfiusut sumiinneri paasisaqarfigineqassapput. INFRAPOLAR, Issittumi stationinik ilisimatusarfiusunik ataatsimoorussamik atuisinnaanissamik siunertaqartoq aamma Kalaallit Nunaannit peqataaffigineqarpoq.

Ilisimatusarnerup tungaasigut nunanik avannarlernik suleqateqarneq annerusumik NordForsk aqcutigalugu pisarpoq, tassani Nordisk Ministerrådip suliaqartitaatut allatulli Kalaallit Nunaat suleqataavoq. Nunani avannarlerni ilisimatusarfiit siuttunngortinneri aamma nunani avannarlerni ilisimatutuut ilisimatuunngorniartullu attaveqaqatigiiffeqarnerit NordForskkip ilaatigut tapersorsorpai.

International Arctic Science Committee-mi, European Polar Board-imi aamma issittumi ilisimatusarneq pillugu Nunat Avannaamiut Suleqatigiinnermut Ataatsimiititaliaanni Danmark naligalugu Kalaallit Nunaat sinniisuutitaqarpoq. Suleqatigiiffiit taakku piffimmi ataatsimi sapaatip akunneratalu ataatsip ingerlanerani ukiumut ataasiarlutik ataatsimiittarput (Arctic Science Summit Week).

16.4.2 Issittumi Inuuniarnikkut Atugarisanik Misissuineq (SLiCA)

Skandinaviami, Amerikami Avannarlerni, Ruslandimi Kalaallit Nunaanni Inuit saamillu akornanni inuuniarnikkut atugarisanik misissuineq: Issittumi Inuuniarnikkut Atugarisanik Misissuineq (SLiCA), Naatsorsueqqissaartarfiup 1997-imi aallartippaa. 2006-imi januarip aallaqqaataa aallarnerfigalugu SLiCA Ilisimatusarfimmiilerpoq. Issittumi Siunnersuisooqatigiit piujuaannartitsinermik tunngaveqartumik ineriartortitsinermut Siunnersuisooqatigiit anguniagaasa ilaattut Survey of Living Conditions in the Arctic akuersissutigaat. Canadami, Alaskami, Chukotkami Kalaallit Nunaannilu paasisutissanik katersineq naammassereerpoq. Katillugit apersuinerit 7.200 naammassineqarput. Allaaserisat arlaqartut nunani pineqartuni aamma nunat tamalaat akornanni saqqummiunneqarput, marts 2007-imilu ataatsimoortumik nalunaarussiaq siulleg (nassiuaatitut allaaserisaq immersukkallu tabelit 600-ngajaat) piffinnit Inunnit najugaqarfigineqartuni inerniliussanik imaqartoq SLiCA-p qarasaasiakkut quppersagaani www.arcticlivingconditions.org-mi saqqummiunneqarpoq. Tamatuma kingorna paasisutissat saaminut tunngasut nalilersoqqissaarnissaat tullinnguuppoq.

Issittumi Siunnersuisooqatigiinni Naalagaaffeqatigiinnerup 2009-11 siulittaatuutitaqarnerata nalaani SLiCA pillugu ataatsimoortumik inaarutaasumik nalunaarusiortoqarumaarpoq.

SLiCA-mik ineriartortitseqqinneq paasisutissat peqqissaarnerusumik misissoqqissaarneqarnissaannik siunertaqartoq peqatigisaanillu inuit ataasiakkaat pillugit paasisutissat illersorneqarnissaannik qulakkeerinnittoq IPY-mi suliniutit IPY-mi aqutsisunit akuersissutigineqarpoq.

16.4.3 International Association of Arctic Social Sciences (IASSA), taassumalu ataani

International Congress of Arctic Social Sciences (ICASS VI)

Ilisimatusarfik pisortat suliffeqarfiattut IASSA-mut 2005-2008-mi angerlarsimaffiuvoq, IASSA tassaavoq ilisimatuut issittumi inuiaqatigiilerinermik ilisimatuussutsikkut humanioramillu suliaqartut suleqatigiiffiat.

Angerlarsimaffittut inissisimanermi ingerlatani qitiutinneqartoq tassaavoq nunani tamalaani ilisimatuut ataatsimeersuartinneqarnerat: ICASS VI. Sammineqartuni pingaarneq tassaavoq Issittumi inuiaqatigiilerinermik ilisimatusarneq humanioralu –Arctic Social Sciences – Prospects for the International Polar Year 2007-2008 era and Beyond.

Nuummi Ilimmarfimmi ulluni 22.-26. august 2008 ataatsimeersuartitsisoqarpoq. Ilisimatuut, ilinniagaqartut soqutiginnittullu allat katillugit inuit 375-it ICASS IV-mi peqataapput – peqataasunit 300-t nunanit Nunatta avataaneersunit 22-neersuullutik. Ataatsimeeqatigiiaarnerni 44-suni 25-init amerlanerusut saqqummiussinermikkut peqataapput, qulequttat aqqanillit pingaarnerutinneqartut tassapput: *Piujuaannartitsineq silallu pissusaata allangoriartornera; Inuussutissarsiutitigut ineriartortitsineq; Politikki, inatsisitigut pissutsit inuiaqatigiinnillu aqutsineq; Inuuniarnikkut Atugarisat; Kulturi, oqaatsit, atuakkiat tusagassiuutillu; Oqaluttuarisaaneq ilisimatusarnerlu; Peqqissuseq; Pigisatigut kulturi itsarnisalerinerlu; Ammasumik ilisimatusarneq; Inuusuttut ilisimatuut; aamma Nunat Tamalaat Akornanni Issittumut Ukiorititat (IPY).*

Issittumut Ukiorititani issittumi ilisimatuussutsikkut inuiaqatigiilerinermut humanioramullu ICASS VI ingerlatatut katersuuffiunerpaavoq, ilisimatusarnermillu suliniutinik suliaqatigiinnut aammalu ilisimatuut Issittumilu nunat inoqqaavisa kiisalu issittumi najugaqartut allat suleqatigiinneranni peqataasunut kiinarsilluni naapinnissamut Ilimmarfimmi ataatsimeeqatigiittarnerit periarfissatsialaapput.

IASSA-p nalinginnaasumik ingerlataanut aamma ICASS IV-mut Kulturimut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmi Ilisimatusarnermut Allaffimmit, European Science Foundationimit, National Science Foundationimit, Nordisk Ministerrådimit, Kommissionen for Videnskabelige Studier i Grønlandimit aamma NunaFondenimit tapiiffigineqarput.

ICASS IV-mi saqqummiussinernit ataasiakkaanit programmit seqersittakkallu power pointit uani aaneqarsinnaapput http://www.arctichost.net/ICASS_VI/.

European Polar Consortiumimi peqataaneq EU-p anguniakkanut sinaakkusiussaannit tapiiffigitinnikkut peqataaffigineqarqissaq.

Nunanik tamalaanik aamma nunanik avannarlernik suleqateqarneq siumut isigisumik anguniaqqinneqassaaq. USA-mik, Canadamik Nunavumillu ilisimatusarnikkut suleqateqarnerup allisarnissaa sulissutigineqarpoq. National Science Foundationimik suleqatigiinnissamik isumaqatigiissut allisarneqassaaq, taamaaliornikkut Kalaallit Nunaanni pisortat suliffeqarfii ilisimatusarnermik suliaqartut logistikimik tapersersorneqarnissaat aamma USA-mi pisortat suliffeqarfii ilisimatusarnermik suliaqartut suleqatigalugit aningaasaateqarfinnit tapiiffigineqarnissaat periarfissagissaarnerulissallutik.

17. Naalisakkat allattorsimaffiat

Naalackersuisut Suliaqarfimmini Nunanut allanut Politikkiat

NFG	Nunat Avannarliit, Savalimmiut aamma Kalaallit Nunaat
IWC	Arfanniarneq pillugu Nunat tamalaat Ataatsimiititaliarsuat
JC	Joint Committee – Peqatigiinnissamik ataatsimiititaliaq
SAO	Issittumi Qaffasinnerusumik Atorfillit
CAFF	Issittumi Naasut Uumasullu Piujuaanartinnerat
SDWG	Piujuaanartitsinermik tunngaveqarluni ineriartortitsinermik suleqatigiissitaq
AEPS	Issittumi Avatangiisit Illersorneqarnissaannik Periusissiaq
DANCEA	Issittumi Avatangiisit pillugit danskit suleqatigiiffiat
VACCA	Silap pissusaata allanngornerata Issittumi innarliisinnaanera naleqqussarsinnaanerlu
BEPOMAR	Neorisareqatigiittarneq tunngavigalugu Nunat Issittumiittut Imartanik aqutsineranni suleriaatsit pitsaanerpaat
PAME	Issittumi Imartani Avatangiisit Illersorneqarnerat
SLiCA	Issittumi inuuniarnikkut atugarisanik misissuineq
ECONOR	Avannaani aningaasaqarneq
AMAP	Issittumi Nakkutilliinermik aamma Nalilersuineramik Suliniut
SCPAR	Issittumi Naalackersuineramik Suliaqartut Kattuffiat
OLT	Nunat Nunallu Immikkoortui Imapriup Akianiittut
OCTA	Nunat Nunallu Immikkoortuisa Imapriup Akianiittut Suleqatigiiffiat
ExCo	Siulersuisuunerit (OCTA-mut)
10. EDF	Europami Ineriartortitsinermik Aningaasaateqarfiit quligat
UNPFII	Nunat Inoqqaavinut Tunngasunut Naalagaaffiit Peqatigiit Oqallittarfiat Ataavartog
ICC	Inuit Issittormiut Siunnersuisooqatigiiffiat
EMRIP	Nunat Inoqqaavisa Pisinnaatitaaffiit pillugit Immikkut Ilisimasallit
WIPO	Ilisimasatigut Kingornussat pillugit Nunarsuarmi Suleqatigiiffik
IGC	Ataatsimiititaliaq naalackersuineramik suliaqartunik inuttaqartoq
CBD	Umassusillit Assigiinngiaarnerujussuat pillugu Isumaqatigiissut
ABS	Atorluaneq Iluanaarutinillu Avitseqatigiinneq
WTO	Nunarsuarmi Niuernikkut Suleqatigiiffik
UD	Nunanut Allanut Pisortaqarfik
USPU	Nunanut Allanut Isumannaallisaanermullu Ataatsimiititaliaq
NAMA	Nunaatiliunngitsut tunisassiaannik akitsuutit

Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalackersuisoqarfik

NAFMC	Atlantikup Avannaani Aalisarnermut Ministerit Ataatsimeersuarnerat
IUU-fiskeri	Akuerisaanngitsumik, killilersugaanngitsumik nalunaarutigineqanngitsumillu aalisarneq
NAFO	Atlantikup Avannaata Kitaani Aalisarnikkut Suleqatigiiffik
DFG	Danmark, Savalimmiut aamma Kalaallit Nunaat
NEAFC	Atlantikup Avannaata Kangiani Aalisarnikkut Suleqatigiiffik
EK-FJLS	Aalisarneq, aalisakkanik tukertitsiveqarneq, nunalerineq, inuussutissat orpippassualerinerlu pillugit ataatsimiititaliaq atorfilinnik inuttaqartoq
MR-FJLS	Aalisarneq, aalisakkanik tukertitsiveqarneq, nunalerineq inuussutissat orpippassualerinerlu pillugit ministerit siunnersuisooqatigiivi

MSC	Imartanik Ingerlatsineranut Siunnersuisooqatigiit
NAF	Aalisakkat pillugit ilisimatusarnermut nunat avannarliit suleqatigiissitaat
MiFi	Nunat avannarliit avatangiisinut aalisarnermullu periusissiaannut aqutsisooqatigiit
NASCO	Atlantikup Avannaani Kapisillit Piujaannartinneqarnissaannut Suleqatigiiffik
ICES	Imartat Ilisimatusarfigineqarneranni Nunat Tamalaat Ataatsimiititaliaat
KNAPK	Kalaallit Nunaanni Aalisartut Piniartullu Kattuffiat
NASF	Atlantikup Avannaani Kapisillit pillugit Aningaasaateqarfik
TAC	Katillugit Pizarreneqarsinnaasut
NAMMCO	Atlantikup Avannaani Imaani Miluumasut pillugit Ataatsimiititaliaq
IWC	Arfanniarneq pillugu Nunat Tamalaat Ataatsimiititaliarsuat
ASW	Nunat Inoqqaavisa Inuussutissaminnik Arfanniarnerat
JCNB	Qilalukkat Qernertat Qaqortallu pillugit Suleqatigiissitaq
MoU	Paaseqatigiinnissamik Isumaqaatigiissut
PBSG	Nannut pillugit Immikkut Ilisimasallit Suleqatigiiffiat
IUCN	Pinngortitap Piujaannartinnaannut Nunat Tamalaat Kattuffiat
DFFL	Aalisarnermut, piniarnermut nunalerinermullu naalackersuisoqarfik
DIM	Attaveqaatinut avatangiisinullu naalackersuisoqarfik

Attaveqaatinut Avatangiisinullu Naalackersuisoqarfik

AMAP	Issittumi Avatangiisinik Nakkutilliinermi Anguniakkat
ACIA	Silap Allangornerata Issittumi Sunniutaanik Nakkutilliineq
DANCEA	Issittumi Avatangiisit pillugit Danmarkimi Suleqatigiiffik
PAME	Issittumi Imartanik Illersuineq
EPPR	Annaassiniarneq, Pitsaaliuineq, Upalungaarsimaneq Iliuuseqarnerlu
OGG	Uulia Gassilu pillugit Malittarisassanut Issittumi Siunnersuisooqatigiit
SDWG	Piujaannartitsineq Tunngavigalugu Ineriartortitsineranut Suleqatigiissitaq
AMSA	Issittumi Umiarsuarnik Angallannermik Nakkutilliineq
RPA	Najukkani suliniutissatut pilersaarutit (Issittumi imartat nunami suliaasunit aallaaveqartumik mingutsinninnissaannik illersuineq)
BEPOMAR	Nerisareqatigiittarneq tunngavigalugu Imartanik Aqutsinermi Suleriaatsit pitsaanerit
CAFF	Issittumi Naasut Uumasullu Piujaannartinnerat
LME	Imartani nerisareqatigiiffiit Annertuut
CBIRD	CAFF-imi Issittumi Timmissat Imarmiut pillugit Suleqatigiissitat
CFG	CAFF-imi Naasut pillugit Immikkut Ilisimasallit suleqatigiiffiat
SAO	Issittumi Qaffasissumik Atorfillit Suleqatigiiffiat
CBD	Uumassusillit Assigiinngiaarlunnarnerat pillugu Isumaqaatigiissut
HLG	Imaq Silaannarlu pillugit suleqatigiissitat
HELCOM	Helsingfors kommissioni
OSPAR	Oslo Paris Konventioni
EK-M	Avatangiisit pillugit Apeqqutinut Ataatsimiititaliaq Atorfilinnik Inuttaqartoq
NICE	Silap Pissusaata Allangornerata Nunani Avannarlerni Malunniutai
NFK	Pinngortitaq, Aneerlumi Inuuneq kulturilu pillugit suleqatigiit
EK-R	Nunat Immikkoortuini Anguniakkat pillugit Suleqatigiissitat Atorfilinnik Inuttaqartut
FGS	Avatangiisit pillugit USA-mi malitsigisat
COP 13	Illuatungeriaat 13-issaannik ataatsimeersuarnerat

MOP 3	Illuatungeriaat pingajussaannik ataatsimiinnerat
MNS	Avatangiisit pinngortitarlu pillugit Aqutsisoqarfik
CITES	Uumasut naasullu nungutaanissamik ulorianartorsiortitaasut nunat tamalaat akornanni niuerutiginerat pillugu isumaqatigiissut
MAB	Inuk Uumassuseqarfiusullu
NordMAB	MAB-ip ataani Nunani Avannarlerni suleqatigiissitat
OLT	Nunat nunallu immikkoortui imarpiup akianiittut
OCTA	Nunat Nunallu Immikkoortuisa Imarpiup Akianiittut Suleqatigiiffiat
ExCo	Siulersuisuunerit (OCTA-mut)
10. EDF	Ineriartortitsinermut Europami Aningaasaateqarfiit quligat
IMO	Nunani Tamalaani Imarsiortut Kattuffiat
ITU	Nunat Tamalaat Akornanni Nalunaarasuartaatitigut Suleqatigiiffik
ROA	Nalunaarasuartaaserinermik Sullissinissamut Akuerisaasut
ITSO	Qaammataasatigut Attaveqatigiinnermut Nunat Tamalaat Suleqatigiiffiat
LCO	Annaassiniarnermi Attaveqaateqartitsinissamut Pisussaaffik

Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalackersuisoqarfik

NAFMC	Atlantikup Avannaani Aalisarnermut Ministerit Ataatsimeersuarnerat
IUU-fiskeri	Unioqutitsisumik, killilersugaanngitsumik nalunaarutigineqanngitsumillu aalisarneq
NAFO	Atlantikup Avannaani Kitaani Aalisarnikkut Suleqatigiiffik
DFG	Danmark, Savalimmiut aamma Kalaallit Nunaat
NEAFC	Atlantikup Avannaani Kangiani Aalisarnikkut Suleqatigiiffik
EK-FJLS	Aalisarneq aalisakkanullu tukertitsiveqarneq, nunalerineq, inuussutissat orpippassualerinerlu pillugit ataatsimiititaliaq atorfilinnik inuttaqartoq
MR-FJLS	Aalisarneq aalisakkanullu tukertitsiveqarneq, nunalerineq, inuussutissat orpippassualerinerlu pillugit Ministerit Siunnersuisooqatigiivi
MSC	Imartanik Ingerlatsinermut Siunnersuisooqatigiit
NAF	Alisarneq pillugu Ilisimatusarnermut Nunani Avannarlerni suleqatigiissitat
MiFi	Nunat Avannarliit avatangiisinut aalisarnermullu periusissaannut aqutsisooqatigiit
NASCO	Atlantikup Avannaani Kapisillit Piujaannartinneqarnissaannut Suleqatigiiffi
ICES	Imartat Ilisimatusarfigineqarnerannut Nunat Tamalaat Ataatsimiititaliaat
KNAPK	Kalaallit Nunaanni Aalisartut Piniartullu Kattuffiat
NASF	Atlantikup Avannaani Kapisillit pillugit Aningaasaateqarfik
TAC	Pisarineqarsinnaasut katillugit
NAMMCO	Atlantikup Avannaani Imaani Miluumasut pillugit Ataatsimiititaliaq
IWC	Arfanniarniq pillugu Nunat Tamalaat Ataatsimiititaliarsuat
ASW	Nunat Inoqqaavisa Inuussutissaminnik Arfanniarniat
JCNB	Qilalukkat Qernertat Qaqortallu pillugit Suleqatigiissitaq
MoU	Paaseqatigiinnissamik Isumaqatigiissut
PBSG	Nannut pillugit Immikkut Ilisimasallit Suleqatigiiffiat
IUCN	Pinngortitap Piujaannartinnissaanut Nunat Tamalaat Kattuffiat
DFFL	Aalisarnermut, piniarnermut nunalerinermullu naalackersuisoqarfik
DIM	Attaveqaatinut avatangiisinullu naalackersuisoqarfik

Aatsitassanut Ikummatissanullu Pisortaqaarfik

KPCS	Kimberley-mi Suliap Akuersissuteqarnermut Aaqqissuussinera
------	--

KP	Kimberley-mi Suliaq
----	---------------------

Inuussutissarsiornermut Sulisoqarnermullu Naalakkersuisoqarfik

NORA	Nunani Avannarlerni Atlantiku qulaallugu Suleqatigiinneq
NATA	Takornariaqarneq pillugu Atlantikup Avannaani Suleqatigiiffik
SAMIK	Kalaallit Nunaata Islandillu takornariaqarnermut tunngasutigut suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutaat
FITUR	Islandip Savalimmiullu takornariaqarnermut tunngasutigut suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutaat
NORDREGIO	Nunat Immikkoortuini Anguniakkat pillugit Ilisimatusarfik
VNF	Nunat Avannarliit Killiit Aningaasaateqarfiat
ILO	Nunani Tamalaani Sulineramik Inuussutissarsiortut Kattuffissuat

Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Naalakkersuisoqarfik

MR-S	Isumaginninnermut peqqissutsimullu nunani avannarlerni ministerit siunnersuisooqatigiivi
EK-S	Isumaginninnermut peqqissutsimullu nunani avannarlerni ataatsimiititaliaq atorfilinnik inuttaqartoq
CART	Sakkoq telemedicinimut atorneqartatoq
MIPI	Meeqqat inuusuttullu pillugit ilisimasani katersuiffik
NFBO	Meeqqanik naalliutsitsineq sumiginnaanerlu akiliorniarlugit nunani avannarlerni peqatigiiffik
EK-JÄM	Naligiissitaaneq pillugu nunani avannarlerni ataatsimiititaliaq atorfilinnik inuttaqartoq

Kulturimut, Ilinniartitaanermit, Ilisimatusarnermit Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik

EK-K	Kulturi pillugu ataatsimiititaliaq atorfilinnik inuttaqartoq
UNESCO	Ilinniartitaanermit, Ilisimatusarnermit Kulturimullu Naalagaaffiit Peqatigiit Suleqatigiiffiat
EK-U	Ilinniartitaanermit Ilisimatusarnermullu ataatsimiititaliaq atorfilinnik inuttaqartoq
CREDE	Ilinniartitsineq, Assigiinngisitaartuuneq Ileqqorissaanerlu pillugit Ilisimatusarfik
ELF	Tuluttut Ilinniartitsisooqatigiit
IPSSAS	Issittumi Inuiaqatigiit Ilisimatusarfigineranni Nunat Tamalaat Akornanni Ph.D-tut ilinniarneq
INALCO	Kangiani Oqaatsit Piorsarsimassutsillu pillugit ilisimatusarfik Parisimiittoq
ICASS	Issittumi Inooqatigiinnermik Ilisimatusartut nunanit tamalaaneersut ataatsimeersuarnerat
IASSA	Issittumi Inooqatigiinnermik Ilisimatusartut nunanit tamalaaneersut suleqatigiiffiat
IMAK	Ilinniartitsisut Meeqqat Atuarfianneersut Kattuffiat
KANUKOKA	Kalaallit Nunaanni Kommunit Kattuffiat
ERASMUS	Universitetini ilisimatusartut nikerarsinnaanerannut Europami iliuusissaq
IPY	Nunani Tamalaani Issittumut Ukiorititat
SILA	Silap pissusaata allangornerata Kalaallit Nunaannut sunniutai pillugit suliniut
SIKU	Sikumik ilisimasaqarneq atuinerlu pillugit suliniut
SLiCA	Issittumi Inuuniarnikkut Atugarisat pillugit Misissuineq
NSF	Ilisimatusarnermit Naalagaaffiup Aningaasaateqarfia

EPC	Issittoq pillugu attaveqaqatigiittarnikkut suleqatigiiffik
INFRAPOLAR	Stationit ilisimatusarnermut atugaasut Issittumiittut